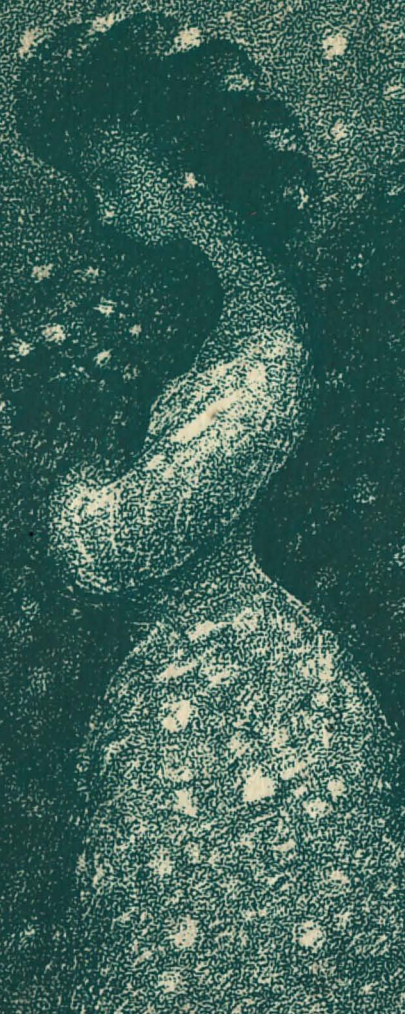

Aleksandras Diuma sūnus

Dama *AMOR*
su kamelijomis

Aleksandras Diuma sūnus

Dama su kamelijomis

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė

STASĖ BANIONYTĖ

Vilnius "Amžius"

1992

Alexandre Dumas
Dame aux camellas
Paris, Gallimard
1975

Kurti portretą, mano nuomone, galima tik tada, kai gerai pažįsti žmones, esi ištyrinėjęs jų gyvenimą, lygiai taip, kaip kalbėti svetima kalba galima tik gerai ją išmokus.

Aš dar nepriaugau to amžiaus, kai žmogus pradeda kurti, todėl tik pasakosiu.

Manau, skaitytojai patikės, kad mano pasakojimas - gryna taisybė. Visi knygos veikėjai dar gyvi, išskyrus pagrindinę heroję, be to, Paryžiuje atsiras žmonių, galinčių paliudyti, kad dauguma pasakojamų faktų tikrai yra buvę, jei mano tvirtinimo nepakanka. Dėl tam tikrų aplinkybių aš vienas legalėjau parašyti šią istoriją, nepraleisdamas net smulkmenų, be kurių neįmanoma parašyti įdomios ir plačios apysakos.

Visas tas smulkmenas sužinojau štai kaip.

1847 metų kovo 12 dieną perskaičiau Lafito gatvėje iškabintą didelį geltoną skelbimą, kuriame buvo pranešama apie baldų ir kitų brangių retenybų aukcioną. Daiktų savininkas buvo miręs. Mirusiojo pavardė nebuvo minima; daiktai turėjo būti išparduoti Anteno gatvėje, Nr. 9, šešioliktą dieną, nuo dvyliktos iki penktos valandos.

Be to, norintieji tryliką ir keturioliktą dieną galėjo apžiūrėti butą ir parduodamus daiktus.

Aš, didelis retenybų mėgėjas, nusprendžiau nepraleisti progos ir nueiti, jei jau ne pirkti, tai bent pažiūrėti tų daiktų.

Kitą dieną nudrožiau į Anteno gatvę.

Buvo dar anksti, bet kambariuose pamačiau vaikštant lankytojus ir net lankytojas, - nors ir apsitačiusios aksomo kostiumėliais, brangiomis skraistėmis, nors gatvėje jų laukė prašmatnios karietos, jos su nuostaba ir net džiaugsmu žiūrėjo į išdėliotas brangenybes.

Vėliau supratau, ko jos taip džiaugėsi ir stebėjosi, nes, geriau įsižiūrėjęs į parduodamus daiktus, nesunkiai susivokiau esąs kurtizanės bute. Kilniosios ponios jų čia buvo daug - labiau už viską pasaulyje domisi, kaip gyvena tos moterys, kurių karietos

aptaško purvals jų karietas, kurios gretimais turi ložes Operoje, Italų teatre ir akipleišiškai demonstruoja visam Paryžiui savo grožį, pašvitus, rodo savo skandalus.

Kadangi buto šeimininkė buvo mirusi, net pačios dorovingiausios damos turėjo teisę apžiūrėti viską, neišskiriant nė miegamojo. Mirtis išgrynino šios nedorybių gūžtos orą, be to, reikalui esant jos galėjo pasiteisinti, kad atvažiavo čia nė nenutuokdamos, kur važiuojančios. Perskaičiusios skelbime apie aukcioną ir norėjusios iš anksto apžiūrėti ir pasirinkti daiktus. Kas čia nepaprasta? Tačiau tai nekliudė joms, apžiūrinėjant tuos daiktus, ieškoti kurtizanės gyvenimo pėdsakų, - damos, be abejo, pažinojo ją iš daugybės keistų pasakojimų.

Deja, deivės paslaptys mirė drauge su ja, ir ponios, kad ir kaip stengėsi, pamatė tik tai, kas buvo pardavinėjama mirusios moters, bet taip ir nesužinojo, ką ji pardavinėjo būdama gyva.

Iš parduodamų daiktų, šiaip ar taip, buvo ką pasirinkti: gražių rausvojo medžio ir Bulio¹ baldų, Sevro² bei kiniškų vazų, saksoniškų statulėlių, aksomo, atlaso, mezginių - žodžiu, čia buvo visko.

Vaikščiojau po kambarius paskui kilnas retenybių mėgėjas. Damos įėjo į kambarį, apmuštą kartūnu, bet tuo jau išėjo šypsodamos, lyg susigėdusios dėl savo smalsumo. Man kilo dar didesnis noras apžiūrėti šį kambarį. Pastrodė, tai buvo tualetų kambarys, kur viskas aiškiai bylojo apie ištaigingą savininkės gyvenimą. Ant didelio stalo prie sienos - tas stalas buvo trijų pėdų platumo ir šešių ilgumo - spindėjo Okoko ir Odijo³ brangenybės. Kolekcią buvo labai graži, nė vienas iš gausybės daiktėlių, reikalingų tokios moters tualetui, nebuvo iš kitokio metalo, kaip tik aukso ir sidabro. Tokia kolekcija galėjo būti surinkta tik palengva ir didinama ne vieno asmens.

Nė kiek nesivaržydamas, kad esu kurtizanės tualetų kambaryje, pradėjau žiūrinėti nuostabius niekučius, radau įvairių inicialų ir visokiausių herbų.

---

¹ Bulis André Šarlis (1642-1732) - prancūzų baldų meistras, nuo 1672 m. kūręs Liudviko XIV rūmuose. Masyvių formų Bulio stiliaus baldai Europoje plito ir XIX a.

² Sevras - Prancūzijos miestas, garsus savo porceliano fabriko dirbiniais.

³ Okokas ir Odijo - garsūs prancūzų auksakaliai. Odijo laikomas žymiausiu Empyro stiliaus auksakaliu.

Aš apžiūrinėju daiktus, kurių kiekvienas liudijo apie naują vargšės mergaitės nuopuolį, ir galvojau, kad Dievas buvo jai gailėstingas, leidęs numirti nenustojus grožio ir turtų, prieš senatvę - tą pirmąją kurtizantų mirtį.

Tikrai, kas gali būti liūdnesnio už nuodėmingos moters senatvę? Juk tokia moteris neturi jokios savigarbos ir neverta nė trupinėlio užuojautos... Tokios moterys visada gailisi, bet ne dėl to, kad pasirinko blogą gyvenimo kelią, o dėl to, kad nemokėjo naudotis pinigais ir kvailai juos iššvaistė. Sunku klausyti tų skundų. Pažinojau vieną seną prostitutę, kuriai iš praeities daugiau nieko neliko, tik jauna duktė, beveik tokia pat graži kaip motina, anot jos amžininkų.

Vargšė mergaitė, motina jai sakė: "Tu - mano duktė", ir reikalavo penėti ją senatvėje, kaip ji ją penėjusi vaikystėje, ir ta nelaimingoji, vardu Luiza, klausydama motinos, atsiduodavo be aistros, be malonumo - lygiai taip ji būtų galėjusi verstis kuriuo nors kitu amatu, jei kas būtų jo išmokęs.

Nuolatinis ištvirkavimų vaizdas, pirmalaikis ištvirkimas ir nesibaigiančios ligos išdildė mergaitės sieloje gėrio ir blogio supratimą, kurį Dievas jai gal ir buvo davęs, bet niekam neatėjo į galvą jį ugdyti.

Niekada neužmiršiu tos mergaitės, kuri kasdien pasirodydavo bulvaruose tuo pat metu. Ją visada lydėdavo motina, taip pat uoliai, kaip tikra motina būtų lydėjusi tikrą dukterį.

Tada buvau visai jaunas ir lengvai taiklausį su pakrikusia mūsų amžiaus morale; bet, atmenu, tas bjaurus vaizdas visada sukeldavo man pasišlykštėjimą.

Reikia pasakyti, kad nė vienos doros mergaitės veidas neatrodė toks nekaltas, kupinas kančios ir liūdesio, kaip jos. Ji buvo tiesiog nuolankumo įsikūnijimas.

Kartą tos vargšės veidas nušvito. Gyvendama ištvirkime, kuriam vadovavo motina, nusidėjėle pajuto, kad Dievas duoda jai progą pažinti laimę. Ir kodėl gi Kūrėjas, sutvėręs ją tokią bejėgę, negalėjo paguosti nelaimingos būtybės, velkančios sunkią gyvenimo našta! Taigi vieną dieną ji pasižuto nėsčia ir visa, kas jos širdyje dar buvo likę skaudaus, suvirpėjo iš džiaugsmo. Žmogaus siela visada gali rasti paguodą. Luiza paskubėjo pranešti motinai šią džiaugsmingą naujieną. Gėda sakyti, tačiau pasakojame apie tai ne iš malonumo, o atskleidžiamo tikrą faktą, kurį geriau būtų nutylėti, bet mes

manome, kad retkarčiais reikia parodyti kančias tų būtybių, kurias žmonės niekina neišklausę ir kaltina be teismo. Motina atsakė dukteriai, kad jos pinigų vos pakanką dvieji, o trim nepakaksia, kad tokie vaikai nepageidautini, o nėštumas - tik laiko gaišimas.

Kitą dieną pas Luizą atėjo akušerė, - pažymėtina, kad ji buvo motinos draugė, - po to Luiza kelias dienas išgulėjo lovoje ir atsikėlė dar silpnesnė ir dar labiau išbalusi.

Po trijų mėnesių kažkoks ponas, apimtas gailėsčio, norėjo išgydyti ją fiziškai ir morališkai, bet paskutinis sukrėtimas buvo per didelis ir Luiza mirė nuo aborto.

Motina dar tebegyva. Kaip ji gyvena, vienas Dievas nežino!

Šią istoriją prisiminiau žiūrindamas sidabrinis nescersus, ir turbūt praėjo nemaža laiko, nes būte jau nieko nebebuvo likę, tik sargas, kuris stovėjo prie durų ir atidžiai žiūrėjo, kad ko nepasisavinčiau.

Aš priejau prie to šaunaus žmogelio, kuriam pasirodžiau toks įtartinas.

- Pone, - užkalbinau jį, - ar negalėtumėt pasakyti, kuo vardu buvo čia gyvenusi moteris?

- Margarita Gotjė.

Iš pavardės ir iš matymo aš pažinojau tą merginą.

- Negali būti! - tariau. - Margarita Gotjė mirė?

- Taip, pone!

- Kada?

- Prieš kokias tris savaites.

- Kodėl visiems leidžiama apžiūrinėti jos butą?

- Kreditoriai manė, kad taip pakils kainos. Žmonės gali iš anksto pamatyti, kaip atrodo dekoras, baldai, o tai, suprantate, skatina pirkti.

- Vadinasi, ji turėjo skolų?

- O! Labai daug, pone!

- Aišku, pardavus daiktus skolos bus padengtos?

- Dar ir liks.

- O kas gaus likučius?

- Jos gliminės.

- Tai ji turi gliminių?

- Atrodo.

- Dėkoju jums.

Nusiraminęs sargas linktelėjo man, ir aš išėjau.

“Vargšė mergina! - galvojau sugrįžęs namo. - Liūdna buvo jos mirtis, nes tokios moterys turi draugų tik tada, kai būna sveikos”. Man nenoromis pagailo Margaritos Goljė.

Tūlam pasirodys keista, bet aš kupinas neišsenkamo atlaidumo kurtizanėms ir nė neketinu dėl to teisintis.

Kartą, eidamas į prefektūrą paso, gretimoje gatvėje pamačiau merginą, kurią vedė du žandarai. Nežinau, kuo buvo nusikaltusi ta mergina, tik mačiau, kaip ji gailiai verkė, bučiuodama keleto mėnesių kūdikį, su kuriuo kalėjimas turėjo ją perskirti. Nuo to laiko negaliu niekinti moters, pagautas pirmo įspūdžio.

— II —

Aukcionas buvo paskirtas šešioliktą dieną.

Nuo apžiūrėjimo ligi pardavimo buvo palikta laisva diena, kad būtų galima nuimti drapiruotes, užuolaidas ir kitką.

Kai grįžau iš kelionės, niekas man nepasakė apie Margaritos mirtį, nors draugai paprastai papasakodavo atvažiavusiam visa, kas nauja būdavo nutikę sostinėje. Margarita buvo gražuolė, tačiau nors prašmatnus kurtizanių gyvenimas kelia daug triukšmo, jų mirtis lieka nepastebėta. Tokios saulės užteka ir nusileidžia be žerėjimo. Jeigu jos miršta jaunos, jų gerbėjai sužino apie mirtį vienu metu, nes visi garsios kurtizanės meilužiai palaiko tarpusavyje draugiškus santykius. Jie pasidalija šiookiais tokiais prisiminimais iš jos gyvenimo, ir neišlieję dėl jos mirties nė vienos ašaros, ramiai sau gyvena toliau.

Dabar dvidešimtpenkmečių jaunuolių ašaros tokia retenybė, kad neverta jų lieti dėl pirmos pasitaikiusios moters. Jei jau verkti, tai nebent dėl tėvų, kurių turtas gausiai atlygintų už ašaras.

Apie save galiu pasakyti, kad Margaritos paliktuose daiktuose nebuvo nė vienos mano monogramos, tačiau įgimta užuojauta ir palankumas, kaip jau anksčiau esu minėjęs, vertė galvoti apie velionę daugiau, negu ji gal buvo verta.

Atsiminiau, kad labai dažnai sutikdavau Margaritą Eliziejaus laukuose, kur ji kasdien važinėdavo nedidele mėlyna karieta, pakinkyta pora gražių šyvų arklių, ir pastebėjau, kad ji labai skiriasi nuo savo luomo moterų, ir tas skirtumas dar aiškiau pabrėždavo nepaprastą jos grožį.

Šios nelaimingos būtybės visada važinėja lydimos bet ko.

Kadangi nė vienas vyras nesutiks viešai rodytis su savo naktinėmis meilėmis, o jos nepakenčia vienatvės, todėl tampo su savimi ne tokias laimingas likimo drauges, neturinčias nuosavo ekipažo, arba kokią seną prostitutę, kuri vis dar puošiasi nežinia dėl ko. Į tokia seną prostitutę drąsiai gali kreiptis, jei nori sužinoti kokių smulkmenų apie moterį, kurią ji lydi.

Bet Margarita elgėsi kitaip. Į Eliziejaus laukus ji visada atvažiuodavo viena, savo ekipažu, ir kiek galėdama stengdavosi neatkreipti į save dėmesio; žiemą ji būdavo apsisiautusi dideliu šaliu, o vasarą dėvėdavo labai paprastas sukneles. Nors šioje vietoje sutikdavo daugybę pažįstamų, retkarčiais nusišypsodavo jiems, bet jos šypseną matė tiksliai jė - taip šypsotis temoka kunigaikštienės.

Ji nevaikščiodavo apskrityje aikštelėje, prie tako į Eliziejaus laukus, kaip darė ir tebedaro jos likimo draugės. Arkliai ją greitai nuveždavo į mišką. Čia ji išlipdavo ir vaikščiodavo kokią valandą, paskui vėl sėdavo į karietą ir greitai grįždavo namo.

Dabar vėl atsiminiau viską, ką buvau matęs, ir gailėjau, kad ji mirė, gailėjau taip, kaip žmonės gailisi sunaikinto meno kūrinio. Vargu ar buvo įmanoma rasti gražesnę moterį už Margaritą.

Ji buvo aukšta ir liekna, net sudžiūvusi, bet puikiai mokėjo po drabužiais paslėpti tą gamtos apsirikimą. Kašmyro šalio galai beveik siekė žemę ir iš abiejų pusių gulė ant plačių šilkinės suknelės klosčių, o brangi mova, slepianti rankas, kurias ji spaudė prie krūtinės, buvo apkritusi taip dailiai sudėliotomis raukšlėmis, kad net priekabliausia akis nebūtų radusi čia jokių trūkumų.

Graži galvutė buvo ypač koketiška. Mūsų būtų pasakęs, kad motina sukūrė šią galvą tokią mažytę, norėdama rūpestingiau ją išdailinti.

Neapsakomai dailiame veido ovale įdėkite dvi juodas akis, virš jų taisyklingus, tarsi nupieštus antakių lankus, uždenkite tas akis

ilgomis blakstienomis, metančiomis šešėlį ant rausvų skruostų, nubrėžkite tiesią ploną nosį su truputį išplėstomis šnervėmis, rodančiomis didelį palinkimą į aistrą, nupieškite gražias lūpas, dailiai atskleidžiančias baltus kaip sniegas dantis, padenkite odą persikų pūku, kurio dar nepalietė žmogaus ranka, ir turėsite šios gražios galvutės atvaizdą.

Juodų kaip derva plaukų bangos, natūralios ar ne, krito jai abipus kaktos, palikdamos kyšoti tik ausų galiukus, kur švytėjo brangūs deimantai, kiekvienas keturių ar penkių tūkstančių frankų vertės.

Nesuprantama, kaip aistringas gyvenimas neištrynė iš Margaritos veido nekaltos, netgi vaikiškos išraiškos, bet esame priversti tai pripažinti.

Margarita turėjo gražų Vidalia⁴ tapytą portretą - tik jo vieno teptukas įstengė deramai ją atvaizduoti. Po jos mirties šis portretas keletą dienų buvo mano rankose, jis buvo taip liksliai nutapytas, kad aš galėjau patikrinti keletą detalių, kurias buvau užmiršęs.

Kai kurias anksčiau minėtas smulkmenas sužinojau vėliau, bet aprašiau jas čia, kad paskui, kai pradėsiu anekdotišką šios moters istoriją, nereikėtų prie jų grįžti.

Margarita lankė visas teatro premjeras ir apskritai visus vakarus praleisdavo teatre ar baliuose. Galėjai būti tikras, kad kiekvienoje premjeroje pamatysi ją su trimis daiktais, su kuriais ji niekada nesiskirdavo ir visada pasidėdavo priešais, ant savo ložės barjero pirmame aukšte: lornetu, saldainių dėžute ir puokšte kamelijų.

Dvidešimt penkias mėnesio dienas ji turėdavo baltas kamelijas, o likusias dienas - raudonas. Nežinodamas, kaip išaiškinti šį spalvų keitimą, tik konstatuoju faktą, pastebėtą ir jos draugų bei nuolatinių lankytojų tų teatrų, kur ji dažniau buvavo.

Niekas nematė Margaritos rankose kitokių gėlių. Ponios Baržon krautuvėje, kur ji pirkdavo gėles, ją pavadino Dama su kamelijomis, ir šis vardas jai prigijo.

Be to, aš, kaip ir kiti paryžiečiai, priklausantys tam tikram būreliui, žinojau, kad Margarita buvo elegantiškiausių jaunuolių

---

⁴ Vincentas Vidalis (1811-1887) - portretų tapytojas, dažniausiai vaizdavęs to meto Paryžiaus aukštuomenės žmones.

meilužė. Ji atvirai apie tai kalbėjo, ir jie patys tuo gyrėsi. Štai rodo, kad meilužiai ir meilužė buvo patenkinti vieni kitais.

Žmonės kalbėjo, kad prieš trejus metus, po kelionės į Banjerą⁵, ji ėmė gyventi tik su vienu seniu - užsienio kunigaikščiu, dideliu turtuoliu; jis kiek įmąnydamas stengėsi atitraukti ją nuo pirmųkščio gyvenimo, ir ji mielai sutiko.

Štai ką man pasakojo apie šį įvykį.

1842 metų pavasarį Margarita taip paliego ir nusilpo, kad gydytojai palarė jai važiuoti į kurortą, ir ji iškeliavo į Banjerą.

Ten tarp ligonių buvo ir to kunigaikščio duktė, kuri sirgo ta pačia liga ir buvo taip panaši į Margaritą, kaip tikra sesuo. Bet jaunai kunigaikštytei buvo paskutinė plaučių džiovos stadija, ir ji mirė po kelių dienų Margaritai atvažiavus.

Vieną rytą kunigaikštis, pasilikęs Banjere, kaip pasilikama toje vietoje, kur palaidota širdies dalelė, alė jos posūkyje pamatė Margaritą.

Jam pasirodė, kad mato savo dukters vėlę. Priėjęs jis paėmė jos ranką, ašarodamas pradėjo ją bučiuoti ir, nesiteiraudamas, kas ji esanti, paprašė leidimo buvoti pas ją ir mylėti kaip gyvą mirusios dukters atvaizdą.

Margarita, gyvenusi Banjere su tarnaitė ir nebijojusi susikompromituoti, sutiko patenkinti kunigaikščio prašymą.

Banjere atsirado žmonių, kurie ją pažinojo. Jie oficialiai informavo kunigaikštį apie panelės Gotjė padėtį. Tai buvo sunkus smūgis seniui, nes čia baigėsi Margaritos panašumas į jo dukterį, bet jau buvo vėlu. Jauna moteris buvo užvaldžiusi jo širdį, jis gyveno vien dėl jos.

Jis jai nepriekaištavo ir neturėjo teisės priekaištauti, tik paprašė pakeisti savo gyvenimą, jeigu gali, siūlydamas už tokį pasiaukojimą kokį tik nori atlyginimą. Ji prižadėjo.

Reikia pasakyti, kad Margarita, iš prigimties imli įspūdžiams, tada sirgo. Praeitis jai atrodė svarbiausia jos ligos priežastis, ir prietaringas jausmas teikė jai vilties, kad Dievas apsaugosiąs jos grožį ir sveikatą, jei ji padarysianti atgailą ir pasitaisysianti.

Ir iš tikrųjų vanduo, pasivaikščiojimai, sveikas nuovargis ir miegas į vasaros galą beveik atgaivino jos jėgas.

---

⁵ Banjerą - kurortas Aukštuosiuose Pirėnuose, kur buvo gydomos anemijos.

Kunigaikštis su Margarita atvažiavo į Paryžių. Čia jis lankydavosi pas ją, kaip ir Banjere.

Šitie judviejų santykiai sukėlė didelę sensaciją, nes niekas nežinojo, kaip ir kodėl jie užsimezgė, o garsus savo turtais kunigaikštis eikvojo juos be saiko.

Artimi jo ryšiai su jauna moterimi buvo aiškinami ištvirkimu, kuris yra neretas ir net būdingas turtingų senių bruozas. Žmonės įsivaizduodavo viską, išskyrus tai, kas iš tikrųjų buvo.

Tuo tarpu šita tėvo meilė buvo tokia skaisti, kad kokius nors santykius su Margarita, išskyrus platoniską meilę, jis būtų laikęs kraujomaiša. Jis niekada nepasakė jai nė vieno žodžio, kurio nebūtų galėjusi girdėti iš jo lūpų duktė.

Mes anaipol nenorime pavaizduoti savo herojės kitokios, negu ji buvo, todėl pasakysime, kad Banjere Margaritai nebuvo sunku pildyti savo pažadus, duotus kunigaikščiui, ir ji tesėjo žodį. Bet sugrįžusi į Paryžių jauna mergina, įpratusi į palaidą gyvenimą, balius ir net orgijas, tarėsi, kad vienatvėje, įvairinamoje tik dažnų kunigaikščio vizitų, numirs iš nuobodulio. Todėl karštas ankstesnio gyvenimo dvelksmas greitai apsvaigino jai galvą ir uždegė širdį.

Pridursime, kad Margarita grįžo iš kelionės dar gražesnė negu pirma, kad jai buvo dvidešimt metų, kad apgydyta, bet nenugalėta liga žadino karštiligiškus geidulus, kurie beveik visada jaudrina sergančius plaučių ligomis.

Kunigaikštis labai nusiminė tą dieną, kai draugai, visada sekę jauną moterį, anot jų, kompromituojančią kunigaikštį, atėjo pranešti ir įrodyti, kad įsitikinusi, jog jis tuo laiku neatvyks, Margarita priimanti klientus, kurie kartais visą naktį išbūna jos bute.

Užklausta apie tai, Margarita viską prisipažino ir nuoširdžiai patarė liautis ja rūpinusis, nes ilgiau laikytis duoto žodžio ji nebegalinti, o naudotis geradaryste žmogaus, kurį apvylė, nenorinti.

Kunigaikštis nelankė jos visą savaitę, bet tai buvo viskas, ką įstengė padaryti; aštuntą dieną jis atėjo ir ėmė maldauti Margaritą vėl jį priimti, žadėjo, kad bus gerai taip, kaip yra, ir prisiekė greičiau mirsiąs, negu ištaršlęs jai kokį priekaištą. Tai atsitiko praėjus trims mėnesiams po sugrįžimo iš Banjero, tai yra 1842 metų lapkričio ar gruodžio mėnesį.

— III —

Šešioliktą dieną, pirmą valandą nuvykau į Anteno gatvę.

Dar prie vartų išgirdau įkainotojų riksmus.

Butas knibždėte knibždėjo smalsuolių.

Čia buvo visos elegantiškosios nuodėmės žvaigždės, į kurias slapta šnairavo kilniosios ponios, - jos vėl pasinaudojo varžytynėmis, norėdamos iš arti pamatyti tas moteris, kurių šiaip neturėjo progos sutikti ir kurių lengviems malonumams turbūt širdyje pavydėjo.

Kunigaikštienė F. stovėjo greta panelės A., vienos iš liūdniausių dabarties kurtizanių atstovių. Markizo T. žmona svyravo, ar pirkti baldus, patikusius poniai D., vienai elegantiškiausių mūsų laikų laisvo elgesio moterų. Kunigaikštis Y., važinėjantis iš Paryžiaus į Madridą bei atgal ir ne tik neprasiskolinantis, bet net neišleidžiantis visų pajamų, kalbėjosi su poniai M., viena sąmojingiausių pasakotojų, kuri kartais spausdina apysakas ir pasirašo jas savo pavarde. Jis paslapčiomis svaidė žvilgsnius į tokią N., nuolatinę Eliziejaus laukų lankytoją, visada dėvinčią melsvus ir rausvus apdarus, važinėjančią karieta, pakinkyta pora bėrų arklių, už kuriuos, pasakojama, sumokėjusi Toniui⁶ šimtą tūkstančių frankų. Pagaliau garsioji R., kuri nebūtų mainiusi savo uždarbio į dvigubą bet kurios ponios kraitį, nes uždirbdavo tris kartus daugiau už visas kitas kurtizanas, nepabijojusi šalčio, taip pat atvažiavo ko nors nusipirkti ir pabūti visų dėmesio centre.

Galečiau išvardyti ir daugiau žymių asmenų, susirinkusių į šį saloną ir su nuostaba išvydusių, kad susitiko su kitais, bet bijau įkyrėti skaitlytojams.

Pasakysiu tik tiek, kad visi buvo linksmi ir, nors dauguma pažinojo Margaritą, matyt, nė minėti jos neminėjo.

Buvo daug juokų. Antstolis rėkavo iš visos gerklės. Pirkliai, užsėdę suolą priešais jo kėslą, veltui mėgino visus nutildyti, kad

---

⁶ T o n i s - madingas tų laikų arklių pardavėjas.

galėtų be kliūčių tęsti varžytynės. Sunku būtų buvę kitur rasti tokį triukšmingą ir įvairiaspalvį susibūrimą.

Aš kukliai pralindau pro triukšmingą būrį, kuris darė liūdną įspūdį, pagalvojus, kad ši maišalynė verda kambaryje, kur mirė nelaiminga būtybė, ir jos turtas parduodamas užmokėti likusioms skoloms. Kadangi atėjau vedamas smalsumo, o ne noro ką nors pirkti, vis žiūrėjau į varžytynių šeiminingų veidus ir mačiau, kaip jie nušvisdavo, kai besivaržantieji pasiūlydavo didesnes, negu buvo laukta, kainas. "Garbingi žmonės", spekuliuavę šios moters prostitucija, ėmę už paskolas po šimtą procentų, persekioję ją ligi pat mirties, dabar atvyko surinkti savo "teisingų" operacijų vaisių ir atsiimti savo niekšiško kredito nuošimčių.

Išmintingi buvo senovės žmonės, matę viename asmenyje prekybos ir vagystės dievą!

Suknelės, skraistės, brangenybės buvo pardavinėjamos nepaprastai greitai. Nickas iš parduotų daiktų man nepatiko, ir aš vis laukiau ko nors kito.

Staiga išgirdau šaukiant:

- Knyga brangių paauskuotu viršeliu, vadinasi "Manona Lesko".

Pirmame puslapyje kažkas parašyta. Dešimt frankų.

- Dvylika! - pratarė kažkas po gana ilgos pauzės.

- Penkiolika, - pasiūliau aš.

Kodėl? Turbūt už "kažką parašytą".

- Penkiolika! - pakartojo įkainotojas.

- Trisdešimt! - sušuko pirmas pirkėjas, užtikrintas, kad kaina daugiau nebebus keliama.

Atrodo, prasidėjo kova.

- Trisdešimt penki! - šukteleėjau tokiu pat tonu.

- Keturiasdešimt!

- Penkiasdešimt!

- Šešiasdešimt!

- Šimtas!

Prisipažinsiu, jei būčiau norėjęs padaryti efektą, man būtų pasisekę, nes taip pakėlus kainą kambaryje stėjo tylą, ir visi sužiuro į mane, norėdami sužinoti, kas tas ponas, matyt, pasiryžęs įsigyti šią knygą.

Rodos, mano paskutinio žodžio jėga nugalėjo varžovą. Jis nusprendė pasitraukti iš mūšio, kuris privertė mane sumokėti už

šį tomą dešimt kartų brangiau, negu jis buvo vertas. Tas žmogus labai mandagiai, nors truputį pavėluotai, tarė man nusilenkdamas:

- Aš tamstai nusileidžiu.

Kili tylėjo, ir knyga atiteko man.

Bijodamas, kad savimeilė nepastūmėtų manęs į dar vieną kvailystę, kuri aptuštintų kišenę, paprašiau įrašyti mano pavardę, atidėti knygą į šalį ir išėjau. Šios scenos liudininkai turbūt klausė savęs, kam aš užmokėjau šimtą frankų už knygą, kurią būčiau galėjęs nusipirkti už dešimt, daugiausia už penkiolika frankų.

Po valandos pasiunčiau tarną parnešti knygos.

Pirmame puslapyje gražia rašysena buvo parašyti tokie šią knygą dovanojusio asmens žodžiai: *Margaritai - Nusižeminusi Manona*. O apačioje parašas: *Armanas Diuvalis*.

Ką galėjo reikšti tas "nusižeminusi"? Kuo, Armano Diuvalio nuomone, Margarita pralenkė Manoną: ištvirtimu ar mielaširdingumu? Antrasis spėjimas atrodė teisingesnis, nes pirmutinę įžaidžiamą prasmę Margarita būtų atmetusi, nesvarbu kokios nuomonės apie save ji buvo.

Aš vėl išėjau iš namų ir paėmiau knygą į rankas tik vakare atsigulęs.

Manonos istorija labai graudinga, aš žinau visas jos smulkmenas, bet kai tik ši knyga pakliūva man į rankas, vartau ją ir šimtąjį kartą viską pergyvenu iš naujo su abato Prevo didvyre. Ji pavaizduota taip realiai, kad man atrodo, jog asmeniškai ją pažinojau. Dabar, pamatęs, kad ji lyginama su Margarita, vėl pajutau nelauktą potraukį prie šios knygos, ir mano atlaidumas pavirto gailesčiu, beveik meile vargšei merginai, iš kurios paveldėjau šį tomelį. Manona, tiesa, mirė dykumoje, bet glėbyje karštai ją mylėjusio žmogaus, jis pats iškasė jai kapą, aplaistė ji ašaromis ir kartu su ja palaidojo savo širdį. O Margarita, gal tokia pat nusidėjėlė ir taip pat grįžusi į doros kelią kaip ji, mirė prabangoje, sprendžiant iš palikto turto, savo praeities patalė, bet dar sausringesnėje ir platesnėje širdies dykumoje, baisesnėje ir už tą, kurioje palaidota Manona.

Ir tikrai prie Margaritos lovos (vėliau man tai papasakojo draugai, žinoję, kokios buvo paskutinės jos gyvenimo valandos) nesėdėjo niekas, kas būtų galėjęs paguosti ją per tuos du mėnesius, kai ji kamavosi ilgoje skausmingoje agonijoje.

Nuo Manonos ir Margaritos mintys nuskrido prie tų mano

pažįstamų, kurios taip pat kaip ir jos linksmos eina pasitikti neišvengiamos mirties.

Vargšės! Jeigu nuodėmė jas mylėti, tai kodėl negalima jų gailėtis? Juk jums gaila neregio, nematančio dienos šviesos, kurčiaus, negirdinčio gamtos garsų, nebylio, negalinčio išsakyti, kas dedasi jo sie-loje, o dėl netikro drovumo nenorite apgailėti širdies aklumo, sielos kurtumo, sąžinės nebylumo, kurie trukdo nelaimingai būtybei pa-matyti gerį, išgirsti Viešpatį ir kalbėti tyra meilės ir tikėjimo kalba.

Hugo sukūrė "Marioną Delorm", Miusė - "Berneretą", Diuma - "Fernandą", visų laikų išminčiai ir poetai dovanodavo kurtizanėms užuojautos dovanas, o kai kada garsūs žmonės grąžindavo joms pagarbą savo meile ir net savo vardu. Aš tai sakau tik dėl to, kad daugelis mano skaitytojų turbūt jau ketina mesti šią knygą, bijodami rasti joje nuodėmės ir prostitutcijos patelsinimą. Autoriaus amžius, be abejojimo, paaiškina tą baimę. Klysta tie, kurie taip mano, ir jei jiems kliudo tik šita baimė, teskaito ramiai toliau.

Aš esu įsitikinęs, kad moteriai, kuriai nebuvo įskiepyta gėrio sąvoka, Dievas beveik visada atveria du kelius į Save - skausmo kelią ir meilės kelią. Abu tie keliai sunkūs. Tos, kurios jais pasuka, susikrūvina kojas, susidrasko rankas, bet kartu palieka erškėčiuose nuodėmių drabužius ir pasiekia tikslą nuogos, bet dėl šito nuogumo nereikia raudonuoti prieš Viešpatį.

Tie, kurie sutinka šias drąsias keliautojas, turi padėti joms ir pasakyti visiems, kad jas sutiko, nes taip jie parodo joms teisingą kelią.

Neužtenka pakabinti prie gyvenimo durų dviejų lentų su užrašais: "Kelias į gerį", "Kelias į blogį", ir pasakyti: "Rinkitės".

Reikia daryti taip, kaip darė Kristus: rodyti takelius iš blogio kelio į gėrio kelią tiems, kurie susiviliojo blogio kelio artumu ir lengvumu; ypač reikia žiūrėti, kad kelių pradžia nebūtų per daug sunki ir nepasirodytų neįveikiama.

Krikščionybė gražiu sūnaus palaidūno palyginimu moko mus pasigailėti ir atleisti. Kristus mylėjo žmoniškųjų aistrų sužeistas sielas ir, tvarstydamas žaizdas, atrasdavo jose pačiose gydančio balzamo. Juk Jis pasakė apie Magdalietę: "Jai atleidžiama daugybės nuodėmių, nes ji labai pamilo" (Lk 7, 47). Toks didelis atlaidumas pažadino ir didelį tikėjimą.

Kodėl gi mes turėtume būti griežtesni už Kristų? Kodėl, atkakliai

laikydamiės žiaurios žmonių nuomonės, turėtume atstumti sužeistuosius - juk iš jų žaizdų lyg sugedęs kraujas teka nedora jų pracistis, juk jie laukia tik draugiškos rankos, galinčios tas žaizdas aprišti ir išgydyti širdį?

Aš kreipiuosi į savąją kartą, į žmones, kuriems, laimė, jau nebeegzistuoja Voltero teorijos, į tuos, kurie, kaip ir aš, supranta, kad žmonija jau penkiolika metų gyvena vienu iš karščiausių siekių. Mes galutinai perpratome gėrio ir blogio mokslą, atstatėme tikėjimą, susigrąžinome pagarbą šventiems daiktams, ir jei pasaulis dar netapo tikrai geras, vis dėlto pasidarė geresnis. Visi gilūs protai siekia vieno tikslo, visi stiprios valios žmonės laikosi vieno principo: būkime geri, būkime jauni, būkime teisingi! Blogis - tai ne kas kita kaip sielos tuštynė, didžiulė gėrio ir, svarbiausia, nenušiminkime. Nentekinkim moters, kuri mums ne motina, ne sesuo, ne duktė, ne žmona. Neapribokime pagarbos siaurais šeimyniniais rėmais, o pasigallėjimo - egoizmu. Dangus labiau džiaugsis vienu pasitaisiusiu nusidėjėliu negu šimtu teisiųjų, kurie niekada nėra nusidėję. Pasistenkime nudžiuginti dangų, ir jis su kaupu atlygins. Palikime savo kelyje atleidimo išmaldą tiems, kuriuos pradžioje žemiškos aistros, o galbūt išgelbės dieviška villis. Jeigu tu nepadėsi, tai ir nepakenkime, kaip sako gerosios senutės, rekomenduojančios kokią naminę vaistą.

Noras matyti didelius tokio menko siužeto rezultatus gal pasirodys pernelyg drąsus, bet aš esu iš tų, kurie tiki, kad mažas kupstas gali apversti didelį vežimą. Vaikas mažas, bet iš jo išaugs žmogus, smegenys mažos, bet jose glūdi gilios mintys, akis tik taškas, bet aprėpia plačias erdves.

— IV —

Per dvi dienas varžytynės buvo baigtos ir davė pusantro šimto tūkstančių frankų pajamų.

Kreditoriai pasidalijo dvi tos sumos dalis, o trečią dalį gavo giminės: sesuo ir mažas sūnelas.

Sesuo net akis išpūtė, kai sužinojo paveldėjusi penkiasdešimt tūkstančių frankų.

Mergina jau šešerius ar septynerius metus nebuvo mačiusi sesers, kuri vieną dieną dingo, ir nuo to laiko nebuvo girdėjusi apie jos gyvenimą.

Ji atskubėjo į Paryžių, ir visi Margaritos pažįstami labai stebėjosi pamatę, kad vienintelė jos paveldėtoja - graži draukė kaimietė, iki tol nė karto neišvažiavusi iš kaimo.

Ji išsyk praturtėjo, net nežinodama, iš kur gavo šituos nelauktus turtus.

Girdėjau, jog ji grįžo namo labai nuliūdusi, kad sesuo mirė, nors jos liūdesys šiek tiek atlėjo, kai įdėjo kapitalą į banką už keturis su puse procento.

Šie įvykiai, pasakojami Paryžiuje, skandalų mieste, buvo beveik užmiršti. Ir aš buvau beužmirštąs, jog dalyvavau šiuose įvykiuose, bet netikėtai atsirado proga susipažinti su visu Margaritos Gotjė gyvenimu ir sužinoti tokių jaudinančių faktų, jog man kilo noras parašyti jos gyvenimo istoriją, ir aš ją parašiau.

Jau buvo praėjusios trys ar keturios dienos po varžytynių ir, išpardavus baldus, tuščias Margaritos butas buvo išnuomojamas, kai vieną rytą kažkas paskambino į mano duris.

Tarnas, tikriau sakant, jo pareigas einantis šveicorius, atidarė duris ir atnešė vizitinę kortelę, pranešdamas, kad jos savininkas nori su manim pasikalbėti.

Pažiūrėjęs į kortelę, perskaičiau: "Armanas Diuvalis". Pamėginau atsiminti, kur mačiau šią pavardę, ir man pavyko - pirmajame "Manonos Lesko" puslapyje. Ko iš manęs norėjo žmogus, dovanojęs Margaritai šią knygą? Liepiu tuojau jį įleisti.

Įėjo aukštas išbalęs blondinas kelionės drabužiais, kurių, matyt, vykdamas į Paryžių, kelias dienas nebuvo nusivilkęs ir net nusivalęs, nes jie visi buvo dulkėti.

Labai susijaudinęs, ponas Diuvalis net neįstengė slėpti emocijų ir drebančiu balsu, su ašaromis akyse, prabilo:

- Atleiskite man, pone, už mano vizitą ir aprangą. Jaunuoliai nelabai varžosi vienas kito, be to, aš taip norėjau šiandien jus pamatyti. Todėl ir nevažiavau į viešbutį, kur tik nusiunčiau savo daiktus, o pats atbėgau čionai bijodamas, kad kur nors neišeitumėt, nors dar anksti.

Aš pasiūliau Diuvaliui atsisėsti prie ugnies. Jis atsisėdo ir valandėlei užsidengė veidą nosine.

- Jūs turbūt nesuprantate, ko iš jūsų nori nepažįstamas svečias, atvykęs taip anksti, tokiais drabužiais, su ašaromis akyse. - tačė jis ir liūdnai atsiduso. - Aš atėjau paprašyti jūsų, pone, padaryti man didelę paslaugą.

- Sakykite, pone, man bus labai malonu jums pasitarnauti.

- Jūs buvote Margaritos Gotjė daiktų varžytynėse?

Ištarus šį vardą, valandėlę užgniaužtas susijaudinimas vėl jį apėmė, ir jis užsidengė veidą rankomis.

- Aš turbūt juokingai atrodau, - pridūrė jis. - Dar kartą atleiskite man ir tikėkite, jog niekada neužmiršiu kantrybės, su kuria ruošiatės mane išklausyti.

- Pone, - atsakiau, - jeigu mano paslauga nors truputį apmalšintų jūsų skausmą, sakykite greičiau, kuo galėčiau padėti, ir aš galėdamas mielai jums pasitarnausiu.

Aš užjaučiau Diuvalį jo skausme ir norėjau būti jam malonus.

- Ar jūs ką nors pirkote tose varžytynėse? - paklausė jis manęs.

- Taip, pone, knygą.

- "Manoną Lesko"?

- Taip.

- Ar tebeturite tą knygą?

- Ji mano miegamajame.

Šie žodžiai, atrodo, nurito akmenį Armanui Diuvaliui nuo širdies, ir jis padėkojo man, lyg aš, saugodamas tą knygą, jau būčiau pradėjęs daryti jam paslaugą.

Aš atnešiau iš miegamojo knygą ir padaviau jam.

- Ta patį! - sušuko jis, žiūrindamas užrašą ir vartydamas knygą.

-Ta patį!

Dvi didelės ašaros nuriedėjo ant puslapių. Paskui jis pakėlė akis ir, nesistengdamas slėpti nuo manęs, kad verkė ir kad vėl tuoj tuoj pravirks, paklausė:

- Pone, ar jums labai brangi ši knyga?

- O ką?

- Prašyčiau perleisti ją man.

- Atleiskite už smalsumą, - pasakiau, - bet juk jūs pats dovanojote Margaritai Gotjė šitą knygą.

- Aš.

- Ši knyga jūsų, pone, imkite. Man labai smagu, kad galiu jums ją gražinti.

- Tai bent leiskite pasiūlyti tą kainą, kurią jūs už ją sumokėjote, -sumišęs tarė Diuvalis.

- Sutikite priimti šią knygą kaip dovaną. Tokiose varžytynėse vienas tomelis kainuoja tiek mažai, kad net neatmenu, kiek už ją sumokėjau.

- Jūs už ją sumokėjote šimtą frankų.

- Tiesa, - dabar jau sumišau aš. - Iš kur jūs tai sužinojote?

- Labai paprastai. Tikėjau,si atvažiuoti į Margaritos turto varžytynės, bet atvažiavau tik šiandien. Aš būtinai norėjau įsigyti ką nors iš jos paliktų daiktų. Tad nuėjau pas komisarą ir paprašiau parodyti daiktų ir juos pirkusių žmonių sąrašą. Sąraše pamačiau, kad jūs nusipirkote šią knygą, ir pasiryžau prašyti, kad parduotumėt ją man, nors mane gąsdino už ją užmokėta suma - gal ir jus su ja riša brangūs prisiminimai.

Armano žodžiuose buvo justis susirūpinimas, kad mano pažintis su Margarita nebūtų tokia pat kaip jo.

Paskubėjau jį nuraminti.

- Aš pažinojau panelę Gotjė tik iš matymo, - pasakiau, - jos mirtis padarė man tokį įspūdį, kokį patiria jaunuolis, išgirdęs mirus gražią moterį, kurią retkarčiais turėdavo malonumo sutikti. Aš panorau nusipirkti ką nors iš jos daiktų ir nežinia kodėl užsispyręs keliau šios knygos kainą, gal tiesiog norėjau paerzinti vieną poną, kuris žūtbut įsigėdė ją nusipirkti ir, rodos, provokavo mane. Todėl kartoju, pone, ši knyga jūsų, aš jums ją dovanuju ir neimsiu tų pinigų, kuriuos sumokėjau įkainotojui. Tegul ji bus mudviejų artimesnės pažinties ir draugiškų santykių laidas.

- Gerai. Aš priimu dovaną ir visada būsiu jums dėkingas, - tarė Armanas, spausdamas man ranką.

Aš labai norėjau paklausinėti jį apie Margaritą, nes knygos dedikacija, jo vizitas ir noras vėl ją turėti sukėlė mano smalsumą. Tik bijojau, kad jis nepamanytų mane atsisakius knygos vien dėl to, kad turėčiau teisę kištis į jo asmeninius reikalus.

Jis lyg atspėjo mano norą, nes paklausė:

- Ar skaitėte šią knygą?

- Taip, visą.

- Ką pagalvojote apie mano parašytus žodžius?

- Aš iškart supratau, kad jūsų akyse vargšė mergina, kuriai dovanojote šią knygą, nepriklausė įprastai kategorijai ir jūsų žodžiai nebuvo vien banalus komplimentas.

- Jūs teisingai galvojote. Ta mergina buvo angelas. Štai, perskaitykite šį laišką.

Aš jį išskleidžiau ir perskaičiau štai ką:

"Brangus Armanai! Gavau jūsų laišką, jūs vis toks pat geras, ir aš už tai dėkoju Dievui. Taip, mano drauge, aš sergu tokia liga, kuri nieko nepasigaili, bet jūsų parodyta užuojauta lengvina mano kančias. Aš turbūt neišgyvensiu taip ilgai, kad turėčiau laimės paspausti ranką, parašiusią šį malonų, ką tik gautą laišką. Jo žodžiai pagydytų mane, jeigu apskritai kas nors begalėtų pagydyti. Aš jūsų nebepamatysiu, nes mirtis jau arti, o mus skiria šimtai mylių. Vargšas drauge! Jūsų ankstesnė Margarita labai pasikeitė, ir gal net geriau, kad nematysite jos, negu matytumėte tokią, kokia ji dabar yra. Klausiate, ar atleisčiau jums. O, visa širdimi, mano drauge, nes tai, ką pikto esate man padaręs, buvo vien jūsų meilės įrodymas. Štai jau mėnuo gullu lovoje, ir man tokia brangi jūsų pagarba, kad nuo tos minutės, kai persiskyrėm, kiekvieną dieną rašau dienoraštį ir rašysiu ilgi tol, kol tik turėsiu jėgų rašyti.

Jeigu tikrai manimi rūpinatės, Armanai, kai sugrįšite, užteikite pas Žiulii Diupra. Ji atiduos jums tą dienoraštį. Jame rasite paaiškinimą ir patetsinimą to, kas tarp mūsų nutiko. Žiulii man labai gera. Aš su ja dažnai apie jus kalbuosi. Jūsų laišką gavau, kai pas mane buvo ji, ir mes verkėme jį skaitydamos.

Jeigu negalėsite atsiųsti man kokios nors žinutės apie save, jai pavesta atiduoti jums tuos popierius, kai sugrįšite į Prancūziją. Nedėkokite man už juos. Kiekvienas laimingų mano gyvenimo valandėlių atsiminimas teikia man didžiausią malonumą, jūs skaitydamas rasite ten praėities paleisinimą, o aš randu didžiausią paguodą.

Norėčiau ką nors jums palikti, kas nuolat primintų mane, bet viskas aprašyta, nieko nebeturiu.

Ar suprantate, mano drauge? Aš greit mirsiu ir iš savo miegamojo girdžiu, kaip vaikšto sargas, mano kreditorių atsiųstas saugoti, kad

iš buto kas nors nebūtų išnešta ir kad nieko nepasislėpčiau sau, jei liksiu gyva. Retkia tikėtis, jie palauks mano mirties ir tik tada skelbs varžylynės.

O! Kokie žmonės negailestingi! Ne, veikiau aš klystu: čia mane baudžia Dievas, kuris yra teisingas ir nepermaldaujamas.

Talgi, brangusis, jūs atvažiuosite į varžylynės ir ką nors nusiiprksite, nes jeigu aš paslėpčiau jums kokį daiktėlį ir jie tai sužinotų, galėtų jus patraukti teisman.

Liūdnas gyvenimas, iš kurio aš išeinu.

Koks geras būtų Dievas, jeigu leistų prieš mirtį jus pamatyti! Bet turbūt to nesulauksiu. Sudie, mano drauge. Atleiskite, kad neparašiau daugiau, nes tie, kurie sako mane pagydysią, vargina kraujo nuleidinėjimu, ir ranka nebepajėgia daugiau rašyti.

MARGARITA GOTJÈ".

Ir tikrai paskutinius žodžius buvo sunku įskaityti.

Aš grąžinau laišką Armanui, kuris jį skaitė mintyse, kaip aš skaičiau popieriuje, nes paėmęs jį tarė:

- Kas įtikės, kad šį laišką rašė kurtizanė!

Atsiminimų sujaudintas, jis ilgai žiūrėjo į laišką, paskui prispaudė jį prie lūpų.

- Kai pagalvoju, - pasakė jis, - kad man nepasisėkė jos pamatyti prieš mirtį, kad niekada neberegėsiu tos, kuri padarė man tiek, kiek padarytų tikra sesuo, negaliu sau dovanoti, kam leidau jai šitaip numirti. Mirė! Mirė galvodama apie mane, rašė man, minėjo mano vardą, vargšė, brangioji Margarita!

Ir davęs valią mintims bei ašaroms, Armanas paspaudė man ranką ir kalbėjo toliau:

- Galima pavadinti mane vaikišku, kad apraudu tokią velionę, bet juk niekas nežino, kiek kančių suteikiau tai merginai, koks buvau jai žiaurus ir kokia gera, nuolaidi ji buvo. Maniau, kad aš turiu jai atleisti, o dabar matau, kad esu nevertas jos atleidimo. O, atiduočiau dešimt savo gyvenimo metų, jei galėčiau nors valandėlę paraudoti prie jos kojų!

Sunku paguosti žmogų skausme, kai nežinai, koks jis, bet aš karštai atjaučiau šį jaunuolį. Jis taip nuoširdžiai pasiskundė savo sielvartu, jog aš pamaniau, kad jis neliks abejingas mano žodžiams, ir pasakiau jam:

- Ar turite giminių, draugų? Nueikite pas juos, ir jie jus paguos, o aš galiu tik pasigailėti.

- Tai tiesa, - tarė jis, atsistojo ir ėmė dideliais žingsniais vaikščioti po kambarį. - Aš jums nusibodau. Atleiskite! Nepagalvojau, kad jums neįdomi mano nelaimė, kad įkyrėsiu kalbomis, kurios negali ir neturi jūsų dominti.

- Jūs klaidingai supratote mano žodžius, aš mielai jums pasitarnaučiau, tik gaila, nemoku palengvinti jums skausmo. Jeigu aš ir mano draugai galėtume išsklaidyti jūsų liūdesį, jeigu aš jums reikalingas, užtikrinu, jog džiaugsiuosi, galėdamas būti jums naudingas.

- Dovanokit, dovanokite man, - tarė jis. - Skausmas didina emocijas. Leiskite pasilikti čia dar keletą minučių, nusišluostyti ašaras, kad gatvės žiopliai nežiūrėtų į verkiantį suaugusį žmogų kaip į stebuklą. Jūs padarėte man tiek gera, grąžindamas šią knygą, nežinau nė kaip jums už tai atsidėkoti.

- Laikykite mane savo draugu, - atsakiau Armanui. - Ir papasakokite man, dėl ko jūs taip sielojates. Žmogus pasiguodžia, pasakodamas apie savo kančias.

- Jūsų tiesa, bet šiandien man norisi tik verkti, todėl mano pasakojimas būtų be ryšio. Kada nors papasakosiu jums šitą istoriją, ir jūs pamatysite, ar aš teisus, galėdamas tos vargšės. O dabar, - pridūrė jis, paskutinį kartą šluostydamasis ašaras ir žiūrėdamasis į veidrodį, - pasakykite man, kad nelaikysite manęs paskutiniu kvailiu ir leisite kada nors vėl užėti.

Jaunuolio žvilgsnyje buvo tiek gerumo ir lipšnumo, kad aš buvau benorįs jį apkabinti.

Jo akyse vėl sužibo ašaros. Matydamas, kad tai pastebėjau, jis nusigręžė.

- Nereikia, - pasakiau jam, - būkite tvirtas.

- Sudie! - atsakė jis man.

Nežmoniškomis pastangomis tvardydamasis, kad nepravirtų, jis ne išėjo, o bėgte išbėgo iš mano namų.

Pakėlęs lango užuolaidas pamačiau, kaip jis atsisėdo į kabrioletą, laukiantį prie durų; ten iškart vėl paplūdo ašaromis ir užsidengė veidą nosine.

Praėjo nemaža laiko, o aš nieko negirdėjau apie Armaną, užtat dažnai išgirsdavau apie Margaritą.

Nežinau, ar jūs pastebėjote, kad kartais užtenka vieną sykį išgirsti visai nežinomo ir, rodos, neturinčio jūsų dominti asmens vardą, ir prie jo pamažu ima lipti įvairios smulkmenos, jūsų draugai pradeda kalbėti su jumis apie tai, apie ką anksčiau niekada nekalbėdavo! Ir jūs suvokiate, kad tas asmuo ne visai jums svetimas, kad jis ne kartą nepastebėtas šmėkštelėjo jūsų gyvenime; draugų pasakojimuose jūs atrandate tam tikrą ryšį su savo gyvenimo įvykiais. Kai dėl Margaritos, viskas buvo šiek tiek kitaip, nes aš ją matydavau, sutikdavau, pažinojau iš veido; tačiau po varžytynių man dažnai tekdavo išgirsti jos vardą, o atsitikimas, kurį aprašiau ankstesniame skyriuje, buvo persmelktas tokios kančios, kad mano nustebimas ir smalsumas dar padidėjo.

Galiausiai susitikęs su draugais, su kuriais niekada nekalbėdavau apie Margaritą, pirmiausia klausdavau:

- Ar pažinojote Margaritą Gotjė?

- Dama su kamelijomis?

- Taip.

- Labai gerai pažinojau.

Šitas "labai gerai" kartais būdavo tariamas su šypsena, kurios prasmė nekeldavo abejonių.

- Kas tai buvo per mergina? - klausdavau aš.

- Gera mergina.

- Tik tiek?

- Dieve mano! Na gal protingesnė, jautresnės širdies už kitas.

- Ar nežinai kokių jos gyvenimo smulkmenų?

- Ji palcido vėjais barono G. turtus.

- Tik tiek?

- Buvo seno kunigaikščio meilužė.

- Ar tikrai?

- Pasakojama. Šiaip ar taip, jis duodavo jai labai daug pinigų.

Visada tos pačios detalės! Aš norėjau ką nors sužinoti apie Margaritos santykius su Armanu.

Kartą sutikau vieną iš tų ponų, kurie nuolat draugauja su tokiomis moterimis. Aš jį paklausiau to paties:

- Ar pažinojote Margaritą Gotjė?

Jis taip pat atsakė: "Labai gerai".

- Kas tai buvo per mergina?

- Graži ir protinga. Jos mirtis mane labai nuliūdino.

- Ar ji neturėjo meilužio Armano Diuvalio?

- Aukšto blondino?

- Taip.

- Turėjo.

- Kas tas Armanas per vienas?

- Jaunuolis, kuris išleido su ja savo nedidelį turtą ir, matyt, buvo priverstas su ja išsiskirti. Sako, jis beprotiškai ją mylėjęs.

- O ji ar ji mylėjo?

- Ir ji, sako, ji labai mylėjusi, bet taip, kaip myli tos moterys. Neverta iš jų reikalauti daugiau, negu jos gali.

- Kas atsitiko Armanui?

- Nežinau. Aš jį mažai pažįstu. Jis gyveno su Margarita penkis ar šešis mėnesius, bet kaime, o kai ji grįžo, jis išvažiavo.

- Ar jūs nuo to laiko jo nematėte?

- Ne.

Aš irgi daugiau nemačiau Armano. Galiausiai net ėmiau manyti, ar tik tada, kai jis buvo pas mane, nesena žinia apie Margaritos mirtį neatgaivino jo buvusios meilės, o kartu ir skausmo, o dabar, tariau sau, jis turbūt jau užmiršo ir vellonę, ir savo pažadą užteiti pas mane.

Šitaip būčiau galėjęs spėlioti apie bet kurį kitą žmogų, bet Armano neviltis buvo tokia nuoširdi, kad aš iš vieno kraštutinumo nukrypau į kitą ir ėmiau vaizduotis, jog jis iš nusiminimo apsirgęs, o aš negaunu iš jo jokios žinėlės tik todėl, kad jis serga, o gal ir miręs.

Aš nenoromis domėjausi šiuo jaunuoliu. Gal mano domėjimais būta ir egoizmo? Gal jo sielvarte įžiūrėjau jaudinantį širdies romaną? Gal tik iš noro sužinoti jo istoriją nerimastavau dėl Armano tylėjimo?

Kadangi Diuvalis nesirodė, nusprendžiau pats nusiųti pas jį.

Pretekstą nesunku buvo atrasti; bet, deja, aš nežinojau jo adreso

ir niekas iš tų, kuriuos klausinėčiau, negalėjo man jo pasakyti.

Nuėjau į Anteno gatvę. Gal Margaritos durininkas žinos, kur gyvena Armanas. Ten jau buvo naujas durininkas. Jis nieko nežinojo, kaip ir aš. Paklausiau, kur palaidota panelė Gotjė. Pasirodo, Monmartro kapinėse.⁷

Prasidėjo balandis, oras buvo gražus, ir kapai nebeatrodė tokie liūdni ir apleisti kaip žiemą; pagaliau buvo jau gana šilta, kad gyvieji galėtų juos atsiminti ir aplankyti. Aš nuvažiauvau į kapines manydamas, kad vos pažvelgęs į Margaritos kapą, pamatysiu, ar dar gyvas Armano liūdesys, ir galbūt sužinosiu, kas jam atsitiko.

Užėjau į sargo būstą ir paklausiau, ar Monmartro kapinėse vasario 22 dieną nebuvo palaidota moteris, vardu Margarita Gotjė.

Jis paėmė storą knygą, į kurią iš eilės buvo rašomi visi čia laidojami numirėliai, ir pažiūrėjęs atsakė, kad vasario 22 dieną, vidudienį, čia tikrai buvo palaidota moteris tokiu vardu.

Paprašiau, kad jis nuvestų mane prie jos kapo, nes be vadovo nieko nesurasi šiame mirusiųjų mieste, kuris turi savo gatves, kaip ir gyvųjų miestai.

Sargas pašaukė sodininką ir ėmė pasakoti jam, kaip atrodo kapas, bet šis pertraukė jį sakydamas:

- Žinau, žinau!. O, tą kapą lengva atpažinti, - tarė jis, kreipdamasis jau į mane.

- Kodėl? - paklausiau.

- Todėl, kad ant to kapo gėlės ne tokios kaip ant kitų kapų.

- Tai jūs jomis rūpinatės?

- Taip, pone, gerai būtų, jei visi giminės taip rūpintųsi numirėliais, kaip rūpinasi jaunuolis, kuris pavedė man prižiūrėti tą kapą.

Už kelių posūkių sodininkas sustojo ir pasakė:

- Štai ir atėjome.

Aš pamačiau prieš save tikrą gėlyną, kuris buvo visai nepanašus į kapą; tik balta marmuro lenta su užrašu bylojo, kas čia yra. Marmuro lenta buvo pastatyta vertikaliai, kapą juosė geležinė tvorėlė, o aptvertas plotelis buvo padengtas baltomis kamelijomis.

- Na, ką pasakysite? - paklausė sodininkas, rodydamas į gėles.

- Labai gražu.

---

⁷ Monmartro kapinėse palaidota daug žymių žmonių. Čia ilsisi ir šios knygos autorius, jo prašymu palaidotas už kokių šimto metrų nuo savo herojės.

- Kai tik kokia kamelija nuvysta, man įsakyta ją pakeisti kita.

- Kas jums įsakė?

- Jaunuolis, kuris gailiai verkė, kai buvo čia atėjęs pirmą kartą.

Greičiausiai koks velionės draugužis, nes ji, rodos, buvo iš linksniųjų merginų. Sako, buvusi labai graži. Ar ponas ją pažinojote?

- Pažinojau.

- Kaip ir anas? - paklausė jis, vylingai šypsodamas.

- Ne, aš net nesu su ja kalbėjęsis.

- Ir atėjote jos aplankyti! Labai malonu, nes prie vargšės merginos kapo grūsties tikrai nebūna.

- Vadinas, čia niekas nateina?

- Niekas, išskyrus tą jaunuolį, kuris buvo čia atvažiavęs vieną kartą.

- Tik kartą?

- Taip.

- O daugiau nebuvo?

- Nebuvo, bet ateis, kai sugrįš.

- Vadinas, jis išvažiavęs.

- Taip.

- Ar žinote, kur?

- Rodos, jis išvažiavo pas panelės Gotjės seserį.

- O ko?

- Prašyti leidimo perkelti palaikus į kitą vietą.

- Kodėl jis nenori palikti jos čia?

- Matote, pone, ir mirusiųjų atžvilgiu žmonės turi savų ketinimų. Mes tai matome kiekvieną dieną. Ši vieta piršta tik penkeriems metams, o jis nori nupirkti nuolatinę, didesnę, vietą. Naujame sklype tai padaryti geriau.

- Ką jūs vadinate nauju sklypu?

- Naujas parduodamas vietas į kairę. Jeigu kapinės visada būtų tvarkytos taip kaip dabar, tokių niekur pasaulyje nerastum. Bet teks dar daug padirbėti, kad jos atrodytų kaip reikiant. Be to, žmonės tokie keisti.

- Ką jūs norite tuo pasakyti?

- Noriu pasakyti, kad kai kuriems žmonėms net čia rūpi tuščiai pasididžiuoti. Štai, pavyzdžiui, panelė Gotjė. Ji buvo palaido gyvenimo, dovanokite už tokius žodžius. Dabar vargšė mirė, ir iš jos liko tik tai, kas lieka ir iš tų, kurioms nieko negali prikišti ir kurių kapus

mes kasdien laistom. Bet štai greta palaidotųjų giminės sužinojo, kas ji buvo, ir argi nešaus jiems į galvą mintis pasipriešinti, kad ji čia guli, argi nepradės kalbėti, esą tokioms moterims reikia paskirti atskirą vietą, kaip vargšams. Kur tai matyta? Aš juos kiaurai perpratęs. Stambūs kapitalistai, o ne keturių kartų į metus neužsuka pažiūrėti tų kapų, patys gėlių atneša, ir pažiūrėkite, kokios tos gėlės! Šykšti papuošti kapus tų, kuriuos sakosi apverkia, paminkluose rašo apie ašaras, kurių niekada neliejo, o kiek nemalonumų pridaro kaimynams, čia atėję. Norite tikėkite, norite ne, aš nepažinojau šitos panelės, nežinau, ką ji veikė, bet vis tiek myliu vargšėlę, rūpinuosi ja, nešu kamelijas už tikrą kainą. Ji mano mylimiausia numirėlė. Mums, pone, nenoromis tenka mylėti numirėlius, nes turim tiek darbo, kad beveik nėra laiko mylėti ką nors kita.

Kai kurie skaitlytojai ir be paaiškinimo supras, kaip susijaudinęs klausiausi šio žmogaus žodžių.

Jis, žinoma, tai pastebėjo ir kalbėjo toliau:

- Sako, ne vienas nusigyvenęs per šią merginą, sako, ji turėjusi daug meilužių, kurie ją dievino. Man keista ir liūdna pagalvojus, kad nė vienas jai net gėlės neatnešė. Bet jai dar nėra ko skųstis: ji turi kapą, ir nors vienas žmogus ją atsimena ir pasirūpina už kitus. Pas mus yra ir daugiau tokio pat vardo ir tokių pat metų merginų, jos metamos į bendrą kapą, ir man širdis plyšta, kai girdžiu krintant į duobę jų nelaimingus kūnus. Ir po mirties niekas jomis nesirūpina! Nelinksma mūsų amatas, ypač jei žmogaus dar nesurambėjusi širdis. Ką padarysi? Jausmai stipresni už mane. Aš turiu gražią dvidešimties metų dukterį, ir kai mums atneša jos amžiaus numirėlę, pagalvoju apie ją ir nenoromis susigraudinu, nesvarbu, ar tai kilminga ponė, ar kokia valkatėlė. Aš turbūt įkyrėjau jums savo plepalais, juk jūs čia atėjote ne manęs klausytis. Man liepta jus palydėti iki panelės Gotjė kapo, štai jis. Ar aš jums dar kam nors reikalingas?

- Ar kartais nežinote pono Armano Diuvalio adreso? - paklausiau sodininko.

- Taip. Jis gyvena ** gatvėje. Bent ten ašėjau pasiimti pinigų už gėles, kurias jūs čia matote.

Aš paskutinį kartą pažvelgiau į šį žydingą kapą, kurį nejuociomis panorau kiaurai pragręžti žvilgsniu ir pamatyti, ką iš tos gražios būtybės padarė ją priglaudusi žemė, o tada nuliūdęs nuėjau šalin.

- Jūs norite pamatyti poną Diuvalį? - paklausė sodininkas, einantis greta manęs.

- Taip.

- Esu tikras, kad jis dar negrįžo, kitaip būtų atėjęs čionai.

- Vadinas, jūs įsitikinęs, kad jis neužmiršo Margaritos?

- Ne tik įsitikinęs, bet galiu kirsti lažybą, kad ir kapą ketina pakeisti tik norėdamas dar kartą ją pamatyti.

- Kaip pamatyti?

- Kai jis atėjo į kapus, pirmi jo žodžiai buvo: "Ką daryti, kad dar kartą ją pamatychiau?" Tai įmanoma tik keičiant kapą, ir aš jam išaiškinau visus formalumus, kurie čia reikalingi, nes, žinote, norint perkelti palaikus iš vieno kapo į kitą, reikia juos atpažinti, ir tik šeima gali duoti sutikimą šiam aktui, kuriame turi dalyvauti policijos komisaras. Ponas Diuvalis ir išvažiavo pas panelės Gotjės seserį gauti tokio sutikimo, o grįžęs, be abejoj, pirmiausia apsilankys pas mus.

Mes priėjome kapinių vartus. Aš dar kartą padėkojau sodininkui, įspraudžiau į delną keletą monetų ir nuėjau pagal nurodytą adresą.

Armanas dar nebuvo grįžęs.

Brūkštelėjau jam keletą žodžių, prašydamas atvažiuoti pas mane arba parašyti, kur galiu jį rasti.

Kitą rytą gavau Diuvalio laišką, jis pranešė jau sugrįžęs ir prašė atvykti pas jį, nes pats mirštąs iš nuovargio ir todėl negalįs ateiti.

—VI—

Armaną radau gulintį lovoje.

Jis padavė man degančią ranką.

- Jūs turite karščio, - pasakiau jam.

- Niekai, tik pavargau po tokios skubios kėlionės.

- Buvote pas Margaritos seserį?

- Taip, o kas jums sakė?

- Žinau, ir tiek. Ar gavote, ko norėjote?

- Taip. Bet kas jums pasakė, kur aš išvažiavęs ir ko.
- Kapinių sodininkas.
- Jūs matėte kapą?

Aš nediršau atsakyti, nes iš klausimo tono supratau, kad jis vis dar jaudinasi, kaip ir anąsyk, ir kiekvieną kartą pagalvojęs arba išgirdęs kieno nors ištartą žodį apie tą liūdną įvykį, jis neįstengs pergalėti savo jausmų.

Užuot atsakęs, linktelėjau galva.

- Ar jis gerai jį prižiūri? - paklausė Armanas.

Dvi didelės ašaros nuriedėjo jam per skruostus, ir jis nusigręžė slėpdamas jas nuo manęs. Aš nudaviau jų nepastebėjęs ir pamėginau pakeisti pokalbį.

- Jūs išvažiavote prieš tris savaites?

Armanas ranka persibraukė akis ir atsakė:

- Lygiai prieš tris.

- Ilgai keliavote.

- O! Aš ne visą laiką keliavau, dvi savaites sirgau, kitaip seniai būčiau grįžęs. Bet vos nuvykęs susigriebiau drugį ir turėjau gulėti kambaryje.

- Ir išvažiavote kaip reikiant nepasitaisęs.

- Būčiau numiręs, jei dar savaitę būčiau pabuvęs tame krašte.

- Bet dabar grįžote ir turite pasirūpinti savimi. Draugai jus lankys. Aš pirmas, jei leisite.

- Po dviejų valandų aš atsikelsiu.

- Kokia beprotystė!

- Man reikia.

- Ko taip skubėti?

- Turiu važiuoti pas policijos komisarą.

- Kodėl nepavesti to reikalo kam nors kitam, juk jūs dar labiau susirgsite?

- Tik tai ir gali mane pagydyti. Aš turiu ją pamatyti. Nuo to laiko, kai sužinojau apie jos mirtį, ypač kai pamačiau jos kapą, nustojau miego. Negaliu įsivaizduoti, kad moteris, kurią palikau tokią jauną, tokią gražią, mirė. Turiu pats tuo įsitikinti. Turiu pamatyti, ką Dievas padarė būtybei, kurią aš taip mylėjau, ir gal bjaurus reginys išsklaidys liūdnus prisiminimus. Juk jūs važiuosite su manim, tiesa?.. Jeiigu jums nebus labai nemalonu...

- Ką jums sakė jos sesuo?

- Nicko. Ji, regis, labai nustebo, kad svetimas žmogus nori nupirkti vietą ir palaidoti Margaritą. Ji iškart pasirašė leidimą, kurio aš prašiau.

- Patikėkite man, atidėkite palaikų perkėlimą tam laikui, kai visai pasveiksite.

- O, man užteks jėgų, būkite ramus. Be to, aš išeisiu iš proto, jei kuo greičiau neįvykdysiu savo ketinimo, kitaip mano skausmas neatlėgs. Prisiekiu, aš nurimsiu tik tada, kai pamatysiu Margaritą. Gal tai mane deginančio karščio sukeltas troškulys, bemiegių naktų svajonė, kliedesio padariniai, bet aš turiu ją pamatyti, nors po to reikėtų įstoti į trapistų ordiną, kaip de Ransė.

- Aš gerai jus suprantu, - pasakiau Armanui, - ir esu pasiryžęs jums padėti. Ar matėte Žiulį Diurpą?

- O, taip! Aš ją mačiau tą pačią dieną, kai atvažiavau.

- Ar ji atidavė Margaritos jums paliktą dienorašį?

- Štai jis.

Armanas ištraukė iš po pagalvio krūvą popierių ir tučtuojau vėl juos paslėpė.

- Aš atmintinai moku, kas juose parašyta, - tarė jis. - Per tas tris savaites kasdien skaitydavau juos po dešimt kartų. Jūs irgi juos perskaitysite, bet vėliau, kai apsiraminsiu ir galėsiu paaiškinti, kiek širdies, kiek meilės slypi šioje išpažintyje. Dabar noriu paprašyti mažutės paslaugos.

- Kokios?

- Ar apačioje jūsų laukia ekipažas?

- Taip.

- Ar negalėtumėt paimti mano paso ir pasiteirauti pašte, ar man nėra laiškų iki pareikalavimo? Tėvas ir sesuo turbūt rašė man į Paryžių, bet aš taip skubėjau išvažiuoti, kad anksčiau negalėjau užtekti paklausti. Kai grįšite, nuvažiuosim pranešti policijos komisarui apie rytdienos ceremoniją.

Armanas davė man pasą, ir aš nuvažiavau į Žano Žako Ruso gatvę.

Ten buvo du laiškai Diuvaliui, aš juos paėmiau ir grįžau.

Armaną radau apsirengusį ir pasiruošusį važiuoti.

- Ačiū, - tarė jis paėmęs laiškus. - Taip, tai nuo sesers ir nuo tėvo,

- pridūrė jis, pažiūrėjęs į adresus. - Jie turbūt negali suprasti, kodėl aš tyliu.

Jis atplėšė laiškus ir veikiau atspėjo jų turinį, negu perskaitė, nes greitai vėl juos sulankstė, nors kiekvienas buvo po keturis puslapius.

- Važiuojam, - tarė jis, - aš įleims rytoj atsakysiu.

Mes nuvažiavome pas policijos komisarą, kuriam Armanas įteikė iš Margaritos sesers gautą leidimą.

O komisaras davė jam raštą kapų prižiūrėtoji. Mes susitarėm, kad palaikai bus perkellami rytoj, dešimtą ryto, prieš valandą aš užvažiuosiu pas jį ir kartu važiuosime į kapines.

Prisipažinsiu, man taip pat buvo įdomu pamatyti tą reginį, ir aš visą naktį neužmigau.

Sprendžiant pagal mane kamuojančias mintis, ši naktis Armanui turėjo būti labai ilga.

Kai kitą dieną devintą valandą nuvažiavau pas jį, jis buvo labai išbalęs, bet ramus.

Jis nusišypsojo ir padavė man ranką.

Žvakės buvo visai sudegusios. Išeidamas Armanas paėmė storą voka, adresuotą tėvui. Laiške veikiausiai buvo bemlegės nakties įspūdžiai.

Po pusvalandžio buvome Monmartre.

Komisaras jau laukė mūsų.

Pamažu nuėjome kapo link. Komisarasėjo pirmas, o paskui jį, už kelių žingsnių - mudu su Armanu.

Kartkartėmis pajusdavau, kaip staiga konvulsyviai, lyg nuo mėšlungio, sudrebėdavo mano bendrakeleivio ranka. Tuomet pažvelgdavau į jį; jis suprasdavo mano žvilgsnį, nusišypsodavo, bet nuo to laiko, kai išėjom iš jo namų, abu nepratarėm nė žodžio.

Netoli kapo Armanas sustojo nusišluostyti prakaito, kuris dideliais lašais žliaugė per veidą.

Man irgi ne pro šalį buvo sustoti ir atsikvėpti, nes ir mano širdis buvo lyg replėmis suspausta.

Kaip paaiškinti tą skausmingą malonumą, kurį teikia tokie reginiai! Kai priėjome kapą, sodininkas jau buvo nukėlęs gėlių vazonus, tvorelė taip pat buvo nuimta, ir du vyrai kasė žemę.

Armanas prisišliejo prie medžio ir ėmė žiūrėti.

Atrodė, visas gyvenimas praslinko jam prieš akis.

Staiga vienas kastuvas užkliuvo už akmens.

Išgirdęs šį garsą, Armanas atšoko lyg elektros trenktas ir taip stipriai suspaudė man ranką, kad net suskaudo.

Vienas duobkasys ėiupo platų kastuvą ir pamažu išsėmė žemės; paskui, kai ten liko tik akmenys, dengiantys karstą, jis vieną po kito ėmė mėlyti juos iš duobės.

Aš žvilgsniu sekiau Armaną, nes bijojau, kad neprasiveržtų jausmai, kuriuos jis aiškiai stengėsi suvaldyti. Bet jis vis žiūrėjo ir žiūrėjo; tik išplėstos tarsi stiklinės akys ir lengvas skruostų bei lūpų virpėjimas rodė, kokia baisi nervinė įtampa jį apėmusi.

O apie save galiu pasakyti tik vieną: aš labai gailėjausi, kad atėjau.

Kai karstas buvo visai atkastas, komisaras paliepė duobkasiams:

- Atidarykite.

Vyrai pakluso, lyg tai būtų buvęs paprasčiausias dalykas pasaulyje. Karstas buvo ažuolinis, ir jie turėjo atsukti viršų. Nuo drėgmės varžtai buvo aprūdiję, ir duobkasiai ne be vargo juos atsuko. Tvokstelėjo baisus dvokas, jo negalėjo nustelbti net kveplančios žolės, kurių buvo pribarstytas karstas.

• Dieve, mano Dieve! - sušnibždėjo Armanas ir dar labiau išbalo.

Net duobkasiai atšlijo.

Ilgos baltos įkapsės dengė lavoną, po jomis ryškėjo keletas iškilimų. Vienas įkapių galas buvo visai supelijęs, ir iš po jo kyšojo lavono koja.

Man vos nepasidarė bloga, ir dabar, kai rašau šias eilutes, ta scena visu siaubingu tikrumu stovi man prieš akis.

- Paskubėkime! - paragino komisaras.

Tada vienas duobkasys ištiesė ranką, atardė įkapes ir, pakėlęs vieną jų galą, staiga atidengė Margaritos veidą.

Baisu buvo žiūrėti, bjauru pasakoti! Vietoj akių žiojėjo dvi duobės, lūpų nebebuvo, balti dantys buvo tvirtai sukąsti. Ilgi, sausi, juodi plaukai laikėsi prilipę prie smilkinių ir truputį dengė pažaliavusius skruostų įdubimus, tačiau aš atpažinau kadaise baltą, skaistą, linksną veidą, kurį dažnai matydavau.

Armanas, negalėdamas atitraukti akių nuo šio veido, prisidėjo prie burnos nosinę ir ėmė ją kandžioti.

Man tarsi kažkas geležiniu lanku suspaudė galvą, akyse tavaravo rūkas, ausyse spengė, ir aš nieko daugiau neįstengiau padaryti, tik atkimšau buteliuką druskų, kurį buvau dėl visa ko pasiėmęs, ir giliai įkvėpiau.

Tą valandėlę išgirdau komisarą klausiant pono Diuvalio:

- Ar pažįstate?

- Taip, - dusliai atsakė jaunuolis.

- Tai uždenkite karštą ir neškite, - paliepė komisaras.

Duobkasiai užmetė mirusiajai ant veido įkapes, užvožė karštą ir, paėmę už abiejų galų, nunešė į nurodytą vietą.

Armanas nejudėjo. Jo akys buvo įsmeigtos į tuščią duobę. Jis stovėjo išbalęs kaip lavonas, kurį neseniai matėme... Sakytum pavirto į akmenį.

Aš supratau, kas atsitiks, kai ceremonija baigsis, skausmas apmaš ir nebepalaikys jo.

Priėjau prie komisaro.

- Ar ponas dar čia reikalingas? -- paklausiau, rodydamas į Armaną.

- Ne, - atsakė jis. - Net patarčiau išvesti jį, jis, atrodo, serga.

- Eime, - tarė Armanui, imdamas jį už rankos.

- Ką? - paklausė jis, žiūrėdamas į mane tokiu žvilgsniu lyg nepažintų.

- Jau po viskam, - pridūriau, - jums reikia eiti iš čia, mano drauge, jūs išbalęs, jums šalta, šitas jaudulys jus pribaiigs.

- Jūsų tiesa, važiuojam, - atsakė jis, nesijudindamas iš vietos.

Tada aš paėmiau jį už rankos ir nusitempiau.

Jis leidosi vedamas kaip vaikas, tik retkarčiais sušnibždėdavo:

- Ar matėte akis?

Ir atsigręždavo, lyg jį būtų traukęs matytas reginys.

Jo ciscna pasidarė nelygi, jis žengė tarsi trūkčiodamas; dantys kaleno, rankos buvo šaltos, nervinis drebulys purtė visą kūną.

Mėginau jį kalbinti, bet jis neatsakinėjo. Nicko daugiau neįstengė, tik leidosi tempiamas.

Prie vartų mūsų laukė arkliai. Buvo laikas važiuoti. Vos jis spėjo atsisėsti, drebulys dar smarkiau ėmė jį purtyti, prasidėjo sunkus nervinis priepuolis, ir Armanas, kad manęs neišgąsdintų, murmėjo, spausdamas man ranką.

- Tai nickis! Nickis! Aš tik paverkti norėčiau.

Mačiau, kaip išsiplėtė jo krūtinė, akys pasruvo krauju, bet ašarų nebuvo.

Daviau jam pauostyti druskų, kurios man buvo pagelbėjusios, ir kai atvažiuovom pas jį, tik drebulys dar nebuvo praėjęs.

Aš paguldžiau jį, padedamas tarno, liečiau užkurti jo kambaryje

židinį ir nuvažiavau savo gydytojo, kuriam papasakoju, kas atsitiko.

Jis atskubėjo pas ligonį.

Armanas buvo kaip purpuras, kliedėjo ir be ryšio murmėjo kažkokius žodžius, iš kurių aiškiai galėjai suprasti tik Margaritos vardą.

- Na kaip? - paklausiau daktarą, kai jis apžiūrėjo ligonį.

- O taip. Jam smegenų uždegimas, nei daugiau, nei mažiau, ir tai didelė laimė, nes kitaip, teatleidžia man Viešpats, jis išeitų iš proto. Fizinė liga nustelbs dvasios negalią, ir po mėnesio jis galbūt pasveiks ir nuo vienos, ir nuo kitos ligos.

—VII—

Tokios ligos kaip Armano turi vieną privalumą: arba iš karto nužudo ligonį, arba esti lengvai pagydomos.

Praėjus porai savaičių po nupasakotų įvykių, Armanas ėmė taisyti, ir mudu labai susidraugavome. Visą laiką, kol jis sirgo, aš beveik neišeidavau iš jo kambario.

Pavasaris gausiai pabėrė dovanų: lapų, gėlių, paukščių čiulbesį, ir mano draugo kambario langas džiaugsmingai atsivėrė į sodą, iš kurio kilo gaivinantys kvapai.

Daktaras leido jam atsikelti, ir aš dažnai kalbėdavausi su juo, sėdėdamas prie atviro lango tada, kai saulė šildo labiausiai, nuo vidurdienio iki antros valandos.

Aš vengiau kalbų apie Margaritą, bijodamas, kad šis vardas nepažadintų Armano sieloje ligos užmigdytų liūdnų atsiminimų; jis, atvirkščiai, noriai kalbėjo apie ją, bet jau ne su ašaromis akyse, kaip kitados, o su ramia šypsena, kuri malšino mano baimę dėl dvasinės jo būklės.

Pastebėjau, kad po paskutinio apsilankymo kapinėse, po scenos, pasibaigusios slauginga krize, liga perpildė sielos skausmo taure, ir dabar Margaritos mirtis jam nebeatrodė tokia baisi kaip pirmiau. Palaikų perkėlimo ceremonija jį savotiškai nuramino, ir norėdamas nuvyti dažnai grįžtančius niūrius vaizdus, Armanas paskęsdavo

maloniuose prisiminimuose apie savo santykius su Margarita, atrodė, tik jais ir troško gyventi.

Armano kūnas buvo per daug nualintas ligos ir sveikimo, kad įsileistų stiprias emocijas, o visuotinis pavasario džiaugsmas, supantis jį, nejučiom kreipdavo mintis prie linksmesnių vaizdų.

Tėvas nieko nežinojo apie sūnaus ligą, nes jis griežtai uždraudė pranešti namiškiams apie pavojų, gresiantį jo gyvybei, ir kai tas pavojus buvo praėjęs, tėvas dar nežinojo apie sūnaus negalią.

Vieną vakarą ilgiau negu paprastai išsėdėjome prie lango: oras buvo nuostabus, saulė geso žydrOSE auksu žerintiose sutemose. Nors buvome Paryžiuje, namą supanti žaluma skyrė mus nuo miesto, ir tik retkarčiais kokio ekipažo ratų bildesys pertraukdavo mūsų kalbą.

- Beveik tokiu metų laiku ir tokį pat vakarą aš susipažinau su Margarita, - tarė Armanas, klausydamasis veikia savo minčių negu mano žodžių.

Aš nieko neatsakiau.

Tada jis atsigręžė į mane ir tarė:

- Aš turiu jums papasakoti šią istoriją. Jūs apie ją parašysite knygą, kuria niekas nepatikės, bet jums gal bus įdomu ją rašyti.

- Papasakosite vėliau, mano drauge, - atsakiau, - jūs dar ne visai pasilaisęs.

- Vakaras šiltas, aš suvalgiau man skirtą viščiuko krūtinėlę, - šypsodamas tarė jis, - karščio neturiu, ir veikti mudviem nėra ką, todėl viską jums papasakosiu.

- Jeigu taip norite, aš klausau.

- Tai labai paprasta istorija, - pridūrė jis, - ir aš jums papasakosiu viską iš eilės. Jeigu vėliau sumanysite ją pasinaudoti, jūsų valia atpasakoti ją kitaip.

Štai ką jis man papasakojo, ir aš beveik žodis žodin atkartojau šią jaudinančią istoriją.

- Taip, - toliau kalbėjo Armanas, atlošęs galvą į kėslO atkalnę. - Taip, vakaras buvo toks kaip dabar! Dieną buvau praleidęs už miesto su vienu draugu, Gastonu R. Vakare grįžom į Paryžių ir, neturėdami ką veikti, užėjom į "Varjetė" teatrą.

Per pertrauką išėjome į koridorių ir sutikome aukštą moterį, su kuria mano draugas pasisveikino.

- Su kuo jūs čia sveikintės? - paklausiau aš.

- Su Margarita Gotjė, - atsakė jis.

- Ji taip pasikeitusi, net nepažinau, -- atsakiau susijaudinęs, - ir jūs tuoj suprasite, kodėl.

- Ji sirgo. Vargšė ilgai negyvens.

Aš atmenu tuos žodžius, lyg vakar juos būčiau girdėjęs.

Reikia pasakyti, mano drauge, šita mergina jau dvejus metus darė man keistą įspūdį, kai ją sulikdavau. Pats nežinodamas, kodėl, išbalau, širdis pradėjo smarkiau plakti. Vienas mano draugas, išmanantis okultizmo mokslus, tai, ką aš jaučiau, būtų pavadinęs fluidų giminingumu, o aš manau, kad man paprasčiausiai buvo lemta įsimylėti Margaritą, ir aš tai nujaučiau.

Ji visada darė man didelį įspūdį. Daugelis mano draugų galėjo tai paliudyti ir labai juokdavosi, sužinoję, kas man daro tokį įspūdį.

Pirmą kartą pamačiau ją Biržos aikštėje. Prie "Siuso"^a durų sustojo atvira brikelė, ir iš jos išlipo moteris balta suknele. Kai ji įžengė į saloną, ją pasitiko susižavėjimo šnabždesys. Aš lyg įkaltas stovėjau iki tol, kol ji išėjo. Pro langą mačiau, kaip ji rinkosi reikiamas prekes. Galėjau įeiti, bet nediršau. Nežinojau, kas ji, ir bijojau, kad neatspėtų, ko įėjau, ir neužpyktų. Nesitikėjau kada nors ją dar pamatyti.

Ji buvo elegantiškai apsirengusi: visa raukiniuota muslino suknelė, languotas, auksu ir šilkais išsiuvinėtas kašmyro šalis, itališkų šiaudų skrybėlaitė, stora grandinėlės pavidalo auksinė apyrankė, kokios tuo metu darėsi madingos.

Ji išėjo, sėdo į brikelę ir nuvažiavo.

Vienas salono tarnautojas tebestovėjo prie durų, lydėdamas akimis gražios pirkėjos brikelę. Aš priėjau prie jo ir paprašiau pasakyti tos moters pavardę.

- Tai panelė Margarita Gotjė, - atsakė jis.

Paklausti adreso neišdrįsau ir nuėjau sau.

Prisiminimai apie šią viziją - nes tai iš tiesų buvo vizija - neapleido manęs, kaip ir kitos vizijos, kurias tuomet jau regėdavau, ir aš visur ieškojau šios baltos, karališkai gražios moters.

Po kelių dienų Komiškojoje Operoje vyko iškilmingas spektaklis. Aš ten nuėjau. Ir pirmiausia vienoje avanscenos ložėje pamačiau Margaritą Gotjė.

---

^a "S i u s a s" - tais laikais garsus madų salonas.

Jaunuolis, su kuriuo buvau atėjęs, taip pat ją pažino ir tarė man rodydamas į ją:

- Pažiūrėkite, kokia graži mergina.

Tuo metu Margarita pažvelgė į mūsų pusę, pamatė mano draugą ir ženklų pavadino į savo lovę.

- Aš tuoj grįšiu, - tarė jis, - tik pasisveikinsiu su ja.

Negalėjau susilaikyti nepasakęs: "Koks jūs laimingas".

- Kodėl?

- Einate pas tą moterį.

- Ar tik jūs jos neįsimylėję?

- Ne, - atsakiau raudonuodamas, nes nežinojau, kaip elgtis tokioje padėtyje, - bet norėčiau su ja susipažinti.

- Eime su manim, aš jus supažindinsiu.

- Pirma atsiklauskite.

- Ak, Dieve mano, su ja nėra ko varžytis. Eime!

Man buvo nemalonu tai girdėti. Bijoju įsitikinti, kad Margarita neverta tų jausmų, kuriuos jai jaučiau.

Alfonso Karo⁹ knygoje *Am Rauchen* aprašomas vyras, kuris vieną vakarą sekė paskui labai elegantišką damą - įsimylėjo ją iš pirmo žvilgsnio, tokia ji buvo graži. Jam rodės, viską įstengtų padaryti, visus nugalėti, visko imtis, kad tik gautų pabučiuoti tai moteriai ranką. Jis vos drįso pažvelgti į jos koketišką kojelę, švysčiojančią iš po suknelės, truputį pakeltos, kad nesusipurvintų. Taip jam besvajojant, ką padarytų, kad tik pelnytų tos moters meilę, ji sustabdė jį viename kampe ir paklausė, ar nenorįs užėti pas ją.

Jis nusisuko, perėjo į kitą gatvės pusę ir baisiai nuliūdęs grįžo namo.

Aš prisiminiau šį kūrinių ir išsigandau, kad moteris, dėl kurios buvau pasiryžęs kentėti, nepriimtų manęs per greitai ir tuoj pat nepadovanotų savo meilės, kurią norėjau įgyti ilgu laukimu ar net didžiule auka. Mes, vyrai, jau taip sutverti, ir mūsų laimė, kad vaizduotė apgaubia poezija mūsų jausmus, kad kūno geiduliai nusileidžia sielos svajonėms.

Jeigu man būtų pasakę: "Šiandien vakare ši moteris bus jūsų, bet

---

⁹ Alfonso Karas (1808-1890) - prancūzų rašytojas, kritikas ir pamfletistas, bendradarbiavęs žurnale *Les Guepes*.

rytoj būsite nužudytas", aš būčiau sutikęs. Bet jeigu būtų pasakę: "Duokite dešimt luidorų ir tapsite jos meilužiu", būčiau atsisakęs ir pravirkęs kaip vaikas, kuris atsibudęs neranda naktį sapne matytų pilių.

Tačiau aš norėjau su ja susipažinti, nes tai buvo vienintelis būdas sužinoti, ką turiu apie ją galvoti.

Aš pakartočiau draugui, kad prašau jos leidimo mus supažindinti, ir ėmiau vaikščioti koridorium, galvodamas, kad netrukus pamatysiu ją ir nežinosiu, kaip elgtis jos akivaizdoje.

Iš anksto stengiausi sugalvoti žodžius, kuriuos jai sakysiu.

Koks naivus vaikiškumas ta meilė!

Po valandėlės draugas grįžo.

- Ji mūsų laukia, - pranešė jis.

- Ar viena? - paklausiau.

- Su kita moterim.

- O vyrų nėra?

- Nėra.

- Eime.

Draugas pasuko prie teatro durų.

- Tu ne ten eini, - tarčiau aš.

- Reikia nupirkti saldainių. Ji manęs prašė.

Mes užėjome į teatro cukrainę. Norėjau nupirkti visą krautuvę ir dairiausi, ko čia prikrovus į dėžutę, bet mano draugas paprašė:

- Svarą cukruotų vynuogių.

- Ar ji jas mėgsta?

- Ji valgo tik šituos saldainius, tai visi žino. Tiesa, - tarė jis, kai išėjome iš cukrainės, - ar bent nutuoki, su kuo tave supažindinsiu? Tik nemanyk, kad tai kokia kunigaikštienė, tai paprasta kurtizanė, tikrų tikriausia kurtizanė, todėl nesivaržyk ir plepėk, kas šaus į galvą.

- Gerai, gerai, - sumurmėjau aš, eidamas paskui jį ir galvodamas, kad tuojau išsigydysiu nuo šitos aistros.

Kai įėjau į ložę, Margarita smagiai juokėsi.

Aš mieliau būčiau norėjęs matyti ją liūdną.

Draugas mane pristatė. Margarita vos pastebimai linktelėjo man galva ir paklausė:

- O saldainiai?

- Štai jie.

Paėmusi saldinius, ji pažiūrėjo į mane. Aš nuleidau akis ir paraudau.

Ji pasilenkė, kažką sušnibždėjo kaimynei, ir abi balsiai susijuokė.

Aišku, jos kvatojo iš manęs, ir aš dar labiau sumišau. Tuo laiku turėjau labai švelnią ir labai sentimentalią meiluzę, iš kurios sentimentalumo ir melancholiškų laiškų visada juokiausi. Iš to, ką dabar jaučiau, supratau, kiek skausmo buvau jai padaręs, ir kokias penkias minutes mylėjau ją taip, kaip niekas niekada nemylėjo jokios moters.

Margarita valgė vynuoges, nekreipdama į mane jokio dėmesio.

Mano draugas ėmėsi gelbėti mane iš tokios juokingos padėties.

- Margarita, - pasakė jis, - nesistebėkite, kad ponas Diuvalis tyli, jūs taip jį sužavėjote, kad jis neranda žodžių.

- O aš maniau, jog ponas atėjo, kad jums vienam nebūtų nuobodu.

- Jeigu būtų buvę taip, aš nebūčiau per Ernestą prašęs leidimo su jumis susipažinti, - atsakiau.

- Gal tai buvo tik priemonė atitolinti lemtingą valandėlę?

Kas nors kiek yra bendravęs su tokiomis merginomis kaip Margarita, žino, koks malonumas joms pasišaipyti ir paerzinti žmones, kuriuos mato pirmą sykį. Greičiausiai šitaip jos keršija už pažeminimus, kuriuo kartais turi kęsti nuo nuolatinių klientų.

Kad mokėtum joms atsikirsti, reikia įpratimo prie tos aplinkos, o aš jo kaip tik ir neturėjau; be to, apie Margaritą buvau susidaręs atitinkamą nuomonę, todėl jos juokai žeidė dar labiau. Aš nebuvo abejingas viskam, kas lietė šią moterį. Todėl atsistočiau ir su virpuliu balse, kurio niekaip neįstengčiau paslėpti, tariau:

- Jei taip apie mane galvojate, ponai, man belieka atsiprašyti už įžūlumą, atsisveikinti su jumis ir užtikrinti, kad daugiau tai nepasikartos.

Aš nusilenkiau ir išėjau. Vos uždaręs duris, vėl išgirdau garsų juoką. Labai norėjau, kad kas užkliudytų mane alkūne.

Grįžau į savo vietą. Suskambo trečias skambutis.

Ernestas irgi grįžo ir atsistojo greta.

- Kaip jūs elgėtės! - sėsdamas tarė jis man. - Jos jus palaikė pamišėliu! - sušuko jis.

- Ką sakė Margarita, kai aš išėjau?

- Juokėsi ir sakė niekada dar nemačiusi tokio keistuolio. Bet nepasiduokite, nereikia pernelyg rimtai žiūrėti į šios rūšies merginas

- per daug joms garbės. Jos neturi supratimo apie padorumą ir mandagumą. Kaip tie šunys: kai juos apšlakstai kvepalais, jiems atrodo, kad tie kvepalai dvokia, todėl ima voliotis po balas.

- O argi man ne vis tiek? - tariau, stengdamasis nuduoti abejingą toną. - Aš niekada daugiau nematysiu šios moters, ir jeigu ji man patiko prieš susipažįstant, tai dabar, kai ją pažinau, mano požiūris visai pasikeitė.

- Štai kaip! O aš tikiu vieną gražią dieną pamatysias jus jos ložėje ir išgirsias, kad baigiate dėl jos nusigyventi. Žinoma, jūsų tiesa, ji blogai išauklėta, bet malonu turėti tokią meilužę.

Mano laimei, uždanga pakilo, ir Ernestas nutilo. Negaliu pasakyti, ką vaidino. Atmenu tik, kad reikarčiais žvilgčiojau į ložę, iš kurios taip greitai išėjau ir kurios lankytojai keitėsi vienas po kito.

Tačiau negalėjau negalvoti apie Margaritą. Mane apėmė kitas jausmas. Norėjau prisiversti užmiršti ir jos įžeidimą, ir savo juokingą padėtį. "Nors reikėtų nustoti visko, ką turiu, vis tiek gausiu šią moterį ir teisėtai užimsiu tą vietą, kurią taip greitai palikau", - sakiau sau.

Margarita ir jos draugė išėjo iš ložės dar prieš pasibaigiant spektakliui.

Aš irgi nenoromis atsistoju.

- Išeinatė? - paklausė Ernestas.

- Taip.

- Kodėl?

Tuo metu jis pastebėjo, kad Margaritos ložė tuščia.

- Eikite, cikite! - tarė jis, - sėkmės jums arba, tikriaus, kuo geriausios sėkmės!

Aš išėjau.

Ant laiptų išgirdau suknelių šlamėjimą ir balsus. Pasitraukiau į šalį ir jų nepastebėtas pamačiau dvi moteris, lydimas dviejų jaunuolių.

Netoli durų prie jų priėjo tarnas berniukas.

- Pasakyk vežikui, kad lauktų mūsų prie Anglų kavinės,¹⁰ - paliepė Margarita. - Mes eisim pėsti.

---

¹⁰ Anglų kavinė, kaip ir "Paryžiaus", "Auksinių Namų" ir dar keletas kavinių, buvo viena madingiausių ir ištaigingiausių. Joje buvo dvidešimt dvi salės ir kabinetai, iš kurių žymiausias - šešioliktas. Čia rinkdavosi visas sostinės elitas.

Po keleto minučių, klydinėdamas bulvaru, pro vieną didelį restorano langą pamačiau Margaritą - ji stovėjo, atsirėmusi į palangę, ir po vieną skabė savo puokštės kamelijų lapelius. Vienas iš dviejų jaunuolių, persilenkęs jai per petį, kažką tyliai kalbėjo.

Aš atsisėdau "Auksinių Namų" salėje antrame aukšte ir neatitraukdamas akių žiūrėjau į mane dominantį langą.

Pirmą valandą Margarita su trim draugais sėdo į karietą.

Aš pasisamdžiau kabrioletą ir nuvažiavau iš paskos.

Jos karieta sustojo Anteno gatvėje prie devinto namo.

Margarita išlipo ir nuėjo į namus viena. Tai, žinoma, buvo atsitiktinumas, bet tas atsitiktinumas padarė mane laimingą.

Po to dažnai sutikdavau Margaritą ir teatre, ir Eliziejus laukuose. Ji visada būdavo linksmą, aš visada susijaudindavau. Vėliau ištiesas dvi savaites jos nemačiau. Sutikęs Gastoną, paklausiau, kas jai atsitiko.

- Vargšė mergina labai serga, - atsakė jis.

- Kas jai?

- Ji serga džiova, o jos gyvenimo būdas anaip tol netaiso sveikatos, ji guli lovoje ir turbūt greitai mirs.

Keista žmogaus širdis; aš kone apsidžiaugiau, kad ji serga.

Kasdien vaikščiojau pasitirciauti, kokia ligonės sveikata, bet nepasirašinėčiau svečių knygoje ir nepalikinėčiau vizitinės kortelės. Taip sužinojau, kad ji pasveiko ir išvažiavo į Banjerą.

Laikasėjo, įspūdziai pamažu bluko, bet prisiminimai liko. Aš keliavau; naujos pažintys, įpročiai, darbai atitraukė mane nuo minčių apie ją, ir kai prisimindavau tą nuotykį, laikiau jį žalio jaunuolio aistra, iš kurios paskui tik pasijuoki.

Galiausiai anoksčia buvo sunkumas išdildyti prisiminimus, nes Margaritai išvažiavus, pamečiau ją iš akių ir, kaip jau sakiau, net nepažinau jos, kai praėjo pro mane "Varjetė" koridoriuje.

Tiesa, ji buvo su vualiu, bet prieš dvejus metus man net nebūtų reikėję pamatyti jos veido, kad pažinčiau: nors ir po tankiausiu vualiu, būčiau atspėjęs, jog tai ji.

Vis dėlto mano širdis ėmė smarkiau plakti, kai sužinojau, kad tai ji; dveji išsiskyrimo metai, per kuriuos, regis, buvau ją užmiršęs, išsisklaidė kaip dūmas nuo vieno jos suknelės prisilietimo.

—VIII—

- Tačiau, - po trumpos pertraukos toliau kalbėjo Armanas, - supratęs, kad tebesu ją įsimylėjęs, pasijutau tvirtesnis negu pirmą ir geidžiau atnaujinti savo pažintį su Margarita, norėdamas parodyti jai, kad tapau už ją pranašesnis.

Kokiais tik keliais ir kokiomis priemonėmis nesinaudoja širdis, siekdama to, ko trokšta.

Negalėjau ilgiau pasilikti koridoriuje ir, grįždamas į savo vietą parteryje, greitai apžvelgiau salę, kad sužinočiau, kurioje ložėje ji sėdi.

Ji sėdėjo vienoje avanscenos ložėje visiškai viena - labai pasikeitusi, kaip jau minėjau, ir jos lūpose jau nebebuvo ankstesnės abejingos šypsenos. Ji buvo daug iškentėjusi ir dar tebesikankino.

Nors buvo balandžio mėnuo, ji vilkėjo lyg žiemą - aksominiais drabužiais.

Aš taip įdėmiai į ją žiūrėjau, kad mano žvilgsnis atkreipė jos dėmesį. Ji žvelgė į mane keletą akimirkų, paskui paėmė lornetą, norėdama geriau įsižiūrėti, ir turbūt mane pažino, nors neprisiminė, kas aš, nes kai nuleido lornetą, jos lūpomis nuslydo šypsena, tas žavingas moters pasisveikinimas, atsakas į nusilenkimą, kurio ji matyt, iš manęs laukė; bet aš nenusilenkiau, tarsi rodydamas, kad mano viršus, kad štai ji mane atsimena, o aš ją užmiršau.

Ji pamanė apsirikusi ir nususuko į kitą pusę.

Uždanga pakilo.

Aš daug kartų buvau matęs Margaritą teatre, bet niekada nemačiau, kad ji būtų kreipusi nors kiek dėmesio į tai, kas dedasi scenoje.

Mane šį kartą spektaklis irgi menkai tedomino, aš sekiau tik ją, bet iš visų jėgų stengiausi, kad ji to nepastebėtų.

Pamačiau, kaip ji persimetė žvilgsniu su kažkuo, sėdinčiu ložėje priešais ją. Pažvelgęs į tą ložę, išvydau moterį, kurią gerai pažinojau.

Anksčiau ta moteris buvo kurtizanė, paskui išmėgino jėgas scenoje, bet jai nepasisekė, o dabar, turėdama ryšių su Paryžiaus kokotėmis, ėmė verstis prekyba ir atidarė madų saloną.

Supratau, kad ji gali padėti man susitikti su Margarita ir, kai pažvelgė mano pusėn, pasveikinau ją akimis ir pamojau ranka.

Aš neapsirikau taip darydamas: ji pašaukė mane į savo lovę.

Priudansa Diuvernua - toks buvo modistės vardas - priklausė prie tų apkūnių keturiasdešimtmečių moterų, su kuriomis nereikia jokios diplomatijos, kad išgirstum tai, kas tau rūpi, ypač jei tau rūpi toks paprastas dalykas kaip tas, kurio aš norėjau jos paklausti.

Luktelėjau, kol ji vėl susižvalgė su Margarita, ir paklausiau:

- Į ką jūs ten taip žiūrite?

- Į Margaritą Gotjė.

- Jūs ją pažįstate?

- Taip. Aš jos modistė ir kaimynė.

- Vadinasi, jūs gyvenate Anteno gatvėje?

- Septintame name. Mūsų tualetų kambarių langai vienas priešais kitą.

- Sako, ji labai miela.

- Ar jūs jos nepažįstate?

- Ne, bet norėčiau susipažinti.

- Norite, pakviesiu ją į savo lovę?

- Ne, geriau mane jai pristatykite.

- Jos lovėje?

- Taip.

- Tai bus sunkiau.

- Kodėl?

- Todėl, kad ją globoja senas ir labai pavydus kunigaikštis.

- Globoja! Kaip gražu.

- Taip, globoja, - pakartojo Priudansa. - Vargšas senis turbūt nesugebėtų būti jos meilužiu.

Ir Priudansa papasakojo, kaip Margarita Banjere susipažino su kunigaikščiu.

- Tai dėl to ji čionai viena?

- Taip.

- O kas ją palydės namo?

- Jis.

- Vadinasi, jis atvažiuos jos pasiimti?

- Netrukus.

- O kas jus palydės?

- Niekas.

- Siūlau savo paslaugas.

- Bet juk, rodos, jūs su draugu?

- Mes abu jūsų paslaugoms.

- O kas jūsų draugas?

- Malonus jaunuolis, labai išmintingas, jis be galo džiaugsis su jumis susipažinęs.

- Gerai, aš sutinku, mes visi važiuosim pasibaigus šiai pjesei, nes kitą aš jau mačiau.

- Mielai, einu perspėti draugo.

- Eikite.

- O! - tarė Priudansa, kai jauėjau iš ložės. - Štai ir kunigaikštis pasirodė Margaritos ložėje.

Aš žvilgtelėjau.

Iš tikrųjų kokių septyniasdešimtys metų vyriškis atsisėdo už Margaritos ir padavė jai dėžutę saldinių, kuriuos ji šypsodama tuoj pat ėmė traukti, paskui pastatė ant ložės barjero ir davė Priudansai ženklą, kuris, rodos, reiškė: "Ar norite?"

- Ne, - atsakė Priudansa.

Margarita paėmė dėžutę ir, atsigręžusi į kunigaikštį, pradėjo su juo kalbėtis.

Šios smulkmenos atrodo vaikiškos, bet viskas, kas liečia šią moterį, taip gyva mano atmintyje, kad aš negaliu šiandien apie tai nepasakoti.

Nuėjau pranešti Gastonui, ką nusprendžiau už jį ir už save.

Jis sutiko.

Mes pakilom iš savo vietų ir nuėjom į ponios Diuvernua ložę.

Vos suspėjom atsidaryti parterio duris, turėjom sustoti ir praleisti išcinančius kunigaikštį su Margarita.

Būčiau atidavęs dešimtį savo gyvenimo metų, kad būčiau galėjęs atsidurti to senuko vietoje.

Išvedęs į bulvarą, jis pasodino ją į fajetoną, pats paėmė vadeles, ir jie nušuoliavo, nešami poros puikių arklių.

Mudu įėjom į Priudansos ložę.

Pjesei pasibaigus, nosisamdėm fiakrą, kuris nuvežė mus į Anteno gatvę. Priudansa pasiūlė mums užėiti pažiūrėti jos salono, kurio nebuvome matę ir kuriuo ji, regis, labai didžiavosi. Galite įsivaizduoti, su kokiu džiaugsmu priėmiau jos kvietimą.

Man atrodė, kad pamažu artinuosi prie Margaritos. Netrukus užvedžiau kalbą apie ją.

- Senasis kunigaikštis turbūt pas jūsų kaimynė? - paklausiau Priudansos.

- Ne, ji greičiausiai viena.

- Tai jai baisiai nuobodu, - tarė Gastonas.

- Mes praleidžiame kartu beveik visus vakarus: arba ji kviečiasi mane, kai grįžta, arba aš ją. Be dviejų valandų ryto ji niekada negula. Anksčiau atsigulusi negali užmigti.

- Kodėl?

- Ji serga džiova ir beveik visada karščiuoja.

- O ar ji neturi meilužių? - paklausiau.

- Nemačiau, kad kas nors pasiliktų man išėjus, bet negaliu tvirtinti, kad niekas neateina, kai manęs nėra. Aš dažnai vakarais pas ją sutinku tokį grafą de N., kuris mano sutvarkyti savo reikalus, ateidamas vienuoliktą valandą ir siuntinėdamas jai krūvą brangenybių. Bet ji neapkenčia jo. Ir blogai daro, nes jis labai turtingas. Veltui aš jai kartais sakau: "Vaikeli! Jis kaip tik toks žmogus, kokio jums reikia". Ji paprastai klauso manęs, bet kai pradedu kalbėti apie jį, nosisuka ir atsako, kad jis per daug kvailas. Jis kvailas, aš sutinku, bet vis tiek duotų jai tam tikrą padėį visuomenėje, o senasis kunigaikštis ne šiandien, tai rytoj gali numirti. Seniai būna egoistai. Jo šeimai nuolat jam prikaišioja santykius su Margarita: štai jau dvi priežastys, dėl kurių jis gali jai nieko nepalikti. Aš bandau ją atvesti į protą, bet ji atsako suspėsianti prisiimti grafą po kunigaikščio mirties.

- Nelabai smagu gyventi taip, kaip ji gyvena, - toliau kalbėjo Priudansa. - Gerai žinau, jog negalėčiau išverti tokio gyvenimo ir tučtuojau atsikratyčiau to keistuolio. Jis nepakenčiamas. Vadina ją dukterimi, rūpinasi kaip mažu vaiku ir amžinai seka kiekvieną jos žingsnį. Esu tikra, kad vienas iš jo tarnų ir dabar trainiojasi galvėje žiūrėdamas, kas išeina ir ypač kas įeina.

- Vargšė Margarita! - tarė Gastonas, sėsdamas prie fortepijono ir

pradėdamas skambinti valsą. - Aš to nežinojau. Tačiau pastebėjau, kad paskutiniu metu ji ne tokia linksma.

- Tss! - suklususi nutildė jį Priudansa.

Gastonas liovėsi skambinęs.

- Atrodo, ji mane šaukia.

Mes įsiklausėme.

- Na, ponai, nešdinkitės! - tarė ponias Diuvernua.

- Tai taip jūs suprantate vaišingumą? - nusijuokė Gastonas. -

Išsėsim, kai patys panorėsime.

- Kodėl mums reikia nešdintis?

- Aš einu pas Margaritą.

- Mes čia palauksim.

- Negalima.

- Na, tai eisim kartu su jumis.

- Tuo labiau negalima!

- Aš pažįstu Margaritą ir puikliausiai galiu ją aplankyti, - tarė

Gastonas.

- Bet Armanas nepažįsta.

- Aš jį supažindinsiu.

- Tai neįmanoma.

Mes vėl išgirdome Margaritos balsą, šaukiantį Priudansą.

Ji įbėgo į tualetų kambarį. Mes -- paskui ją. Ji atidarė langą.

Mes pasislėpėm, kad kas nepastebėtų iš gatvės.

- Aš jus šaukiu jau dešimt minučių, - pro savo langą tarė kone supykusi Margarita.

- Ko jūs norėjote?

- Noriu, kad tučtuojau atleistumėt.

- Kodėl?

- Todėl, kad grafas de N. vis dar čia ir mirtinai man įkyrėjo.

- Dabar aš negaliu.

- Kas jums kliudo?

- Du jaunuoliai, kurių negaliu atsikratyti.

- Pasakykite jiems, kad jums reikia išeiti.

- Sakiau.

- Na tai palikite juos, jie pamatys, kad išėjote, ir taip pat išeis.

- Viską apvertę aukštyn kojom.

- Tai ko jie nori?

- Nori pamatyti jus.

- Kas jie?

- Viena jūs pažįstate, tai ponas Gastonas R.

- Aha! Taip, aš jį pažįstu. O kitas?

- Ponas Armanas Diuvalis. Ar jūs jo nepažįstate?

- Ne, bet vis tiek atsiveskite, vis geriau negu grafas. Aš laikiu, ateiškite greičiau.

Margarita uždare langą, Priudansa taip pat.

Margarita, atsiminusi mano veidą, dabar neatsiminė mano pavardės. Jau verčiau blogas atminimas negu toks užmaršumas.

- Aš žinojau, kad ji su malonumu mus priims, - tarė Gastonas.

- Anoks čia malonumas, - atsakė Priudansa, siausdamasi skara ir dėdamasi skrybėlaitę. - Ji priima jus norėdama išsiųsti grafa. Pasistenkite padaryti jai geresnį įspūdį negu jis, kitaip Margarita užpyks ant manęs, aš ją žinau.

Mes nuėjome paskui Priudansą.

Aš drebėjau; man atrodė, kad šis vizitas turės didelę įtaką visam mano gyvenimui.

Jaudinausi labiau nei tą dieną, kai buvau jai pristatytas Komiškojoje Operoje.

Kai priėjome prie jums žinomo buto durų, mano širdis daužėsi kaip pašėlusį, ir aš nieko negalėjau galvoti. Išgirdome keletą fortepijono akordų.

Priudansa paskambino.

Fortepijonas nutilo.

Mums atidarė moteris, labiau panašią Margaritos kompanionę negu į tarnaitę.

Įėjome į saloną, iš ten - į buduarą, kuris atrodė taip, kaip jūs vėliau matėte.

Atsišliejęs į židinį, ten stovėjo jaunas vyriškis.

Margarita sėdėjo prie fortepijono, jos pirštai bėgiojo klavišais pradėdami ir nebaigdami kažkokį motyvą.

Vaidzas atrodė kupinas nuobodulio, jaunuolis varžėsi, jausdamas savo menkumą, o moterį slėgė šio niūraus svečio buvimas.

Išgirdusi Priudansos balsą, Margarita atsistojo ir, žvilgsniu padėkojusi ponai Diuvernui, pasakė mums:

- Įeikite, ponai, sveiki atvykę!

—IX—

- Labas vakaras, brangusis Gastonai! - pasveikino Margarita mano draugą. - Malonu jus matyti. Kodėl neužėjote į mano lovę teatre?

- Bijoju jums įkyrėti.

- Draugai, - Margarita pabrėžė žodį "draugai", lyg norėdama duoti čia esantiems suprasti, kad Gastonas, nors ji jį priima familiariai, buvo ir tebėra jai tik draugas, - draugai niekada neįkyri.

- Leiskite jums pristatyti poną Armaną Diuvalį.

- Aš jau leidau Priudansai tai padaryti.

- Šiaip ar taip, ponai, - tariau nusilenkdamas ir stengdamasis suprantamai tarti garsus, - aš jau turėjau garbę būti jums pristatytas.

Gražios Margaritos akys žiūrėjo į mane ir, rodos, kažko ieškojo atmintyje, bet arba ji neatsiminė, arba nudavė neatsimenantį.

- Ponai, - tuomet pasakiau jai, - aš labai dėkingas, kad užmiršote tą pirmą pažintį, nes tada turbūt pasirodžiau jums labai juokingas ir nuobodus. Tai buvo prieš dvejus metus Komiškojoje Operoje. Aš buvau su Ernestu.

- A, atsimenu! - šypsodama tarė Margarita. - Ne jūs buvote juokingas, o aš buvau pašalpa, dar ir dabar mėgstu pasišaipyti, bet ne taip. Ar jūs atleidote, pone?

Ji padavė man ranką, ir aš ją pabučiavau.

- Tai tiesa, - kalbėjo ji. - Įsivaizduokite, aš turiu labai blogą įprotį varžyti žmones, kuriuos matau pirmą kartą. Tai labai kvaila. Daktaras tai aiškina nervingumu ir liga. Tikėkite mano daktaru.

- Bet iš pažiūros atrodo visiškai sveika.

- O, aš labai sirgau.

- Žinau.

- Kas jums sakė?

- Visi šitai žinojo. Aš dažnai užeidavau pasiteirauti apie jūsų sveikatą ir apsidžiaugiau sužinojęs, kad jūs pasveikote.

- Aš niekad negaudavau jūsų vizitinės kortelės.

- Aš jos nepalikdavau.

- Ar ne jūs buvote tas žmogus, kuris, kai sirgau, kasdien teiraudavosi apie mano sveikatą ir nenorėjo pasakyti savo pavardės.

- Aš.

- Tai jūs ne tik atlaidus, bet ir kilnus. Jūs, grafe, taip nepadarytumėt, - kreipėsi ji į poną de N., pažvelgusi į mane tokiu žvilgsniu, kokiu moterys reiškia savo galutinę nuomonę apie žmogų.

- Aš jus pažįstu tik du mėnesius, - atsikirtė grafas.

- O šis ponas pažinojo mane tik penkias minutes! Jūs visada paistote nickus.

Moterys negailestingos tiems, kurių nemyli.

Grafas paraudo ir ėmė kandžiotis lūpas.

Man pasidarė jo gaila, nes jis, rodos, irgi buvo įsimylėjęs kaip aš ir žiaurus Margaritos atvirumas, ypač prie svetimų žmonių, turėjo būti jam labai skaudus.

- Jūs skambinote, kai mes įėjom, - tariau norėdamas pakeisti kalbą, - prašyčiau žiūrėti į mane kaip į seną pažįstamą ir skambinti toliau.

- O, Gastonas žino, kaip aš skambinu, - tarė ji, krisdama ant sofos ir kviesdama mus sėsti. - Ta muzika tinka, kai būnu viena su grafu, bet jūsų aš nenoriu šitaip kankinti.

- Čia jūs teikiate pirmenybę man? - tarė grafas, stengdamasis nulaistyti gudrią ironišką šypsena.

- Be reikalo man prikašiojate: tai vienintelė jūsų privilegija.

Ji neleido jam nė prasižioti. Vargšas jaunuolis maldaujamai pažvelgė į ją.

- Sakykite, Priudansa, ar išpildėte mano prašymą? - paklausė ji.

- Taip.

- Gerai. Vėliau viską papasakosite. Man reikia su jumis pasikalbėti, neišcikite, kol aš su jumis nepasikalbėsiu.

- Gal mes jums trukdomė, - tariau aš, - dabar, kai mes, arba, tikriaus, aš susipažinau su jumis antrą kartą ir priverčiau užmiršti pirmą pažintį, mudu su Gastonu išeisim.

- Jokių būdu. Tai buvo talkoma ne jums. Atvirkščiai, aš noriu, kad jūs pasiliktumėt.

Grafas išsitraukė iš kišenės labai dailų laikrodį ir pažiūrėjęs į jį tarė:

- Man laikas eiti į klubą.

Margarita nieko neatsakė. Grafas pasitraukė nuo židinio ir priėjo prie jos.

- Sudie, ponia.

- Sudie, brangusis grafe. Jūs jau išeinatė?

- Taip, nes bijau jums įkyrėti.

- Šiandien jūs įkyrėjote man ne daugiau kaip visada. Kada jus vėl pamatysime?

- Kada leisite.

- Na, tai sudie.

Pripažinkite, tai buvo žiauru. Grafas, laimei, buvo gerai išauklėtas ir nuostabaus charakterio žmogus. Jis pabučiavo atsainiai ištiesą Margaritos ranką, atsisveikino su mumis ir išėjo.

Jau nuo slenksčio jis žvilgtelėjo į Priudansą.

Ši truktelėjo pečiais lyg sakydama: "Aš padariau viską, ką galėjau".

- Nanina! Pašvieskite ponui grafui! - riktelėjo Margarita.

Mes girdėjome, kaip atsidarė ir užsidarė durys.

- Pagaliau jis išvažiavo! - grįžusi sušuko Margarita. - Šitas jaunuolis siaubingai mane nervina.

- Mieloji mano, - tarė Priudansa, - jūs tiesiog žiauriai elgiatės su juo, o jis jums toks geras, toks dėmesingas. Štai kad ir tas laikrodis ant židinio, kurį jis jums dovanojo, esu tikra, kainavo jam mažiausiai tūkstantį ekiu.

Ponia Diuvernua priėjo prie židinio ir ėmė žaisti brangenybę, apie kurią kalbėjo, godžiomis akimis gėrėdamasi ja.

- Mieloji, - pasakė Margarita, sėsdamasi prie fortepijono, - kai ant vienos lėkštelės pasveriu tai, ką jis man dovanoja, o ant kitos tai, ką jis man sako, pamatau, kad jam labai pigiai atsieina jo vizitai.

- Vargšas jaunuolis įsimylėjęs jus.

- Jėgu pradėčiau klausyti visų įsimylėjėlių, neliktų laiko nė papietauti.

Ji vėl perbėgo pirštais per klavišus, paskui atsigręžė į mus ir paklausė:

- Ar nenorėtumėt ko nors išgerti? Aš mielai išgerčiau punšo.

- O aš suvalgyčiau gabalėlį viščiuko, - atsakė Priudansa. - Gal pavakarieniaukime?

- Gera! Važiuojam vakarieniauti, - pasiūlė Gastonas.

- Ne, pavakarieniausim čia.

Ji paskambino. Įėjo Nanina.

- Pasiųsk vakaricinės.

- Ko parnešti?

- Ko nori, tik greičiau, greičiau.

Nanina išėjo.

- Kaip gerai! - apsidžiaugė Margarita, šokinėdama kaip vaikas. - Vakarieniausim... Koks nepakenčiamas tas kvailas grafas!

Juo ilgiau žiūrėjau į šią moterį, juo labiau ji mane žavėjo. Ji buvo nepaprastai graži. Net liesumas jai tiko.

Negalėjau į ją atsižiūrėti.

Sunku būtų paaiškinti, kas man darėsi. Buvau kupinas atlaidumo dėl jos gyvenimo būdo, kupinas pasigėrėjimo jos grožiu. Tas nesavanaudiškumas, su kuriuo ji atstūmė jauną, elegantišką, turtingą žmogų, pasiryžusį atiduoti jai visus turtus, pateisino mano akyse ankstesnes jos klaidas.

Ši moteris turėjo kažką skaistaus.

Buvo aišku, kad ji ištvirkimo verpete dar naujokė. Jos užtikrinta eigastis, lanksti figūra, rausvos išplėstos šnervės, didžiulės akys, apsuptos švelnaus mėlynumo, rodė, kad tai viena iš tų karštų moterų, kurios skleidžia aplink save gėdulingą aromatą, nelyginant rytietišų kvėpalų buteliukai - kad ir kaip gerai užkimšti, jie vis tiek praleidžia juose esančių skysčių kvapus.

Pagaliau gal iš prigimties, gal dėl ligos jos akyse kartais žybteldavo geismų liepsnelės, žadančios dangiškus džiaugsmus tam, ką ji pamils. Bet tų, kurie mylėjo Margaritą, buvo be skaičiaus, o ji kol kas nemylėjo nė vieno.

Žodžiu, buvo matyti, kad tai nekalta mergina, kurią menkas atsitiktinumas pavertė kurtizane, ir kurtizanė, kurią menkas atsitiktinumas gali paversti nekalta mergina, skaisčia ir mylinčia iš visos širdies. Be to, Margarita buvo išdidi ir nepriklausoma: šie du jausmai užgauti gali padaryti tai, ką padaro nekaltybė. Aš nieko nekalbėjau, mano siela tarsi suėjo į širdį, o širdis - į akis.

- Vadinas, - staiga prabilo Margarita, - tai jūs atleidavot pasiteirauti apie mano sveikatą, kai sirgau?

- Taip.

- Žinote, jūs elgėtės labai gražiai. Kuo man jums atsidėkoti?

- Leiskite retkarčiais jus aplankyti.

- Kiek tik norite, nuo penktos iki šeštos valandos ir nuo vienuoliktos

iki dvyliktos. Klausykite, Gastonai, paskambinkit man "Kvietimą valsui".

- Kam?

- Kad padarytumėt man malonumą, be to, aš pati negaliu jo paskambinti.

- Kas jums kliudo?

- Trečia dalis, pasažas su diezais.

Gastonas atsistojo, nuėjo prie fortepijono ir ėmė skambinti šią stebuklingą Vėberio melodiją, kurios natos atverstos gulėjo ant piupitro.

Margarita, atsirėmusi ranka į fortepijoną, žiūrėjo į sąsiuvinį, sekė akimis kiekvieną gaidą ir tyliai niūniavo, o kai Gastonas priėjo minėtą pasažą, ji pusbalsiu uždainavo, pirštais barbendama į fortepijono viršų.

- Re, mi, re, do, fa, mi, re! Štai ko aš niekaip negaliu. Pradėkite iš pradžių.

Gastonas pradėjo, o paskui Margarita jam pasakė:

- Dabar leiskite man pamėginti.

Ji sėdo į jo vietą ir ėmė skambinti, bet nepaklusnūs pirštai vis tiek klydo ties viena nata, apie kurią jau kalbėjome.

- Tiesiog neįtikėtina! - visai kaip vaikas sušuko ji. - Niekaip negaliu paskambinti šito pasažo! Patikėsite ar ne, kartais taip išsėdžiu ligi antros valandos ryto. Ir kai pagalvoju, kad tas kvailys grafas puikiai jį skambina net be natų, tai ir pradėdu ant jo nirsti.

Ji darsyk ėmė skambinti, bet ir vėl nesėkmingai.

- Tegu ji velniai, tą Vėberį, muziką ir fortepijoną! - sušuko ji ir sviedė sąsiuvinį į kitą kambario galą. - Negaliu gi aš iš eilės pagroti aštuonių diežių.

Ji sukryžlavo rankas, pažvelgė į mus ir treptelėjo koją.

Kraujas plūstelėjo jai į skruostus, lūpas pravėrė lengvas kosulys.

- Na, na, - tarė Priudansa, jau nusiėmusi skrybėlaitę ir taisydamosi prieš veidrodį plaukus. - Dar supyksite, jums pasidarys bloga. Verčiau eime vakarėniauti, aš mirštu iš alkio.

Margarita vėl paskambino tarnaitai, paskui atsistojo prie fortepijono, pusbalsiu užtraukė palaidą dainušką ir akompanuodama jau nesuklydo.

Gastonas mokėjo šią dainušką, ir jiedu sudarė lyg ir duetą.

- Nedainuokite šitų nešvankybių, - draugiškai paprašiau Margaritos.

- O! Koks jūs doras! - tarė ji šypsodama ir duodama man ranką.

- Ne dėl manęs, dėl savęs.

Margarita mostelėjo tarsi sakydama: "O, aš jau seniai atpratusi nuo doros!"

Tuo metu įėjo Nanina.

- Ar vakarienė paruošta? - paklausė Margarita.

- Tuoju bus, ponija.

- Tiesa, jūs dar nematėte buto, - tarė man Priudansa. - Einam, aš jums parodysiu.

Žinote, svetainė buvo nuostabi.

Margarita truputį palydėjo mus, paskui pašaukė Gastoną ir nuėjo su juo į valgomąjį pažiūrėti, ar paruošta vakarienė.

- Šito žmogučio aš dar pas jus nemačiau, - garstai tarė Priudansa, paėmusi nuo etažerės saksonišką statulėlę.

- Kokio?

- Piemenėlio, laikančio narvelį su paukščiu.

- Imkite, jeigu patinka.

- Ak! Bijau jus nuskriausti.

- Norėjau atiduoti jį kambarinei, jis man bjaurus. Bet jeigu jums patinka, imkite.

Priudansa atkreipė dėmesį tik į dovaną, o ne į toną, koku ji buvo pasiūlyta. Ji atidėjo statulėlę į šalį, nusivedė mane į tualetą kambarį ir, parodžiusi dvi vienodas miniatiūras, tarė:

- Štai grafas de G. Jis buvo labai įsimylėjęs Margaritą. Jis ją ir išgarsino. Ar jūs jį pažįstate?

- Ne. O kas šitas? - paklausiau, rodydamas į kitą miniatiūrą.

- Tai vikontas L. Jis turėjo išvažiuoti.

- Kodėl?

- Todėl, kad beveik nusigyveno. Kaip jis mylėjo Margaritą!

- Ji, be abejo, irgi jį labai mylėjo?

- Ji tokia keista, kad jos nesuprasi. Lydėdama jį verkė, o vakare, kaip visada, nuvažiavo į teatrą.

Tarpduryje pasirodė Nanina ir pranešė, kad vakarienė jau ant stalo.

Kai įėjom į valgomąjį, Margarita stovėjo prie sienos, o Gastonas laikė ją už rankų ir kažką tyliai kalbėjo.

- Jūs iš proto išsikraustėte. - tarė Margarita. - Juk puikiai žinote, kad aš jūsų nenoriu. Negalima siūlytis į meilužius tokiai moteriai kaip aš po dvejų metų pažinties. Mes atsiduodam arba iš karto, arba niekada.. Prašom prie stalo, ponai.

Ištrūkusi iš Gastono rankų, Margarita pasisodino jį sau iš dešinės, o mane - iš kairės ir paliepė Naninai:

- Prieš sėsdamasi pasakyk virėjai, kad neatidarytų durų, jei kas skambintų.

Įsakymas buvo duotas pirmą valandą naktį.

Per vakarienę mes daug juokėmės, daug valgėm ir gėrėm. Greitai linksmumas peržengė visas ribas, ir kartkartėmis nuskambėdavo žodėlyčiai, tam tikruose sluoksniuose laikomi sąmojingais, nors iš tikrųjų tik teršią juos tariančias lūpas; Nanina, Priudansa ir Margarita klausėsi jų kvatodamos. Gastonas linksminosi iš širdies; jis buvo geras žmogus, bet pirmoji patirtis nukreipė jo protą ne visai tinkama linkme. Vienu tarpu aš irgi norėjau užsimiršti, priversti protą ir širdį abejingai žiūrėti į tai, kas dėjos prieš akis, ir linksmintis kartu su visais, nes linksmybė buvo tarsi vienas iš patiekalų; bet pamažu lyg atsitvėriau nuo šio triukšmo, mano taurė slovė jo pilna, ir man buvo liūdna matyti, kaip ši graži dvidešimtmetė būtybė geria, kalba kaip vežikas ir kvatoja tuo smagiau, kuo nešvankesnį išgirsta pasakymą.

Tačiau man atrodė, kad kiti svečiai šitaip kalba ir geria iš pasilcidimo, įpročio, jėgų pertekliaus, o Margarita - norėdama užsimiršti, nuslopinti karštį ir nervinį jautrumą.

Sulig kiekviena šampano taure jos skruostus išmušdavo nesveikas raudonis, o lengvas kosčiojimas vakarienės pradžioje virto ilgu smarkiu kosuliu. Užėjus priepuoliui, ji net turėdavo atremti galvą į kėslą atkalnę ir prispausti rankas prie krūtinės.

Man buvo skaudu žiūrėti, kaip trapų jos organizmą žaloja kasdieninis saiko neturėjimas.

Pagaliau atsitiko tai, ko aš tikėjau ir bijojau. Į vakarienės pabaigą Margaritai užėjo kosulio priepuolis, sunkesnis už visus, kurie ją buvo ištikę man čia esant. Atrodė, lyg iš vidaus jai kas plėšytų krūtinę. Vargšė net pamėlynavo, iš skausmo užmerkė akis ir prisidėjo prie lūpų servetėlę, kurią nudažė raudonas kraujo lašas. Tada ji atsikėlė ir išbėgo į tualetą kambarį.

- Kas Margaritai? - paklausė Gastonas.

- Ji per daug juokėsi ir dabar kosti kraujais, - atsakė Priudansa.
-Bet tai niekis. Šitaip būna kasdien. Ji tuoj sugrįš. Duokime jai ramybę, ji mėgsta būti viena.

Aš negalėjau šito išverti ir, didžiai stebintis Priudansai ir Naninai, kurios mėgino gražinti mane atgal, nuėjau pas Margaritą.

— X —

Kambarys, į kurį ji nuo mūsų pabėgo, buvo apšviestas tik vienos žvakės, stovinčios ant stalo. Ji gulėjo ant didelės kanapos, atsisagsčiusi suknele, viena ranka buvo prispausta prie širdies, kita nusvirusi žemyn. Ant stalo stovėjo sidabrinis dubuo, ligi pusės pripiltas vandens; vanduo buvo išraižytas raudonomis kraujo gyslėmis.

Margarita gulėjo išbalusi, pravėrusi burną, mėgindama atgauti kvapą. Retkarčiais jos krūtinė pakildavo nuo gilaus atodūσιο, atsikvėpus jai truputį palengvėdavo, skausmas keletui sekundžių apmalšdavo.

Aš priėjau prie jos, bet ji nė nesukrutėjo. Atsisėdau šalia ir paėmiau jos ranką, gulinčią ant kanapos.

- A, tai jūs? - paklausė ji šypsodama.

Turbūt mano veidas buvo labai persimainęs, nes ji pridūrė:

- Ar tik ir jūs nesergate?

- Ne. O jums ar dar nepalengvėjo?

- Truputį, - ji nusišluostė nosine ašaras, ištryškusias iš akių nuo kosulio. - Bet dabar aš prie to jau pripratau.

- Jūs save žudote, ponla, - tariau susijaudinusi balsu. - Norėčiau būti jūsų draugas, jūsų giminaitis ir sukliudyti jums šitaip save alinti.

- Ak, jums tikrai neverta rūpintis, - su kartėliu atsakė ji. - Žiūrėkite, kiti į tai nekreipia dėmesio, nes žino, kad tokiam ligoniui niekuo negali pagalbėti.

Ji atsistojo, paėmė žvakę, pastatė ją ant židinio ir pažvelgė į veidrodį.

- Kaip aš išbalusi! - tarė ji, segiodamasi suknelę ir tvarkydamasi išdrikusius plaukus. - A, tiek to! Grįžkim prie stalo. Jūs einate?

Bet aš sėdėjau ir nejudėjau iš vietos.

Ji suprato, kaip mane sujaudino ką tik matytas vaizdas, nes priėjo prie manęs, ištiesė ranką ir tarė:

- Na, eime.

Aš paėmiau jos ranką, prisispaudžiau prie lūpų ir nenoromis suvilgiau dviem ilgai tramdytomis ašaromis.

- Koks jūs dar vaikas! - tarė ji, sėsdamasi šalia manęs. - Štai jau ir verkiate! Kas jums?

- Aš turbūt atrodau jums kvailas, bet man buvo taip skaudu visa tai matyti.

- Jūs labai geras! Bet ką man daryti? Negaliu užmigti ir turiu nors kiek prasiblaškyti. Be to, argi ne vis tiek, viena tokia kaip aš daugiau ar mažiau? Doktorai sako, kad aš atsikosčiu bronchų krauju. Nuduodu jais tikinti - tai viskas, ką galiu dėl jų padaryti.

- Klausykite, Margarita, - pasakiau nebeįstengdamas susivaldyti, - nežinau, kokią rolę jūs vaidinsite mano gyvenime, bet tikrai žinau, kad šią valandą niekas, net tikra sesuo, man nerūpi taip kaip jūs. Ir šitaip yra nuo tada, kai jus pamačiau. Dėl Dievo, maldauju, saugokit save ir liaukitės gyvenusi taip, kaip iki šiolei.

- Aš numirčiau, jei pradėčiau savimi rūpintis. Mane tik ir palaiko toks karštingas gyvenimas, kurį gyvenu. Be to, bepigiu saugotis aukštuomenės moterims, kurios turi šeimą, draugų. O mus, kai tik nebepajėgiame tenkinti meilužių tuštybės ar geidulių, jie pameta, ir ilgi vakarai ima keisti ilgas dienas. Aš tai puikiai žinau: du mėnesius išgulėjau lovoje. Po trijų savaitių niekas nebeateidavo manęs aplankyti.

- Aš suprantu, kad esu jums niekas, - atsakiau, - bet jei panorėtumėt, slaugyčiau jus kaip tikras brolis, nesitraukčiau nuo jūsų ir pagydyčiau jus. Kai atgautumėt jėgas, jei norėtumėt, vėl galėtumėt grįžti prie tokio pat gyvenimo, nors esu įsitikinęs, kad jums labiau patiktų ramus gyvenimas, kuris atneštų daugiau laimės ir išsaugotų grožį.

- Jūs tik šį vakarą taip manote, nes nuo vyno jus apėmė liūdesys, bet paskui pritrūktumėt kantrybės, kuria dabar giriatės.

- Leiskite jums priminti, Margarita, kad jūs sirgote du mėnesius ir per tuos du mėnesius aš kasdien ateidavau pasiteirauti, kaip jaučiatės.

- Tai tiesa, bet kodėl jūs pas mane neužeidavot?
- Tada aš jūsų nepažinojau.
- Argi kas nors varžosi tokių merginų kaip aš?
- Moterų visada reikia varžytis. Bent aš taip manau.
- Vadinas, jūs pasirengęs mane slaugyti?

- Taip.

- Ir sėdėti prie manęs ištisas dienas?

- Taip.

- Ir net ištisas naktis?

- Visą laiką, kol jums neįkyrėsiu.

- Kaip jūs tai vadinate?

- Ištikimybė.

- Iš kur tokia ištikimybė?

- Iš begalinės simpatijos, kurią jums jaučiu.

- Vadinas, jūs mane įsimylėjęs? Sakykite tiesiai, taip daug paprasčiau.

- Gali būti, bet aš jums tai pasakysiu ne šiandien, o kitą kartą.

- Geriau bus, jei niekada nepasakysite.

- Kodėl?

- Todėl, kad po tokio prisipažinimo gali nutikti du dalykai.

- Kokie?

- Arba aš jus atstumsiu, ir jūs ant manęs už tai supyksite, arba priimsiu, ir tada įsigysite nuobodžią meilužę - liūdną, nervingą, liguistą moterį, o jeigu ji bus linksmas, tai jos linksmumas bus niūresnis už kitų liūdesį. Moteris, kuri kosti kraujais ir išleidžia šimtą tūkstančių frankų per metus, tinka tik senam turtuoliui, tokiam kaip kunigaikštis, bet ji labai vargintų tokį jaunuolį kaip jūs. Galiu šitaip įrodyti: visi jauni meilužiai, kuriuos turėjau, labai greitai mane pamesdavo.

Aš nieko neatsakiau, tik klausiausi. Jos atvirumas, panašus į išpažintį, jos sunkus gyvenimas, kurį galėjau įžiūrėti pro ją dengiantį šydą ir nuo kurio vargšė mergina gynėsi ištvirkavimu, girtuoklystėmis, bemiegėmis naktimis - visa tai darė man tokį įspūdį, kad aš neradau žodžių.

- Ką mudu čia kalbam kvailystes, - pasakė Margarita. - Duokite man ranką ir grįžkime į valgomąjį. Niekas neturi žinoti, kodėl taip ilgai užtrukome.

- Eikite, jeigu norit, o man leiskite pasilikti čia.

- Kodėl?

- Man bus per daug skaudu matyti jus linksmą.

- Gerai, tuomet aš būsiu liūdna.

- Klausykite, Margarita, leiskite man pasakyti tai, ką turbūt ne kartą esate girdėjusi, ir nors jūs įpratusi klausytis tokių žodžių, galbūt jais nepatikėsite, bet tai gyna teisybė, ir daugiau aš jums jos niekada nekartosiu.

- Na?.. - tarė ji, šypsodamasi taip, kaip šypsosi jaunos mamos, besiklausydamos naivaus vaiko čiauškėjimo.

- Nuo to laiko, kai jus pamačiau, nežinau, kaip ir kodėl, jūs užėmėte svarbią vietą mano gyvenime, ir aš veltui stengiausi išmesti iš galvos jūsų paveikslą. Jis vis grįždavo, o šiandien, kai vėl jus sutikau po dvejų nesimatymo metų, mano širdis ir protas dar labiau linksta prie jūsų, ir dabar, kai pagaliau mane priėmėte, kai su jumis susipažinau, kai sužinojau apie visas jūsų keistenybes, man jūsų taip reikia, kad aš išėsiu iš proto ne tik tada, jei jūs manęs nepamilsite, bet ir tada, jei neleisite man jūsų mylėti.

- Nelaimingas, aš jums pakartosiu tai, ką sakė ponias D: vadinasi, jūs labai turtingas! Bet jūs nežinote, kad aš išleidžiu šėsis ar septynis tūkstančius frankų per mėnesį, kitaip negaliu gyventi. Jūs nežinote, mano vargšas drauge, kad per mane viens du nuskursite ir jūsų šcima paskirs jums globą ir leis gyventi su tokia moterim kaip aš. Mylėkite mane kaip geras draugas, bet ne kitaip. Lankykite mane, mes juoksimės, kalbėsime, bet nepervertinkite manęs, nes aš ne kažin ko verta. Jūsų gera širdis, jūs trokštate būti mylimas, bet esate per jaunas ir per jautrus gyventi mūsų rate. Išsirinkite ištėkėjusią moterį. Matote, aš nesu bloga ir atvirai kalbu su jumis.

- Aha! Kokį velnią judu čia darot? - sušuko Priudansa, kuri įėjo nepastebėta, išdygo ant slenksčio išsitaršiusiais plaukais ir atsagstyta suknele. Iš šios netvarkos atpažinau Gastono ranką.

- Šnekamės apie reikalus, - atsakė Margarita, - palikite mus valandėlei, mes greit ateisime.

- Gerai, gerai, šnekėkitės, vaikeliai, - tarė Priudansa, eidama sau ir uždarydama duris, o kartu tarsi pabrėždama paskutinius savo žodžius.

- Vadinasi, sutarta, - toliau kalbėjo Margarita, kai likome vieni. - Jūs nustosite mane mylėjęs.

- Aš išvažiuosiu.

- Net šitaip.

Aš per toli buvau nuėjęs, kad būčiau galėjęs trauktis, be to, ši moteris mane vedė iš proto. Tas linksnumo, liūdesio, nekaltybės, ištvirtimo mišinys, net ta liga, skatinanti jos jautrumą įspūdžiams ir nervinį irzlumą - viskas bylojo, kad amžinai ją prarasiu, jei iš pirmo karto neužvaldysiu šios užmaršios, lengvabūdės būtybės.

- Vadinasi, jūs kalbėjote rimtai! - tarė ji.

- Labai rimtai.

- O kodėl jūs man to nesakėte anksčiau?

- Kada aš galėjau sakyti?

- Kitą dieną po to, kai buvote man pristatytas Komiškojoje Operoje.

- Manau, jūs būtumėt nesvetingai mane sutikusi, jei būčiau pas jus atėjęs.

- Kodėl?

- Todėl, kad kvailai elgiausi išvakarėse.

- Taip, tai tiesa. Bet juk jūs tada jau mylėjot mane.

- Taip.

- Tačiau tai nesutrukdė jums po spektaklio eiti namo ir ramiai miegoti. Žinom mes tokias meiles.

- Vadinasi, klystate. Ar žinot, ką aš veikiau tą vakarą?

- Ne.

- Laukiau jūsų prie Anglų kavinės durų. Aš sekiau paskui ekipažą, kuriuo važiovote su trim draugais, ir kai pamačiau, kad išlipote viena ir viena grįžote namo, buvau labai laimingas.

Margarita ėmė juoktis.

- Ko jūs juokiatės?

- Šiaip sau.

- Pasakykite, maldauju jus, arba pamanysiu, kad vėl iš manęs tyčiojatės.

- Ar nesupyksite?

- Kokią turiu teisę pykti?

- Tai va, aš ne šiaip sau grįžau viena.

- Ne šiaip sau?

- Čia manęs laukė.

Peilio smūgis nebūtų man buvęs skaudesnis. Aš atsislojau ir ištiesiau jai ranką:

- Sudie, - pasakiau.

- Aš puikiai žinojau, kad supyksite, - tarė ji. - Vyr'ai tiesiog nesitveria sužinoti tai, kas juos skaudina.

- Užtikrinu jus, - paprieštaravau šaltu balsu, tarsi norėdamas įrodyti, kad visam laikui išsigydžiau nuo savo aistros, - užtikrinu jus, aš nesupykau. Nicko čia nuostabaus, kad aš išėinu trečią valandą ryto.

- Argi ir jūsų namuose kas nors laukia?

- Ne, bet man reikia citi.

- Tada sudie.

- Jūs mane varote?

- Jokiu būdu.

- Kam jūs mane kankinat?

- Kaip aš jus kankinu?

- Sakote, kad kažkas jūsų laukė.

- Nesusilaikiau nepasijuokusi, kad buvote toks laimingas, pamatęs mane grįžtant vieną, kai tam buvo svarbi priežastis.

- Mes dažnai džiaugiamės kaip vaikai, ir žiauru atimti iš mūsų tą džiaugsmą, juk jeigu ji paliktumėt, padarytumėt žmogų dar laimingesnį.

- Kuo jūs mane laikote? Aš ne kokia skaistulė ar kunigaikštienė. Aš tik nuo šlandien jus pažįstu ir neprivalau duoti ataskaitos apie savo poelgius. Sakykim, kada nors tapsiu jūsų meilužė, todėl jums būtina žinoti, kad esu turėjusi ir kitų meilužių, ne tik jus. Jei jau dabar keliate man pavydo scenas, tai kas bus paskui, jei tas "paskui" apskritai ateis! Aš dar nebuvau mačiusi tokio žmogaus kaip jūs.

- Nickas niekada jūsų nemylėjo taip kaip aš.

- Sakykite atvirai, ar tikrai mane taip mylite?

- Manau, kad labiau mylėti negalima.

- Ir taip yra nuo..

- Nuo tos dienos, kai prieš trejus metus pamačiau jus išlipant iš karietos ir einant į "Siuso" saloną.

- Žinote, tai labai gražu! O ką gi aš turiu padaryti, atsidėkodama už tokią didelę meilę?

- Mylėkite mane nors truputį, -- atsakiau, ir širdis man taip ėmė daužytis, kad vos galėjau apversti liežuvį. Nors per visą mudviejų pokalbį Margarita ir šypsojosi pusiau pašalpia šypsena, man pasirodė, kad ir ji užsikrečia mano susijaudinimu, ir aš artėju prie taip ilgai lauktos valandėlės.

- Na, o kunigaikštis?
- Koks kunigaikštis?
- Mano senas pavyduolis.
- Jis nieko nesužinos.
- O jei sužinos?
- Jis jums atleis.
- E, ne! Jis mane paliks, ir ką aš tada darysiu?
- Juk jūs tuo rizikuojate dėl kitų.
- Iš kur žinote?
- Jūs liepėte nieko neiešti šią naktį.
- Tiesa, bet jis rimtas draugas.
- Kurio jūs visai nebranginate, jei uždarėt jam duris tokią

valandą.

- Ne jums dėl to priekaištauti, aš jo neišleidžiu todėl, kad priimu jus ir jūsų draugą.

Aš pamažėliais prisislinkau prie Margaritos, apkabinau ją per liemenį ir savo rankose pajulau jos lengvą lankstų kūną.

- Kad jūs žinotumėt, kaip aš jus myliu, - tylutėliai sušnibždėjau jai.

- Ar tikrai?

- Prisiekiu.

- Gerai, jeigu pasižadate be žodžių pildyti visus mano norus, nepriekaištauti man, neklausinėti, gal aš jus ir pamilsiu.

- Ką tik įsakysite!

- Bet įspėju, aš noriu nevaržoma daryti tai, kas man šaus į galvą, neduodama jums jokios ataskaitos apie savo gyvenimą. Seniai ieškau jauno meilužio, paklusnaus, pasiaukojamai mylinčio, be meilės, nieko daugiau nereikalaujančio. Niekada tokio neturėjau. Vyrai, užuot pasitenkinę tuo, kas jiems duodama ilgam, nors vos drįso tikėtis gauti bent kartą, reikalauja iš savo meilužių ataskaitos apie dabartį, praeitį ir net ateitį. Kuo labiau jie prie jos pripranta, tuo labiau trokšta ją valdyti, ir nors gauna viską, ko geidžia, reikalauja dar daugiau. Jei aš dabar nuspręsiu įsigyti naują meilužį, noriu, kad jis pasižymėtų trimis retomis dorybėmis: patiklumu, paklusnumu ir kuklumu.

- Gerai, aš būsiu toks, kokio jūs norite.

- Pažiūrėsim.

- O kada pažiūrėsim?

- Vėliau.

- Kodėl?

- Todėl, - atsakė Margarita, išsilaisvindama iš mano rankų ir, ištraukusi iš didžiulės rytą atneštų raudonų kamelijų puokštės vieną gėlę, įsėgė man į kilpelę, - todėl, kad ne visada galima pradėti vykdyti sutartį tą pačią dieną, kai ji pasirašoma. Tai visai suprantama.

- Kada aš jus vėl pamatysiu? - paklausiau, spausdamas ją glėbyje.

- Kai ši kamelija pakeis spalvą.

- O kada ji pakeis spalvą?

- Rytoj, nuo vienuoliktos iki dvyliktos. Ar jūs patenkintas?

- Dar klausiate!

- Tik apie tai nė žodžio nei savo draugui, nei Priudansai, nei kam nors kitam.

- Pažadu jums.

- Dabar pabučiuokite mane ir grįžkim į valgomąjį.

Ji atkišo man lūpas, dar kartą susiglostė plaukus, ir mudu išėjome iš to kambario, ji - niūniuodama, aš - kone pamišęs iš laimės.

Sustojusi svetainėje, ji tyliai man sušnibždėjo:

- Jums turbūt keista, kad taip greit sulikau. Žinote, kodėl? Ogi todėl, - toliau kalbėjo ji, paėmusi mano ranką ir prispaudusi sau prie širdies, kurią pajutau smarkiai ir dažnai tuksint, - ogi todėl, kad man liko gyventi mažiau negu kitiems, ir aš daviau sau žodį gyventi greičiau.

- Nekalbėkite taip, maldauju jus.

- O! Nusiraminkite, - nusijuokė ji. - Kad ir kiek mažai man liko gyventi, aš gyvensiu ilgiau, negu jūs mane mylėsite.

Ir ji niūniuodama įėjo į valgomąjį.

- Kur Nanina? - paklausė ji, pamačiusi Gastoną ir Priudansą vienus.

- Miega jūsų kambaryje ir laukia, kada ateisite gulti, - atsakė Priudansa.

- Vargšė! Aš ją kankinu! Na, ponai, eikite, jau laikas.

Po dešimties minučių mudu su Gastonu išėjome. Margarita atsisveikindama paspaudė man ranką ir pasiliko su Priudansa.

- Na, - paklausė Gastonas, kai išėjome į lauką, - ką pasakysite apie Margaritą?

- Tai angelas, aš dėl jos visai pamečiau galvą.

- Taip ir maniau. Ar jai šitai pasakėte?
- Žinoma.
- Ir ji pažadėjo jums tikėti?
- Ne.
- Ji ne tokia kaip Priudansa.
- O Priudansa pažadėjo?
- Ji padarė geriau, mano brangusis! Niekad nepatikėtum, bet ta storulė Diuvernua dar labai šauni!

— XI —

Šioje savo pasakojimo vietoje Armanas sustojo.

- Gal uždarytumėt langą, - paprašė jis, - man jau šalta. Truputį prigulsiu.

Aš uždariau langą. Armanas, vis dar labai silpnas, nusimetė chalata ir atgulė į lovą; jo galva valandėlę įsėjęsi ant pagalvės, kaip žmogaus, pavargusio nuo ilgo bėgimo arba prislėgto skaudžių prisiminimų.

- Jūs turbūt per daug kalbėjote, - pasakiau jam, - gal man geriau išėiti ir leisti jums truputį pamiegoti? Kitą dieną papasakosite šios istorijos galą.

- Jums pabodo klausytis?

- Priešingai.

- Tada pasakosiu toliau. Jei paliksite mane vieną, vis tiek negalėsiu užmigti.

Grįžęs namo, - toliau kalbėjo jis, net nesusimąstydamas, taip tos detalės buvo įsirežusios jam į atmintį, - aš neguliau, o ėmiau galvoti apie šios dienos įvykį. Susitikimas, pažintis. Margaritos pažadai - viskas nutiko taip greitai, taip nelauktai, kad tarpais man pasidingodavo, jog sapnuoju. Betgi tokios merginos kaip Margarita ne pirmą kartą pažadėdavo jau kitą dieną atsiduoti vyrui, kuris joms tai pasiūlė.

Veltul stengiausi tuo save įtikinti: pirmas įspūdis, kurį padarė

mano būsima meilužė, buvo toks stiprus, kad viską užgožė. Nieku gyvu nenorėjau patikėti ją esant tokią pat kurtizanę kaip kitos, ir kupinas visiems vyrams būdingos tuštybės, buvau linkęs manyti, jog ji jaučia man tą, ką ir aš jai.

Tačiau aš žinojau daugybę visai priešingų pavyzdžių ir dažnai girdėdavau sakant, kad Margaritos meilė - tai daugiau ar mažiau brangi prekė, nelygu sezonas.

Bet, antra vertus, jeigu jos tokia reputacija, kodėl ji atkakliai nenusileido jaunam grafiui, kurį pas ją radome? Sakysite, jis jai nepatiko, ją kuo puikliausiai išlaikė kunigaikštis ir, užuot įsigijusi antrą meilužį, ji verčiau pasirinko žmogų, kuris jai prie širdies. Tai kodėl tada ji nepanorėjo Gastono, žavaus, prolingo, turtingo, o, regis, panorėjo manęs, nors pirmą kartą pasirodžiau toks juokingas.

Tiesa, pasitaiko, kad viena valandėlė padaro daugiau negu ištisi meilinimosi metai.

Iš visų vakarienėvusių kartu su ja tik aš vienas susirūpinau, kai ji pabėgo nuo stalo. Aš nusekiau paskui ją ir buvau toks susijaudinęs, kad nepajėgiau paslėpti savo jausmų. Aš apsiverkiau, bučiuodamas jai ranką. Gal ši aplinkybė ir kasdieninis mano vaikščiojimas tuos du mėnesius, kol ji sirgo, įtikino ją, kad aš kitoks negu tie, kuriuos iki šiol pažinojo, ir ji, atsilygindama už tokią karštą meilę, nusprendė padaryti tai, ką tiek kartų yra dariusi ir kas jai jau nebebuvo sunku.

Kaip matote, mano samprotavimai buvo panašūs į tiesą; bet kad ir kokia priežastis paskatino ją sutikti, vienas daiktas buvo tikras: ji sutiko.

Be to, aš buvau įsimylėjęs Margaritą, netrukus ji turėjo būti mano ir nieko daugiau iš jos negalėjau reikalauti. Tačiau, kartoju, nors ta mergina buvo kurtizanė, aš taip ją poetizavau, mano meilė man atrodė tokia beviltiška, kad kuo labiau artėjo lauktoji valanda, tuo labiau aš dvejojau.

Visą naktį nesumerkiau akių.

Pats savęs nepažinau. Kone iš proto krausčiausi. Čia tariausi nesąs nei pakankamai gražus, nei pakankamai turtingas, nei pakankamai elegantiškas, kad gaučiau tokią moterį, čia be galo pūsdavausi, pagalvojęs, kad ją gausiu; paskui išsigąsdavau, kad aš Margaritai tik keleto dienų užgaida, ir ar ne geriau būtų, sakiau sau, jeigu, nujausdamas greitą išsiskyrimą, neičiau vakare pas ją, o išvažiuočiau, parašęs apie savo būsimojo gyvenimo planus. Ir tuoj pat mane vėl

užplūsdavo begalinė viltis, beribis pasitikėjimas. Aš kūriau neįtikėtinas svajones apie ateitį; vaizdavausi, kad ta mergina turės būti man dėkinga už fizinį ir moralinį pagilimą, kad praleisiu su ja visą savo gyvenimą ir kad mane laimingesnį padarys jos, o ne kokios nekaltos mergaitės meilė.

Negalėčiau perteikti to spiečiaus minčių, kurios sukosi galvoje ir širdyje, kol pagaliau auštant mane įveikė miegas.

Atsibudau antrą valandą. Oras buvo nuostabus. Neatsimenu, kad gyvenimas man kada nors būtų atrodęs toks gražus ir pilnatviškas. Netemdomi jokie šešėlio, jokių kliūčių, atgijo vakarykščiai prisiminimai, jie žadino džiaugsmingas viltis. Paskubomis apsirengiau. Buvau patenkintas ir troškau padaryti ką nors gera. Širdis krūtinėje tarpais suplastėdavo iš džiaugsmo ir meilės. Mane šildė malonus karštis. Daugiau nebekamavo rūpesčiai, slėgę prieš užmiegant. Mačiau tik rezultatą, galvojau tik apie pasimatymą su Margarita.

Negalėjau nustygti namuose. Kambarys atrodė per mažas sutalpinti mano laimci; man reikėjo visos gamtos savo jausmams išlieti.

Aš išėjau.

Nužingsniavau į Anteno gatvę. Margaritos ekipažas laukė prie durų; pasukau į Eliziejaus laukus. Mylėjau visus sutiktus žmones, jų net nepažinodamas.

Kokį gerą meilę daro žmogų!

Valandą pavaikščiojęs nuo Marli arklių iki apvalios aikštelės ir nuo apvalios aikštelės iki Marli arklių, iš tolo pamačiau Margaritos ekipažą; aš jo nepažinau, aš jį pajutau.

Prie Eliziejaus laukų kampo jis sustojo, ir aukštas jaunuolis, atsiskyręs nuo besišnekučiuojančio būrelio, priėjo pasikalbėti su Margarita.

Jie kalbėjosi keletą minučių; paskui jaunuolis grįžo prie savo draugų, ekipažas nuvažiavo, o aš, priėjęs arčiau prie to būrelio, pažinau su Margarita kalbėjusį jaunuolį - tai buvo grafas G., kurio portretą buvau matęs ir kuriam, kaip pabrėžė Priudansa, Margarita turėjo būti dėkinga už savo padėtį.

Tai jo ji vakar liepė neįleisti; aš maniau, kad ji sustabdė karietą, norėdama jam paaiškinti, kodėl vakar nebuvo priimtas, ir vyliausi, kad ji ras kokį pretekstą nepriimti jo ir kitą naktį.

Nežinau, kaip praėjo likusi diena; aš vaikščiojau, rūkiau, kalbėjau,

bet dešimtą valandą vakaro jau neprisiminiau, ką sakiau ir su kuo buvau susitikęs.

Pamenu tik, kad grįžau namo, tris valandas tvarkiausi savo tualetą, šimtą kartų žvilgčiojau į sieninį ir kišeninį laikrodį, kurie, deja, abu rodė tą patį laiką.

Kai išmušė pusę vienuoliktos, nusprendžiau, kad laikas eiti.

Tuo metu gyvenau Provanso gatvėje; aš perėjau Monblano gatvę, perkirtau bulvarą, perėjau Liudviko Didžiojo, Port Mahono ir Anteno gatves. Pažvelgiau į Margaritos langus.

Jie buvo apšviesti.

Aš paskambinau.

Paklausiau durininką, ar panelė Gotjė namie.

Jis man atsakė, kad ji niekada negrįžtanti prieš vienuoliktą arba ketvirtį dvyliktos.

Dirstelėjau į laikrodį.

Man rodės,ėjau visai lėtai, bet iš Provanso gatvės iki Margaritos namų atlėkiau per penkias minutes.

Tada ėmiau vaikštinėti tuščia šią valandą gatve, kurioje nebuvo krautuvų.

Po pusvalandžio Margarita grįžo. Ji išlipo iš karietos ir apsidairė, tarsį kažko ieškodama.

Karieta žingine nuvažiavo, nes namuose nebuvo arkliidžių nei ratinės. Kai Margarita paskambino, aš prie jau prie jos ir pasisveikinau:

- Labas vakaras.

- A, tai jūs? - tarė ji, ir iš balso buvo justi, kad ji nelabai apsidžiaugė mane čia pamačiusi.

- O argi jūs neleidote man šiandien jūsų aplankyti?

- Tiesa. Buvau užmiršusi.

Šie žodžiai apvertė aukštyn kojomis mano ryto samprotavimus, visas dienos viltis. Tačiau aš jau ėmiau priprasti prie jos manierų ir nenuėjau šalin, kaip tikriausiai būčiau padaręs anksčiau.

Mes įėjome į vidų.

Nanina iš anksto buvo atidariusi duris.

- Ar Priudansa jau grįžo? -- paklausė Margarita.

- Ne, ponia.

- Elk pasakyti, kad užsuktų pas mane, kai tik grįš. Pirmiausia užgesink svetainėje lempą ir, jei kas ateis, pasakyk, kad aš dar negrįžau ir negrįšiu.

Buvo matyti, kad ji kažko susirūpinusi ir turbūt tikisi nemalonaus lankytojo. Aš nežinojau, ką daryti ir ką sakyti. Margarita pasuko į miegamąjį; aš stovėjau vietoje.

- Elme, - pakvietė ji.

Ji nusiėmė skrybėlaitę, nusivilko aksominį apsiaustą ir numetė ant lovos, o pati krito į didelį fotelį prie židinio, kuris buvo kūrenamas iki vasaros pradžios. Žaisdama laikrodžio grandinėle, tarė man:

- Na, ką naujo pasakysite?

- Niekio, tik tai, kad man nevertėjo ateiti šį vakarą.

- Kodėl?

- Jūs atrodote nepatenkinta, aš jums trukdau.

- Netrukdotė, tik aš sergu, visą dieną blogai jaučiausi, naktį nemiegojau ir dabar mane kamuoja baisi migrena.

- Gal man išeiti, kad galėtumėt atsigulti?

- O! Galite pasilikti. Jei aš norėsiu gultis, puikiausiai atsigulsiu prie jūsų.

Kažkas paskambino į duris.

- Kas ten dar? - nekantriai paklausė ji.

Po valandėlės skambutis vėl suskambėjo.

- Nėra kam atidaryti, reikės man pačiai.

Ir ji atsistojo sakydama man:

- Palaukite čia.

Margarita perėjo per visą butą, ir aš išgirdau, kaip ji atidarė lauko duris. Įsiklausiau.

Tas, kurį ji įleido, susistojo valgomajame. Sulig pirmais žodžiais atpažinau jaunojo grafo N. balsą.

- Kaip jūs šį vakarą jaučiatės? - paklausė jis.

- Blogai, - šaltai atsakė Margarita.

- Aš jums trukdau?

- Galbūt.

- Kaip jūs mane priimate! Ką aš jums padariau, mieloji Margarita?

- Brangusis drauge, jūs nieko man nepadarėte. Aš sergu, man reikia atsigulti, todėl jūs būsite toks malonus ir išeisite. Man šitai įkyrėjo, vos spėjau vakare grįžti namo, o po penkių minučių jūs jau čia. Ko jūs norite? Kad tapčiau jūsų meilužė? Tai va, aš jums jau šimtą kartų sakiau, kad ne, kad jūs mane slaugingai erzinate ir galite eiti kitur. Šiandien aš jums kartoju paskutinį kartą: aš jūsų

nenoriu, baigta, sudie. Štai ir Nanina sugrįžo, ji jums pašvies. Labanakt.

Ir nepridūrusi daugiau nė žodžio, neklausydama jaunuolio lemenimų, Margarita grįžo į miegamąjį ir smarkiai trinkelėjo durimis, pro kurias netrukus įėjo Nanina.

- Klausyk, - tarė jai Margarita, - visada sakyk tam kvailiui, kad manęs nėra arba kad nenoriu jo priimti. Galų gale aš pavargau, nuolat matydama žmones, kuriems iš manęs reikia tik vieno, kurie moka man ir galvoja su manim atsiskaitę. Jėigu tos, kurios imasi mūsų gėdingo amato, žinotų, koks jis, verčiau pasidarytų kambarinėmis. Bet kur tau! Mus vilioja suknelės, ekipažai, deimantai, tikime tuo, kas mums sakoma, nes prostitutės irgi moka tikėti, ir taip palengva nuvalkioja savo širdis, kūnus, savo grožį. Mūsų bijo kaip laukinių žvėrių, mus niekina kaip parijus, mus supa tik žmonės, kurie visada palma iš mūsų daugiau, negu duoda, ir vieną gražią dieną mes nusibaigiam kaip šunys, pražudžiusios ir kitus, ir save.

- Na ką jūs, ponja, nusiraminkite, - tarė Nanina, - štandien jūs susinervinusi.

- Suknelė mane smaugia, - nesiliovė Margarita, plėsdama korsažo kabliukus, - duok man peniuarą. O kur Priudansa?

- Ji dar negrįžusi, bet kai tik grįš, ją pas ponlą atsiųs.

- Ji irgi gera, - pyko Margarita, nerdamasi iš suknelės ir vilkdamasi baltą peniuarą, - ji irgi gera, kai jai manęs reikia, tuoju suranda, o aš negaliu prisiprašyti jokios paslaugos. Žino, kad laikiu atsakymo šį vakarą, kad man jos reikia, kad nerimauju, tai ne, laksto sau ir visai manim nesirūpina, esu tikra.

- Gal ją kas užlaikė?

- Liepk mums paduoti punšo.

- Jums vėl pasidarys bloga, - tarė Nanina.

- Juo geriau. Ir dar atnešk man vaisių, pyrago arba vištos sparniuką, na ką nors, tik greičiau, aš alkana.

Nėra reikalo pasakoti, kokį įspūdį man padarė ši scena. Manau, patys atspėsite.

- Jūs vakarieniate su manim, - pasakė ji. - O kol kas paimkite knygą, aš valandėlį nucisiu į tualetą kambarį.

Ji uždegė žvakes kandellabre, atsidarė duris lovos kojūgalyje ir dingo.

O aš užsigalvojau apie šios merginos gyvenimą, ir gailestis dar labiau uždegė mano meilę.

Aš dideliais žingsniais vaikščiojau po kambarį, vis dar svajodamas, kai įėjo Priudansa.

- O, jūs čia? - tarė ji man. - Kur Margarita?

- Tualetu kambaryje.

- Aš jos palauksiu. Tik pamanykite, jūs jai patinkat. Ar žinote?

- Ne.

- Ar ji jums nieko nesakė?

- Ničnieko.

- Kaip jūs čia patekote?

- Atėjau jos aplankyti.

- Vidurnaktį?

- O kodėl ne?

- Juokdarysi!

- Ji mane labai nesvetingai priėmė.

- Ji priims jus geriau.

- Manote?

- Aš jai atnešiau gerą naujieną.

- Neblogai. Tai ji su jumis apie mane kalbėjo?

- Vakar vakare, arba veikiau šią naktį, kai judu su draugu išėjote... Beje, kaip laikosi jūsų draugas Gastonas R., juk toks jo vardas, tiesa?

- Taip, - atsakiau ir nesusilaikęs šyptelėjau, mat prisiminiau Gastono prisipažinimą, o čia pamačiau, kad Priudansa vos žino jo vardą.

- Mielas berniukas! Ką jįsai veikia?

- Jis gauna dvidešimt penkis tūkstančius frankų rentos.

- O, tikrai? Bet grįžkime prie jūsų, Margarita vakar mane apie jus klausinėjo. Domėjosi, kas jūs, ką veikiate, kokių turėjote meilužių, žodžiu, viskuo, ko galima teirautis apie jūsų metų jaunuolį. Papasakojau jai viską, ką žinojau, ir pridūriau, kad jūs - žavus berniukas, va kaip.

- Dėkoju. O dabar pasakykite man, kokį pavedimą ji vakar jums davė?

- Jokio. Ji taip sakė, norėdama atsikratyti grafo, užtat šiandien pavedė man padaryti vieną dalyką, ir dabar aš atnešiau jai atsakymą.

Iš savo tualetu kambario išėjo Margarita, koketiškai užsidėjusi naktinę kepuraitę, papuoštą pluoštu geltonų kaspinų, vadinamų kopūstais.

Taip pasipuošusi ji buvo nuostabi.

Basomis kojomis įsispyrusi į atlasines kurpaites, ji baigė tvarkytis nagus.

- Na, - paklausė Margarita, išvydusi Priudansą, - ar matėte kunigaikštį?

- Kas be ko.

- Ką jis jums sakė?

- Jis man davė.

- Kiek?

- Šešis tūkstančius.

- Jūs juos turite?

- Taip.

- Ar jis neatrodė nepatenkintas?

- Ne.

- Vargšas žmogus!

"Vargšas žmogus" buvo ištarta tokiu tonu, kad sunku apsakyti. Margarita paėmė šešis banknotus po tūkstantį frankų.

- Jau buvo laikas, - pasakė ji, - Mieloji Priudansa, jums reikia pinigų?

- Juk žinot, vaikelį, po poros dienų penkioliktą, ir jūs padarytumėt man paslaugą, jei paskolintumėt tris ar keturis šimtus frankų.

- Atsiųskite ką nors rytoj rytą, dabar jau vėlu keisti.

- Neužmirškite.

- Būkit rami. Ar vakarieniasite su mumis?

- Ne, namuose manęs laukia Šarlis.

- Jūs vis dar einat dėl jo iš galvos?

- Vis dar, brangioji. Iki rytojaus. Sudie, Armanai.

Ponia Diuvernua išėjo.

Margarita atidarė etažerės stalčiuką ir įmetė pinigus.

- Jūs leisite man atsigulti? - paklausė ji šypsodama ir eidama prie lovos.

- Ne tik leisiu, bet ir paprašysiu.

Ji nutraukė nuo lovos gipiūrinį užtiesalą ir atsigulė.

- Dabar, - tarė ji, - sėskitės šalia manęs ir pasikalbėkime.

Priudansa sakė teisybę: jos atneštas atsakymas pralinksmino Margaritą.

- Ar atleidžiate man už blogą šio vakaro nuotaiką? - paklausė ji, imdama mane už rankos.

- Aš pasiryžęs jums viską atleisti.

- Jūs mane mylite?

- Beprotiškai.

- Nors aš ir blogo charakterio?

- Nors ir kažin kokio.

- Jūs man prisiekiate?

- Taip, - atsakiau tylutėliai.

Tuo metu įėjo Nanina, nešina lėkštėmis, šalta vištiena, buteliu bordo, braškėmis ir dvejais įrankiais.

- Aš neliopiau paruošti punšo, - tarė ji. - bordo jums geriau. Tiesa, pone?

- Žinoma, - atsakiau, sujaudintas paskutinių Margaritos žodžių ir įsmeigęs į ją degančias akis.

- Gerai, - tarė ji, - padėk viską ant mažo stalo ir pristumk prie lovos. Mes apsitarlausime patys. Tu jau tris naktis būdrauji, tikriausiai nori miego, eik gulėti, man daugiau nieko nereikės.

- Ar raklą duryse pasukti du kartus?

- Būtinai! Ir pasakyk, kad rytoj nieko neįleistų be vidurdienio.

—XII—

Penktą valandą ryto, kai pro užuolaidas ėmė skverbtis ryto aušra, Margarita tarė man:

- Atleisk, kad tave išvarau, bet taip reikia. Kiekvieną rytą atvažiuoja kunigaikštis. Kai atvažiuos šiandien, jam bus pasakyta, kad aš miegu ir jis galbūt lauks, kol atsibusių.

Aš suėmiau rankomis Margaritos galvą, nuo kurios bangomis sruvo palaidi plaukai, paskutinį kartą pabučiavau ir paklausiau:

- Kada vėl tave pamatysiu?

- Klausyk, - tarė ji, - paimk nuo židinio mažą paausiuotą raktelį,

atsirakink šitas duris, padėk raktelį į vietą ir eik sau. Dieną gausi laišką su mano nurodymais, nes juk žinai, kad turi man akiai paklusti.

- Taip, o jeigu paprašyčiau vieno daikto?
- Kokio?
- Kad paliktum man šitą raktelį.
- Niekam nesu leidusi to, ko tu prašai.
- Tai leisk man, nes, prisiekiu, aš tave myliu ne taip, kaip mylėjo

kiti.

- Gerai, turėk, bet įspėju, kad tik nuo manęs priklauso, ar jis tau pravers.

- Kodėl?
- Durys iš vidaus su sklendėmis.
- Negailestingoji!
- Aš liepsiu jas nuimti.
- Vadinasi, truputį mane myli?
- Nežinau, kaip čia atsitiko, bet man rodos, taip. O dabar eik.

Mirštu, kaip noriu miego.

Keletą sekundžių mes pabuvom apsikabinę, paskui aš išėjau.

Gatvės buvo tuščios, didžiulis miestas dar miegojo, maloniu gaivumu dvelkė kvartalai, kurie po keleto valandų prisipildys žmonių triukšmo.

Man rodės, kad šitas miegantis miestas priklauso man; stengiausi prisiminti vardus tų, kuriems iki šiol pavydėjau laimės; ir neatsiminiau nė vieno, kurį dabar būčiau laikęs laimingesniu už save.

Būti mylimam jaunos nekalto merginos, pirmam atskleisti jai nuostabią meilės paslaptį, žinoma, tai palaima, bet kartu ir paprasčiausias dalykas pasaulyje. Užkariauti širdį, nepratusią prie atakų, - lygu užimti miestą atdariais vartais ir be įgulos. Auklėjimas, pareigos supratimas ir šeima - labai ištikimi sargybiniai, bet nėra tokių budrių sargybinių, kurių neapgautų šešiolikametė mergina, nes mylimo žmogaus balsu pati gamta duoda jai meilės patarimus ir jie tuo karštesni, kuo atrodo doresni.

Juo labiau mergina tiki gėriu, juo lengviau atsiduoda, jei ir ne mylimajam, tai meilei. Jeigu ji nežino, kas yra nepasitikėjimas, ji bejėgė, ir nesunku priversti ją pamilti - tokią pergalę bet koks dvidešimt penkerių metų jaunuolis gali pasiekti kada tik nori. Tai gryna tiesa, nes pažiūrėkit, kiek sergėtojų ir užtvarų supa jaunas

merginas! Tačiau vienuolynai neturi tokių aukštų sienų, motinos - tokių tvirtų užraktų, religija - tokių nepermaldaujamų priedermių, kad įstengtų uždaryti žavingus paukštelius į narvelį, ant kurio niekas net gėlių nenumestų. Jos, be abejo, trokšta šio pasaulio džiaugsmų, kurie nuo jų slepiami, tiki juos esant viliojančius, godžiai klausosi pirmojo balso, pro virbus suokiančio joms apie paslaptis, ir laimina ranką, kuri pirmoji pakelia slėpiningos skraistės kamputį.

Kur kas sunkesnė pergalė - būti iš tikrųjų mylimam kurtizanės. Jų sielos išsekintos kūnų, širdys sudegintos aistrų, jausmai slypi po ištvirkimo šarvais. Jos seniai žino žodžius, kuriuos joms sakai, pažįsta būdus, kuriais jas merginai, net ir meilę, kurią pačios įkvepia, jos yra pardavinėjusios. Jos myli iš reikalo, o ne iš patraukimo. Išskaičiavimas jas saugo geriau negu motina ir vienuolynas nekaltą mergaitę; todėl jos ir sugalvojo žodį "kaprizas" nusakyti meilei ne už pinigus, kokią retkarčiais sau leidžia kaip atilsį, kaip pasiteisinimą arba kaip nusiramšinimą; jos panašios į palūkininkus, kurie apiplėšia tūkstančius žmonių ir mano atpirkę savo kaltės, kokį kartą duodami dvidešimt frankų mirštančiam iš bado vargetai ir nereikalaudami nei mokėti procentų, nei gražinti skolos.

Be to, jeigu Dievas pasiunčia kurtizanei meilę, ta meilė, iš pradžių atrodanti kaip atleidimas, vėliau beveik visada tampa jai bausme. Be atgailos nebūna nuodėmių atleidimo. Kai tokia moteris, kurios visa praeitis gėdinga, staiga pajunta tikrą, nuoširdžią, nenugalimą meilę, kokios niekada nesitikėjo patirti, kai apie ją prisipažįsta, mylimas žmogus ją visiškai pavergia! Koks jis jaučiasi stiprus, turėdamas teisę jai pasakyti: "Mylėdama jūs darot tą patį, ką ir dėl pinigų".

Tada jos nežino, kokių jiems duoti įrodymų. Vienoje pasakėčioje rašoma, kaip vaikas, norėdamas patrukdyti dirbantiems valstiečiams, susimanė pramogą ir ilgą laiką laukuose šaukdavo: "Gelbėkit!", tai kartą jį suėdė meška, nes tie, kuriuos jis taip ilgai apgaudinėjo, šįsyk nepatikėjo, kad jis iš tikrųjų šaukiasi pagalbos. Tas pats nutinka ir šioms nelaimingoms merginoms, kai rimtai įsimyli. Jos tiek kartų yra melavusios, kad niekas nenori jomis tikėti ir, graužiamos sąžinės, jos kankinasi dar ir iš meilės.

Dėl to kai kurios jų rodo begalinio atsidavimo pavyzdžius, gyvena uždarai kaip atsiskyrėlės.

Bet kai vyras, įkvėpęs šitą atperkančią meilę, nestokoja kilnumo ją priimti, neprikaišiodamas praeities, kai visas į ją pasineria, pagaliau kai pamilsta taip, kaip yra mylimas, tas vyras vienu kartu išgyvena visus žemiškus jausmus, ir po šitos meilės jo širdis nebeįsileis jokios kitos.

Šitai nesamprotavau tą rytą grįždamas namo. Aš tik neaiškiai nujauchiau, kas manęs laukia, ir nors mylėjau Margaritą, nedariau tokių išvadų; aš jas darau šiandien. Kai viskas nesugrąžinamai prabėgo, jos peršasi pačios.

Bet grįžkime prie pirmosios šio ryšio dienos.

Parėjęs namo, buvau beprotiškai laimingas. Vien pagalvojęs, kad dingo užtvaros, kurias mano vaizduotė buvo pastačiusi tarp manęs ir Margaritos, prisiminęs, kad aš ją turėjau, kad jos mintyse yra vietos ir man, kad kišenėje guli jos buto raktas ir man leista juo naudotis, buvau patenkintas gyvenimu, didžiavausi savimi ir mylėjau Dievą, kuris visa tai davė.

Vieną dieną jaunuolis eina gatvę, susitinka moterį, pažįsti ją, atsigręžia ir nueina tolyn. Jis nepažįsta šios moters, jos savi džiaugsmas, savi rūpesčiai, sava meilė - jo visa tai nelicčia. Jis jai negzistuoja, bet jeigu jis ją užkalbintų, ji, ko gero, pasijuoktų iš jo, kaip Margarita pasijuokė iš manęs. Bėga savaitės, mėnesiai, metai, ir staiga, skirtingais keliais eidami kiekvienas paskui savo likimą, pagal atsitiktinumo logiką jiedu atsiduria vienas prieš kitą. Ta moteris tampa to jaunuolio meiluže ir įsimyli jį. Kaip? Kodėl? Jų dviejų gyvenimai susilieja į vieną; jie ką tik suartėjo, o jiems jau atrodo, kad visada buvo artimi, ir visa, kas buvo anksčiau, išdyla abiem meilužiams iš atminties. Pripažinkime, kad tai keista.

Kai dėl manęs, aš net užmiršau, kaip gyvenau iki vakar vakaro. Nesitvėriau džiaugsmu, prisimindamas žodžius, kuriuos mes pasakėme vienas kitam pirmąją naktį. Arba Margarita įgudusiai apgaudinėjo, arba iš tikrųjų jautė man tą staiga užplūdusią aistrą, kuri gimsta su pirmu bučiniu ir kartais miršta taip pat, kaip atsiradusi.

Juo ilgiau apie tai galvojau, juo dažniau kartojau, kad Margaritai nėra jokio reikalo apsimetinėti mylinčia, sakiau sau, kad moteris gali mylėti dviem būdais, ir tie būdai išplaukia vienas iš kito: jos myli širdimi arba kūnu. Moteris dažnai įsigyja meilužį vien norėdama patenkinti kūno geismą, bet staiga visai nelauktai jai atsiveria

kilnios meilės paslaptis, ir nuo to laiko ji gyvena tik širdimi; jauna mergina dažnai ieško santuokoje tik nekalto dvasinio susilieimo ir staiga pažįsta kūnišką meilę, tą stiprią tyriausių dvasios išgyvenimų išraišką.

Su šitomis mintimis aš ir užmigau. Mane pažadino Margaritos laiškas, kuriame buvo parašyta:

"Štai mano įsakymas: šį vakarą "Vodevilyje". Ateikite per trečią pertrauką.

M. G."

Aš įdėjau laiškėlį į stalčių, kad visada turėčiau po ranka įrodymą, jei kils abejonų, kaip man kartais būna.

Ji nekviėtė apsilankyti pas ją dieną, o be jos leidimo aš nediršau citi; bet taip troškau susitikti su ja prieš vakarą, kad patraukiau į Eliziejaus laukus, kur, kaip ir vakar, mačiau ją nuvažiuojant ir grįžtant.

Septintą valandą buvau "Vodevilyje".

Dar niekada nebuvau atsiradęs teatre taip anksti.

Viena po kitos pildėsi ložės. Tik vienintelė liko tuščia: anavscenoje, pirname aukšte.

Prasidėjus trečiam veiksmui, išgirdau veriantis šitos ložės duris, - ten visą laiką buvo įsmelgtos mano akys, - ir pasirodė Margarita.

Ji iškart žengė į priekį, apžvelgė parterį ir, pamačiusi mane, padėkojo žvilgsniu.

Šį vakarą ji buvo stebuklingai graži.

Ar dėl manęs ji čia koketavo? Ar mylėjo mane taip, kad būtų galvojusi, jog aš būsiu tuo laimingesnis, kuo ji man atrodys gražesnė? Šito aš dar nežinojau, bet jei ji to sickė, jai pavyko, nes vos tik įėjo, visų galvos palinko vienos prie kitų, ir net aktorius nuo scenos metė žvilgsnį į ją, kuri vien savo pasirodymu šitaip sujaudino žiūrovus.

O aš turėjau raktą nuo šitos moters buto, ir po trijų ar keturių valandų tikėjau ją vėl būsiant mano.

Žmonės smerkia tuos, kurie nusigyvena dėl aktorių ir kurtizanių; o mane stebina, kad jie nedaro dėl jų dvidešimt kartų daugiau kvailysčių. Reikia pagyventi tokį gyvenimą kaip aš, kad patirtum, kokią karštą meilę - neturime kitokių žodžių - jos uždega mūsų širdyse, kokiais nors mažmožiais kasdien tenkindamos mūsų tuštybę.

Netrukus į ložę įėjo ir Priudansa, o gale atsisėdo grafas G. - aš jį pažinau.

Šaltukas smigtelėjo man per širdį jį pamačius.

Margarita, be abejoj, pastebėjo, kaip mane paveikė to žmogaus pasirodymas jos ložėje, nes vėl man nusišypsojo ir, atsukusi grafui nugarą, ėmė atidžiai žiūrėti spektaklį. Per trečią pertrauką ji atsigręžė ir tarstelėjo grafui porą žodžių: šis paliko ložę, o Margarita davė man ženklą ateiti pas ją.

- Labas vakaras, - pasisveikino ji man įėjus ir padavė ranką.

- Labas vakaras, - atsakiau Margaritai ir Priudansai.

- Sėskitės.

- Bet aš užimsiu kažkieno vietą. Ar ponas grafas de G. nebegrįš?

- Grįš. Aš išsiunčiau jį nupirkti saldinių, kad galėtumėm valandėlę pasikalbėti vieni. Ponia Diuvernua žino mudviejų paslaptį.

- Taip, vaikeliai, - atsakė ši. - Būkite ramūs, aš nieko nesakysiu.

- Kas jums pasidarė šį vakarą? - paklausė Margarita, atsistojo ir, pasitraukusi į šešėlį, pabučiavo man į kaktą.

- Aš truputį nesveikuoju.

- Eikite atsigulti, - patarė ji ta ironiška išraiška, kuri taip tiko jos dailiai, protingai galvutei.

- Kur?

- Namu.

- Jūs puikiai žinote, kad aš ten neužmigsiu.

- Tai nėra ko čia raukytis, kad pamatėt vyriškį mano ložėje.

- Aš raukausi ne todėl.

- Todėl, aš žinau, ir jūs netelsus. Nekalbėsiu daugiau apie tai. Po spektaklio eisite pas Priudansą ir būsite ten, kol pašauksiu. Supratote?

- Taip.

Argi galėjau jai nepaklusti?

- Jūs mane tebemylite? - paklausė ji.

- Dar klausiate!

- Ar galvojote apie mane?

- Visą dieną.

- Ar žinote, kad aš iš tikrųjų bijau jus įsimylėti? Paklauskite Priudansos.

- Ak! - atsiduso storulė. - Tai nepakenčiama.

- Dabar eikite į savo vietą. Tuoj grįš grafas, nereikia, kad jis jus čia rastų.

- Kodėl?

- Todėl, kad jums nemalonu jį matyti.

- Ne. Tik jei būtumėt pasakiusi, kad norite šįvakar į "Vodevilį", aš irgi puikliausiai būčiau užsakęs jums šitą lovą.

- Deja, jis neprašytas atnešė bilietą ir pasisiūlė mane lydėti. Jūs gerai žinote, aš negalėjau atsisakyti. Viskas, ką galėjau padaryti, - tai parašyti jums, kur būsiu, kad jūs mane matytumėt, o ir man pačiai norėjosi anksčiau jus pamatyti. Bet jeigu jūs šitaip atsidėkojate, man tai bus pamoka.

- Aš kaltas, atleiskite.

- Pačiu laiku, o dabar ramučiausiai grįžkite į savo vietą ir daugiau nepavyduliaukite.

Ji dar kartą mane pabučiavo, ir aš išėjau.

Koridoriuje sutikau grįžtantį grafą.

Nuėjau į savo vietą.

Galų gale kas čia tokio, kad ponas de G. sėdi Margaritos lovoje? Jis buvo jos meilužis, nupirko jai lovą, palydėjo į spektaklį - tai visai natūralu, ir jei jau pasirinkau meilužę tokią merginą kaip Margaritą, turiu taikstyti su jos įpročiais.

Bet vis tiek visą vakarą jaučiausi labai nelaimingas, ir kai Priudansa, grafas ir Margarita sėdo į laukiančią prie durų brikelę, baisiai nuliūdęs išėjau iš teatro.

Tačiau po ketvirčio valandos jau buvau pas Priudansą. Ji buvo ką tik grįžusi.

—XIII—

- Jūs atėjote beveik kartu su mumis, - pasakė Priudansa.

- Taip, - nesąmoningai atsakiau aš. - Kur Margarita?

- Namuose.

- Viena?

- Su ponu de G.

Aš pasileidau dideliais žingsniais žingsniuoti po svetainę.

- Kas jums?

- Manol, man malonu čia laukti, kol ponas de G. išeis iš Margaritos?

- Na jūs ir bėprotis. Supraskite, Margarita negali išvyti grafo. Po-

nas de G. ilgai su ja draugavo, visada duodavo daug pinigų. Ir dabar duoda. Margarita išleidžia daugiau kaip šimtą tūkstančių frankų per metus, turi krūvą skolų. Kunigaikštis duoda jai, kiek prašo, bet ji nedrįsta prašyti tiek, kiek jai reikėtų. Jai negalima pyktis su grafu, kuris nepašykšti mažiausiai dešimties tūkstančių per metus. Margarita jus labai myli, drauguži, bet jūdvių jų ryšys neturi pasidaryti itin rimtas, taip bus geriau ir jai, ir jums. Su savo septyniais ar aštuoniais tūkstančiais frankų rentos jūs negalite užtikrinti šitai merginai prabangos. Jų nepakaktų net jos ekipažui. Imkite Margaritą tokią, kokia yra - gera, protingą, gražią merginą. Būkite jos meilužis mėnesį, du. Dovanokite jai gėlių, saldinių, užsakinėkite ložes, bet daugiau nieko neįsikalkite į galvą ir nekelkite juokingų pavydo scenų. Pats puikiai žinote, su kuo susirišote. Margarita - ne dorybės įsikūnijimas. Jūs jai patinkate, jūs ją labai mylite ir nesirūpinkit niekuo daugiau. Man jūs toks mielas su savo jautrumu! Ir turite pačią žaviausią meilužę Paryžiuje! Ji jus priima ištaigingame bute, ji apsikarsčiusi deimantais, jei panorėsite, ji nekainuos jums nė vieno su, o jūs vis tiek nepatenkintas. Po velnių, ko jums dar reikia?

- Jūsų tiesa, bet aš negaliu savęs pergalėti. Vien pagalvojus, kad tas žmogus jos meilužis, man pasidaro klaiku.

- Visų pirma, - tarė Priudansa, - dar ncaišku, ar jis jos meilužis. Jai tas žmogus reikalingas, štai ir viskas. Dvi dienas ji jo neįsileido. Jis atėjo šį rytą, ir ji negalėjo atsisakyti jo ložės ir jo kompanijos. Jis palydėjo ją namo ir užėjo valandėlei, bet ilgai neužsibus, nes pas mane laukiate jūs. Man rodos, čia nieko baisaus. Juk jūs nesišiaušiat prieš kunigaikštį?

- Kas be ko, jisai senis, ir esu tikras, kad jis Margaritai ne meilužis. Be to, kartais galima pateisinti vieną ryšį, bet ne du. Toks pakantumas labai jau panašus į išskaičiavimą ir prilygina su tuo besitaikstantį, nors ir mylintį žmogų tokiems, kurie iš to taikstymosi pasidaro amata, o iš to amato turi naudą.

- Ak, mano mielas, koks jūs atsilikęs! Kiek esu mačiusi žmonių iš pačių kilmingiausių, pačių elegantiškiausių, pačių turtingiausių, be jokių pastangų, be jokios gėdos ir sąžinės graužaties darant tai, ką aš jums patariu! Mes kasdien šitai matom. Kaip, anot jūsų, Paryžiaus kutizanės pasiektų tokią prabangą, jei neturėtų iškart trijų ar keturių meilužių? Joks turtuolis, kad ir kaip būtų aptekęs pinigais, vienas neišgalėtų padengti visų tokios moters kaip Margarita

išlaidų. Penki šimtai tūkstančių frankų per metus - Prancūzijoje milžiniškas turtas. Tai va, mano mielas, penkių šimtų tūkstančių frankų nepakaktų, ir štai kodėl: žmogus, gaunantis tokias pajamas, turi gražų namą, arklių, tarnų, ekipažų, medžioklinių šunų, draugų. Dažnai jisai vedęs, turi vaikų, lošia, keliauja ir dar balažin ką daro! Tie įpročiai tiesiog įsiėdę jam į kraują, ir jis negali jų atsisakyti, nesukeldamas skandalo ir kalbų, kad nusigyveno. Taigi viską gerai paskaičiavus, gaudamas penkis šimtus tūkstančių, jis negali duoti moteriai daugiau kaip keturiasdešimt ar penkiasdešimt tūkstančių per metus, ir čia dar daug. Todėl kiti meilužiai padengia metines moters išlaidas. Margaritai pasisėkė labiau: per kažkokį dangaus stebuklą ji užtaikė ant turtingo senio su dešimčia milijonų, jo žmona ir duktė mirusios, jis turi tik sunėmų, bet ir tie turtingi, todėl kunigaikštis duoda jai viską, ko ji nori, nieko už tai nereikalaudamas. Tačiau ji negali jo prašyti daugiau kaip septyniasdešimt tūkstančių per metus, nes jei paprašytų daugiau, esu tikra, kad neduotų, nors jis labai turtingas ir be galo prie jos prisirišęs.

Visi tie jaunuoliai, Paryžiuje turintys dvidešimt ar trisdešimt tūkstančių livrų pajamų, kitaip sakant, vos ištenkantys išsilaikyti aukštuomenėje, kurioje lankosi, puikiai žino, kad jų pinigų tokiai meilužei kaip Margarita nepakaktų net užmokėti už butą ir tarnus. Jie jai nesisako šitai žiną, apsimeta, kad nieko nemato, o kai nusibosta, palieka ją. O jei iš tuštybės susimano užmokėti už viską, nusigyvena kaip kvailiai ir išvyksta į Afriką ieškoti galo, palikę Paryžiuje šimtą tūkstančių frankų skolų. Manote, moteris už tai jiems būna dėkinga? Anei kruopelės. Priešingai, sako dėl jų paaukojusi savo padėtį ir, kol su jais gyvenusi, netekusi daug pinigų. Ak, visa tai jums atrodo gėdinga, ar ne? Bet tai tiesa. Jūs - mielas jaunuolis, ir aš myliu jus iš visos širdies, štai jau dvidešimt metų gyvenu tarp išlaikomų moterų, žinau, kas jos ir ko jos vertos, ir nenorėčiau, kad rimtai žiūrėtumėt į gražutės merginos kaprizus.

- Be to, tarkim, - toliau kalbėjo Priudansa, - Margarita iš meilės jums atsisako grafo ir kunigaikščio, jeigu šis sužino apie jūdvių ryšį ir liepia pasirinkti. Tuomet auka, kurią ji dėl jūsų padarytų, būtų didžiulė. Šito nenuginčysite. O ką panašaus dėl jos paaukotumėt jūs? Kai ją pasisolinsite, kai ji jums bus nebereikalinga, kaip atlyginsite už tai, ką ji prarado? Niekaip. Jūs atskirsite ją nuo visuomenės, kurioje buvo jos turtas ir ateitis, ji atiduos jums

gražiausius savo metus, o paskui bus užmiršta. Jeigu būsite paprasčiausias žmogus, sviesite jai į veidą jos pracių, pasakysite, kad elgiatės taip, kaip ir kiti jos meilužiai ir pasmerksite ją neabejotinam skurdui, o jeigu būsite doras žmogus ir laikysite savo pareiga jos nemesti, pats neišvengiamai tapsite nelaimingas, nes toks ryšys atleistinas jaunuoliui, bet neatleistinas subrendusiam vyrui. Jis tampa kliūtim visam kam, trukdo sukurti šeimą, padaryti karjerą, žodžiu - patenkinči antrines ir paskutines žmogaus reikmes. Tikėkit manim, drauguži, spręskite apie daiktus pagal jų tikrąją vertę, apie moteris - pagal tai, kas jos yra, ir neduokite kurtizanei teisės laikyti save jūsų kreditore nesvarbu kur.

Tai buvo protingi samprotavimai, nesilikėjau Priudansą turint tiek logikos. Nežinojau, ką jai atsakyti, juoba kad ji buvo teisi; aš padaviau jai ranką ir padėkojau už patarimus.

- Na, na, - tarė ji man, - vykite šalin tas kenksmingas teorijas ir pralinksmėkite. Gyvenimas gražus, mano mielas, tik svarbu, pro kokius akinius į jį žiūrėti. Pasitarkite su savo draugu Gastonu, man regis, meilę jis supranta taip kaip ir aš. Jūs turite tikėti vienu dalyku, kitaip pasirodysite nepakenčiamas: čia šalimais graži mergina nekantriai laukia, kada iš jos išeis vyras, ji galvoja apie jus, tausoja jums savo naktį ir jus myli, esu tikra. Dabar eime su manim prie lango ir pamatysim, kaip netrukus išvyks grafas ir užleis mums vietą.

Priudansa atidarė langą, ir mudu šalimais atsirėmėm į palangę. Ji žiūrėjo į retus praelivius, aš svajojau.

Viskas, ką ji pasakė, dūzgė man galvoje, ir aš negalėjau nesutikti, kad jos tiesa; bet mano meilė Margaritai vargiai taikstėsi su tokiais išvedžiojimais. Todėl aš kartkartėmis sunkiai atsidusdavau, ir tada Priudansa atsigręždavo ir patraukydavo pečiais, kaip gydytojas, kurį ligonis varo į neviltį.

"Nejučiomis imi galvoti, koks trumpas mūsų gyvenimas, - sakiau sau, - jeigu taip greitai keičiasi mūsų jausmai! Aš tik dvi dienos pažįstu Margaritą, ji tik nuo vakar mano meilužė, o jau taip pripildė mano mintis, širdį, gyvenimą, kad šito grafo de G. vizitas man tikra nelaimė".

Galiausiai grafas išėjo, sėdo į savo ekipažą ir nuvažiavo. Priudansa uždarė langą.

Ir tuo metu Margarita mus pašaukė.

- Greičiau atcikite, jau dengiamas stalas - sakė ji, - tuoj vakarieniausime.

Kai įėjau, Margarita pribėgo prie manęs, puolė ant kaklo ir iš visų jėgų pabučiavo.

- Vis dar esame surūgę? - paklausė ji.

- Ne, baigla, - atsakė Priudansa, - aš jam atskaičiau moralą, ir jis pasižadėjo būti protingas.

- Pačiu laiku!

Nejučiomis žvilgtelėjau į lovą, ji buvo nesujaukta; o Margarita jau vilkėjo baltu peniuaru.

Susėdome prie stalo.

Margaritai nestigo nieko - nei žavesio, nei švelnumo, nei nuoširdumo, ir tarpais aš gaudavau pripažinti, kad neturiu teisės dar ko nors iš jos reikalauti; kiek žmonių būtų buvę laimingi mano vietoje, juk man, kaip Vergilijaus piemeniui, beliko tik mėgautis džiaugsmais, kuriuos Dievas, arba veikiau deivė, man teikė.

Mėginau laikytis Priudansos teoriją ir būti toks linksmas, kaip mano stalabendrės; bet kas joms buvo natūralu, aš spaudžiau per jėgą, ir mano nervingas juokas, kuris joms atrodė tikras, buvo visai netoli ašarų.

Pagaliau vakarienė baigėsi, ir aš likau vienas su Margarita. Ji atsisėdo, kaip buvo įpratusi, ant kilimo priešais židinį ir liūdnai užsižiūrėjo į ugnį.

Ji galvojo. Apie ką? Aš nežinojau, žiūrėjau į ją su meile ir beveik su siaubu, mąstydamas, ką esu pasiryžęs dėl jos iškentėti.

- Žinai, apie ką aš galvoju?

- Ne.

- Aš radau gerą išeitį.

- Kokia gi ta išeitis?

- Kol kas negaliu tau jos patikėti, bet galiu pasakyti, koks bus rezultatas. O rezultatas bus toks, kad po mėnesio aš būsiu laisva, nebeturėsiu skolų, ir mudu važiuosim į kaimą kartu praleisti vasaros.

- Ir jūs negalite man pasakyti, kaip tai pasieksite?

- Ne, tik tu turi mane mylėti taip kaip aš tave, ir viskas pavyks.

- Ar jūs viena suradote šitą išeitį?

- Taip.

- Ir viena ją įvykdysite?

- Man vienai teks visi rūpesčiai, - pasakė Margarita su šypsena, kurios niekada neužmiršiu, - bet naudą pasidalysime abu.

Išgirdęs žodį "nauda", visas paraudau; prisiminiau Manoną Lesko, švaistančią su De Grije pono de B. pinigais.

Aš atsistoju ir šiurkščiai pasakiau:

- Leiskite man, brangioji Margarita, dalytis tik tą naudą, kurią gaunu pats ką nors sugalvojęs ir įvykdęs.

- Ką tai reiškia?

- Tai reiškia, kad smarkiai įtariu grafą de G. esant jūsų sąjungininku šioje sėkmingoje veikloje ir nepriimu nei jokių pareigų, nei jokios naudos.

- Koks jūs dar vaikas! Maniau, kad mane mylite, bet apsirikau, ką gi.

Ji atsistojo, atvožė fortepijono dangtį ir ėmė skambinti "Kvietimą valsui" iki to nelemtojo mažorinio pasažo, kur visada suklysdavo.

Nežinau, ar ji tai darė iš įpročio, ar norėdama priminti tą dieną, kai mudu susipažinom. Žinau tik, kad su šia melodią mane užplūdo prisiminimai, aš prieėjau prie jos, abiem rankomis suėmiau jai galvą ir pabučiavau.

- Atleiskite man, - paprašiau.

- Atleidžiu, - atsakė ji. - Bet atkreipkite dėmesį, kad mes tik antrą dieną kartu, o aš jau turiu jums už kažką atleisti. Jūs netesite pažado būti aklai paklusnus.

- Ko gi jūs norite, Margarita, aš jus per daug myliu, todėl pavydžiu jūsų net jūsų mintims. Tai, ką dabar pastūlėte, beprotiškai mane nudžugino, bet paslaptis, gaubianti šį reikalą, spaudžia man širdį.

- Nagi, pasvarstykime truputį, - tarė ji, paėmusi man už abiejų rankų ir žvelgdama su žavinga šypsena, kuriai aš neįstengiau atsispirti. - Jūs mane mylite, tiesa, ir būtumėt laimingas, galėdamas tris ar keturis mėnesius praleisti kaime su manim viena. Aš irgi džiaugčiausi šita vienatve dviese, ir ne tik džiaugčiausi, ji būtina mano sveikatai. Bet negaliu išvažiuoti iš Paryžiaus tokiam ilgam laikui, nesusitvarkiusi savo reikalų, o tokios moters kaip aš reikalai visuomet baisiai supainioti. Tai va, aš radau būdą suderinti savo reikalus ir savo meilę jums, taip, jums, nesijuokite, aš buvau tokia beprotė, kad pamilau jus! O jūs štai pučiatės ir sakote man pamokslus. Vaikė, mano naivus vaikė, atsiminkite tik, kad aš jus myliu, ir niekuo nesirūpinkit. Sutinkate?

- Aš su viskuo sutinku, jūs puikiai žinote.

- Tuomet po mėnesio mudu būsimė kokiame nors kaime, vaikščiosim paupiais ir gersim pieną. Jums turbūt keista, kad taip kalbu aš, Margarita Gotjė? Matote, drauguži, jeigu šitas Paryžiaus gyvenimas, iš pažiūros teikiantis tiek laimės, manęs nedešina, tai jis pasidaro nuobodus, ir tada aš staiga užsimanau ramesnio gyvenimo, kuris man primintų vaikystę. Kiekvienas žmogus turi vaikystę, kad ir kuo jis paskui tampa. O! Būkite ramus, aš nepradėsiu pasakoti, kad esu atsargos pulkininko duktė ir buvau auklėjama Sen Deni¹¹. Aš vargšė kaimo mergina ir prieš šešerius metus nemokėjau parašyti savo pavardės. Jūs nusiraminti, tiesa? Kodėl jums pirmam panorau patikėti man kilusį troškimą? Tikriausiai todėl, kad mane mylite dėl manęs, o ne dėl savęs, kiti mane mylėjo tik dėl savęs.

Aš dažnai buvodavau kaime, bet niekada nebuvau ten nuvykusi taip, kaip būčiau norėjusi. Su jumis tikiuosi patirti tą paprastą laimę, tad būkite geras ir suteikite ją man. Pasakykite sau: "Ji neišgyvens iki senatvės, ir kada nors aš gailėsiuos, kad neišpildžiau pirmo jos prašymo, kurį buvo taip lengva išpildyti".

Ką galima atsakyti į tokius žodžius, ypač prisimenant pirmąją meilės naktį ir laukiant antros?

Po valandos laikiau Margaritą savo glėbyje, ir jei ji būtų paprašiusi padaryti nusikaltimą, būčiau padaręs.

Šeštą valandą ryto aš išėjau, bet prieš išeidamas paklausiau:

- Iki šio vakaro?

Ji dar stipriau mane pabučiavo ir nieko neatsakė.

Dieną gavau laiškėlį su tokiais žodžiais:

"Mielas mano vaike, aš truputį negaluoju, ir gydytojas priskė man ilsėtis. Šį vakarą anksčiau eisiu gulėti ir jūsų nepamatysiu. Bet užtat lauksiu jūsų rytoį vidurdienį. Aš jus myliu".

Pirma mano mintis buvo: "Ji mane apgaudinėja!"

Šaltas prakaitas išpylė kaklą, aš jau per daug mylėjau tą moterį, kad toks įtarimas neišmuštų manęs iš vėžių.

Tačiau iš Margaritos beveik kasdien galėjau šito tikėtis, taip man nutikdavo ir su kitomis meilužėmis, bet per daug neimdavau į galvą. Tai kodėl šita moteris taip mane užvaldė?

---

¹¹ Vienuolynas Paryžiaus Sen Dent priemiestyje, kur buvo auklėjamos kilmingų šeimų merginos.

Tada man šovė mintis pasinaudoti jos buto raktu ir aplankyti ją įprastu metu. Šitaip aš greit sužinosiu teisybę, ir jei rasiu pas ją vyriškį, skelsiu jam antausį.

Laukdamas vakaro, nuėjau į Eliziejaus laukus. Išbuvau ten keturias valandas. Ji nepasirodė. Vakare apvaikščiojau visus teatrus, kur ji paprastai lankydavosi. Jos niekur nebuvo.

Vienuoliktą valandą nuėjau į Anteno gatvę.

Margaritos languose nebuvo šviesos. Aš vis tiek paskambinau. Durininkas paklausė, kur aš einu.

- Pas panelę Gotjė, - atsakiau.

- Ji dar negrįžusi.

- Aš jos palauksiu.

- Namie nieko nėra.

Šią kliūtį galėjau įveikti, nes turėjau raktą, bet pabijojau juokingo skandalo, ir išėjau.

Tačiau namo negrįžau, negalėjau palikti šitos gatvės ir visą laiką sėkiau akimis Margaritos namą. Man dingo josi, kad turiu dar kažką sužinoti ar bent palaukti, kol mano įtarimai pasitvirtins.

Apie vidurnaktį gerai pažįstama karieta sustojo prie devinto namo.

Iš jos išlipo grafas de G. ir, paleidęs karietą, įėjo į vidų.

Valandėlę dar vyliausi, kad jam, kaip ir man, bus pasakyta, jog Margaritos nėra, ir aš pamatysiu jį išcinant; bet pralaukiau iki keturių valandų ryto.

Aš daug kentėjau paskulines tris savaites, tačiau tai menkniekis, palyginti su tuo, ką iškentėjau tą naktį.

— XIV —

Grįžęs namo, verkiau kaip vaikas. Nėra žmogaus, kurio bent sykį nebūtų apgavę ir kuris nežinotų, kokia tai kančia.

Apimtas karštiligiško ryžto, kuris, tikėjau, neapleis manęs, kartoju sau, kad reikia nedelsiant nutraukti šitą ryšį, ir nekantriai laukiau dienos, ketindamas užsisakyti vietą ir grįžti pas tėvą

ir seserį - jų meile aš neabejojau, jie tai tikrai neapgaus.

Tačiau nenorėjau išvykti, nepaaiškinęs Margaritai, kodėl taip darau. Tik vyras, anei kiek nemylintis savo meilužės, gali palikti ją prieš tai neparašęs.

Galvoje sukūriau ir perkūriau gal dvidešimt laiškų.

Aš susiejau likimą su mergina, niekuo nesiskiriančia nuo kitų išlaikytinių, ir pernelyg ją poetizavau, o ji mane laikė mokinuku ir apgavo tiesiog įžeidžiamai paprastu būdu, tai aišku. Mano savimeilė paėmė viršų. Reikėjo palikti šią moterį, neduodant jai pasimėgauti mano kančiomis, kurias patirsiu su ja išsiskirdamas, ir štai ką aš jai parašiau pačia dailiausia rašysena su pykčio ir skausmo ašaromis akyse.

"Mano brangioji Margarita,

likriausiai vakarykštis jūsų negalavimas pasibaigė be rimtų pasekmių. Vienuoliktą valandą vakaro buvau atėjęs pasiteirauti apie jūsų sveikatą, bet man pasakė, kad jūs dar negrįžusi. Ponas de G. buvo laimingesnis už mane, nes atvažiavo keliomis minutėmis vėliau ir ketvirtą valandą rylo dar tebebuvo pas jus.

Atleiskite už tą keletą nuobodžių valandų, kurias praleidote su manim, ir būkite tikra, jog niekuomet neužmirštu tų laimingų man padovanotų akimirkų.

Ir šiandien užeičiau pasiklausti, kaip jaučiatės, bet žadu grįžti pas tėvą.

Sudie, mano brangioji Margarita. Aš nesu toks turtingas, kad galėčiau mylėti jus taip, kaip norėčiau aš, ir nesu toks vargšas, kad galėčiau mylėti taip, kaip norėtumėt jūs. Todėl užmirškite vardą, kuris jums beveik nieko nereiškia, o aš užmiršiu laimę, kuri man nepasteklama.

Grąžinu jums raktą, nė karto juo nepasinaudojęs, o jums gali jo prireikti, jei dažnai sirgultuosite taip kaip vakar".

Matote, man neužteko jėgų baigti laišką be kandžios ironijos, o tai reiškė, kad vis dar buvau labai įsimylėjęs.

Dešimt kartų skaitinėju ir perskaitinėju šį laišką, ir mane šiek tiek ramino mintis, kad jis suteiks Margaritai skausmo. Mėginau įsigilinti į jos jausmus, ir kai aštuntą valandą pas mane įėjo tarnas, padaviau jam laišką ir liepiau tuoj pat nunešti.

- Ar palaukti atsakymo? - paklausė Žozefas (mano tarnas buvo Žozefas, kaip ir visi tarnai).

- Jei jus paklaus, ar reikia atsakymo, pasakykite, kad nežinot, ir laukit.

Aš vyliausi, kad ji man atsakys.

Kokie mes silpni ir apgailėtini!

Kol tarno nebuvo, baisiausiai jaudinausi. Čia prisimindavau, kaip Margarita man atsidavė, ir klausdavau savęs, kokią turėjau teisę parašyti jai tą įžūlų laišką, juk ji galėjo man atsakyti, kad ne ponas de G. apgaudinėja mane, o aš ji - taip samprotauja daugelis moterų, turinčių po keletą meilužių. Čia vėl prisimindavau tos merginos priesaikas ir tikinau save, kad mano laiškas dar per švelnus, kad jame nėra pakankamai stiprių žodžių sugėdinti moteriai, kuri pasijuokė iš tokios nuoširdžios meilės kaip mano. Paskui sakiau sau, kad verčiau reikėjo ne rašyti, o nueiti dieną, tada būčiau galėjęs pasimėgauti ašaromis, kurias ji dėl manęs būtų išlicjusi.

Galiausiai ėmiau spėlioti, ką ji man atsakys, jau pasiryžęs patikėti jos pasiteisinimais.

Sugrįžo Žozefas.

- Na? - paklausiau.

- Pone, - atsakė jis, - panelė dar miega, bet kai tik paskambins, jai paduos laišką, ir jei bus atsakymas, jums jį atneš.

Ji miega!

Dvidešimt kartų buvau benoris pasiųsti tarną parnešti to laiško, bet vis susilaikydavau, sakydamas sau:

"Gal jai jau ji perdavė, ir ji pagalvos, kad gailiuosi".

Juo labiau artėjo valanda, kai galėjau laukti atsakymo, juo labiau gailėjausi jai parašęs.

Išmušė dešimtą, vienuoliką, dvyliką.

Dvyliką norėjau eiti į pasimatymą, lyg nieko nebūtų atsitikę. Nežinojau, ko griebtis, kaip ištrukti iš mane veržiančio geležinio lanko.

Tada man, kaip ir visiems laukiantiems, kilo prietaringa mintis: jeigu trumpam išėisiu, grįžęs raslu atsakymą. Nekantriai laukiami atsakymai visada ateina, kai tavęs nėra namie.

Aš išėjau neva pusryčiauti.

Užuoat pusryčiaavęs kavinėje "Fua" bulvaro kampe, kaip paprastai, užsimaniau nukakti į "Palé Ruajali" ir pereiti Anteno gatvę. Kaskart tolumoje išvydęs moterį, pamanydavau, kad tai Nanina neša man

atsakymą. Perėjau visą Anteno gatvę ir nesulikau nė vieno pasiuntinio. Nuėjau į "Palė Ruajalį" ir įžengiau pas Veri. Padavėjas atnešė man valgyti, arba, geriau pasakius, mane aptarnavo, nes aš nieko nepaliečiau.

Nejučiomis mano akys vis kryo į laikrodį.

Grižau namo, būdamas tikras, kad rasiu Margaritos laišką.

Durininkas nieko nebuvo gavęs. Dar šio to tikėjau iš tarno. Bet kai išėjau, jis nieko nematė.

Jei Margarita būtų norėjusi man atsakyti, seniai būtų atsakiusi.

Tada ėmiau gailėtis dėl kai kurių savo laiško žodžių; man iš viso reikėjo tylėti, ir ji, be abejo, būtų sunerimusi; jei nebūčiau atėjęs į pasimatymą, ji būtų paklaususi, kodėl, ir tada būčiau jai viską paaiškinęs. Tokiu atveju ji būtų gavusi teisintis, o aš nieko daugiau ir nenorėjau. Jaučiau - kad ir kokius argumentus ji man pateiktų, aš jais patikėčiau ir atiduočiau viską pasaulyje, kad tik ją pamatyčiau. Net ėmiau viltis, kad ji pati ateis pas mane, bet valandos bėgo, o ji nesirodė.

Iš tiesų Margarita buvo ne tokia kaip kitos, nes reta moteris, gavusi tokį laišką, į jį kaip nors neatsakytų.

Penktą valandą nuskubėjau į Eliziejaus laukus.

"Jei ją sutiksiu, - svarsčiau, - nulisysiu abejingą veido išraišką, o ji pamans, kad išmečiau ją iš galvos".

Karališkosios gatvės posūkyje pro šalį pravažiavo jos karieta: susitikimas buvo toks netikėtas, kad aš išbalau. Nežinau, ar ji pastebėjo mano susijaudinimą; bet aš buvau taip sukrėstas, kad mačiau tik jos karietą.

Tuo mano pasivaikščiavimas po Eliziejaus laukus ir baigėsi. Peržvelgiau teatrų afišas, nes tai buvo dar viena galimybė ją pamatyti.

"Palė Ruajalyje" buvo premjera. Margarita veikiausiai ten atvažiuos.

Septintą valandą buvau teatre.

Visas ložes užsėdo žiūrovai, bet Margaritos nebuvo.

Tada aš išėjau iš "Palė Ruajalio" ir užsukau į visus teatrus, kur ji dažniausiai lankydavosi: į "Vodevilį", "Varjetė", Komiškąją Operą.

Jos niekur nebuvo.

Arba mano laiškas ją labai įskaudino, ir jai ne teatrai rūpi, arba ji bijo susitikti su manimi ir vengia pasiaiškinimų.

Štai ką man kuždėjo savimeilė, kai eidamas bulvaru susitikau Gastoną ir jis paklausė, iš kur aš einu.

- Iš "Palė Ruajalio".

- O aš iš Operos, - atsakė jis, - maniau, ir jus ten sutiksiu.

- Kodėl?

- Todėl, kad Margarita ten buvo.

- Ak ji ten buvo?

- Taip.

- Viena?

- Ne, su drauge.

- Tik.

- Grafas de G. valandėlei buvo užėjęs į jos lovą, bet iš teatro ji išvažiavo su kunigaikščiu. Aš kas akimirką laukiau jūsų pasirodant. Šalia manęs visą vakarą buvo laisva vieta, ir aš buvau įsitikinęs, kad ji nupirktą jums.

- O kodėl aš turiu eiti ten, kur Margarita?

- Todėl, kad jūs jos meilužis, velniai griebtu!

- Kas jums sakė?

- Priudansa, aš vakar ją buvau sutikęs. Sveikinu, brangusis, jūsų labai graži meilužė, tokia ne kiekvieno nosiai. Saugokit ją, ji jus išgarsins.

Toks paprastas Gastono požiūris parodė man, kokie juokingi mano skrupulai.

Jei būčiau ji susitikęs vakar ir pasiklausęs tokių jo kalbų, tikriausiai nebūčiau parašęs jai tokio kvailo laiško.

Jau buvau beinas pas Priudansą ir besiuočias ją pasakyti Margaritai, kad noriu pasikalbėti, bet pabijojau, kad iš keršto ji atsakys negalinti manęs priimti, ir Anteno gatve grįžau namo.

Dar kartą paklausiau durininko, ar man nėra laiško.

Niėnieko!

"Turbūt ji laukia, ką aš darysiu toliau, ar neatsiimsiu savo laiško, - sakiau sau, ruošdamasis gulti, - bet pamačiusi, kad aš jai daugiau nerašau, rytoj pati man parašys".

Šį vakarą ypač gailėjau to, ką buvau padaręs. Sėdėjau namuose vienas, negalėjau užmigti ir kankinausi iš sielvarto ir pavydo, o juk

jei būčiau leidęsis nešamas pasroviui, dabar būčiau buvęs šalia Margaritos ir klausęsis meilių žodžių, kuriuos girdėjau tik du kartus ir kurie man, slegiamam vienatvės, degino ausis.

Blogiausia, kad aš supratau savo kaltę; iš tikrųjų visa kas rodė, jog Margarita mane myli. Pirma, tas planas praleisti vasarą kaime su manim vienu, antra, niekas jos nevertė tapli mano meilužė, juk mano turto neužteko ne tik jos reikalams, bet net ir kaprizams. Vadinasi, prie manęs ją tetraukė viltis rasti nuoširdų draugą, su kuriuo galėtų pailsėti nuo pardavinėjamos meilės, kokia iki šiol gyveno, o aš po poros dienų sutripyčiau tą viltį ir įžūlia ironija užmokėjau už dviejų naktų meilę. Mano poelgis buvo daugiau negu juokingas, jis buvo nedelikatous. Ar aš bent užmokėjau tai moteriai, kad turėčiau teisę smerkti jos gyvenimą, argi pasprukęs antrą dieną nepasirodžiau kaip meilės parazitas, bijantis, kad jam bus pateikta sąskaita už pietus? Nejaugi? Aš tik trisdešimt šešias valandas pažinojau Margaritą; tik dvidešimt keturias valandas buvau jos meilužis, o jau vaidinau įsižeidusį; užuot nesislėjęs iš laimės, kad ji priklausė ir man, norėjau turėti ją tik sau ir priversti vienu ypu nutraukti ryšius su senais pažįstamais, kurie užtikrina jos ateitį. Ką jai galėjau prikišti? Nieko. Ji parašė negaluojanči, o juk galėjo pasakyti tiesiai, su šlykščiu tam tikrų moterų atvirumu, kad laukia meilužio; užuot patikėjęs jos laišku, užuot vaikščiojęs visomis Paryžiaus gatvėmis, išskyrus Anteno, užuot praleidęs vakarą su draugais ir prisistatęs pas ją kitą dieną nurodytą valandą, vaidinu Otelą, šnipinėju ir manau ją nubausiąs, daugiau jos nebematydamas. Bet juk ji, priešingai, turbūt neatsidžiaugia šituo išsiskyrimu; turbūt laiko mane neregėtu kvailiu, ir jos tylėjimas net nereiškia apmaudo, o tik panieką.

Tokiu atveju turėjau nupirkti Margaritai dovaną, kad ji neabejotų mano dosnumu, o aš galėčiau į ją žiūrėti kaip į išlaikomą moterį ir manyti, kad esu su ja atsiskaitęs; bet aš bijojau net menkliausią užuominą apie parsidavinėjimą įžeisti jei ir ne jos meilę man, tai savo meilę jai, o kadangi ši meilė buvo tokia skaisti, kad negalėjo pakęsti jokių dalybų, tai negalėjo už patirtą laimę, kad ir kokią trumpa ji buvo, atsilyginti dovana, nors ir kokią gražia.

Štai ką visą naktį sau kartoju ir kiekvieną akimirką norėjau bėgti ir pasakyti Margaritai.

Kai išaušo, aš dar nemiegojau, mane degino karštis; neįstengiau galvoti apie nieką kitą, tik apie Margaritą.

Kaip pats suprantate, turėjau galutinai apsispręsti ir atsikratyti arba šios moters, arba savo skrupulų, jei tik ji sutiks mane priimti.

Bet žinote, kaip sunku galutinai apsispręsti: aš negalėjau nusėdėti namie ir nedrįsau eiti pas Margaritą, todėl pasirinkau kitą būdą prie jos prisitarti; jeigu man pasiseks, viską paaiškinsiu atsitiktinumu, ir mano savimeilė nenukentės.

Buvo devynios valandos; nulėkiau pas Priudansą, ir ji paklausė, ko aš toks ankstyvas.

Nedrįsau atvirai prisipažinti, kas mane atgėnė. Atsakiau, kad išėjau taip anksti užsisakyti vietos į dilyžansą, vykstantį į C, kur gyvena mano tėvas.

- Jums bepigu, - tarė ji, - galite išvažiuoti iš Paryžiaus tokiu gražiu oru.

Aš žiūrėjau į Priudansą nesuprasdamas, ar tik ji iš manęs nesityčioja.

Bet jos veidas buvo rimtas.

- Ar eisite atsisveikinti su Margarita? - vis taip pat rimtai paklausė ji.

- Ne.

- Ir gerai padarysite.

- Manote?

- Be abejo. Kam dar tas pasimatymas, jeigu jau su ja išsiskyrėte?

- Tai jūs žinote, kad mes išsiskyrėm?

- Ji man rodė jūsų laišką.

- Ir ką ji jums sakė?

- Ji man pasakė: "Mieloji Priudansa, jūsų globotinis nemandagus. Šitaip galima galvoti, bet rašyti - ne".

- O kokiu tonu ji šitai pasakė?

- Juokdamasi, paskui dar pridūrė: "Jis dukart pas mane vakaricniavo, o paskui net neužėjo pavierškinti".

Štai kokį efektą padarė mano laiškas ir pavydas. Mano savimeilė buvo žiauriai pažeminta.

- Ką ji veikė vakar vakare?

- Buvo Operoje.

- Žinau. O paskui?

- Vakarieniavo namie.
- Viena?
- Atrodo, su grafu de G.

Vadinasi, mudviejų išsiskyrimas nepakitė Margaritos įpročių. Šitokiais atvejais kai kurie žmonės pataria: "Nereikia galvoti apie moterį, kuri jūsų nemyli".

- Ką gi, labai džiaugiuosi, kad Margarita dėl manęs neliūdi, - pasakiau per jėgą šypsodamasis.

- Ir teisingai daro. Jūs pasielgėt taip, kaip ir turėjote pasielgti, buvot už ją protingesnis, nes šita mergina jus įsimylėjo, tik ir kalbėjo apie jus ir galėjo iškrėsti kokią kvailystę.

- Kodėl ji man neatsakė, jei myli?

- Ji suprato, kad negerai darė jus mylėdama. Be to, moterys kartais leidžia apgauti savo meilę, bet niekada neleidžia įžeisti savimeilės, o vyras visada įžeidžia moters savimeilę, kai dvi dienas pabuvęs jos meilužiu ją palieka, nesvarbu, kokių priežasčių tam būtų sugalvojęs. Aš pažįstu Margaritą, ji verčiau mirs, negu jums atsakys.

- Tai ką man daryti?

- Nicko. Ji užmirš jus, jūs užmiršite ją, ir judu neturėsite ko vienas kitam prikišti.

- O jei aš jai parašyčiau ir paprašyčiau atleisti?

- Geriau nerašykite, nes ji jums atleis.

Aš vos nepuoliau Priudansai ant kaklo.

Po ketvirčio valandos buvau namie ir rašiau Margaritai:

"Vienas žmogus, kuris gailisi dėl vakar parašyto laiško ir kuris rytoj išvyks, jei jūs jam neatleisite, norėtų žinoti, kurią valandą galėtų išlieti savo atgailą prie jūsų kojų."

Kada jis jus rastų vieną? Juk žinote, išpažintys atliekamos be liudytojų".

Aš sulanksčiau šį madrigalą proza ir nusiunčiau per Žozefą; jis padavė laišką Margaritai tiesiai į rankas, ir ji jam pranešė, kad atsakys vėliau.

Aš tik valandėlei buvau išėjęs papietauti, bet vienuoliktą vakaro atsakymo dar nebuvo.

Tada nusprendžiau ilgiau nesikankinti ir rytoj išvykti.

Taip nusprendęs ir įsitikinęs, kad neužmigsiu, neguliau, o ėmiau krautis lagaminus.

—XV—

Mudu su Žozefu jau beveik valandą ruošėmės kelionei, kai į duris kažkas garsiai paskambino.

- Atidaryti? - paklausė Žozefas.

- Atidarykite, - atsakiau, svarstydamas, kas tokiu metu galėtų pas mane ateiti, ir nedrįsdamas tikėti, kad tai Margarita.

- Pone, - grįžęs pranešė man Žozefas, - ten dvi damos.

- Čia mes, Armanai! - išgirdau šūksnį ir pažinau Priudansos balsą.

Aš išėjau iš kambario.

Priudansa stovėjo ir žiūrinėjo įvairius niekučius mano svetainėje; Margarita sėdėjo ant kanapos ir galvojo.

Įžengęs į kambarį, nuėjau tiesiai prie jos, atsiklaupiau, paėmiau už abiejų rankų ir baisiai susijaudinęs ištariau:

- Atleiskite.

Ji pabučiavo mane į kaktą ir pasakė:

- Štai jau trečią kartą aš jums atleidžiu.

- Rytoj ruošiausi išvykti.

- Argi mano vizitas gali pakeisti jūsų sprendimą? Aš atėjau ne sukludyti jums išvažiuoti iš Paryžiaus. Dieną neturėjau laiko parašyti, o nenorėjau, kad galvotumėt, jog pykstu, todėl ir atėjau. Priudansa nepatarė man eiti, sakė, gal jums sutrukdysiu.

- Jūs man sutrukdysite, jūs, Margarita! Kuo gi?

- Po velnių! Pas jus galėjo būti moteris, - atsakė Priudansa, - ir jai nebūtų buvę smagu matyti ateinant dar dvi.

Sulig šiais Priudansos žodžiais Margarita įdėmtai pažiūrėjo į mane.

- Brangioji Priudansa, - atsakiau, - jūs pati nežinote, ką kalbat.

- Jūsų būtas labai jaukus, - tarė Priudansa. - Ar galima apžiūrėti miegamąjį?

- Galima.

Priudansa nuėjo į miegamąjį, ne tiek norėdama jį apžiūrėti, kiek

atitaisyti kvailystę, kurią ką tik leptelėjo, ir palikti mudu su Margarita vienus.

- Kam jūs atslavedėte Priudansą? - paklausiau.

- Ji buvo su manim spektaklyje, be to, norėjau, kad grįžtant būtų kam mane palydėti.

- O kam esu aš?

- Taip, bet aš nenorėjau jums trukdyti, be to, buvau tikra, kad atėjęs iki mano durų, prašysitės įleidžiamas, o kadangi jūsų įleisti negalėjau, tai nenorėjau, kad išvyktumėt turėdamas teisę dėl ko nors man priekaištauti.

- O kodėl negalėjote manęs priimti?

- Esu labai saugoma, ir net mažiausias įtarimas man labai pakenktų.

- Tai tikrai vienintelė priežastis?

- Jei jų būtų daugiau, pasakyčiau, mums nėra ko slėpti vienam nuo kito.

- Klausykite, Margarita, aš nenoriu aplinkiniais keliais eiti prie to, ką turiu jums pasakyti. Sakykite atvirai, ar nors truputį mane mylite?

- Labai.

- Tai kodėl mane apgavote?

- Drauguži, jeigu būčiau ponია kunigaikštienė Tokia ir Tokia, jei turėčiau du šimtus tūkstančių livrų pajamų ir, be jūsų, įsigyčiau dar vieną meilužį, tuomet turėtumėt teisę klausti, kodėl jus apgavau. Bet aš esu panelė Margarita Gotjė, turiu keturiasdešimt tūkstančių frankų skolų ir nė su turto, o išleidžiu šimtą tūkstančių frankų per metus, todėl jūsų klausimas tuščias, o mano atsakymas nereikalingas.

- Tai tiesa, - pasakiau dėdamas galvą Margaritai ant kelių, - bet aš jus beprotiškai myliu.

- Drauguži, reikėtų truputį mažiau mane mylėti arba truputį geriau suprasti. Jūsų laiškas mane labai įskaudino. Jei būčiau buvusi laisva, nebūčiau užvakar priėmusi grafo, o jei būčiau priėmusi, būčiau atėjusi jūsų atsiprašyti, kaip kad jūs ką tik manęs atsiprašėte, ir ateityje neturėčiau kito meilužio, tik jus. Vienu tarpu man rodėsi, kad galėsiu šešis mėnesius džiaugtis šita laime, bet jūs to nepanorėjote. Užsimanėte sužinoti, kaip ją pasieksiu. Dieve mano, šitai taip lengva atspėti! Tai buvo didesnė auka, negu jūs manote. Aš galėjau jums pasakyti: "Man reikia dvidešimties tūkstančių

frankų". Jūs mane mylite ir būtumėt juos gavęs, bet vėliau gal būtumėt prikaišiojęs. Aš verčiau nusprendžiau už nieką nebūti skolinga, bet jūs nesupratote mano delikatumo, nors tai kaip tik ir buvo delikatumas. Kol mūsų širdys dar nesugrubusios, žodžiams ir daiktams mes teikiame tokią reikšmę ir tokią svarbą, kokios nepažįsta kitos moterys. Taigi kartoju, kad būdas, kurį Margarita Gotjė rado savo skoloms apmokėti neprašydama iš jūsų pinigų, buvo delikatumas, kuriuo jūs turėjote be žodžių pasinaudoti. Jei būtumėt susipažinęs su manim tik šiandien, toks mano pažadas būtų padaręs jus be galo laimingą, ir nebūtumėt klausęs, ką vėliau užvakar. Kartais esame priverstos pirkti sielos džiaugsmus už kūno kančias, ir kai tie džiaugsmai mus aplenkia, kenčiame dar labiau.

Aš klausiausi Margaritos ir susižavėjęs žiūrėjau į ją. Galvodamas, kad ši nuostabi būtybė, kuriai kažkada svajoju išbučiuoti kojas, įsileido mane į savo mintis, skyrė vietos savo gyvenime, o aš vis tiek buvau nepatenkintas tuo, ką ji davė, taigi šitaip galvodamas klausiau savęs, ar žmogaus troškimai turi ribas, jei taip greitai patenkinti, kaip manieji, dar kažko nerimsta.

- Tiesa, - toliau kalbėjo ji, - mes esame atsitiktinumo vaikai, mūsų norai fantastiškai ir meilė nesuvokiama. Mes atsiduodame čia dėl vieno dalyko, čia dėl kito. Buvo žmonių, kurie nusigyveno ir nieko iš mūsų negavo, bet buvo ir tokių, kurie mus gavo už puokštę gėlių. Mūsų širdys pilnos kaprizų. Tai vienintelis jų džiaugsmas ir vienintelis pasiteisinimas. Tau aš atsidaviau greičiau negu bet kokiam vyrui, prisiekiau. O kodėl? Todėl, kad pamatęs mane kosint krauju, tu paėmei už rankos, todėl, kad verkei, todėl, kad vienintelis manęs pagailėjai. Aš tau pasakysiu kvailystę, bet tiek to: kažkada turėjau šunelį, kuris liūdnam į mane žiūrėdavo, kai kosėdavau. Aš nieko daugiau nemylėjau, tik jį.

Kai jis nudvėsė, verkiau labiau, negu tuomet, kai mirė motina, ji dvylika metų mane mušė. Tai va, aš tave iškart pamiriau kaip savo šunelį. Kad vyrai žinotų, ką galima pasiekti viena ašara, jie būtų labiau mylimi, o mes ne taip pustytumėm jų turtą.

Laiškas tave išdavė, iš jo supratau, kad tau trūksta dvasios subtilumo, jis tau pakenkė labiau už viską, ką galėjai man padaryti. Tu jį parašei iš pavydo, bet tas pavydas buvo ironiškas ir įžūlus. Aš ir taip buvau liūdnam, kai gavau tavo laišką, tikėjau si tave pamatyti

vidurdienį, kartu papusryčiauti ir tau esant nuvyti įkyrią mintį, su kuria lengvai taikščiausi, kol tavęs nepažinojau.

- Be to, - toliau kalbėjo Margarita, - tu buvai vienintelis, su kuriuo galėjau laisvai galvoti ir kalbėti, aš tai iškart supratau. Visi, kas bendrauja su tokiom merginom kaip aš, tyrinėją kiekvieną žodį, daro išvadas net iš nereikšmingiausių poelgių. Žinoma, mes neturim draugų. Turime tik meilužių egoistų, kurie švaisto turtą ne dėl mūsų, kaip jie sako, o dėl savo tuštybės.

Su tais žmonėmis turime būti linksmos, kai jie gero ūpo, sveikos, kai jie nori vakarienianti, skeptikės, kai jie nusiteikę skeptiškai. Mums uždrausta gyventi baimės surakinta širdim, kad būsim nušvilptos arba neteksim kredito.

Mes nepriklausome sau. Mes nebesame žmonės, o tik daiktai. Užimam pirmą vietą jų savimeilėje, bet paskutinę jų pagarboje. Mes turime draugų, bet tik tokių kaip Priudansa, kurios pačios kažkada buvo išlaikomos ir dar neprarado prabangos skonio, bet jų amžius tos prabangos jau neužtikrina. Tada jos pasidaro mūsų draugės arba veikiau stalabendrės. Jų draugystė kartais būna net vergiška, bet niekada - nuoširdi. Jos duoda tik tokius patarimus, kurie joms naudingi. Joms nesvarbu, ar mes turime dešimčia meilužių daugiau, kad tik gautų suknelių arba apyrankę, retkarčiais pasivažinėtų mūsų ekipažu ir galėtų ateiti per spektaklį į mūsų ložę. Jos pasiima vakarykštes mūsų puokštes ir skolinasi mūsų šalius. Niekada nepadaro nei mažiausios paslaugos, nepriversdamos už ją užmokėti dvigubai. Pats matel - tą vakarą, kai Priudansa parnešė šešis tūkstančius frankų, kurių paprašyti pas kunigaikštį buvau ją nusiuntusi, ji pasiskolino iš manęs penkis šimtus frankų ir niekada jų negrąžins arba grąžins skrybėlaitėmis, kurių taip ir neišsitrauksiu iš dėžučių.

Taigi mes, bent jau aš, galiu tikėtis vienintelės laimės: kad liūdna, kokia kartais būnu, ir ligota, kokia esu visada, susirasiu kilnios širdies žmogų, kuris nereikalaus ataskaitos apie mano gyvenimą ir bus man meilužis veikiau siela negu kūnu. Aš radau tokį žmogų: tai kunigaikštis, bet jis senas, o senatvė nei globoja, nei guodžia. Maniau galėsianti gyventi taip, kaip jis sutvarkė, bet kur ten! Aš mirsiu iš nuobodulio, o argi ne vis tiek, kaip nusižudyti: šokti į ugnį ar užtrokšti nuo smalkių.

Tada sutikau tave, jauną, karštą, laimingą, ir pamėginau padaryti

iš tavęs žmogų, kurio šaukliausi kankinančioje savo vienatvėje. Mylėjau tave ne tokį, koks buvai, o tokį, koks turėjai tapti. Tu nepriėmė šito vaidmens, atmeti kaip nevertą tavęs, tu pats paprasčiausias meilužis, tai ir elkis kaip kiti, mokėk man, ir daugiau apie tai nekalbėsime.

Margaritą išvargino ši ilga išpažintis, ji atsirėmė į kanapos atlošą ir, norėdama sulaikyti lengvą kosulio priepuolį, priglaudė nosinę prie lūpų iki pat akių.

- Atleisk, atleisk, - šnibždėjo jai, - aš viską supratau, bet norėjau išgirsti šitai iš tavęs, mano dievinamoji Margarita. Užmirškime, kas buvo, ir atmintime viena: mes priklausome vienas kitam, mes jauni ir mylime vienas kitą. Margarita, daryk iš manęs ką tik nori, aš tavo vergas, tavo šuo. Bet, dėl Dievo, suplėšyk laišką, kurį tau parašiau, ir neleisk man rytoj išvykti. Aš to nepakelčiau.

Margarita išsitraukė iš korsažo laišką ir, duodama jį man, su neapsakomai švelnia šypsena tarė:

- Štai, aš tau jį atnešiau.

Aš suplėšiau laišką ir su ašaromis pabučiavau jį grąžinusią ranką.

Šią minutę įėjo Priudansa.

- Sakykit, Priudansa, ar žinote, ko jis manęs prašo? - paklausė Margarita.

- Jis prašo atleidimo.

- Tikrai.

- Ir jūs atleidžiate?

- Reikia atleisti, bet jis prašo dar vieno dalyko.

- Kokio?

- Jis nori ateiti pas mus vakarienės.

- Ir jūs sutinkate?

- O kaip jūs manot?

- Aš manau, kad jūs abu kaip vaikai, ir vienas, ir kitas be galvos. Ir dar manau, kas esu labai alkana, ir juo greičiau jūs sutiksite, juo greičiau vakarieniausim.

- Važiuojam, - tarė Margarita, - mano ekipažė sutilpsim visi trys. Oi, - pridūrė ji, atsikukdamą į mane, - Nanina jau bus atsigulusi, todėl jūs atrakinsit duris. Imkite raktą ir stenkitės daugiau jo nepamesti.

Aš ko neuždusinau Margaritos bučiniu.

Tuo metu įėjo Žozefas.

- Pone, - tarė jis savim patenkinto žmogaus balsu, - lagaminai sukrauti.

- Visiškai?

- Taip, pone.

- Gerai, tai iškraukite juos, aš nevažiuoju.

—XVI—

- Aš galėčiau, - pasakė man Armanas, - keletu žodžiu papasakoti jums, kaip prasidėjo mūsų ryšys, bet norėčiau, kad gerai suprastumėt, kokie įvykiai, kokie žingsniai paskatino mane sutikti su visais Margaritos įgeidžiais, o Margaritą - gyventi tik su manim.

Kitą dieną po jos apsilankymo nusiunčiau jai "Manoną Lesko".

Aš negalėjau pakeisti savo meilužės gyvenimo, todėl nuo tos valandėlės pakeičiau savąjį. Visų pirma nusprendžiau nepalikti laiko apmąstymams apie savo vaidmenį, kurio ką tik ėmiausi, nes prieš mano valią jis labai mane slėgė. Ramus mano gyvenimas staiga virto triukšmingu ir netvarkingu. Nemanykite, kad kurtizanės meilė, nors ir labai nesavanaudiška, visai nekalnuoja. Nieko nėra brangiau už tūkstančius kaprizų, tokių kaip gėlės, ložės, vakarienės, išvykos už miesto, kurių negalima atsakyti savo meilužei.

Kaip jau minėjau, nesu turtlingas. Mano tėvas buvo ir yra vyriausiasis mokesčių inspektorius C. miestelyje. Jis garsėjo sąžiningumu, todėl gavo užstatą, kurį jam reikėjo įnešti stojant į tarnybą. Ta vieta duoda keturiasdešimt tūkstančių frankų metinių pajamų, ir per dvidešimt ištarnautų metų jis išmokėjo užstatą ir ėmė po truputį atidėdinti sesers kraičiui. Mano tėvas - garbingiausias žmogus pasaulyje. Motina mirdama paliko šešis tūkstančius frankų rentos, kurią jis padalijo man ir seseriai tą dieną, kai gavo tarnybą. Kai man sukako dvidešimt vieneri metai, prie tos nedidelės sumos jis pridėjo dar po penkis tūkstančius frankų per metus, tikindamas, kad su aštuoniais tūkstančiais galiu puikiausiai verstis Paryžiuje, jeigu pasistengsiu šalia tų pajamų susikurti padėtį advokatūroje

arba medicinoje. Taigi aš atvažiuavau į Paryžių, baigiau teisės fakultetą, tapau advokatu ir, kaip dauguma jaunuolių, įsidėjau diplomą į kišenę ir pasinėriau į nerūpestingą Paryžiaus gyvenimą. Mano išlaidos buvo labai kuklios, bet metinės pajamos išleisdavau per aštuonis mėnesius, o keturis vasaros mėnesius praleisdavau pas tėvą, vadinasi, gaudavau dvylika tūkstančių frankų per metus ir buvau susikūręs gero sūnaus reputaciją. Skolų neturėjau nė su.

Štai kaip klostėsi mano gyvenimas, kai susipažinau su Margarita.

Pats suprantate, mano išlaidos nenoromis išaugo. Margarita buvo labai kaprizingo būdo ir priklausė prie tų moterų, kurios į gausybę pasilinksminimų, sudarančių jų gyvenimą, niekada nežiūri kaip į rimtas išlaidas. Todėl norėdama praleisti drauge kuo daugiau laiko, rytais parašydavo pietausianti su manim ne savo namuose, o kokiam nors restorane Paryžiuje arba kaimie. Aš atvažiuodavau jos pasiimti, mes papietaudavome, nueidavome į teatrą, dažnai kartu pavakarieniaudavome, ir per vakarą išleisdavau keturis ar penkis luidorus, iš kurių per mėnesį susidarydavo du su puse arba trys tūkstančiai, vadinasi, turėjau arba lįsti į skolas, arba mesti Margaritą.

Galėjau sutikti su viskuo, tik ne su pastarąja išeitimi.

Atleiskite, kad pasakoju šitas smulkmenas, bet tuoj pamatysite, kad jos lėmė tolesnius įvykius. Aš pasakoju jums tikrą, negudrią kasdieninę istoriją su visomis naiviomis smulkmenomis.

Aš supratau, kad niekas pasaulyje manęs neprivers užmiršti meiluzės, todėl privalėjau rasti būdą padengti išlaidoms, kurias dėl jos dariau. Be to, ši meilė mane taip užvaldė, kad kiekviena valandėlė, praleista ne su Margarita, man pavirsdavo metais, ir aš būtinai turėjau sudeginti tą laiką kokios nors aistros ugnį ir pragyventi jį taip greitai, kad net nepajusčiau.

Iš pradžių pasiskolinau iš savo nedidelio kapitalo penkis ar šešis tūkstančius frankų ir įnikau lošti - kai buvo panaikinti lošimo namai, lošti pradėta visur. Anksčiau, užėjęs pas Fraskatį¹², galėjai rasti laimę: buvo lošiama iš pinigų, ir jei žmogus pralošdavo, pasiguosdavo bent tuo, kad galėjo išlošti, o dabar, išskyrus klubus,

---

¹² Monmartro bulvare 1796 metais atidarytas salonų ir atvirų sodų kompleksas, kuriame buvo viešbutis, restoranas, viešnamis ir kelias lošimo salis.

kur dar šiek tiek žiūrима, kad pinigai būtų išmokėti, gali būti beveik tikras, jog, išlošęs stambią sumą, jos negausi. Lengva suprasti, kodėl taip yra.

Lošia tik jaunuoliai, kurie turi didelių poreikių, bet stokoja turto tokiam gyvenimui, kokį gyvena, todėl nieko nuostabaus, kad viskas baigiasi taip: jeigu išlošia, pralošusieji užmoka už šių ponų arklius ir meilužes, o tai labai nemalonu. Klimpstama į skolą, prie žaliojo stalo užsimezgę santykiai baigiasi kivirčiais, rizikuojama garbe ir gyvybe. Vieni padorūs žmonės nusigyvena per kitus padorius žmones, kurių vienintelis trūkumas, kad jie neturi dviejų šimtų tūkstančių livrų pajamų.

Aš jau nekalbu apie tuos, kurie sukčiauja lošdami, - vieną dieną sužinai, kad jie buvo priversti išvykti ir pasislėpė nuo pavėluoto teismo.

Taigi aš pasinėriau į šį greitą, triukšmingą, kunkuliuojantį gyvenimą, kuris kitados mane gąsdino, o dabar tapo neišvengiamas priedas prie meilės Margaritai. Kas man beliko daryti?

Jei vienas būčiau tūnojęs namie tas naktis, kurias praleisdavau ne Anteno gatvėje, nebūčiau galėjęs užmigti. Pavydas būtų atėmęs man miegą, deginęs protą ir kraują. Lošimas kuriam laikui nukreipdavo kita linkme karštinę, liepsnojančią mano širdyje, ir ji uždegdavo kitą aistrą, valdančią mane prieš mano valią tol, kol išmušdavo valanda citi pas meilužę. Aš supratau, kokia stipri mano meilė jau vien iš to, kad tada, nesvarbu, išlošdavau ar pralošdavau, abejingai pakildavau nuo stalo, gailėdamas tų, kuriuos ten palikdavau ir kurių, kaip manęs, nelaukė laimė.

Daugumai lošimas buvo būtinybė, man - vaistas.

Išgijęs nuo meilės Margaritai, aš išgijau nuo lošimo aistros.

Tokioje aplinkoje vis dėlto išlikdavau gana šaltakraujis: nepralošdavau daugiau, negu įstengdavau užmokėti, ir išlošdavau tiek, kiek galėdavau pralošti.

Apskritai man sekėsi. Aš neįklimpau į skolas, nors išleisdavau triskart daugiau, negu tada, kai nelošiau. Nelengva buvo atsisakyti gyvenimo, kai nešykštaudamas galėjau tenkinti tūkstančius Margaritos užgaidų. O ji mane mylėjo vis taip pat ir net labiau.

Kaip jau sakiau, iš pradžių ji mane priimdavo tik nuo vidurnakčio iki šešių valandų ryto, paskui man buvo leista retsykais užėiti į jos

ložę, dar vėliau ji ėmė važinėti su manim pietauti. Viena rytą išėjau tik aštuntą valandą, o kartą - net dvyliktą.

Anksčiau už moralines permainas Margaritai prasidėjo fizinės. Aš ėmiausi ją gydyti, ir vargšė mergina, įspėjusi mano tikslą, klausė manęs, norėdama parodyti dėkingumą. Be ginčų ir pastangų man beveik pavyko atpratinti ją nuo senų įpročių. Parodžiau ją savo gydytojui, ir jis pasakė, kad tik poilsis ir ramybė gali išsaugoti jai sveikatą, todėl vietoj vakarienių ir bemielių naktų įvedžiau taisyklingą režimą ir reguliarią miegą. Noromis nenoromis Margarita priprato prie naujo gyvenimo būdo, kurio naudą sveikatai pati jautė. Kai kuriuos vakarus ji jau praleisdavo namie, o jei oras būdavo gražus, apsitūlodavo šaliu, užsidėdavo vualį, ir mudu kaip vaikai pėsti vaikščiodavome po tamsias Eliziejaus laukų alėjas. Ji grįždavo pavargusi, lengvai užkąsdavo ir, truputį paskambinusi fortepijonu ar paskaičiusi, eidavo gulti, ko anksčiau niekada nedarydavo. Kosulys, kurį išgirdus man kaskart plyšdavo širdis, dabar beveik visai liovėsi.

Po šešių savičių nebeliko grafo, jis buvo galutinai paaukotas. Tik dėl kunigaikščio aš dar slėpiau savo ryšį su Margarita, bet ir jis man esant dažnai būdavo išsiunčiamas atgal, atseit, ponja mieganti ir uždraudusi ją žadinti.

Margarita įprato ir net pajuto poreikį mane matyti, todėl mečiau loštį kaip tik tuo momentu, kai būtų metęs bet koks apsukrus lošėjas. Su visais atsiskaičius, dar liko apie dešimt tūkstančių frankų, ir tai man atrodė neišsenkantis kapitalas.

Atėjo laikas, kai paprastai važiuodavau pas tėvą ir seserį, bet aš nevažiavau. Nuo abiejų dažnai gaudavau laiškus su prašymais grįžti pas juos. Į primygtinius jų prašymus atsakinėjau kaip mokėdamas įtikinamiau, kartoju, kad jaučiuosi gerai ir man nereikia pinigų, - tikėjau, kad šitie du dalykai nors truputį nuramins tėvą dėl mano vėlavimo.

Vieną rytą Margarita, pažadinta ryškios saulės, pašoko iš lovos ir paklausė, ar aš nenorįs išvažiuoti su ja į kaimą visai dienai.

Nusiuntėme pakviesti Priudansos, ir visi trys išvažiavome, tik prieš tai Margarita liepė Naninai pasakyti kunigaikščiui, kad ji pasinaudojusi tokia gražia diena ir išvažiavusi su ponja Diuvernua į kaimą.

Priudansos mums būtinai reikėjo ne tik nuraminti senajam kunigaikščiui: ji buvo viena iš tų moterų, kurios atrodo tyčia sukurtos tokioms išvykoms. Neapsakomai linksma ir amžinai išalkusi, ji nė akimirkai neleisdavo nuobodžiauti tiems, su kuriais atvažiuodavo, ir puikiai mokėjo užsakinėti kiaušinius, vyšnias, pieną, keptą triušį ir visa kita, kas paprastai valgoma per pusryčius Paryžiaus apylinkėse.

Mums beliko tik nutarti, kur važiuosim.

Ir vėl į pagalbą atėjo Priudansa.

- Ar norite važiuoti į tikrą kaimą?

- Taip.

- Tuomet važiuojam į Buživalį, į "Aušrinę" pas našlę Arnu. Armanai, eikite nusamdyti brikelės.

Po pusantros valandos buvome pas našlę Arnu.

Gal jūs žinot tą smuklę, paprastomis dienomis ten viešbutis, o sekmadeniais - užėiga. Iš sodo ant kalvelės, iškilusios sulig antruoju namo aukštu, atsiveria nuostabus vaizdas. Iš kairės horizontą užstoja Marli vandentiekis, iš dešinės kiek akys užmato driekiasi nesibaigiančios kalvos. Šioje vietoje kaip platus baltas muaro kaspinas tarp Gabijono lygumos ir Kruasi salos vingluoja visiškai nesrauni upė, amžinai liūliuojama aukštų topolių šlamėjimo ir gliuosnių šiurenimo.

Tolumoje, saulės spindulių pluošte, kyla balti namukai raudonais stogais, o fabrikai, per atstumą atrodantys ne taip rūsčiai ir komerciškai, žavingai papildo peizažą.

Toli rūkuose skęsta Paryžius!

Kaip Priudansa ir žadėjo, tai buvo tikras kaimas, ir turiu pasakyti, pusryčiai taip pat buvo tikri.

Aš taip kalbu ne vien iš dėkingumo už laimę, kurią tame kaime patyriau. Buživalis, nepaisant slaubingo pavadinimo, - viena gražiausių vietų, kokią tik galima įsivaizduoti. Esu daug keliavęs, matęs ne tokių dalykų, bet nesu regėjęs nieko mielesnio už šį mažą kaimelį, linksmai išsibarsčiusį jį globiančios kalvos papėdėje.

Ponia Arnu pasiūlė mums paplaukioti valtele, ir Margarita su Priudansa džiaugsmingai priėmė jos pasiūlymą.

Visi tapatina kaimą su meile, ir tetsingai daro: niekas taip gražiai neįrėmina mylimos moters kaip žydras dangus, kvapsniai, gėlės,

vėjelis, spindinti laukų ir miškų vienatvė. Kad ir kaip vyras myli moterį, kad ir kaip ją pasitiki, kad ir koks tikras būna dėl ateities, žinodamas jos praeitį, jis vis tiek daugiau ar mažiau pavydi. Jei kada buvote įsimylėjęs, stipriai įsimylėjęs, turbūt jautėte poreikį atskirti nuo pasaulio būtybę, kurioje norėjote visas ištripti. Kad ir kokia abejinga viskam, kas ją supa, mylima moteris praranda dalį savo aromato ir vientisumo, bendraudama su žmonėmis ir daiktais. Aš tai jaučiau labiau negu kiti. Mano meilė nebuvo paprasta: aš buvau įsimylėjęs taip stipriai, kaip tik išgali paprastas mirtingasis, bet mylėjau Margaritą Goljė, vadinas, Paryžiuje kiekvienam žingsnyje galėjau sutikti vyriškį, kuris buvo jos meilužis arba bus juo rytoj. O kaime, tarp žmonių, kuriuos pirmąkart matome ir kuriems nerūpime, kasmet atsinaujinančiame pavasariškai išsidabinusios gamtos prieglobstyje, toli nuo miesto triukšmo, aš galėjau paslėpti savo meilę ir mylėti be gėdos ir baimės.

Kurtizanė pamažėliais keitėsi. Šalia manęs buvo jauna, graži moteris, kurią aš mylėjau, kuri mylėjo mane ir kurios vardas buvo Margarita: praeitis darėsi beformė, ateitis - be debesų. Saulė švietė mano meilužei, kaip būtų švietusi nekalčiausiai sužadėtinei. Mes dviese vaikščiojom po žavingas vietas, kurios, atrodė, tyčia parinktos deklamuoti Lamartino eilėms arba dainuoti Skudo melodijoms. Margarita vilkėjo balta suknelė, rėmėsi į mano ranką, vakare po žvaigždėtu dangum kartojo man žodžius, pasakytus vakar, o kažkur toli sava vaga plaukė gyvenimas, nemesdamas šešėlio ant džiaugsmingo mūsų jaunystės ir meilės paveikslą.

Štai kokias godas pro laplą sluntė man karšta šios dienos saulė, kai gulėjau išsitiesęs ant žolės saloje, kur apsistojoje, ir mano mintys, išsilaisvinusios nuo visų žmogiškų saitų, kurie jas pančiojo anksčiau, skrajojo ir rankiojo viltis.

Be to, iš tos vietos, kur gulėjau, mačiau ant kranto mažą žavingą dviaukštį namuką, apjuostą pinučiais. Priešais namą pro pinučius žaliavo pievelė, vešli tarsi aksominė, o už pastato bolavo miškelis, pilnas slėpiningų užkampelių, apaugusių samanomis, kurios rytą išlygina takelius, pramintus išvakarėse.

Aplink šito negyvenamo namo priebutį iki pat antrojo aukšto raizgėsi vijokliai.

Ilgai žiūrėjau į tą namuką, ir man ėmė rodytis, kad jis priklauso

man, - taip jis derėjo prie mano svajonių. Mačiau ten save su Margarita, dieną - miškelyje ant kalvos, vakare - susėdusius ant pievutės, ir klausiau savęs, ar kokia nors žemiška būtybė galėtų būti laimingesnė už mus.

- Koks gražus namukas! - tarė Margarita, kuri sekė mano žvilgsnį ir galbūt mano mintis.

- Kur? - paklausė Priudansa.

- Ten.

Ir Margarita pirštu parodė namą.

- Aha, žavingas, - pritarė Priudansa. - Jis jums patinka?

- Labai.

- Tai paprašykite kunigaikščio jį išnuomoti. Jis išnuomos, esu tikra. Jei norite, aš imsiuosi šio reikalo.

Margarita pažvelgė į mane, tarsi klausdama, ką aš apie tai manau.

Šitie Priudansos žodžiai išsklaidė mano svajones ir taip žiauriai gražino į tikrovę, kad aš buvau kaip pritrenktas.

- Taip, tai nuostabi idėja, - sumurmėjau pats nesižinodamas, ką sakęs.

- Gerai, aš viską sulvarkysiu, - spausdama man ranką, tarė Margarita, kuri išsiaiškino mano žodžius pagal savo norą. - Eime pažiūrėti, ar jis išnuomojamas.

Namelis buvo tuščias ir išnuomojamas už du tūkstančius frankų.

- Ar būsite čia laimingas? - paklausė ji manęs.

- O ar galiu būti tikras, kad jūs mane įsileisite?

- Dėl ko gi laidočiau save šitame užkampyje, jei ne dėl jūsų?

- Gerai, Margarita, tai leiskite man išnuomoti šį namą.

- Ar pakvaišol? Tai ne tik nereikalinga, bet net pavojinga. Puičiai žinote, kad turiu teisę ką nors priimti tik iš vieno žmogaus, todėl, mano naivus kūdiki, leiskite tvarkytis man pačiam ir nieko nesakykite.

- Kai turėsiu porą laisvų dienų, atvažiuosiu pas jus, - tarė Priudansa.

Mes išėjome iš namo ir išvažiuome į Paryžių, visą kelią kalbėdamiesi apie šį sprendimą. Aš laikiau apkabinęs Margaritą, ir kai lipau iš brikelės, jau ne taip priešišškai žiūrėjau į savo meilužės planą.

—XVII—

Kitą dieną Margarita išsiuntė mane anksti, pasakiusi, kad rylą turi ateiti kunigaikštis, ir pažadėjusi parašyti, kai tik jis išeis, kur susitiksime vakare.

Iš tiesų dieną gavau jos laiškutį:

"Aš važiuoju su kunigaikščiu į Buživalį. Ašluntą vakaro būkite pas Priudansą".

Nurodytą valandą Margarita buvo grįžusi ir atėjo su manim pasimatyti pas ponią Diuvernua.

- Viskas sulvarkyta, - įėjusi tarė ji.
- Namelis išnuomotas? - paklausė Priudansa.
- Taip, jis iškart suliko.

Aš nepažinojau kunigaikščio, tačiau man buvo gėda, kad ji apgaudinėja.

- Bet tai dar ne viskas, - pasakė Margarita.
- O kas dar?
- Aš pasirūpinau Armano pastoge.
- Tame pačiame name? - nusijuokė Priudansa.

- Ne, "Aušrinėje", kur mudu su kunigaikščiu pusryčiavome. Kol jis grožėjosi reginiu, aš paklausiau ponią Arnu - juk jos pavardė Arnu, tiesa? - taigi aš paklausiau, ar ji turi tinkamas patalpas. Ji iš tikrųjų tokias turi, su svetaine, prieškambariu ir miegamuoju. To mums ir reikia, pagalvojau. Šešiasdešimt frankų per mėnesį. Viskas apstatyta taip, kad bet kokį hipochondriką išblaškytų. Aš užsakiau tas patalpas. Ar gerai padariau?

Aš puoliau Margaritai ant kaklo.

- Tai bus nuostabu, - toliau kalbėjo ji, - jūs turėsite raktą nuo vartelių, o kunigaikščiui aš pažadėjau raktą nuo paradinių vartų, bet jis jo neims, nes jei jau mane lankys, tai tik dieną. Tarp mūsų kalbant, jis, regis, sužavėtas šita užgaida, mat aš kuriam laikui dingsiu iš Paryžiaus ir jo šeima truputį aptils. Tačiau jis pasidomėjo, kodėl aš, taip mylinti Paryžių, nusprendžiau apsigyventi kaime.

Atsakiau, kad sergu ir noriu pailsėti. Atrodo, jis nelabai tuo patikėjo. Šis nelaimingas senukas visada budrus. Todėl mums teks labai saugotis, mielasis Armanai. Jis ir ten mane seks, o namo nuoma - dar ne viskas, dar reikia, kad jis apmokėtų mano skolas, kurių, deja, keletą turiu. Ar su viskuo sutinkat?

- Taip, - atsakiau, stengdamasis numarinti kirminą, kuris kartais grauždavo mane dėl tokio gyvenimo būdo.

- Mes nuodugniai apžiūrėjome namą, mudu ten jaukiai įsikursime. Kunigaikštis viskuo pasirūpino. Ak, brangusis, - pridūrė šita padūkėlė, bučiuodama mane, - jums sekasi, jūsų guolį taiso milijonierius.

- Kada persikeliate? - paklausė Priudansa.

- Kaip galima greičiau.

- Ar imsite savo karietą ir arklius?

- Imsiu viską. O jūs pasirūpinkite mano butu, kol manęs nebus.

Po aštuonių dienų Margarita persikėlė į kaimą, o aš įsikūriau "Aušrinėje".

Ir prasidėjo gyvenimas, kurį sunku apsaityti.

Iš pradžių Buživalyje Margarita negalėjo atsikratyti visų savo įpročių, nuolat buvo švenčiamos įkurtuvės, ir visos draugės važinėjo jos lankyti. Išties mėnesį nebuvo dienos, kad prie Margaritos stalo nesėdėtų aštuoni ar dešimt žmonių. Priudansa taip pat vežiojosi savo pažįstamus ir priiminėjo juos taip, lyg čia būtų buvę jos namai.

Kaip pats suprantate, už viską buvo mokama kunigaikščio pinigais, tačiau retkarčiais Priudansa Margaritos vardu paprašydavo manęs tūkstančio frankų. Prisimenat, aš buvau šį tą išlošęs ir davinėčiau Priudansai tiek, kiek Margarita per ją būdavo prašiusi, bet bijodamas, kad jai neprireiktų daugiau, negu aš turiu, pasiskolinau Paryžiuje tokią sumą, kokią kažkada jau buvau pasiskolinęs ir grąžinau.

Taigi vėl buvau turtingas - neskaitant rentos, turėjau apie dešimt tūkstančių.

Tačiau Margaritos užsidegimas priiminėti drauges pamažėliais nuslopo dėl didelių išlaidų, o svarbiausia dėl to, kad keletą kartų buvo priversta prašyti mane pinigų. Kunigaikštis, išnuomojęs šį namelį Margaritos poilsiui, čia nesirodė, bijodamas sutikti gausią linksma kompaniją ir nenorėdamas, kad ta kompanija jį pamatytų. Jo baimė buvo ne šiaip sau, mat kartą atvažiavęs papietauti su Margarita, pataikė per pačius penkiolikos asmenų pusryčius, kurie

dar nebuvo pasibaigę tokiu metu, kai jis tikėjosi sėsti prie pietų stalo. Nieko neįtardamas, jis pravėrė valgomojo duris, bet čia jį pasitiko juokas, ir jis gavo kuo skubiausiai sprukti nuo akiplėšiškos susirinkusių merginų linksmybės.

Margarita pakilo nuo stalo, pasivijo kunigaikštį gretimame kambaryje ir kaip galėdama įkalbinėjo užmiršti šį nuotykį, bet įžeistas senis buvo kupinas pagiežos: jis gana rūščiai parciškė vargšei merginai, kad jam nusibodo mokėti už kvailystes moters, kuri net savo namuose nemoka priversti viešnių jį gerbti, ir įniršęs išvažiavo.

Nuo tos dienos apie jį nieko nebuvo girdėti. Veltui Margarita atsikratė svečių, pakeitė įpročius, kunigaikštis nedavė apie save jokios žinios. Aš nuo to tik laimėjau - mano meilužė priklausė man vienam, ir mano svajonės galiausiai išsipildė. Margarita nebegalėjo be manęs gyventi. Nesirūpindama, kuo viskas baigsis, ji viešai rodė mudviejų ryšį, ir pagaliau aš visai persikėliau pas ją. Tarnai vadino mane ponu ir žiūrėjo į mane kaip į šeiminingą.

Priudansa atskaitė Margaritai ilgą pamokslą už tokį gyvenimą, bet ši atsakė manę mylinti, negalinti be manęs gyventi, tegul kažin kas atsitiktų, neatsisakysianti laimės nuolat matyti mane šalia savęs ir pridūrė, kad tie, kuriems tai nepatinka, galį daugiau čia neatvažiuoti.

Šitai pats nugirdau vieną dieną, kai Priudansa pasakė Margaritai turinti perduoti jai labai svarbų dalyką, o aš klausiausi prie durų į gretimą kambarį, kur jos buvo užsidariusios.

Po kurio laiko Priudansa vėl atvažiavo.

Aš buvau sode, kai ji pasirodė, ir ji manęs nematė. Iš to, kaip Margarita ją sutiko, supratau, kad jų pokalbis bus panašus į mano nugirstąjį, ir nusprendžiau vėl pasiklausyti.

Abi moterys užsidarė buduare, o aš pasiruošiau klausytis.

- Na kaip? - paklausė Margarita.

- O taip, aš mačiau kunigaikštį.

- Ką jis jums sakė?

- Kad mielai atleistų jums už aną sceną, bet jis sužinojęs, kad jūs viešai gyvenate su ponu Armanu Diuvaliu, ir šito neatleisiate. Tegul Margarita palieka tą jaunuolį, pasakęs jis, ir aš, kaip anksčiau, duosiu jai viską, ko panorėsi, o jei ne, tegul nieko manęs neprašo.

- Ką jūs jam atsakėte?

- Kad perduosiu jums jo sprendimą, be to, pažadėjau atvesti jus į protą. Pagalvokite, mano miela, kokią padėtį prarandate. Armanas niekada negalės jums tokios suteikti. Jis myli jus visa siela, bet turi per maža pinigų jūsų išlaidoms padengti ir vieną dieną jus paliks, tačiau tada bus per vėlu, ir kunigaikštis nenorės dėl jūsų nė piršto pajudinti. Norite, aš pašnekėsiu su Armanu?

Margarita nieko neatsakė, atrodė, ji svarsto. Man pašėlusiai daužėsi širdis, laukiant jos atsakymo.

- Ne, - atsakė ji, - aš nepaliksiu Armano ir nesislėpsiu, kad gyvenu su juo. Gal tai kvailystė, bet aš jį myliu! Ką padarysi! Be to, dabar jis įprato mylėti mane be jokių kliūčių ir labai kankintųsi, jei turėtų palikti mane nors valandą per dieną. O ir gyventi man liko ne tiek daug, kad atsisakyčiau laimės ir paklusčiau kažkokiam seniui - vien jį išvydusi pradėdau senti. Tegul turisi savo pinigus, apsisėsiu ir be jo.

- Bet kaip jūs tai padarysite?

- Nežinau.

Priudansa turbūt norėjo kažką sakyti, bet staiga pasirodžiau aš ir puoliau Margaritai po kojų, laistydamas jai rankas ašaromis, kurios plūdo iš džiaugsmo, kad esu taip mylimas.

- Mano gyvybė priklauso tau, Margarita, tau nereikia daugiau to žmogaus, juk aš su tavim. Aš niekada tavęs nepaliksiu, kad ir kokią kainą tektų mokėti už laimę, kurią tu man duodi. Nereikia jokių suvaržymų, mano Margarita, mes vienas kitą mylim, ir nieks mums daugiau nerūpi.

- O taip, aš tave myliu, Armanai! - sužnabzdė jo ji, abiem rankomis apsišūvusi man kaklą. - Myliu taip, kaip nemaniau galinti mylėti. Mes būsim laimingi, gyvensim ramiai, aš amžinai atsisveikinsiu su tuo gyvenimu, apie kurį dabar pagalvojus raustu. Juk tu man niekad neprikaišiosi praeities, ar ne?

Ašaros užgniaužė man balsą. Neįstengiau nieko atsakyti, tik prispaudžiau Margaritą prie širdies.

- Štai, - susijaudinusi balsu tarė ji, atsisukusi į Priudansą, - jūs atpasakosite kunigaikščiui šią sceną ir pridursite, kad mums jo nereikia.

Nuo šios dienos apie kunigaikštį daugiau nebuvo nė kalbos. Margarita pasidarė kaip ne ta, kurią anksčiau pažinojau. Ji vengė visko, kas galėjo man priminti aplinką, kurioje ją sutikau. Jokia

žmona, jokia sesuo taip nemylėjo ir nesirūpino savo vyru ar broliu, kaip ji manim. Ši liguista būtybė gerte gėrė visus įspūdžius, jai buvo pasiekiami visi jausmai. Ji atsikratė savo draugų ir savo įpročių, savo kalbos ir andainykščių išlaidų. Jei kas būtų mus pamatęs cinančius iš namų pasiirstyti žavinga mano nupirkta valtele, niekada nebūtų pagalvojęs, kad šita moteris balta suknele, su didele šiaudų skrybėle ir paprastučiu šilkinio apsiaustu ant rankos, jei nuo vandens pakiltų vėsa, - ta pati Margarita Gotjė, kuri prieš keturis mėnesius garsėjo prabanga ir skandalais.

Deja, mes per daug skubėjome būti laimingi, tarsi nujausdami, kad ta laimė neilgalaikė.

Du mėnesius nebuvome net nuvažiavę į Paryžių. Nickas mūsų nelankė, išskyrus Priudansą ir tą Žiuli Diupra, kurią jums minėjau ir kuriai vėliau Margarita įteikė jaudinantį pasakojimą, - aš ji čia turiu.

Ištisas dienas praleisdavau prie savo mylimosios kojų. Mes atverdavom langus į sodą ir, žiūrėdami, kaip po gėlyną linksmai siaučia vasara, sklisdama žiedus net medžių pavėsyje, sėdėjome vienas šalia kito ir gėrėme tą tikrąjį gyvenimą, kurio nei Margarita, nei aš ligi tol nesupratome.

Ta moteris kaip vaikas stebėjosi kiekvienu menkniekiu. Būdavo dienų, kai ji lyg dešimtmetė mergaitė bėgiodavo po sodą paskui drugelį ar laumžirgį. Šita kurtizanė, kurios puokštėms buvo išleista daugiau pinigų, negu reikėtų be rūpesčių pragyventi šeimai, kartais visą valandą prasėdėdavo ant plevutės, žiūrėdama į paprastą gėlę, vadinamą jos vardu¹³.

Kaip tik šiuo metu ji dažnai skaitydavo "Manoną Lesko". Ne kartą radau ją su ta knyga, ir ji visada man sakydavo, kad mylinti moteris negali daryti to, ką darė Manona.

Porą ar trejetą kartų jai parašė kunigaikštis. Atpažinusi rašyseną, ji neskaičiusi atiduodavo laiškus man.

Kai kurios tų laiškų vietos spaudė ašaras man iš akių.

Uždaręs Margaritai savo piniginę, jis tikėjosi ją susigražinti, bet pamatęs, kad ši priemonė nieko neduoda, nustojo ją remtis. Jis parašė jai, prašydamas, kaip kitados, leidimo sugrįžti, kad ir kokios būtų jos sąlygos.

---

¹³ *Marguerite - ramunė (pranc.).*

Aš skaičiau šituos laiškus su primygtiniais, įkyriais prašymais ir plėšiau, nesakydamas Margaritai, kas juose parašyta, ir nesiūlydamas pasimatyti su seniu, nors man buvo gaila to vargšo kenčiančio žmogaus. Bet aš bijoju, kad tokio pasiūlymo ji nesuprastų kaip noro užkrauti ant kunigaikščio pečių namų rūpesčius, kai jis vėl pradės pas ją lankytis, o užvis labiausiai bijoju, kad ji nepagalvotų, jog noriu nusimesti atsakomybę už jos gyvenimą ir visas pasekmes, kurios gali kilti iš jos meilės man.

Galiausiai kunigaikštis, negaudamas atsakymo, nustojo rašęs, o mudu su Margarita toliau gyvenome kartu, nekvaršindami galvos dėl ateities.

— XVIII —

Sunku būtų smulkiai apsaityti naująjį mūsų gyvenimą. Jis susidėjo iš daugybės vaikiškų paikysčių, žavingų mums, bet nereikšmingų tiems, kuriems jas pasakočiau. Jūs žinot, ką reiškia mylėti moterį, žinot, kokios trumpos tuomet būna dienos ir su koku meilės tinguliu plauki į rytdieną. Jums pažįstamas tas viso ko užmiršimas, kuris kyla iš stiprios, kupinos pasitikėjimo abipusės meilės. Visi kiti, išskyrus mylimą moterį, atrodo nereikalingi. Net pradedi gailėtis atidavęs dalelę širdies kitoms moterims ir imi galvoti, kad niekada nepaspausi kitos rankos, tik tą, kurią laikai savojoje. Smegenys neįstengia nei dirbti, nei prisiminti, kitaip sakant, daryti tai, kas atitrauktų nuo vienintelės minties, visą laiką jose glūdinčios. Kasdien atrandi naujų savo mylimosios apžavų, nepažintos palaimos.

Gyvenimas tampa nesibaigiančiu norų tenkinimu, siela virsta vestale, kurios pareiga kurstyti šventąją meilės ugnį.

Sutemus mudu dažnai eidavom pasėdėti į miškelį už namo. Čia klausydavomės linksmos vakaro harmonijos ir abu svajodavom apie netolimą valandėlę, kai iki rytdienos atsidursime vienas kito glėbyje. O kartais visą dieną pragulėdavom lovoje, neįsiliecdami į savo miegamąjį net saulės. Užulaidos būdavo sandariai užtrauktos,

ir išorinis pasaulis kuriam laikui nustodavo mums egzistavęs. Viena Nanina turėjo teisę atidaryti mūsų duris, ir tai tik atnešusi maistą. Mes sotindavomės nesikeldami, nuolat pertraukdami valgymą juokais ir pokštais. Paskui valandėlę numigdavom, nes pasinėrę į savo meilę, buvom nelyginant du atkaklūs plaukikai, iškylantys į paviršių tik atsikvėpti.

Tačiau kartais aš pastebėdavau, kad Margarita nuliūdusi ar net apsiverkusi, ir klausdavau, iš kur tas staigus liūdesys, o ji man atsakydavo:

- Mūsų meilė nepaprasta, mielas Armanai. Tu myli mane taip, lyg niekada nebūčiau priklausiusi niekam kitam, ir aš bijau, kad vėliau, atgailaudamas dėl savo meilės ir kaltindamas mane dėl praeities, nepriverstum vėl pulti į tą aplinką, iš kurios ištraukei. Žinok, paragavusi kitokio gyvenimo, numirčiau, jei tektų grįžti į senąjį. Pasakyk, kad niekada manęs nepaliksi.

- Prisiekiu tau!

Išgirdusi šiuos žodžius, ji įsižiūrėdavo į mane, tarsi norėdama iš akių išskaityti, ar mano priesaika nuoširdi, paskui puldavo man į glėbį ir, įsikniaubusi veidu į krūtinę, sakydavo:

- Tu nežinai, kaip aš tave myliu!

Vieną vakarą mudu rymojom ant palangės ir žiūrėjom į mėnulį, sunkiai kylantį iš debesų palato, klausėmės vėjo, garsiai šiurenančio medžių lapus, laikėmės už rankų, jau gerą ketvirtį valandos tylėdami, ir tada Margarita tarė man:

- Štai jau ir žiema, ar nori iš čia išvažiuoti?

- Kur?

- Į Italiją.

- Tau čia nusibodo?

- Aš bijau žiemos, o labiausiai bijau grįžti į Paryžių.

- Kodėl?

- Dėl daugelio dalykų.

Ir nepaaiškinusi, ko būgštauja, vėl paklausė:

- Ar nori išvažiuoti? Aš parduosiu viską, ką turiu, mes apsigyvensime tenai, nieko neliks iš praeities, ir niekas nežinos, kas aš tokia. Ar nori?

- Važiuojam, jei tai tau suteiks malonumo, Margarita. Leidžiamės į kelionę, - atsakiau jai, - bet kam parduoti daiktus, kuriais grįžusi apsidžiaugsi? Aš ne toks turtingas, kad priimčiau šitokią auką, bet

turiu pakankamai, kad patogiai galėtumėm pakeliauti penktą šešetą mėnesių, jei tai nors kiek tave prablaškys.

- Apskritai, neverta, - pasakė ji, atsiltraukdama nuo lango ir atsisėdusi ant kanapos tamsiame kambaryje. - Kam leisti pinigus tenai? Su manim tu jau ir čia turi pakankamai išlaidų.

- Tu dėl to priekaištauji, Margarita, tai nelabai kilnu.

- Atleisk, mielasis, - tarė ji, duodama man ranką, - šita audra graužia man nervus, sakau visai ne tai, ką noriu pasakyti.

Ir, pabučiavusi mane, nugrimzdo į savo mintis.

Panašios scenos kartojo si syki, ir nors nežinojau, dėl ko jos kyla, pastebėjau, kad Margarita nerimauja dėl ateities. Ji negalėjo abejoti mano meile, kuri stiprėjo sulig kiekviena diena, tačiau aš dažnai matydavau ją nuliūdusią, ir ji niekuomet neaiškindavo man savo liūdesio kitaip, kaip tik fiziniu negalavimu.

Bijodamas, kad jai nenusibostų per daug monotoniškas gyvenimas, siūliau grįžti į Paryžių, bet ji visada atsisakydavo ir tikindavo mane, kad niekur nebūtų tokia laiminga kaip kaimė.

Priudansa atvažiuodavo retai, užtat rašydavo laiškus, kurių aš niekada neprašiau paskaityti, nors kiekvieną sykį jie užtraukdavo Margaritai didžiulį rūpestį. Nežinojau, ką ir galvoti.

Kartą Margarita buvo savo kambaryje. Aš įėjau pas ją. Ji rašė.

- Kam tu rašai? - paklausiau.

- Priudansai. Nori paskaityti, ką parašiau?

Aš baisėjau si viskuo, kas jai galėjo pasirodyti įtarinėjimai, todėl atsakiau Margaritai nebūtinai turįs žinoti, ką ji rašo, tačiau buvau tikras, kad iš šito laiško sužinočiau, ko ji liūdi.

Rytojaus dieną oras buvo puikus. Margarita pasiūlė pasiirstyti valtele ir nuplaukti į Kruasi salą. Ji atrodė labai linksma. Grįžome penktą valandą.

- Buvo ponis Diuvernua, - pamačiusi mus, pranešė Nanina.

- Ji išvažiavo atgal? - paklausė Margarita.

- Taip, ponios karieta. Sakė, taip buvo sutarta.

- Puiku, - linksmai atsakė Margarita. - Tegu padengia stalą.

Po dviejų dienų atėjo Priudansos laiškas, ir porą savaičių Margaritos nebekamavo paslaptinga melancholija, už kurią be paliovos atsiprašinėjo, kai ji jau buvo praėjusi.

Karieta vis negrįžo.

- Kodėl Priudansa negrąžina tavo ekipažo? - paklausiau kažkuria dieną.

- Vienas iš dviejų arklių serga, o karieta taisoma. Šitai verčiau padaryti, kol mes dar čia ir mums jos nereikia, negu laukti, kol grįšime į Paryžių.

Po kelių dienų atvažiavo Priudansa ir patvirtino tai, ką buvo sakiusi Margarita.

Abi moterys vienos vaikštinėjo sode, ir kai aš pas jas atėjau, nusuko kalbą kitur.

Vakare išvažiuodama Priudansa nusiskundė šalčiu ir paprašė Margaritą paskolinti jai kažmyro šalį.

Taip praėjo mėnuo, Margarita buvo linksmesnė ir mylėjo mane labiau negu bet kada.

Tačiau karieta taip ir negrįžo, šalis nebuvo atsiųstas, ir visa tai nenoromis žadino mano smalsumą, o kadangi žinojau, kuriame stalčiuje Margarita laiko Priudansos laiškus, pasinaudojau valandėle, kai ji buvo sode, ir nubėgęs pamėginau atidaryti tą stalčių, bet veltui - jis buvo užrakintas.

Tada pasiraušiau tuose stalčiuose, kur paprastai gulėdavo brangenybės ir deimantai. Juos atidariau be kliūčių, bet dėžutės buvo dingusios, aišku, su viskuo, kas jose buvo.

Baimė lyg peilis pervėrė man širdį.

Norėjau pareikalauti iš Margaritos pasakyti tiesą, kur dingo tie daiktai, bet ji veikiausiai būtų neprisipažinusi.

- Geroji mano Margarita, - pasakiau jai tada, - noriu paprašyti, kad leistum nuvažiuoti į Paryžių. Mano tarnas nežino, kur aš, o namie turbūt yra laiškų nuo tėvo. Jis, be abejo, nerimauja, reikia jam parašyti.

- Važiuk, mielasis, - atsakė ji, - tik grįžk anksčiau.

Aš išvažiavau.

Iškart nulėkiau pas Priudansą.

- Klausykite, - be įžangų kreipiausi į ją, - pasakykite atvirai, kur Margaritos arkliai.

- Parduoti.

- O šalis?

- Parduotas.

- Deimantai?

- Užstatyti.

- Kas viską pardavė ir užstatė?
- Aš.
- Kodėl neperspėjote manęs?
- Margarita uždraudė.
- O kodėl neprašėte manęs pinigų?
- Ji nenorėjo.
- Kam išėjo tie pinigai?
- Skoloms.
- Tai ji jų daug turi?

- Dar tridešimt tūkstančių frankų arba apie tiek. Ak, brangusis, argi aš jums nesakiau? O jūs netikėjote. Užtat dabar įsitikint. Kunigaikštis išvyjo pas jį atėjusį apmušėją, kuriam buvo laidavęs, ir kitą dieną parašė jam, kad nieko nemokėsias už panelę Gotjė. Tas žmogus pareikalavo pinigų, ir dalis jam buvo užmokėta - tie keli tūkstančiai frankų, kurių iš jūsų prašiau. Paskui kažkokie geradariai pranešė jam, kad jo skolininkę kunigaikštis paliko ir ji gyvenanti su neturtingu jaunuoliu. Buvo perspėti ir kiti kreditoriai, jie taip pat pareikalavo pinigų ir uždėjo areštą turtui. Margarita norėjo viską parduoti, bet neužleko laiko, be to, ir aš pasipriešinau. Reikėjo mokėti skolas ir, nenorėdama jūsų prašyti pinigų, ji pardavė arklius, šalius ir užstatė brangenybes. Norite, parodysiu lombardo kvitus?

Ir atidariusi stalčių, Priudansa parodė man tuos popierius.

- Ak, jūs manote, - toliau pamokslavo Priudansa, kaip moteris, turinti teisę sakyti: "Mano buvo teisybė!" - Ak, jūs manote, kad pakanka mylėti vienas kitą ir išvykti į kaimą gyventi pastoralinį, miglų apgaubtą gyvenimą? Ne, drauguži, ne. Be idiliško, dar yra materialusis gyvenimas, ir kilniausius sprendimus rakina prie žemės geležiniai pančiai, nors ir juokingi, bet ne taip lengvai sultraukomi. Margarita tik todėl dvidešimt kartų jūsų neapgavo, kad ji nepaprasta būtybė. Aš ne iš bjaurumo davinėčiau jai patarimus, man buvo skaudu žiūrėti, kaip vargšė mergina praranda viską. Ji nepanoro manęs klausyti! Atsakė, kad myli jus ir neapgaus už nieką pasaulyje. Visa tai labai gražu, labai poetiška, bet šituo neatsipirksi nuo kreditorių, o dabar jai reikia bent trisdešimt tūkstančių frankų, kitaip neišsisuks, kartoju jums.

- Gerai, aš duosiu tokią sumą.
- Jūs ją pasiskolinsit?
- Žinoma, Dieve mano.

- Tai gerai padarysit. Susipyksit su tėvu, išsemsit savo išteklius, o ir trisdešimt tūkstančių greituoju ne taip lengva rasti. Tikėkit manim, brangusis Armanai, aš geriau už jus pažįstu moteris, nedarykit tokios kvailystės, nes vėliau gailėsitės. Turėkite proto. Aš nesakau, palikite Margaritą, bet gyvenkite su ja taip, kaip gyvenot vasaros pradžioje. Leiskite jai ieškoti būdų, kaip išbristi iš šios kebeknės. Kunigaikštis pamažu sugrįš pas ją. Ir grafas de N. dar vakar sakė apmokėsiąs visas skolas ir duosiąs keturis ar penkis tūkstančius frankų per mėnesį, jeigu jinai jį priimsianti. Jis turi du šimtus tūkstančių livrų pajamų. Ji įsigytų tam tikrą padėtį, juk jūs vistiek turėsit ją mesti. Todėl nelaukite, kol nusigyvensit, juoba kad tas grafas de N. - tikras kvailys, ir niekas jums netrukdyt būti Margaritos meilužiu. Iš pradžių ji paverks, paverks, o paskui apsipras ir kada nors padėkos jums už tai, ką padarėt. Įsivaizduokite, kad Margarita ištekėjusi, ir apgaudinėkite vyrą, štai ir viskas.

Sykį aš visa tai jums sakiau, bet tada tai buvo tik patarimas, o dabar - beveik būtinybė.

Priudansos žodžiai buvo žiauri teisybė.

- Taip jau yra, - toliau kalbėjo Priudansa, kišdama atgal popierius, kuriuos man rodė, - kurtizanės visada numato, kad jas kas nors pamils, bet niekada - kad pamils pačios, kitaip atidėtų po truputį pinigų ir, sulaukusios trisdešimties metų, galėtų leisti sau prabangą turėti nieko joms nemokantį meilužį. Jei anksčiau būčiau žinojusi tai, ką žinau dabar! Pagaliau nieko nesakykite Margaritai ir atvežkite ją į Paryžių. Jūs pragyvenote su ja vienas keturis ar penkis mėnesius, ir taip jau gerai. Užmerkite akis, daugiau nieko iš jūsų nereikia. Po poros savaičių ji priims grafą de N., pataupys per žiemą, ir kitą vasarą vėl galėsite pradėti viską iš pradžių. Štai kaip žmonės daro, brangusis!

Priudansa atrodė susižavėjusi savo patarimu, o aš ji su pasibjaurėjimu atmečiau.

Taip elgtis man neleido ne tik meilė ir orumas: aš buvau tvirtai įsitikinęs, kad Margarita, nusistačiusi taip kaip dabar, veikiau mirtų, negu sutiktų su tokiomis dalybomis.

- Gana juokauti, - pasakiau Priudansai. - Tai kiek galutinai reikia Margaritai?

- Jau sakiau, apie trisdešimt tūkstančių frankų.

- Kada reikia šitos sumos?

- Mažiau kaip po dviejų mėnesių.

- Ji ją gaus.

Priudansa patraukė pečlais.

- Aš duosiu jums tuos pinigus, - tariau jai, - bet prisiekite nesakyti Margaritai, kad aš juos daviau.

- Būkite ramus.

- Ir jei ji dar ką nors atsiųs jums parduoti ar užstatyti, perspėkite mane.

- Šito nėra ko bijoti, ji daugiau nieko neturi.

Paskui aš užėjau namo pažūrėti, ar nėra laiškų nuo tėvo.

Jų buvo keturi.

—XIX—

Trijuose pirmuose laiškuose tėvas nerimavo dėl mano tylėjimo ir klausė, kodėl nerašau, paskutiniame davė suprasti, kad žino apie mano gyvenimo permainas, ir pranešė netrukus atvyksiąs.

Tėvą aš visada labai gerbiau ir nuoširdžiai mylėjau. Atsakiau, kad buvau trumpam išvykęs, todėl nerašiau, ir paprašiau perspėti, kurią dieną atvažiuos, kad galėčiau pasitikti.

Aš daviau tarnui savo adresą kaime ir liepiau pristatyti patį pirmąjį laišką su C. antspaudu, paskui nedelsdamas išvykau į Buživalį.

Margarita laukė manęs prie sodo vartų.

Jos žvilgsnis buvo kupinas nerimo. Ji puolė man ant kaklo ir neišlaikė nepaklaususi:

- Ar matei Priudansą?

- Ne.

- Tu ilgai užtrukai Paryžiuje.

- Radau laiškų nuo tėvo ir turėjau į juos atsakyti.

Po kelių minučių uždususi atbėgo Nanina. Margarita atsistojo ir nusivedė ją į šalį.

Kai Nanina išėjo, Margarita atsisėdo šalia manęs, paėmė už rankos ir tarė:

- Kodėl tu mane apgavai? Tu buvai pas Priudansą?

- Kas tau sakė?

- Nanina.

- O iš kur ji žino?

- Ji tave sekė.

- Tu liepei jai mane sekti?

- Taip. Aš pagalvojau, kad turi būti svarbi priežastis, jei tu važiuoji į Paryžių, juk keturis mėnesius nebuvai manęs palikęs. Bijojau, kad tau nebūtų atsitikusi kokia nelaimė ar kad nenucitum pas kitą moterį.

- Kūdiki!

- Dabar nusiraminau, žinau, ką tu veikei, tik nežinau, ką išgirdai.

Aš parodžiau Margaritai tėvo laiškus.

- Aš ne to klausiu, noriu žinoti, ko tu buvai pas Priudansą.

- Aplankyti.

- Meluoti, drauguži.

- Gerai, aš buvau paklausti, ar tavo arklys jau taisosi ir ar jai nebereikia tavo šalio ir brangenybių.

Margarita paraudo, bet nieko neatsakė.

- Ir sužinojau, - toliau kalbėjo aš, - ką tu padarei su savo arkliais, šallais ir deimantais.

- Tu ant manęs už tai supykai?

- Aš supykau už tai, kad nepaprašei manęs tiek, kiek tau reikėjo.

- Jeigu moters santykiai su vyru tokie kaip mūsų, ir ji turi nors kiek savigarbos, tai greičiau viską paaukos, negu paprašys pinigų iš mylimojo ir užtemdys meilę naudos šėšėliu. Aš įsitikinusi, tu mane myli, bet neįsivaizduoji, kokia nepatvari meilė tokioms merginoms kaip aš. Kas žino? Gal vieną dieną, pristigęs pinigų ar apimtas nuobodulio, įžvelgsi mūsų santykiuose gudriai paslėptą išskaičiavimą! Pleputė Priudansa! Kam man tie arkliai? Tik sutaučiau juos pardavusi. Puikiai galiu apsieiti be jų, o ir išlaikymui pinigų neleisiu. Svarbu, kad tu mane mylėtum, daugiau man nieko nereikia, o tu mane mylesi ir be arklių, be šalio, be deimantų.

Visa tai buvo pasakyta taip paprastai, kad man ašaros iš akių ištryško jos klausantis.

- Mano geroji Margarita, - atsakiau, stipriai spausdamas mylimąją rankas, - juk puikiai supratai, kad vieną dieną vis tiek sužinosiu

apie tavo auką, o kai sužinosiu, imsiuosi priemonių.

- Kodėl?

- Mano brangus kūdiki, aš nesutiksiu, kad dėl meilės man nustotum bent vienos brangenybės. Aš taip pat nenoriu, kad pristigusi pinigų ar apimta nuobodulio pagaltotum, jog gyvendama su kitu žmogumi nepatirtum tokių valandų ir nors akimirka pasigailėtum, kad gyveni su manim. Po keleto dienų tau bus gražinti arkliai, deimantai ir šaliai. Jie tau reikalingi kaip oras, ir gal juokinga, bet aš tave labiau myliu prašmatniai negu paprastai atrodančią.

- Tada tu manęs nemyli.

- Kvailute.

- Jei mane mylėtum, leistum man mylėti savaip, bet tu ir toliau žiūri į mane tik kaip į kurtizaną, kuriai ši prabanga būtina, ir manai, kad visą laiką turi man mokėti. Tu gėdijiesi priimti mano meilės įrodymus. Nejučiom galvoji vieną dieną mane mesti ir stengiesi, kad tavo orumo netemdytų joks šešėlis. Tavo tiesa, drauguži, bet aš vyliausi geresnės dalios.

Ir Margarita buvo besistojanti, bet aš ją sulaikiau.

- Aš noriu, kad tu būtum laiminga ir neturėtum ko man prikišti, štai ir viskas.

- Ir mes išsiskirsime!

- Kodėl, Margarita? Kas gali mus išskirti? - sušukau aš.

- Tu, nes neleidai man suprasti savo padėties ir iš tuštybės nori, kad aš pasilikčiau savojoje. Tu, nes išsaugodamas prabangą, kurioje gyvenau, nori išsaugoti mus skiriančią moralinę prarają. Tu, nes netiki nesavanaudiška mano miele ir nesidaliji su manim savo turtu, iš kurio abu galėtume laimingai gyventi, o vėrciau ruošiesi nuskursti kaip juokingų prietarų vergas. Nejau manai, kad karietą ir brangenybes galiu lyginti su tavo meile? Nejau manai, kad mano laimė - tai tas blizgesys, kuris patinka, kai nieko nemyli, o kai pamilsti, pasidaro grasus? Tu apmokėsi mano skolas, išiekvosi savo turtą ir mane išlaikysi! Kiek visa tai truks? Porą trejetą mėnesių, o tada jau bus per vėlu pradėti tokį gyvenimą, kokį tau siūlau, nes tada tu viską imsi iš manęs, o garbingas žmogus negali šito sau leisti. Dabar tu turi aštuonis ar dešimt tūkstančių frankų pajamų, iš kurių mudu galim gyventi. Aš parduosiu nereikalingus daiktus, ir vien tik iš to susidarys du tūkstančiai livrų per metus. Mes išsinuomosim mažą gražų butuką ir gyvensim kartu. Vasarą

išvažiuosim į kaimą, susirasim ne tokį namą kaip šis, o aediduką namelį dviem. Tu nepriklausomas, aš laisva, mudu jauni, dangaus vardu maldauju, Armanai, negražink manęs į tą gyvenimą, kurį kažkada buvau priversta gyventi.

Neįstengiau atsakyti, akys paplūdo dėkingumo ir meilės ašaromis, ir aš puoliau Margaritai į glėbį.

- Aš norėjau, - vėl prabilo ji, - viską sutvarkyti be tavęs, apsimokėti skolas ir įsirengti naują butą. Spalio mėnesį būtime grįžę į Paryžių, ir aš būčiau tau viską pasakiusi, bet kadangi Priudansa tau viską papasakojo, turi sutikti iš anksto, užuot sutikęs paskui. Ar pakankamai mane myli, kad šitai padarytum?

Neįmanoma buvo pasipriešinti tokiam atsidavimui. Aš karštai išbučiavau Margaritai rankas ir atsakiau:

- Padarysiu viską, ko tu norėsi.

Taigi jos planas buvo priimtas.

Tada ji pasidarė pašėlusiai linksma: šoko, dainavo, džiūgavo dėl naujo paprasto butuko, jau dabar tarėsi su manim, kokiam kvartale ir koks jis turėtų būti. Ji džiaugėsi ir didžiavosi savo sprendimu, kuris turėjo galutinai mus suartinti.

Aš irgi nenorėjau nuo jos atsilikti.

Vienu ypu apsisprendžiau dėl savo gyvenimo. Sutvarkiau turtą ir užrašiau Margaritai iš motinos paveldėtą rentą, kuri man atrodė tokia menka atsilyginti už jos auką.

Man liko dar penki tūkstančiai frankų metinių pajamų, gautų iš tėvo, ir jų man, kad kokios, turėjo pakakti pragyvenimui.

Aš nesakiau Margaritai, ką nusprendžiau, nes buvau tikras, kad ji atsisakys tokios dovanos.

Šitą rentą gaudavau pagal šešiasdešimties tūkstančių frankų įkaitinį raštą už namą, kurio nė akyse nebuvo matęs. Žinojau tik, kad kiekvieną ketvirtį tėvo notaras, senas mūsų šeimos draugas, perduodavo man septynis šimtus penkiasdešimt frankų, o aš paprasčiausiai pasirašydavau.

Tą dieną, kai mudu su Margarita nuvažiavom į Paryžių ieškoti buto, nuėjau pas notarą ir paklausiau, ką reikia daryti, norint perduoti rentą kitam asmeniui.

Žmogelis pamane, kad nusigyvenau, ir pasiteiravo, kodėl ketinu perduoti rentą. Kadangi anksčiau ar vėliau vis tiek turėjau prisipažinti, kam noriu dovanoti tokią dovaną, iškart išklojau visą teisybę.

Jis man neprieštaravo, nors, kaip notaras ir draugas, turėjo tokia teisę, tik pažadėjo viską sutvarkyti kaip galima geriau.

Žinoma, aš jį paprašiau, gink Dieve, nieko nesakyti tėvui ir nulėčiau pas Margaritą, kuri laukė manęs pas Žiuli Diupra. Margarita nusprendė verčiau užėiti pas ją, negu klausytis Priudansos pamokslų.

Mudu leidomės ieškoti buto. Visi, kuriuos apžiūrėjome, Margaritai pasirodė per brangūs, o man - per prasti. Galiausiai radome linkamą viename iš ramiausių Paryžiaus kvartalų - mažą priestatą, atokiau nuo pagrindinio namo.

Už šio priestato tuoj pat prasidėjo sodas, apjuostas gana aukšta siena, kuri skirs mus nuo kaimynų, bet neužstos reginio.

Ko nors geresnio negalėjome ir tikėtis.

Aš nuėjau atsisakyti savo buto, o Margarita - pas įgaliotinį, kuris, anot jos, jau buvo daręs vienai jos draugei tai, ko ji ruošėsi jį prašyti.

Mudu susitikom Provanso gatvėje, ji buvo sužavėta. Tas įgaliotinis pažadėjęs užmokėti visas jos skolas, išduoti kvitą ir dar gražinti jai apie dvidešimt tūkstančių frankų, kai parduos baldus.

Iš varžytynių kainų jūs matėte, kad šis doras žmogelis būtų užsidirbęs iš savo klientės daugiau nei trisdešimt tūkstančių.

Mes linksmi išvykom į Buživaiį ir toliau kūrėm planus ateičiai, kuri dėl mūsų nerūpestingumo, o ypač dėl meilės rodėsi mums gražiausių spalvų.

Po aštuoneto dienų mudu pusryčiavome, kai įėjo Nanina perspėti, kad atvyko mano tarnas.

Liečiau jį pašaukti.

- Pone, - tarė jis man, - jūsų tėvas atvažiavo į Paryžių ir prašo jus tučtuojau grįžti namo, kur jis jūsų laukia.

Šita naujiena buvo pati paprasčiausia, tačiau ją išgirdę mudu su Margarita susižvalgėme.

Mes nujautėme nelaimę.

Ji nesakė man, kokį įspūdį padarė ši žinia, bet aš jaučiau tą patį ir, duodamas jai ranką, pasakiau:

- Nieko nebijok.

- Grįžk kaip galėdamas greičiau, - sušnibždėjo Margarita, bučiuodama mane, - lauksiu tavęs prie lango.

Išsiučiau Žozefą pasakyti tėvui, kad tuojau atvyksiu.

Iš tiesų po poros valandų buvau Provanso gatvėje.

—XX—

Tėvas, apsivilkęs chalatą, sėdėjo mano svetainėje ir rašė.

Iš to, kaip jis pakėlė į mane akis, kai įėjau, iškart supratau, kad kalba bus rimta.

Tačiau aš užkalbinau ir pabučiavau jį taip, tarsi jo veide nieko nebūčiau įžvelgęs: - Kada atvažiavote, tėve?

- Vakar vakare.

- Ir, kaip visada, apsistojote pas mane?

- Taip.

- Labai gaila, kad nebuvau čia ir jūsų nepasitikau.

Tikėjau, kad po šių žodžių tėvas iškart pradės skaityti pamokslą, kurį žadėjo šaltas jo veidas, bet jis nieko neatsakė, užantspaudavo ką tik parašytą laišką ir liepė Žozefui nunešti jį į paštą.

Kai likome vieni, tėvas atsistojo ir, atsirėmęs į židinį, tarė man:

- Mielasis Armanai, mums reikia pakalbėti apie rimtus dalykus.

- Aš klausau, tėve.

- Ar pažadi būti nuoširdus?

- Kaip visada.

- Ar tiesa, kad gyveni su moterim, pavarde Margarita Gotjė?

- Tiesa.

- Ar žinai, kas buvo ta moteris?

- Kurtizanė.

- Tai dėl jos tu šiais metais neatvažiavai pas mane ir seserį?

- Taip, tėve, prisipažįstu.

- Vadinas, tu labai myli tą moterį?

- Pats matote, tėve, nes dėl jos neatlikau savo šventos pareigos ir dabar nuolankiai prašau už tai atleisti.

Tėvas, matyt, nesitikėjo tokių tiesių atsakymų, nes valandėlę pagalvojo, o paskui tarė man:

- Tu tikriausiai supratai, kad negalėsi visada šitaip gyventi?

- Bijau, tėve, kad nesupratau.

- Bet turėjote suprasti, - toliau kalbėjo tėvas, jau sausesniu tonu.
- kad aš to nepakęsiu.
- Aš maniau, kol nepadariau nieko, kas pakenktų jūsų geram vardui ar šeimos garbei, galys gyventi taip, kaip gyvenu, ir tai truputį malšina mano būgštavimus.
- Meilė daro žmogų atsparų visoms negandoms. Aš buvau pasirošęs bet kokiai kovai, net ir su tėvu, kad tik išsaugočiau Margaritą.
- Atėjo laikas pradėti gyventi kitaip.
- Kodėl, tėve?
- Todėl, kad dabar jūsų elgesys žeidžia šeimos garbę, kurią tvirtinat branginąs.
- Nesuprantu, ką jūs norite pasakyti.
- Aš paaiškinsiu. Jūs turite meilužę, čia nieko blogo. Jūs jai mokate, kaip ir kiekvienas padorus žmogus privalo mokėti kurtizanei, na ir puiku. Bet jūs dėl jos užmirštate švenčiausias priederines, leidžiate, kad paskalos apie jūsų skandalingą gyvenimą pasiektų net atkampią provinciją ir miestų šešėlį ant gero vardo, kurį jums daviau, štai ko neturi būti ir nebus.
- Leiskite pasakyti, tėve, kad tie, kurie jums perdavė tokius gandus, patys nežino teisybės. Aš esu Gotjė meilužis, gyvenu su ja, ir čia nėra nieko nuostabaus. Aš neduodu panelei Gotjė vardo, kurį iš jūsų gavau, išleidžiu jai tiek, kiek galiu išleisti, aš nepasidariau jokios skolos ir pagaliau neatsidūriau tokioje padėtyje, kad tėvas turėtų teisę pasakyti sūnui tai, ką jūs pasakėte man.
- Tėvas visada turi teisę išvesti sūnų iš blogo kelio, kai mato savo vaiką juo pasukus. Jūs dar nepadarėte nieko blogo, bet padarysite.
- Tėve!
- Pone, aš geriau už jus pažįstu gyvenimą. Tik visiškai tyrų moterų jausmai būna visiškai tyri. Bet kokia Manona gali sukurti De Grijė, bet laikai ir papročiai pasikeitė. Žmonės sensta ir mokosi iš klaidų. Jūs paliksite savo meilužę.
- Man sunku jums nepaklusti, tėve, bet tai neįmanoma.
- Aš priversiu.
- Deja, tėve, jau nebėra Šventos Margaritos salos, kur būdavo siunčiamos kurtizanės, o jeigu būtų ir jūs pasirūpintumėte, kad ją ten išsiųstų, aš vykčiau paskui panelę Gotjė. Ką padarysi? Gal aš ir klystu, bet galiu būti laimingas tik su sąlyga, kad liksiu tos moters meilužis.

- Klausykite, Armanai, prasikrapštykite akis, juk tai aš, jūsų tėvas, aš visada jus mylėjau ir troškau jums laimės. Nejaugi garbinga kaip su žmona gyventi su moterim, kuri priklausė visiems?

- Argi tai svarbu, tėve, jeigu ji daugiau niekam nepriklausys! Argi tai svarbu, jeigu ta mergina mane myli, jeigu ją permainė jos meilė man ir mano meilė jai! Argi tai svarbu, jeigu ji atgimė!

- Nejaugi jūs, pone, galvojate, kad garbingo žmogaus misija - vesti į doros kelią kurtizanas? Nejaugi manote, kad Dievas davė jums tokį tikslą gyvenime ir kad jūsų širdis negali susižavėti kuo nors kitu? Kokią išvadą iš šito stebuklingo atsivertimo padarysite ir ką apie savo dabartinės kalbas galvosite, kai jums bus keturiasdešimt? Tik pasijuoksit iš savo meilės, jei galėsite pasijuokti, jei ji nebus palikusi jūsų gyvenime per daug gilių pėdsakų. Kas jūs šiandien būtumėt, jei jūsų tėvas būtų žiūrėjęs į gyvenimą taip kaip jūs, ir, pasidavęs visiems tiems meilės vėjams, užuot akylai saugojęs garbę ir sąžinę. Pagalvokit, Armanai, ir nekalbėkit daugiau tokių kvailysčių. Maldauju, palikite tą moterį.

Aš nieko neatsakiau.

- Armanai, - toliau kalbėjo tėvas, - jūsų šventos motinos vardu prašau, atsisakykite tokio gyvenimo, jūs jį užmiršite greičiau, negu atrodo, juk jūs su juo riša tik neįmanomos teorijos. Jums dvidešimt ketveri metai, pagalvokite apie ateiťį. Jūs negalite amžinai mylėti šitos moters, o ir ji jūsų amžinai nemylės. Judu perdedat savo meilę. Jūs žlugdote savo karjerą. Dar žingsnis, ir jau negalėsite išsukti iš šito kelio, o paskui visą gyvenimą galėsitės dėl savo jaunystės. Išvažiuokite, mėnesį ar du pagyvenkite su seseria. Poilsis ir tyra šeimos meilė greitai išgydys jus nuo tos karštligės, nes tai ir yra karštligė.

Per tą laiką jūsų meilužė nusiramins, susiras kitą meilužį, ir kai pamatysite, dėl ko vos nesusipykot su tėvu ir vos nepraradot jo meilės, pasakysit man, kad gerai padariau pas jus atvažiavęs, ir padėkosit. Juk tu važiuosi, tiesa, Armanai?

Aš jaučiau, kad tėvo tiesa dėl visų kitų moterų, bet buvau įsitikinęs, kad netiesa dėl Margaritos. Tačiau jis taip švelniai, tokiu maldaujamu balsu ištarė paskutinius žodžius, kad aš nedrįsau atsakyti.

- Na kaip? - susijaudinęs paklausė jis.

- Tai va, tėve, aš nieko negaliu jums pažadėti, - šliaip taip

išspaudžiau. - Tai, ko jūs prašote, virši ja mano jėgas. Tikėkit manim. - toliau kalbėjau aš, matydamas, kad tėvas nekantriai mostelėjo, - jūs perdedate šio ryšio pasekmes. Margarita ne tokia, kaip jūs manote. Ši meilė anaipol nenuitrenkia manęs į blogą kelią, priešingai, puoselėja doriausius jausmus. Tikra meilė visada daro žmogų geresnį, nesvarbu, kokia moteris tą meilę įkvepia. Jei pažintumėt Margaritą, suprastumėt, kad man negresia joks pavojus. Ji kilni kaip pačios kilniausios moterys. Kiek kitos yra gobšios, tiek ji nesavanaudiška.

- Bet tai netrukdo jai priimti visą jūsų turtą, nes tie šešiasdešimt tukstančių frankų, kuriuos paveldėjote iš motinos ir kuriuos jai atiduodate, yra visas jūsų turtas, gerai tai atminkite.

Tėvas, matyt, laikė pabaigai šitą kozirį ir šitą grasinimą, norėdamas kirsti paskutinį smūgį.

Bet jo grasinimams aš buvau atsparesnis negu maldavimams.

- Kas jums sakė, kad aš ruošiuosi atiduoti jai tuos pinigus? - paklausiau.

- Mano notaras. Argi doras žmogus galėjo tai padaryti manęs neperspėjęs? Tai va, aš atvažiavau į Paryžių sultrukdyti jums išeiti elgetomis dėl kažkokios mergšės. Motina mirdama paliko jums lėšų gyventi garbingai, o ne rodyti dosnumą meilužėms.

- Prisiekiu, tėve, Margarita nežinojo apie šią dovaną.

- Tai kam jūs taip darote?

- Todėl, kad Margarita, ta moteris, kurią jūs šmeižiate ir verčiate palikti, auکوja viską, ką turi, kad galėtų gyventi su manim.

- Ir jūs priimate tokią auką? Koks jūs tada vyras, pone, jei leidžiate kažkokiai panelei Margaritai ką nors jums aukoti? Bet dabar įsakau. Aš nepakėsiu tokių niekšybių savo šeimoje. Susikraukit lagaminus ir ruoškitės keliauti su manim.

- Atleiskite, tėve, - pasakiau jam, - bet aš nevažiuosiu.

- Kodėl?

- Todėl, kad jau esu to amžiaus, kai nepaklūstama įsakymams. Tėvas išbalo, išgirdęs tokį atsakymą.

- Ką gi, pone, - tarė jis, - dabar aš žinau, ką man daryti.

Jis paskambino.

Įėjo Žozefas.

- Nusiuškite mano lagaminus į "Paryžiaus" viešbutį. - paliepė jis tarnui. Ir nuėjo į savo kambarį persirengti!

Kai jis pasirodė, aš priėjau prie jo.

- Pažadėkite man, tėve, - tariau jam, - nedaryti nieko, kas pakenktų Margaritai.

Tėvas stabtelėjo, pažvelgė į mane su panika ir tiek tepasakė:

- Jūs iš proto išsikraustėte.

Iš išėjo, smarkiai trenkęs durimis.

Aš taip pat nulipau žemyn, pasisamdžiau kabrioletą ir išvažiavau į Buživalį.

Margarita laukė manęs prie lango.

—XXI—

- Pagaliau! - sušuko ji, puldama man ant kaklo. - Sugrįžai! Koks tu išbalęs!

Tada aš jai papasakojau sceną su tėvu.

- Ak, Dieve mano! Taip ir maniau, - tarė ji. - Kai įėjo Žozefas ir pranešė atvykus tavo tėvą, aš sudrebėjau, tarsi išgirdusi apie kokią nelaimę. Vargšas drauge, tai per mane tiek nemalonumų. Gal verčiau palikti mane, negu pyktis su tėvu. Bet aš jam nieko nepadariau. Mes gyvenam labai tyliai ir žadam gyventi dar tyliau. Jis puikiai žino, kad tau reikia meilužės, ir turėtų džiaugtis, kad ta meilužė - aš, juk aš tave myliu ir nereikalauju daugiau, negu tu išgali. Ar sakei jam, kaip ketinam gyventi ateityje?

- Taip, dėl to jis labiausiai ir supyko, nes mūsų planai rodo abipusę mudviejų meilę.

- Tai ką daryti?

- Gyventi kartu, mano geroji Margarita, ir laukti, kol audra praeis.

- O ar praeis?

- Turi praeiti.

- Bet tavo tėvas taip paprastai nenusiramins?

- Ką jis padarys?

- Ar aš žinau? Viską, ką gali padaryti tėvas, kad sūnus paklustų. Jis primins tau mano pračią ir gal suteiks man garbę sugalvodamas naują istoriją, kad tu mane paliktum.

- Juk puikiai žinai, aš tave myliu.

- Žinau, bet taip pat žinau, kad anksčiau ar vėliau reikia paklusti tėvui ir galbūt kada nors jis tave įtikins.

- Ne, Margarita. Tai aš jį įtikinsiu. Čia jo draugų liežuviai jį taip supykde. Bet jis geras, teisingas ir supras klydęs. Pagaliau kas man rūpi?

- Nekalbėk taip, Armanai. Aš nė už ką nenoriu supykdyti tavęs su šeima. Šiandien tegul jau bus taip, o rytoj grįžk į Paryžių. Tavo tėvas bus pagalvojęs, kaip ir tu, ir gal judu geriau sutarsit. Nesiginėyk dėl jo principų, apsimesk, kad nusileidi kai kuriems jo norams, nurodyk per didelio prisirišimo prie manęs, ir jis paliks viską, kaip buvę. Neprarask vilties, mielasis, ir būk tikras dėl vieno: kad ir kas atsitiktų, tavo Margarita priklausys tik tau.

- Tu man prisieki?

- Argi dar reikia prisiekti?

Kokia palaima leistis įtikinėjamam mylimos būtybės! Mudu su Margarita visą dieną prakalbėjom apie savo planus, tarsi suprasdami, kad būtina kuo greičiau juos įgyvendinti. Kas minutę laukime ko nors įvyksiant, bet, laimė, diena praėjo be jokių naujienų.

Rytojus dieną dešimtą valandą aš išvažiavau ir apie vidurdienį buvau viešbutyje.

Tėvas buvo jau išėjęs.

Grįžau į savo butą vildamasis, kad jis ten ateis. Bet veltui. Nuėjau pas notarą. Veltui!

Grįžau į viešbutį ir pralaukiau iki šešių. Ponas Diuvalis negrįžo.

Tuomet išvažiavau į Buživalį.

Margaritą radau ne laukiančią manęs kaip vakar, o sėdinčią kamputyje prie židinio, kurį šiuo metu jau reikėjo kūrenti.

Ji buvo taip nugrimzdusi į savo mintis, kad neišgirdo, kaip priėjau prie jos fotelio, ir neatsigręžė, kai paliečiau lūpomis jos kaktą. Ji sudrebėjo, lyg tas bučinys būtų staiga prižadinęs ją iš miegų.

- Tu mane išgąsdinai, - tarė ji. - Kaip tavo tėvas?

- Aš jo nemačiau. Nežinau, ką tai reiškia. Nėradau jo nei viešbutyje, nei jokioje kitoje vietoje, kur jis galėjo būti.

- Tai rytoj vėl turėsi važiuoti jo ieškoti.

- Man labai norėtusi palaukti, kol jis mane susiras. Manau padaręs viską, ką privalėjau.

- Ne, drauguži, šito negana, turi važiuoti pas tėvą, ir būtinai rytoj.

- Kodėl būtinai rytoj, o ne kurią kitą dieną?

- Todėl, - atsakė Margarita ir, man pasirodė, truputį paraudo nuo tokio klausimo, - kad kuo būsi atkaklesnis, tuo jis greičiau mums atleis.

Visą likusią dieną Margarita buvo susirūpinusi, išsiblaškiusi, liūdna. Aš po du kartus turėjau kartoti savo klausimus, kad sulaukčiau iš jos atsakymo. Ji aiškino savo susirūpinimą baimė dėl ateities, kurią jai kelia paskutinių dviejų dienų įvykiai.

Visą naktį raminau ją, o kitą rytą ji prisispyrusi prašė mane važiuoti, bet aš niekaip nesupratau, kodėl.

Tėvo nebuvo kaip ir vakar, bet išeidamas jis paliko man laišką:

"Jei šiandien pas mane atvažiuosite, palaukite iki ketvirtos valandos. Jei ketvirtą valandą dar nebūsiu grįžęs, atvažiuokite rytoj su manim papietauti: man reikia pasikalbėti".

Laukiau iki nurodytos valandos. Tėvas nepasirodė. Tada aš išvažiavau.

Vakar radau Margaritą nuliūdusią, o šiandien karščiuojančią ir susijaudinusią. Pamačiusi mane įeinant, ji puolė man ant kaklo ir ilgai verkė mano glėbyje.

Aš išsigandau dėl tokio priepuolio ir ėmiau klausinėti, ko ji staiga taip sugrudo. Ji nieko kaip reikiant nepaaiškino, tik prisigalvojo visokių niekų, kurių moterys paprastai prisigalvoja, kai nenori sakyti tiesybės.

Kai ji truputį apsiraminė, papasakojo apie savo keltinę, parodžiau tėvo laišką ir pasakiau, kad gal jis mums gera lemia.

Pamačiusi tą laišką ir išgirdusi mano pastabą, ji tiesiog paplūdo ašaromis, aš net gavau pašaukti Naniną, ir mudu, bijodami nervų priepuolio, paguldėme vargšėlę į lovą, o ji be paliovos raudavo ir netarė nė žodelio, tik spaudė ir bučiavo man rankas.

Norėdamas kaip nors išsiaiškinti jos būklę, paklausiau Naniną, ar man nesant šeimininkė negavo kokio laiško ir ar niekas pas ją nėsilankė bet Nanina atsakė, kad niekas nėsilankė ir nieko neatnešė.

Tačiau nuo vakar kažkas buvo įvykę, ir aš juo labiau nerimastavau, kad Margarita tai nuo manęs slėpė.

Vakare ji mažumėlę aprimo ir, pasisodinusi mane lovos kojų galy, vėl ilgai kalbėjo apie savo meilę. Paskui nusišypsojo man, bet per jėgą, nes jos akys nejučiom traukėsi ašarų migla.

Visaip stengiausi priversti ją prisipažinti, ko iš tikrųjų sielvartauja, bet ji užsispyrusi kartojo vis tas pačias neaiškias priežastis, kurias jums jau minėjau.

Galiausiai ji užmigo mano glėbyje, tačiau tokiu miegu, nuo kurio kūnas nepailsi, o būna kaip sudaužytas. Tarpais ji riktelėdavo, staiga atsibUSDavo ir, įsitikinusi, kad aš šalia, versdavo prisiekti, jog ją myliu.

Aš nesupratau, iš kur tie skausmo protrūkiai, besikartojantys ligi ryto. Tada Margarita nugrimzdo į snaudulį. Ji buvo nemiegojusi dvi naktis.

Jos poilsis buvo neilgas.

Apie vienuoliktą Margarita atsibudo ir, pamačiusi, kad aš atsikėlęs, apsidairė aplink ir sušuko:

- Tu jau iščini?

- Ne, - atsakiau, imdamas ją už rankų, - bet norėjau leisti tau pamiegoti. Dar anksti.

- Kelintą valandą važiuosi į Paryžių?

- Ketvirtą.

- Taip anksti? O iki tol būsi su manim, tiesa?

- Be abejo, juk visada taip darau.

- Kokia laimė! Dabar pusryčiausime? - išsiblaškiusi paklausė.

- Jeigu nori.

- O paskui tu mane bučiuosi ligi išvyksi.

- Taip, ir grįšiu kiek galėdamas anksčiau.

- Grįši? - paklausė ji, žiūrėdama į mane padėrusiomis akimis.

- Žinoma.

- Aišku, tu grįši šį vakarą, o aš lauksiu tavęs, kaip visada, ir tu mylėsi mane, ir mes būsim laimingi, kokie esame nuo pat mudviejų pažinties pradžios.

Šitie žodžiai buvo pasakyti tokiu trūkčiojančiu balsu ir, rodės, slėpė tokią skausmingą mintį, kad aš išsigandau, jog ji pradės kliedėti.

- Klausyk, - pasakiau jai, - tu sergi, aš negaliu tavęs taip palikti. Parašysiu tėvui, kad manęs nelauktų.

- Ne, ne! - staiga sušuko ji. - Nedaryk to. Tėvas dar apkaltins mane, kad neleidžiu tavęs, kai jis nori tave pamatyti. Ne, ne, tau reikia važiuoti, reikia! Be to, aš ir nesergu, aš puikiai jaučiuosi. Tik sapnavau blogą sapną ir atsibudau sunkia galva.

Nuo šios valandėlės Margarita stengėsi rodytis linksmesnė. Ir daugiau neverkė.

Kai atėjo laikas važiuoti, paklausiau, ar nenorėtų palydėti manęs iki geležinkelio: tikėjau, kad pasivaikščiojimas ją prablaškys, o grynas oras išeis į naudą. Ir dar man norėjosi kuo ilgiau su ja pabūti.

Ji sutiko, pasiėmė apsiaustą ir susiruošė palydėti kartu su Nanina, kad nereikėtų grįžti vienai.

Gal dvidešimt kartų man buvo pašokęs noras nevažiuoti. Bet tikėjau, greitai grįžti ir bijojau dar kartą užpykdyti tėvą, todėl susilaikiau ir sėdau į traukinį.

- Iki vakaro, - pasakiau Margaritai atsisveikindamas.

Ji neatsiliepė.

Vieną kartą ji jau neatsakė man į tokius žodžius, ir, prisimenate, grafas de G. praleido pas ją naktį, bet tai buvo taip seniai, kad išdilo man iš atminties, ir jei aš ko nors bijojau, tai tik ne Margaritos apgaulės.

Atvažiavęs į Paryžių, nulėkiau pas Priudansą paprašyti, kad nuvažiuotų pas Margaritą, tikėdamasis, jog jos energija ir linksmumas išblaškys mano mylimąją.

Aš įėjau nepranešęs ir radau Priudansą užsiėmusią savo tualetu.

- Ak! - sunerimusi tarė ji. - Ar ir Margarita su jumis?

- Ne.

- Kaip ji laikosi?

- Ji serga.

- Tai ji šiandien neatvažiuos?

- Argi turėjo atvažiuoti?

Ponia Diuvernua paraudo ir truputį sumišusi atsakė:

- Aš tik norėjau paklausti, ar neatvažiuos ir ji, jei gi jūs atvažiavote į Paryžių.

- Ne.

Aš žiūrėjau į Priudansą. Ji nuleido akis, ir aš tariausi išvydęs jos veide baimę dėl mano užtrukusio vizito.

- Aš net užvažiauvau jūsų paprašyti, brangioji Priudansa, jei nieko neveiksite, nuvažiuoti šįvakar pas Margaritą. Pabūtumėt su ja, galėtumėt ten ir pernaktvoti. Dar niekada nemačiau jos tokios kaip šiandien ir bijau, kad nesusirgtų.

- Turiu pietauti mieste, - atsakė Priudansa, - ir negalėsiu šį vakarą pasimatyti su Margarita, bet aš ją pamatysiu rytoj.

Aš atsisveikinau su poniu Diuvernua, kuri man pasirodė beveik tokia pat susirūpinusi kaip Margarita, ir nuvažiavau pas tėvą, kuris iškart įsmeigė į mane įdėmų žvilgsnį.

Jis padavė man ranką.

- Aš apsidžiaugiau dviem jūsų vizitais, Armanai, - pasakė jis, - jie man davė vilties, kad jūs taip pat apsigalvojote, kaip ir aš.

- Ar galiu jūsų paklausti, tėve, prie kokių priėjote išvadų?

- Aš smarkiai perdėjau gautas žinias apie judviejų ryšį, drauguži, ir pasižadėjau nebūti tau toks griežtas.

- Ką jūs sakote, tėve! - sušukau nesitverdamas džiaugsmu.

- Sakau, mano brangusis sūnau, kad kiekvienam jaunuoliui reikia turėti meilužę, ir dar kartą apsiklausinėjęs nusprendžiau, jog verčiau tegul tavo meilužė būna Margarita Gotjė, negu kokia nors kita.

- Tėve mano geriausias! Koks aš laimingas!

Mudu pakalbėjome keletą minučių, paskui sėdom prie stalo. Tėvas per visus pietus buvo labai malonus.

Aš nekantravau grįžti į Buživalį ir papasakoti Margaritai apie šią laimingą permainą. Ir kas akimirka žvilgčiojau į laikrodį.

- Tu žiūri į laikrodį, - pasakė tėvas, - skubi mane palikti. Ak, tas jaunimas! Tai jūs visada aukojate nuoširdų prieraišumą dėl abejotinų ryšių?

- Nekalbėkite taip, tėve! Margarita mane myli, aš tuo įsitikinęs.

Tėvas nieko neatsakė, iš jo išraiškos negalėjai suprasti, ar jis abejoja, ar tiki.

Jis labai spyrėsi, kad praleisčiau su juo visą vakarą ir išvažiuočiau tik kitą dieną, bet aš pasakiau, kad palikau Margaritą sergančią, ir paprašiau leisti vykti pas ją anksčiau, žadėdamas rytoj vėl sugrįžti.

Oras buvo gražus, ir jis panorė lydėti mane iki stoties. Gyvenime dar nebuvau toks laimingas. Ateitis man rodėsi tokia, apie kokią seniai svajojau.

Tėvą dabar mylėjau taip, kaip niekada nebuvau mylėjęs.

Prieš pat išvykstant, jis dar kartą paprašė pasilikti, bet aš atsisakiau.

- Vadinasi, tu ją labai myli? - paklausė jis.

- Beprotiškai.

- Tada važiuok!

Jis persibraukė ranka per kaktą, tarsi vydamas galvon šovusią mintį, paskui prasižiojo, lyg ketindamas kažką sakyti, bet tik paspaudė man ranką ir greitai nuėjo šalin šūktelėjęs:

- Iki rytojaus.

— XXII —

Man atodė, kad traukinys stovi vietoje.

Buživalyje atsiradau vienuoliktą valandą.

Nė viename namo lange nebuvo šviesos, aš paskambinau, bet niekas man neatidarė.

Taip man nutiko pirmą kartą. Pagaliau pasirodė sodininkas. Aš įžengiau vidun.

Mane pasitiko Nanina su žvake. Patraukiau tiesiai į Margaritos kambarį.

- Kur ponia?

- Ponia išvyko į Paryžių, - atsakė Nanina.

- Į Paryžių!

- Taip, pone.

- Kada?

- Už valandos po jūsų.

- Ar ji nieko man nepaliko?

- Nieko.

Nanina išėjo.

"Gal ji išsığando, - pagalvojau, - ir išvažiavo į Paryžių įsitikinti, ar aš tikrai nuėjau pas tėvą, kaip buvau sakęs, ar tik susigalvojau pretekstą gauti laisvą dieną.

"Gal Priudansa parašė jai apie kokį svarbų reikalą", - kalbėjau sau likęs vienas. Bet aš mačiau Priudansą tik atvažiavęs ir ji man nesakė nieko, iš ko galėčiau spręsti, kad ji rašė Margaritai.

Staiga prisiminiau ponios Diuvernua klausimą: "Tai ji šiandien

neatvažiuos?" - kai pasakiau, kad Margarita serga. Prisiminiau, kaip sumišo Priudansa, kai pažvelgiau į ją po šito klausimo su užuomina apie pasimatymą. Prisiminiau ir Margaritos ašaras, kurias ji liejo visą dieną ir kurias buvau primiršęs, šiltai sutiktas tėvo.

Nuo šios valandėlės visi dienos įvykiai ėmė rikiotis prie pirmojo mano įtarimo ir taip įkalė į man į galvą, kad viskas, net tėvo nuolaidumas, jį stiprino.

Margarita kone reikalavo, kad važiuočiau į Paryžių, apsimetę esanti sveika, kai pasisiūliau likti su ja. Gal aš įkliuvau į spąstus? Gal Margarita mane apgaudinėja? Gal ji ketino parsirasti prieš man grįžtant ir tikėjosi, kad nepastebėsiu jos dingimo, bet užtruko per atsitiktinumą? Kodėl ji nieko nepasakė Naninai arba neparašė man? Ką reiškia tos ašaros, tas dingimas, tas paslaptin-gumas?

Štai ko aš savęs su siaubu klausinėčiau tame tuščiaame kambaryje, įsmeigęs akis į laikrodį, rodantį vidurnaktį ir tarsi sakantį, kad jau per vėlu ir nėra vilties pamatyti sugrįžtant meilužę.

Nejau po visų mūsų sprendimų, po pasiūlytos ir priimtos aukos ji galėtų mane apgauti? Ne. Stengiausi atmesti pirmuosius spėliojimus.

"Vargšėlė surado pirkėją savo baldams ir išvažiavo į Paryžių susitarti. Manęs perspėti nenorėjo, nes žino, kad šis sandėris, nors ir būtinas mūsų laimei, nors aš su juo ir sutikau, man skaudus, ir pabijojo užgauti mano savimeilę, mano skrupulingumą, apie tai prasitardama. Verčiau nusprendė grįžti tik tada, kai viskas bus baigta. Greičiausiai dėl to Priudansa jos laukė ir išsidavė man, o Margarita nespėjo visko išparduoti šiandien ir pasiliko pas ją nakvoti arba tučtuojau sugrįš, juk numano, kad nerimausiu, ir nenorės kamuoti manęs nežinia.

Bet ko tada ji verkė? Turbūt vargšė mergina, nors ir myli mane, negali be ašarų atsisakyti prabangos, kurioje iki šiol gyveno, buvo laiminga ir kurios visi jai pavydėjo".

Aš mielai atleidau Margaritai už šiuos apgailestavimus. Nekantriai laukiau jos, norėdamas apipilti bučiniiais ir pasakyti, kad nuspėjau paslaptingo jos dingimo priežastį.

Tačiau nakties valandos slinko, o Margarita negrįžo.

Nerimas vis augo ir gniaužė galvą ir širdį. Gal jai kas nors atsitiko? Gal susižeidė, susirgo, numirė? Gal tuoj ateis pasiuntinys

ir praneš apie nelaimingą atsitikimą? O gal diena išaušus vis dar būsiu nežinioje ir baimėje?

Mintis, kad Margarita mane apgaudinėja tą pat valandą, kai aš jos laikiu, kankinamas siaubo dėl jos dingimo, daugiau neatėjo man į galvą. Tik kažkokia nuo jos valios nepriklausanti aplinkybė galėjo užlaikyti ją toli nuo manęs, ir juo daugiau apie tai galvojau, juo labiau tikėjau, kad tai ne kas kita, o kažkokia nelaimė. Ak, ta vyrų tuštybė! Ji reiškiasi visomis formomis.

Išmušė pirmą. Pasakiau sau, kad lauksiu dar valandą, bet jei iki antros Margarita negrįš, važiuosiu į Paryžių.

Laukdamas pasiėmiau knygą, kad nereikėtų galvoti.

Ant stalo atversta gulėjo "Manona Lesko". Man pasirodė, kad kai kurie puslapiai lyg ir suvilgyti ašaromis. Pasklaidęs užverčiau knygą, nes pro savo abejonių ūkus nesuvokiau jos žodžių prasmės.

Laikas slinko lėtai. Dangus buvo apsiniaukęs. Į langus barbeno lietus. Tuščia lova tarpais man atrodydavo kaip kapas. Aš bijojau.

Atidariau duris. Įsiklausiau, bet neišgirdau nieko, tik medžiuose užavo vėjas. Keliu nedardėjo joks vežimas. Bažnyčios varpai liūdnai išmušė pusę dviejų.

Aš jau pradėjau bijoti, kad kažkas ateis. Man vaidenosi, jog tik nelaimė gali ateiti tokiu metu ir tokiu bjauriu oru.

Išmušė dvi. Dar truputį luktelėjau. Tik laikrodis trikdė tylą monotonišku, ritmingu tikslėjimu.

Pagaliau išėjau iš kambario, kur net menkiausias daiktelis persiėmė tuo liūdesiu, kuris sklinda aplinkui nuo vienišos širdies.

Gretimame kambaryje radau Naniną, užmigusią prie rankdarbio. Girgžtelėjus durims, ji prabudo ir paklausė, ar negrįžo šeimnininkė.

- Ne, bet jei grįš, pasakykite, kad aš neradau vietos iš nerimo ir išvažiavau į Paryžių.

- Tokiu metu?

- Taip.

- Kaipgi jūs važiuosite? Juk nerasite jokio ekipažo.

- Elsiu pėsčias.

- Betgi lyja.

- Na ir kas?

- Ponia tuoj grįš, o jei negrįš, tai ir ry tą galima važiuoti sužinoti, kur ji užtruko. Jus užmuš kelyje.

- Nėra jokio pavojaus, brangioji Nanina. Sudie.

Šaunioji mergina atnešė apsiaustą, užmetė man ant pečių ir pasiūlė nuciti pažadinti motušę Arnu - paklaus, ar negalima gauti ekipažo, bet aš ją sulaikiau, įsitikinęs, kad šitam galbūt nesėkmingam bandymui laiko sugaišiu daugiau, negu reikia nuciti pusel kelio.

Be to, man buvo būtinas grynas oras ir fizinis nuovargis nuslopinti nerimui, kuris mane graužė graužė.

Aš pasiėmiau raktą nuo buto Anteno gatvėje ir, atsisveikinęs su Nanina, kuri palydėjo ligi tvoros, išėjau.

Iš pradžių leidausi bėgte, bet atlyta žemė buvo klampi ir aš greit privargau. Pusvalandį taip pabėgėjęs, gavau sustoti, prakaitas žliaugė žliaugė. Atgavęs kvapą, ėjau toliau. Naktis buvo tokia tamsi, kad bijojau bet kurią akimirką atsitrenkti į vieną iš pakelės medžių - jie staiga iškildavo man prieš akis kaip didžiulės šmėklos, lekiančios tiesiai į mane.

Buvau sutikęs porą krovinių vežimų, kuriuos netrukus palikau užpakaly savęs.

Kažkokia brikelė nušuoliavo Buživalio pusėn. Kai ji važiavo pro mane, pašoko villis, kad viduje sėdi Margarita.

Aš sustojau ir pašaukiau:

- Margarita! Margarita!

Bet niekas neatsakė, ir brikelė nudardėjo sau. Aš pažiūrėjau, kaip ji nutolo, ir vėl patraukiau savo keliu. Po dviejų valandų atsідūriau prie Žvaigždės užkardos.

Po dviejų valandų išvydus Paryžių, man grįžo jėgos, ir aš nubėgau ilga alėja, kuria tiek kartų buvau vaikščiojęs.

Šią naktį ji buvo tuščia.

Ėjau tarsi per mirusį miestą.

Pradėjo švisti.

Kai pasiekiau Anteno gatvę, didžiulis miestas jau po truputį bruzdėjo, prieš atsibusdamas galutinai.

Man žengiant į Margaritos namus, Švento Roko bažnyčios laikrodinis išmušė penkias.

Pasakiau savo pavardę durininkui, kuris ne kartą buvo gavęs iš manęs dvidešimties frankų monetą ir žinojo, kad turiu teisę užėiti pas panelę Gotjė penktą valandą ryto.

Buvau įleistas be jokių kliūčių.

Galėjau jį paklausti, ar Margarita namie, bet jis gal būtų atsakęs, kad jos nėra, o man verčiau buvo abejoti dar porą minučių, nes abejojamas tebeturėjau vilties.

Prie durų įsiklausiau, stengdamasis pagauti kokį garsą, judesį. Nieko. Kaimo tylą, rodos, prasiskverbė ir čia.

Atidariau duris ir įėjau.

Užuolaidos buvo užtrauktos be jokio plyšelio.

Aš atidariau jas valgomojame ir, pasukęs į miegamąjį, pastūmiau duris.

Tada šokau prie užuolaidų ir smarkiai trūktelėjau virvutę.

Užuolaidos prasiskyrė, silpna šviesa užliejo kambarį, aš pribėgau prie lovos.

Ji buvo tuščia!

Vienas po kitų atidariau visas duris, apėjau visus kambarius.

Nė gyvos dvasios.

Iš proto galėjau išsikraustyti.

Nuėjau į tualetų kambarį, atidariau langą ir keletą kartų šūktelėjau Priudansą.

Ponios Diuvernua langas neatsivėrė.

Tada nulipau pas durininką ir paklausiau, ar panelė Gotjė dieną buvo parėjusi.

- Taip, - atsakė žmogelis, - su ponija Diuvernua.

- Ir ji nieko neliepė man perduoti?

- Nieko.

- Ar nežinote, ką jos darė paskui?

- Sėdo į ekipažą.

- Kokį ekipažą?

- Karietą.

Ką visa tai reiškė?

Paskambinau į gretimas duris.

- Kur jūs einate, pone? - atidaręs paklausė kiemsargis.

- Pas poniją Diuvernua.

- Ji negrįžusi.

- Ar tikrai žinote?

- Taip, pone. Net turiu laišką, kurį atnešė vakar vakare ir aš jai jo dar neįteikiau.

Durininkas parodė man laišką, į kurį aš mašinaliai užmečiau akis.

Atpažinau Margaritos rašyseną.

Paėmiau laišką.

Ant voko buvo tokie žodžiai:

"Poniai Diuvernua, perduoti ponui Diuvaliui".

- Šitas laiškas man, - pasakiau durininkui ir parodžiau adresą.

- Tai jūs ponas Diuvalis? - paklausė jis.

- Taip.

- A, pažįstu, jūs dažnai ateinate pas ponią Diuvernua.

Atsidūręs gatvėje, perlaužiau antspaudą.

Jei žaibas būtų trenkęs man po kojų, nebūtų taip manęs išgąsdinęs kaip šitas laiškas.

"Kai skattysite šį laišką, Armanai, aš jau būsiu kilo vyro meilužė. Tarp mudvie jų viskas baigla.

Grįžkite pas tėvą, drauguži, nuvažiuokite aplankyti sesers, nekalto merginos, nepažįstančios mūsų bėdų, ir šalta jos gretai užmiršite kančias, iškentėtas dėl puolusios merginos, vardu Margaritos Gotjė: jūs kurį laiką ją mylėjote, ir ji jums dėkinga už tas vieninteles laimingas valandas savo gyvenime, kuris, ji tikisi, dabar ilgai netruks".

Perskaitęs paskutinius žodžius, maniau išeisiu iš proto.

Vienu tarpu net išsigandau, kad nukrisiu ant gatvės grindinio. Akis aptraukė migla, smilkiniuose tvinkсėjo kraujas.

Galiausiai truputį atsigavau, apsidairiau aplinkui ir su nuostaba pamačiau, kad kitų žmonių gyvenimas nesustojo dėl mano nelaimės.

Nebuvau toks tvirtas, kad vienas iškęsčiau smūgį, kurį man sudavė Margarita.

Tada prisiminiau, kad tėvas yra tame pačiame mieste kaip ir aš, kad po dešimties minučių galiu būti pas jį, ir jis pasidalys su manim skausmu, nesvarbu, kokios to skausmo priežastys.

Kaip pamišėlis, kaip vagis nulėkiau į "Paryžiaus" viešbutį: raktą radau tėvo kambario duryse. Įėjau.

Jis skaitė.

Tėvas nenustebo mane pamatęs, sakytum būtų laukęs.

Netardamas nė žodžio, puoliau jam į glėbį, padaviau Margaritos laišką, ir, sukniubęs prie jo lovos, pravirkau gailiomis ašaromis.

— XXIII —

Kai gyvenimas ėmė tekėti sena vaga, aš negalėjau patikėti, kad auštanti diena man nebus panaši į praėjusias. Tarpais dingojosi, kad tik kažkokia užmiršta aplinkybė sukliudė man praleisti naktį su Margarita, bet kai grįšiu į Buživalį, rasiu ją nerimaujančią, kaip nerimavau aš pats, ir ji manęs paklaus, kodėl taip ilgai negrįžau.

Kai likimas suriša žmones tokiais saitais, kaip mudviejų meilė, atrodo, neįmanoma sutraukti tų saitų, kartu nesutraukant visų gyvenimo gijų.

Turėjau retkarčiais vis perskaityti Margaritos laišką, kad įsitikinčiau, jog tai ne sapnas.

Sukrėstas tokio moralinio smūgio, neįstengiau nė pajudėti. Nerimas, naktinis žygis, ryto naujiena atėmė man jėgas. Tėvas pasinaudojo šituo visišku išsekimu ir išprašė pažadą važiuoti su juo.

Pažadėjau viską, ko jis norėjo. Nepajėgiau ginčytis, man reikėjo tvirtos atramos, kad galėčiau gyventi po to, kas nutiko.

Buvau laimingas, kad tėvas nori mane paguosti tokia meilvarte.

Prisimenu tik tiek, kad tą pačią dieną, apie penktą valandą, jis sėdo kartu su manim į pašto karietą. Nieko nesakęs, liepė sukrauti mano lagaminus, prišti juos kartu su savaisiais karietos gale, ir taip mane išsivežė.

Aš suvokiau, ką padaręs tik tada, kai miestas dingo iš akių ir tuščias kelias priminė man tuštumą širdyje.

Tuomet vėl paplūdaau ašaromis.

Tėvas suprato, kad jokie žodžiai, net jo, manęs nenuramins ir leido man išsiverkti, nieko nesakė, tik retkarčiais paspausdavo ranką, tarsi primindamas, kad šalia turiu draugą.

Naktį trupučiuką numigau. Sapnavau Margaritą.

Staiga atsibudau nesusigaudydamas, kodėl aš karietoje.

Paskui viską atsiminiau ir nusvarinau galvą ant krūtinės.

Tėvo užkalbinti nedrįsau, bijojau, kad jis man pasakys:

“Dabar matai, aš buvau teisus, netikėdamas tos moters meile”.

Bet jis nepasinaudojo proga ir iki pat C. neištarė nė žodžio apie įvykį, privertusį mane išvažiuoti.

Bučiuodamas sėsę, prisiminiau Margaritos laiško žodžius apie ją, bet iškart supratau, kad nors ir kokia ji gera, aš vis tiek neužmiršiu meilužės.

Prasidėjo medžioklės sezonas, tėvas manė, kad tai mane išblaškys. Todėl rengė medžiokles su kaimynais ir draugais. Aš ėjau su jais be pasibjaurėjimo, bet ir be noro, su ta apati ja, kuri apėmė mane nuo pat išvykimo.

Mes medžiojome su varovais. Aš atsistodavau savo poste. Pasidėdavau šalia neužtaisytą šautuvą ir svajodavau.

Žiūrėdavau į plaukiančius debesis. Mano mintys klajodavo po vienišas lygumas, kartais išgirdavau kokį medžiotoją šaukiant ir rodant zuikį, bėgantį už dešimties žingsnių nuo manęs.

Visos šios smulkmenos neprasprūdo pro tėvo akis, jo neapgavo išorinis mano ramumas. Jis gerai suprato, kad mano širdis, nors ir kaip prislėgta, vieną dieną gali išsilieti su baisia, gal net pavojinga jėga, ir vis dar vengdamas atvirai rodyti užuojautą, kaip įmanydamas stengėsi mane išblaškyti.

Sesuo, aišku, nieko nežinojo apie visus tuos įvykius ir negalėjo suprasti, kodėl aš, kitados toks linksmas, staiga pasidariau liūdnas ir užsisvajojęs.

Kartais, paskendęs liūdėsy ir iš netyčių užkluptas neramaus tėvo žvilgsnio, paduodavau jam ranką ir suspausdavau jo delną, tarsi nebyliai prašydamas atleidimo už rūpesčius, kurių nenoromis jam pridariau.

Taip praėjo mėnuo, bet daugiau negalėjau ištverti.

Mane be paliovos persekiojo prisiminimai apie Margaritą. Aš buvau per daug mylimas ir pats per daug mylėjau tą moterį, kad staiga galėčiau tapti jai abejingas. Kad ir kokius jausmus jai jaučiau, man reikėjo nedelsiant ją pamatyti.

Tas noras pašoko man ir užvaldė protą su tokia jėga, kokia galiausiai susikaupė ilgai geibėjusiame kūne.

Turėjau pamatyti Margaritą ne kada nors, ne po mėnesio, ne po savaitės, o kitą dieną po to, kai toks noras kilo, ir aš pasakiau tėvui, kad važiuosiu su reikalais į Paryžių, bet greit grįšiu.

Jis, be abejoj, suprato, nes ilgai įkalbinėjo pasilikti, bet pamatęs,

kad tokioje būklėje nežinia ką galiu padaryti, jei neišpildysiu savo noro, apkabino mane ir beveik su ašaromis maldavo greičiau grįžti pas jį.

Nemicogiau visą kelią iki Paryžiaus.

Ką darysiu atvažiavęs? Aš nežinojau, bet pirmiausia ketinau susileškoti Margaritą.

Nuėjau į savo butą persirengti, o kadangi oras buvo gražus ir dar turėjau laiko, leidausi į Eliziejaus laukus.

Po pusvalandžio nuo Santarvės aikštės iš tolo pamačiau atvažiuojant Margaritos karietą.

Ji išsipirko savo arklius, ir karieta buvo ta pati, tik Margaritos viduje nebuvo.

Vos šitai pastebėjęs, apsidairiau aplinkui ir išvydau Margaritą, einančią pėsčiomis su moterim, kurios anksčiau niekada nebuvau matęs.

Eidama pro mane, ji išbalo, lūpas iškreipė nervingas šypsny. O man širdis ėmė taip daužytis, kad, rodės, iššoks iš krūtinės, bet pasistengiau nutaisyti šaltą veidą ir šaltai pasisveikinau su buvusia meiluže, kuri netrukus pasivijo savo karietą ir sėdo į ją su drauge.

Aš pažinojau Margaritą. Nelauktas susitikimas su manimi turėjo ją sukrėsti. Ji, be abejojimo, sužinojo, kad aš išvykau, ir nusiramino dėl mudviejų išsiskyrimo, bet pamačiusi mane sugrįžus ir sulikusi tokį išbalusį, suprato, kad grįžau ne šiaip sau, ir turbūt klausė savęs, kas dabar bus.

Jei būčiau radęs Margaritą nelaimingą, jei atsikeršydamas būčiau galėjęs ateiti į ją į pagalbą, gal būčiau ir atleidęs ir negalvojęs padaryti kokio nemalonumo, bet aš radau ją laimingą, bent jau iš pažiūros. Kitas grąžino jai prabangą, kurios aš negalėjau pasiūlyti, vadinasi, išsiskirti ją skatino žemiausi išskaičiavimai. Mano savimeilė buvo pažeminta, kaip ir mano meilė, ir Margarita turėjo užmokėti už mano kančias.

Aš negalėjau būti abejingas šitos moters elgesiui, vadinasi, ir ją labiausiai turėjo skaudinti mano abejingumas, todėl reikėjo dėtis abejingam ne tik jos, bet ir kitų akyse.

Nutaisęs linksma veidą, nuvažiaviau pas Priudansą.

Kambarinė nuėjo pranešti apie mane, paprašiusi keletą minučių luktelėti svetainėje.

Galiausiai pasirodė ponas Diuvernua ir nusivedė mane į buduarą.

Sėsdamasis išgirdau virstelint svetainės duris, ir parketu nušlamėjo lengvi žingsniai, paskui garsiai trinkelėjo laiptinės durys.

- Aš jums sutrukdžiau? - paklausiau Priudansos.

- Anei kiek. Čia buvo Margarita, bet kai pranešė, kad atėjote jūs, pabėgo: tai ji ką tik išėjo.

- Vadinasi, dabar ji manęs bijo?

- Ne, bet mano, gal jums bus nemalonu ją matyti.

- Kodėl gi? - paklausiau stengdamasis kvėpuoti lygiai, nes dusau iš susijaudinimo. - Vargšė mergina metė mane, norėdama atgauti karietą, baldus, deimantus, ir gerai padarė, man nėra ko ant jos už tai pykti. Šiandien buvau ją sutikęs, - nerūpestingai kalbėjau toliau.

- Kur? - pasiteiravo Priudansa, žiūrėdama į mane ir, rodės, nesuprasdama, ar čia tas pats vyras, kuris buvo taip įsimylėjęs.

- Eliziejaus laukuose, su ja buvo kita moteris, tokia gražutė. Kas ji?

- Kaip ta moteris atrodė?

- Šviesi, liekna, su garbanomis, akys mėlynos, labai elegantiška.

- A, tai Olimpija. Iš tiesų labai daili mergina.

- Su kuo ji gyvena?

- Su kuo ir su visais.

- Koks jos adresas?

- Tronšė gatvė, numeris... Aha! Ketinate apie ją apsisukti?

- Visai gali būti.

- O Margarita?

- Meluočiau, jei sakyčiau, kad visai apie ją negalvoju, bet aš iš tų žmonių, kuriems labai svarbu, kaip su jais buvo išsiskirta. Na, o Margarita lengva ranka mane atstatė, todėl laikau save paskutiniu kvailiu, kad buvau taip įsimylėjęs, nes aš iš tiesų buvau beprotiškai įsimylėjęs tą merginą.

Turbūt atspėsite, kokių tonų stengiausi ištarti tuos žodžius: net prakaitas išmūšė kaktą.

- Ji taip pat jus labai mylėjo ir dabar tebemyli, štai įrodymas: šiandien jus sutikusi, iškart atėjo ir man papasakojo apie tą susitikimą. Atėjo visa drebėdama, ko neapdama.

- Ir ką ji jums pasakė?

- Ji pasakė: "Jis, be abejo, ateis pas jus", - ir prašė maldauti atleidimo.

- Aš jai atleidau, galite taip ir pasakyti. Ji gera mergina, bet pasileidusi, ir aš turėjau tikėtis to, ką ji man padarė. Aš jai dėkingas už tokį sprendimą, nes dabar pats galvoju, kur mus būtų nuvedęs mano ketinimas gyventi tik su ja. Tai buvo kvailystė.

- Ji bus patenkinta, kai sužinos, kad ir jūs supratote, jog buvo būtina taip pasielgti. Jai buvo laikas jus palikti, brangusis. Tas niekšas įgaliotinis, kuriam ji pasiūlė parduoti baldus, susirado jos kreditorius ir paklausė, kiek ji jiems skolinga. Tie išsigando, ir varžytynės turėjo įvykti po poros dienų.

- O dabar viskas užmokėta?

- Beveik.

- Kas užmokėjo?

- Grafas de N. Ak, mielas, yra žmonių, lyg tyčia tam sukurtų. Žodžiu, jis davė dvidešimt tūkstančių frankų, bet pasiekė savo tikslą. Jis gerai žino, kad Margarita jo nemylė, tačiau tai netrukdo jam labai maloniai elgtis su ja. Matėte, jis išpirko jos arklius, brangenybes ir duoda tiek pinigų, kiek duodavo kunigaikštis. Jei ji norės gyventi ramiai, tas žmogus ilgai liks su ja.

- O ką ji veikia? Visą laiką gyvena Paryžiuje?

- Ji jokių būdu nenorėjo grįžti į Buživalį, kai jūs iš ten išvažiavote. Aš pati nuvažiavau paimti jos daiktų, taip pat ir jūsų, galėsite iš manęs pasiimti. Čia yra viskas, išskyrus mažą portfeliuką su jūsų monograma. Margarita užsimanė jį pasilaikyti, jis pas ją. Jei norite, paprašysiu, kad grąžintų.

- Tegul turi, - sumurmėjau jausdamas, kaip iš širdies į akis plūsta ašaros, prisiminus kaimą, kur buvau toks laimingas, ir pagalvojus, kad Margarita nori išsaugoti daiktą, kuris jai primintų mane.

Jei šią akimirką ji būtų jėgusi, visi mano keršto planai būtų išgaravę, ir aš būčiau puolęs jai po kojų.

- Štai jau, - toliau kalbėjo Priudansa, - aš niekada nemačiau jos tokios kaip dabar: beveik nemiega, laksto po balius, netvarkingai vakarienauja, net pasigeria. Neseniai po vienos vakarienės ištisą savaitę pragulėjo lovoje, o kai daktaras leido keltis, ji vėl viską pradėjo iš naujo, rizikuodama numirti. Gal nucisite jos aplankyti?

- O kam? Aš atėjau aplankyti jūsų, nes man jūs visada buvote maloni ir jus pažįstu seniau negu Margaritą. Jums aš dėkingas, kad buvau jos meilužis, ir taip pat jums dėkingas, kad nustočiau juo būti, ar ne tiesa?

- Velniai griebtų, aš padariau, ką galėjau, kad ji jus paliktų, ir, manau, vėliau už tai ant manęs nepyksite.

- Dvigubai jums dėkingas, - atsakiau stodamasis, nes man buvo atstumianti ši moteris, kuri visus mano žodžius priėmė už gryną pinigą.

- Jūs jau išseinate?

- Taip.

Aš sužinojau tiek, kiek man reikėjo.

- Kada vėl pasimatysime?

- Greitai. Sudie.

- Sudie.

Priudansa palydėjo mane ligi durų, ir aš grįžau namo su pykčio ašaromis akyse ir keršto troškimu širdyje.

Vadinasi, Margarita iš tikrųjų buvo tokia pat kurtizanė kaip kitos, vadinasi, gili jos meilė man nepajėgė atsispirti potraukiui grįžti prie ankstesnio gyvenimo, turėti karietą ir kelti orgijas.

Štai ką kalbėjau sau bemiegėmis naktimis, o jei būčiau viską apgalvojęs šaltai, kaip apsimetlinėjau, naujame, triukšmingame Margaritos gyvenime būčiau įžiūrėjęs viltį numarinti įkyrias mintis, nuolat persekiojančius prisiminimus.

Deja, mane valdė blogos aistros, ir aš tegalvoju, kaip pakankinti tą vargšėlę. O! Koks žemas ir bjaurus būna žmogus, kai užgaunama nors menkiausia jo aistra.

Ta Olimpija, su kuria ją mačiau, buvo Margaritos draugė, šiaip ar taip, ji ją dažniausiai lankė grįžusi į Paryžių. Olimpija ruošė balių, ir kadangi tikėjaisi, kad Margarita ten bus, pasistengiau ir gavau kvietimą į tą balių.

Kai nuvykau skausmo prislėgtas, balius jau buvo įsilingavęs. Svečiai šoko, net rėkavo, ir per vieną kadrilį aš pamačiau Margaritą, šokančią su grafu de N., kuris tarsį rodė ją ir visa savo povyza išdidžiai bylojo: "Šita moteris mano!"

Nuėjęs atsišliejau į židinį, tiesiai prieš Margaritą, ir žiūrėjau, kaip ji šoka. Mane pamačiusi ji susijaudino. Apsimečiau tik dabar ją pastebėjęs ir atsainiai pasisveikinau ranka ir akimis.

Kai pagalvojau, kad po baliaus ji išvažiuos ne su manim, o su tuo turtingu kvailiu, kai įsivaizdavau, kas veikiausiai bus, kai jie grįš pas ją, kraujas plūstelėjo man į veidus ir pašoko noras sudrumsti jų meilę.

Po kontradanso nuėjau pasisveikinti su namų šeimininke, kuri demonstravo svečiams puikius pečius ir pusę nuostabios krūtinės.

Ta mergina buvo graži, net gražesnių formų už Margaritą. Aš tai dar geriau supratau iš keleto Margaritos žvilgsnių, kuriuos ji metė į Olimpiją, kai mudu su ja kalbėjomės. Vyras, kuris būtų tapęs šios moters meilužiu, būtų galėjęs didžiulis kaip ponas de N., ji buvo pakankamai graži, kad ją įsimylėtum taip kaip aš Margaritą.

Tuo metu ji neturėjo meilužio. Nesunku buvo juo tapti. Tik reikėjo parodyti užtektinai aukso, kad atkreiptum į save dėmesį.

Aš apsisprendžiau. Ši moteris bus mano meilužė.

Pradėjau siekti savo tikslo, pakviesdamas Olimpiją šokti.

Po pusvalandžio Margarita, išblyškusi kaip numirėlė, užsimetė kailinius ir išvažiavo iš baltos.

— XXIV —

Tai buvo jau šis tas, bet man dar buvo negana. Supratau, kokią galią turiu tai moteriai, ir ėmiau niekingai ja piktnaudžiauti.

Kai pagalvoju, kad ji dabar mirusi, klausiu savęs, ar Dievas kada nors atleis man už jai padarytas skriaudas.

Po nepaprastai triukšmingos vakarienės prasidėjo lošimas.

Aš atsisėdau šalia Olimpijos ir taip drąsiai stačiau, kad ji nenoromis atkreipė dėmesį. Akimirksniu išlošiau šimtą penkiasdešimt ar du šimtus luidorų, išsidėsčiau juos priešais save, o ji įsmelgė į pinigų degančias akis.

Manęs vienintelio lošimas nepavergė, aš dar domėjausi ir Olimpija. Kiaurą naktį išlošinėjau, daviau ir jai pinigų lošti, nes ji prakišo viską, ką buvo pasidėjusi po ranka ir, matyt, viską, kiek apskritai turėjo.

Penktą valandą ryto svečiai išsiskirstė.

Aš buvau išlošęs tris šimtus luidorų.

Visi lošėjai buvo jau apačioje, tik aš nepastebimai pasilikau, nes nedraugavau nė su vienu iš tų ponų.

Olimpija pati švietė laiptus, bet prieš nulipdamas paskui kitus, atsigrėžiau ir pasakiau jai:

- Man reikia su jumis pasikalbėti.

- Rytoj, - atsakė ji.

- Ne, dabar.

- Ką norite pasakyti?

- Pamatysite.

Aš grįžau į jos butą.

- Jūs pralošėte, - pasakiau jai.

- Taip.

- Viską, ką turėjote?

Ji dvejojo.

- Sakykite atvirai.

- Taip, viską.

- Aš išlošiau tris šimtus luidorų, štai jie, jeigu leisite pasilikti čia. Sulig šiais žodžiais pažėriau auksą ant stalo.

- Kodėl man šitai siūlote?

- Todėl, kad jus myliu, po velnių!

- Ne, ne todėl, jūs mylite Margaritą ir norite jai atkeršyti, tapdamas mano meilužiu. Tokios moters kaip aš neapgausi, drauguži, bet aš dar per daug jauna ir per daug graži tokiai rolei, kokią man siūlote.

- Vadinasi, atsisakote?

- Taip.

- Jūs verčiau mylėtumėt mane veltui? Su tuo aš nesutiksiu. Pagalvokite, brangioji Olimpija: juk jeigu aš būčiau ką nors atsiuntęs pas jus pasiūlyti tų trijų šimtų luidorų tokiomis pat sąlygomis, jūs būtumėt sutikusi. Aš norėjau kreiptis tiesiai į jus. Sutikite, negalvodama apie priežastis, kurių verčiamas taip elgiuosi. Sakykite sau, kad esat graži, ir nieko nuostabaus, jei aš jus įsimylėjau.

Margarita buvo tokia pat išlaikoma moteris kaip ir Olimpija, tačiau pirmąkart sutikęs niekada nebūčiau drįsęs pasakyti jai to, ką pasakiau šitai moteriai. Margaritą aš mylėjau ir atspėjau ją turint kitokių jausmų negu ši būtybė, ir net tą valandėlę, kai siūliau šį sandėrį, man nepatiko toji, su kuria ruošiausi jį daryti, nors ji buvo be galo graži.

Galiausiai ji, žinoma, sutiko, ir vidurdienį aš išėjau iš jos tapęs jos meilužiu, bet iš Olimpijos lovos neišsinešiau prisiminimų apie

glamones ir meilūs žodžius, kuriais ji laikė pareiga mane apipilti už paliktus šešis tūkstančius frankų.

O ne vienas nusigyveno dėl šitos moters.

Nuo tos dienos pradėjau be paliovos persekioti Margaritą. Juodvi su Olimpija nustojo susitikinėti, ir jų puikiai suprantate, kodėl. Aš padovanojau savo naujai meilužei ekipažą, brangenybių, aš lošiau, žodžiu, išdarinėjau visokias kvailystes, būdingas vyriškiui, įsimylėjusiam tokią moterį kaip Olimpija. Tučtuojau pasklido gandas apie naują mano alstrą.

Net Priudansa užkibo ant šio kabliuko ir patikėjo, kad galutinai užmiršau Margaritą. O Margarita, ar nujausdama, iš kokių paskatų taip elgiuosi, ar apsigavusi kaip ir kiti, be galo oriai kentė kasdieninius mano įžeidinėjimus. Tačiau ji labai sielvartavo, nes susitikęs matydavau, kad ji vis labiau ir labiau išbalusi, vis liūdnesnė ir liūdnesnė. Mano meilė jai, kurią tariausi virtus neapykanta, mėgavosi ta kasdienine kančia. Daugybę kartų, kai parodydavau tiesiog begėdišką žiaurumą, Margarita pažvelgdavo į mane taip maldaujamai, kad aš parausdavau dėl savo elgesio ir jau norėdavau prašyti atleidimo.

Tačiau apgalestavimas pranykdavo žaibo greitumu, ir Olimpija, kuri galiausiai užmiršo bet kokią savimeilę ir suprato, kad, skriausdama Margaritą, gaus iš manęs viską, ko panorės, nuolat kurstė mane prieš ją ir įžeidinėjo su niekšišku atkaklumu moters, kuriai vyras viską leidžia.

Margarita nustojo lankyti balius ir spektaklius, bijodama ten susitikti mudu su Olimpija. Tada victoj įžūlaus akiplėšiškumo pasipylė anoniminiai laišakai, aš vėčiau savo meilužę pasakoti apie Margaritą bjauriausius dalykus arba pasakoju pats.

Tik beprotis galėjo iki to priėti. Aš buvau panašus į žmogų, kuris, prisigėręs prasto vyno, pasidaro perdėtai nervingas ir gali įvykdyti nusikaltimą, pats to nesuvokdamas. Ir šitaip išsidirbinėdamas aš laikiau save kankiniu. Į visus mano išpuolius Margarita atsakinėjo ramiai ir be paniekos, oriai ir be pykčio, todėl mano akyse stovėjo aukščiau už mane ir už tai dar labiau ant jos siutau.

Vieną vakarą Olimpija buvo kažkur nuėjusi ir sutiko Margaritą, bet šį kartą ji nenusileido kvailai mergiotei, kuri ją įžeidinėjo, ir ta gavo atsilaukti: Olimpija grįžo įniršusi, o Margaritą išnešė apalpusią.

Olimpija papasakojo man, kas nutiko, pasiskundė, jog Margarita,

pamačiusi ją vieną, įsigėdė atkeršyti už tai, kad ji mano meilužė, ir reikalavo parašyti Margaritai, kad gerbtų moterį, kurią aš myliu, nesvarbu, esu aš kartu su ja ar ne.

Nėra reikalo jums sakyti, jog aš sutikau, ir sudėjęs į tą laišką viską, ką tik sugalvojau bjauraus, tulžingo, šlykštaus, tą pačią dieną išsiunčiau jos adresu.

Šį sykį smūgis buvo per daug stiprus, kad nelaimingoji iškęstų jį tylomis.

Neabejojau, kad gausiu atsakymą, ir nusprendžiau visą dieną sėdėti namie.

Apie antrą valandą suskambo skambutis, ir įėjo Priudansa.

Aš pasistengiau nutaisyti abejingą miną ir paklausiau, kam turiu būti dėkingas už jos vizitą, bet šį kartą ponla Diuvernua nebuvo nusiteikusi juokauti ir susijaudinusi, rimtu tonu pareiškė, kad sugrįžęs, kitaip sakant, jau apie tris savaites, aš nepraleidau progos įgelti Margaritai, kad ji dėl to susirgo ir kad vakaryktė scena ir mano laiškas paguldė ją į lovą.

Žodžiu, Margarita neprickaištaujanti, tik atsiuntusi ją prašyti pasigailėjimo ir pasakyti, kad ji daugiau nebeturinti nei dvasinių, nei fizinių jėgų kęsti mano patyčias.

- Panelė Gotjė, - atkirtau Priudansai, - pavarė mane, čia jos teisė, bet aš neleisiu mylimos moters įžeidinėti už tai, kad ji mano meilužė.

- Drauguži, - atsakė Priudansa, - jūs pasiduodate kvailos ir beširdės merginos įtakai. Jūs ją įsimylėjęs, aš suprantu, bet kam kankinti moterį, kuri negali apsiginti?

- Tegul panelė Gotjė atsiunčia man savo grafą de N., ir bus lygiosios.

- Puikiai žinote, kad ji to nepadarys. Taigi, mano mielas Armanai, duokite jai ramybę. Jeigu ją pamatytumėt, jums būtų gėda, kad taip su ja elgėtės. Ji išbalusi, kosti ir dabar jau neilgai prateps.

Ir Priudansa padavė man ranką pridurdama:

- Užeikite jos aplankyti, ji apsidžiaugs jūsų vizitu.

- Neturiu noro susitikti su ponu de N.

- Pono de N. pas ją niekada nebūna. Ji negali jo pakęsti.

- Jei Margarita nori mane pamatyti, žino, kur gyvenu, tegul ateina, o aš į Anteno gatvę kojos nekelsiu.

- Ir jūs ją gražiai priimsite?

- Kuo gražiausiai.

- Gerai, aš tikra, kad ji ateis.
- Tegul ateina.
- Ar šiandien kur nors eisite?
- Visą vakarą būsiu namie.
- Aš jai pasakysiu.

Priudansa išėjo.

Olimpijai net neparašiau, kad pas ją neateisiu. Aš nesicereemonijau su ta mergina. Su ja praleisdavau ne daugiau kaip vieną naktį per savaitę. Regis, ji atsigriebdavo su kažkokiu bulvarinio teatro aktorium.

Aš išėjau papietauti ir tuoj pat grįžau. Liepiau visur užkurti ugnį ir išsiunčiau Žozefą.

Negaliu jums pasakyti, kokie jausmai kunkuliavo mano krūtinėje tą laukimo valandą, bet kai apie devintą išgirdau skambutį, visi jie susiliejo į balsų susijaudinimą ir, eidamas atidaryti durų, turėjau atsiremti į sieną, kad neparkrisčiau.

Laimė, priėskambaris buvo menkai apšviestas, ir mano persimainęs veidas ne taip krito į akis.

Margarita įėjo.

Ji vilkėjo juodais drabužiais ir buvo su vualiu. Po mežginiais vos atpažinau jos veidą.

Ji įėjo į svetainę ir pasikėlė vualį.

Buvo balta kaip marmuras.

- Aš atėjau, Armanai, - pasakė ji, - jūs norėjote mane pamatyti, ir štai aš čia.

Ji nusvarino galvą ant rankų ir paplūdo ašaromis.

Aš priėjau prie jos.

- Kas jums? - paklausiau pasikeitusiu balsu.

Ji paspaudė man ranką ir nieko neatsakė: ašaros gniaužė jai gerklę. Bet po valandėlės ji truputį apsiramino ir tarė:

- Jūs man padarėte daug blogo, Armanai, o aš jums nieko nepadariau.

- Nieko? - paklausiau karčiai šypsodamasis.

- Tik tiek, kiek aplinkybės priverė padaryti.

Nežinau, ar jūs kada gyvenime esate patyręs tai, ką aš patyriau pamatęs Margaritą.

Kai ji paskutinį kartą buvo atėjusi pas mane, sėdėjo toje pat vietoje, kur atsisėdo dabar, tik nuo to laiko ji tapo kito žmogaus meiluže. Kiti, o ne mano bučiniai lietė jos lūpas, kurių troškau prieš

savo valią, bet vis dėlto jaučiau, kad myliu šią moterį taip pat, o gal net labiau negu pirma.

Man buvo sunku pradėti pokalbį apie tai, dėl ko ji atėjo. Margarita, be abejo, viską suprato ir tarė:

- Aš atėjau jūsų sutrukdyti, Armanai, nes turiu du prašymus: atleiskite man už tai, ką vakar pasakiau panelei Olimpijai, ir pasigailėkite, nedarykite to, ką galbūt dar ketinate man daryti. Tyčia ar netyčia, grįžęs jūs mane tiek prikankinote, kad dabar aš nepajėgčiau išverti nė ketvirtadalis kančių, kurias iškentėjau iki šio ryto. Juk jūs manęs pasigailėsit, ar ne? Ir suprasite, kad tokios kilnios širdies žmogui yra svarbesnių dalykų, negu keršyti tokiai liūdnei ir ligotai moteriai kaip aš. Štai imkite mano ranką. Aš turiu karščio ir atsikėliau iš lovos tik norėdama paprašyti jūsų ne draugystės, o abejingumo.

Aš paėmiau Margaritos ranką. Ji iš tikrųjų degė, ir vargšė moteris drebėjo su savo aksominiu apsiaustu.

Aš pristūmiau prie ugnies fotelį, kuriame ji sėdėjo.

- Gal manote, kad aš neprisikentėjau tą naktį, - pasakiau jai, - kai veltui laukęs kaime, atvažlavau jūsų ieškoti į Paryžių, kur radau tik laišką, vos neišvedusį manęs iš proto? Kaip jūs galėjote mane apgauti, Margarita, juk aš jus taip mylėjau!

- Nekalbėkite apie tai, Armanai, aš ne dėl to atėjau. Aš tik norėjau pažvelgti į jus ne kaip į priešą ir dar kartą paspausti jums ranką. Jūs turite jauną, gražią meiluzę ir, sako, ją mylite, tad būkit su ja laimingas ir užmirškite mane.

- O jūs, be abejo, laiminga?

- Argi aš panaši į laimingą moterį, Armanai? Nesijuokite iš mano skausmo, juk jūs geriau negu kas kitas žinote, koks jis didelis ir dėl ko mane prislėgė.

- Nuo jūsų priklausė niekada neprarasti laimės, jei tik esate nelaiminga, kaip sakotės.

- Ne, mano drauge, aplinkybės buvo stipresnės už mane. Aš paklusau ne kurtizanės instinktams, kaip jūs, regis, sakote, o neišvengiamai būtinybei ir argumentams, kuriuos jūs kada nors sužinosite ir man atleisite.

- Kodėl nepasakote jų šiandien?

- Todėl, kad jie mūsų nesuurtins, nes tai neįmanoma, tik nutolins nuo žmonių, nuo kurių neturite nutolti.

- Kas tie žmonės?
- Negaliu jums to pasakyti.
- Tada jūs meluojate.

Margarita atsistojo ir pasuko durų link.

Aš nepajėgiau atsispirti šiam nebyliam, išraiškingam skausmui ir susiįjaučiau, palyginęs šią išblyškusią, verkiančią moterį ir tą pašėlusią merginą, kuri pasityčiojo iš manęs Komiškojoje Operoje.

- Jūs neišeisite, - pasakiau atsistojęs priešais duris.
- Kodėl?

- Todėl, kad aš nenustojau tavęs mylėti, nors tu su manim taip pasielgei, ir noriu, kad pasiliktum čia.

- O rytoj išvysit, tiesa? Ne, tai neįmanoma! Mudviejų keliai išsiskyrė, nesistenkite jų sujungti. Jūs galbūt pradėtumėt mane niekinti, o dabar galite tik neapkęsti.

- Ne, Margarita! - sušukau jausdamas, kaip, išvydus šią moterį, su visa jėga atgijo meilė ir geismai. - Ne, aš viską užmiršiu, ir mes būsim laimingi, kaip ir tikėjomės būti.

Margarita abejodama palingavo galva ir tarė:

- Argi aš ne jūsų vergė, ne jūsų šuo? Darykite su manim, ką norit, imkite mane, aš jūsų.

Nusivilkusi ji numetė ant kanapos apsiaustą ir skrybėlaitę ir ėmė skubiai atsisėginti suknelės korsažą, nes jai vėl užėjo vienas iš tų dažnų ligos prieuolių, kraujas iš širdies plūstelėjo į galvą ir pradėjo ją dusinti.

Pasigirdo sausas, kimus kosulys.

- Liepkite pasakyti mano vežėjui, - tarė ji, - kad važiuotų namo. Aš pats nulipau jo paleisti.

Kai grįžau, Margarita gulėjo priešais ugnį ir iš šalčio kaleno dantimis.

Aš paėmiau ją ant rankų, nurengiau nejudančią ir sušalusią kaip ledą nusinešiau į savo lovą.

Tada atsisėdau šalia ir pamėginau sušildyti glamonėmis. Ji netarė man nė žodžio, tik šypsojosi.

O! Tai buvo nepaprasta naktis. Margarita, rodos, sudėjo visą savo gyvastį į bučinius, kuriais mane apipylė, o aš ją taip mylėjau, jog karštligiškos meilės protrūkiais galvojau, gal man ją nužudyti, kad daugiau niekada nepriklausytų kitam.

Mėnesis tokios meilės sudegintų sielą ir kūną.

Aušra mus abu užklupo nemiegančius.

Margarita buvo perblyškusi. Ji nekalbėjo. Kartkartėmis jai iš akių išriedėdavo didelės ašaros ir sustodavo ant skruostų, blizgėdamos kaip deimantai. Jos išsekusios rankos tarpais pakildavo, norėdamos mane apkabinti, ir bejėgės vėl nukrisdavo ant lovos.

Valandėlę man pasirodė, kad įstengsiu užmiršti, kas atsitiko nuo mano išvykimo iš Buživalio, ir pasiūliau Margaritai:

- Ar nori, mudu išvažiuosim, paliksim Paryžių?

- Ne, ne, - beveik su siaubu atsakė ji, - mes būtumėm per daug nelaimingi, aš nebegaliu suteikti tau laimės, bet iki paskutinio atodūσιο būsiu tavo užgaidų vergė. Kuria dienos ar nakties valandą manęs bepanorėtum, ateik, ir aš būsiu tavo, bet nerišk savo ateities su manąja, nes pats taptum nelaimingas ir mane padarytum nelaimingą. Dar kurį laiką aš būsiu graži, naudokis tuo ir neprašyk nieko daugiau.

Kai Margarita išvažiavo, aš išsigandau vienvietės, kurioje ji mane paliko. Praėjo dvi valandos nuo jos išvykimo, o aš vis dar sėdėjau ant lovos, kurioje ji gulėjo, žiūrėjau į pagalbę, dar įdubusią nuo jos galvos, ir svarsčiau, ką man daryti su savo meile ir pavydu.

Penktą valandą, pats nežinodamas ko, nuklydau į Anteno gatvę. Duris atidarė Nanina.

- Ponia negali jūsų priimti, - sutrikusi pasakė ji.

- Kodėl?

- Pas ją grafas de N. Man liepta nieko neleisti.

- Teisybė, - sumurmėjau, - buvau užmiršęs. Namu grįžau kaip girtas, ir žinote, ką padariau pavydulingo kliecodesio akimirka, kurios užteko gėdingam poelgiui, žinote, ką aš padariau? Tariau sau, kad ši moteris pasityčiojo iš manęs, įsivaizdavau akylai saugomą jos pasimatymą su grafu ir ją, karlojančią tuos pačius žodžius, kuriuos sakė man naktį, paėmiau penkių šimtų frankų banknotą ir nusiunčiau jai su tokiais žodžiais:

*"Šį rytą jūs taip greitai išvykote, kad aš užmiršau užmokėti.
Štai jūsų užmokestis už naktį".*

Kai šis laiškas buvo išsiųstas, aš išėjau iš namų, kad nejausčiau sąžinės graužimo už savo niekšybę.

Nuėjau pas Olimpiją, kurią radau besimatuojančią sukneles, ir kai likome vieni, ji ėmė dainuoti nešvankias daineles, norėdama mane pralinksminti.

Olimpija buvo tipiška kurtizanė, begėdė, beširdė, kvaila, bent jau mano akyse, nes gal koks nors vyras svajojo apie ją taip, kaip aš svajoju apie Margaritą.

Ji paprašė manęs pinigų, aš jai daviau ir tada, jau galėdamas eiti į visus keturis vėjus, grįžau namo.

Margarita man neatsakė.

Nėra reikalo aiškinti, kaip jaučiausi kitą dieną.

Pusę septynių pasiuntinys atnešė man voką, kuriame buvo mano laiškas, penkių šimtų frankų banknotas ir daugiau nė žodžio.

- Kas jums jį įdavė? - paklausiau pasiuntinio.

- Viena dama, kuri su savo kambarine pašto karieta išvažiavo į Bulonę ir liepė man nunešti laišką tik tada, kai karieta bus jau kelyje.

Aš nubėgau pas Margaritą.

- Ponia šiandien šeštą valandą išvyko į Angliją, - atsakė durininkas.

Daugiau niekas nelaikė manęs Paryžiuje - nei meilė, nei neapykanta. Aš buvau iškamuotas visų šitų sukrėtimų. Vienas mano draugas ruošėsi keliauti į Rytus, ir aš pasakiau tėvui norįs vykti su juo. Tėvas davė man pinigų, rekomendacinių laiškų, ir po aštuonių ar dešimties dienų aš sėdau į laivą Marselyje.

Aleksandrijoje iš pasiuntinybės atašė, kurį keletą kartų buvau sutikęs pas Margaritą, sužinojau apie vargšės merginos ligą.

Tada parašiau jai laišką, ir ji man atsiuntė atsakymą, kurį jūs skaitėte: aš jį gavau Tulone.

Iškart išvykau, visa kita jūs žinote.

Dabar jums belieka perskaityti keletą lapų, kuriuos man perdavė Žiuli Diupra, - tai būtinas papildymas prie mano pasakojimo.

— XXV —

Armanas, pavargęs nuo ilgo kalbėjimo, dažnai pertraukiamo ašarų, padavė man lapus, primargintus Margaritos raška, ir abiem delnais sustėmęs kaktą, užmerkė akis, gal kažką galvodamas, gal mėgindamas užsnūsti.

Po keleto akimirų iš pagreitėjusio alsavimo supratau, kad Armanas užmigo tuo jautriu miegu, kurį gali sutrikdyti net menkiausias krepštelėjimas.

Štai ką aš perskaičiau ir perrašiau, nepridėdamas ir neatimdamas nė skiemens:

„Šiandien gruodžio 15 diena. Aš sergu jau trys ar keturios dienos. Šį rytą atsiguliau į lovą. Oras niūrus, man liūdna. Šalia manęs nieko nėra, aš galvoju apie jus, Armanai. Kur jūs dabar, kai rašau šias eilutes? Man sakė, toli nuo Paryžiaus, labai toli ir galbūt jau užmiršote Margaritą. Šiaip ar taip, būkit laimingas, jums aš esu dėkinga už gražiausias savo gyvenimo akimirkas.

Aš nepajėgiau atsisipirti troškimui paaiškinti, kodėl taip pasielgiau, ir parašiau jums, bet į tokios merginos kaip aš laišką galite pažiūrėti kaip į melą, nebent mirtis paženklintų jį savo autoritetu ir, užuot buvęs paprastas laiškas, jis pavirstų išpažintim.

Šiandien aš sergu, galiu mirti nuo šitos ligos, nes visada jaučiau, kad mirsiu jauna. Mano motina mirė nuo džiovos, ir ligšiolinis mano gyvenimo būdas tik sunkino šią ligą, vienintelį paveldą, kurį ji man paliko, bet aš nenoriu mirti, kol jūs nesužinosite, kaip jums į mane žiūrėti, jei grįžęs dar tebesidomėsit vargše mergina, kurią mylėjote prieš išvykdamas.

Štai kas buvo parašyta tame laiške, jį perrašydama ir dar kartą teisindamasi sau pačiai, aš esu laiminga.

Jūs prisimenate, Armanai, kaip Buživalyje mus užklupo pranešimas, kad atvyksta jūsų tėvas. Atmenate tą siaubą, kurį nejučiomis patyriau jam atvažiavus, ir sceną tarp judviejų su tėvu, kurią vakare man papasakojote.

Kitą dieną, kai jūs buvote Paryžiuje ir laukėte vis negrįžtančio tėvo, pas mane atėjo kažkoks žmogus ir perdavė pono Diuvalio laišką.

Tame laiške, kurį čia pridedu, kuo rimčiausiai buvo prašoma rytoj išsiųsti jus iš namų, sugalvojus kokią nors priežastį, ir priimti jūsų tėvą. Jis norėjo su manim pasikalbėti ir primygtinai reikalavo nieko jums nesakyti apie jo žygį.

Jūs žinote, kaip aš spyriausi, kad rytojaus dieną vėl važiuotumėt į Paryžių.

Kai išvykote, po valandos atvažiuo jūsų tėvas. Nepasakosiu, kokį įspūdį man padarė rūstus jo veidas. Jūsų tėvas persiėmęs senomis teorijomis, pagal kurias visos kurtizanės beširdės, kvailos, nelyginant kokie automatai auksul traukti, ir kaip geležiniai automatai visada pasiruošusios sutraiškyti ranką, ką nors joms ištiesusią, ir be gailėsčio, be atodairos sudraskyti tą, kuris padeda joms gyventi ir išsilaikyti.

Jūsų tėvas parašė man labai mandagų laišką, kuriame prašė, kad sutikčiau jį priimti, o kai prisistatė, nebuvo toks kaip laiške. Pirmuose jo žodžiuose buvo pakankamai pasipūtimo, įžūlumo ir nelgrasinimų, ir aš turėjau priminti jam, kad esu savo namuose ir neprivalau duoti ataskaitos apie savo gyvenimą, darau tai tik iš nuoširdaus prisirišimo prie jo sūnaus.

Ponas Diuvalis truputį apsiraminio, tačiau pareiškė, kad neleis savo sūnui nuskursti per mane, kad aš graži, tiesa, bet kad ir kokia graži būčiau, neturiu tuo naudodamasi pražudyti jaunuolio ateities tokiomis išlaidomis, kokias darau.

Į tai tegalėjau atsakyti viena, tiesa? Pateikti jam įrodymų, jog nuo to laiko, kai tapau jūsų meilužė, jokia auka man ne per didelė, kad tik likčiau jums ištikima ir nepaprašyčiau daugiau pinigų, negu galite duoti. Aš parodžiau jam lombardo kvitus ir raštelius žmonių, kuriems pardaviau daiktus, netinkamus įkeisti, papasakojuau jūsų tėvui apie savo sprendimą parduoti baldus, užsimokėti skolas ir gyventi su jumis, nebūnant jums per sunkia našta. Aš apsakiau jam apie mūsų laimę, apie tai, kaip jūs atvėrėte man laimingą ramų gyvenimą, ir galiausiai jis patikėjo akivaizdžia tikrove, padavė man ranką ir atsiprašė už ankstesnį savo elgesį.

Paskui tarė man:

- Dabar, ponla, aš pamėginsiu išgauti pažadą, kad jūs paaukosite mano sūnui didesnę auką negu visos ligšiolinės.

Aš šudrebėjau nuo tokios įžangos.

Jūsų tėvas prisislinko prie manęs, paėmė už abiejų rankų ir meiliu balsu kalbėjo toliau:

- Vaikeli, nepalaikykite už bloga to, ką jums dabar pasakysiu, ir supraskite, kad gyvenimas kartais pastato mūsų širdį prieš žiaurią būtinybę, bet jai reikia paklusti. Jūs gera, ir jūsų sielai nesvetimas kilnumas, kurio nepažįsta daugelis moterų, galbūt jus niekinančių, bet negalinčių jums prilgti. Tačiau neužmirškite, kad, be meilužės, yra

dar šeima, be meilės, yra dar pareigų, kad po aistrų amžiaus ateina brandus amžius, kai žmogus privalo turėti solidžią padėtį, jei nori būti gerbiamas. Mano sūnus neturtingas, tačiau nori perleisti jums motinos palikimą. Jei jis priims auką, kuriai jūs ryžtatės, garbė ir orumas reikalauja mainais perrašyti palikimą, kuris jus apsaugotų nelaimės atveju. Bet jis negali priimti jūsų aukos, nes jūsų nepažįstantys žmonės klaidingai supras tokį jo žingsnį, o ant mūsų vardo neturi kristi joks šešėlis. Niekas nesuks galvos, ar Armanas jus myli ir ar jūs mylite jį, nesvarstys ar ši abipusė meilė yra laimė jam ir išsigelbėjimas jums, visi matys tik tai, kad Armanas Diuvalis leido išlaikomai merginai - atleiskite, vaikeliai, už viską, ką esu priverstas jums pasakyti, - dėl jo išparduoti visą savo turtą.

Paskui jums, kaip ir kitiems, ateis priekaištų ir apgailestavimų diena, galite tuo neabejoti, ir judu vilksit grandinę, kurios nepajėgsite nutraukti. Ką tada darysite? Jūsų jaunystė bus pražudyta, mano sūnaus ateitis sugriauta, o aš, jo tėvas, susilauksiu dėkingumo tik iš vieno vaiko, užuot susilaukęs iš dviejų.

Jūs jauna, graži, gyvenimas jus paguos. Jūs kilni, ir prisiminimas apie gerą darbą atpirks daugelį jūsų praeities nusidėjimų. Tuos šešis mėnesius, kai jus pažįsta, Armanas mane užmiršta. Aš jam rašiau keturis kartus, o jis nė karto neprisiruošė man atsakyti. Galėjau ir numirti, o jis būtų nė nežinojęs!

Kad ir koks būtų jūsų nusistatymas gyventi kitaip negu anksčiau, Armanas, jus mylėdamas, nesitenkins tuo atsiskyrėlišku, kuriam jus pasmerktų kuklios jo pajamos ir kuris nesiderintų su jūsų grožiu. Kas žino, ką jis tada darytų! Jis lošė, aš žinau. Ir nieko jums nesakė, šitai taip pat žinau. Bet silpnumo valandėlę jis galėjo prarasti dalį to, ką aš kaupiau ilgus metus dukters kraičiui, jam, savo senatvės dienų ramybei. Tai, kas galėjo įvykti, dar gali įvykti ateityje.

Be kita ko, ar esat tikra, kad vėl nesusiviliosite gyvenimu, kurį dėl jo paliekate? Ar esat tikra, kad pamilusi jį, nepamilsite ko nors kito? Pagaliau ar jūsų nekamuos pančiai, kuriais judviejų ryšys supančioja jūsų meiluzį, kai galbūt negalėsite jo paguosti, jeigu ilgainiui meilės svajones pakeis garbės troškimas? Pagalvokite apie visa tai, ponija. Jūs mylite Armaną, įrodykite jam tai vieninteliu būdu, kuris jums lieka: paaukokite savo meilę jo ateičiai. Jokia nelaimė dar neatsitiko, bet atsitiks, ir gal net didesnė, negu aš

numanau. Štai ims Armanas pavyduliauti žmogui, kuris jus mylėjo, įžels jį, iškvies į dvikovą ir galbūt žus, pagalvokite, kaip pažvelgsite į akis tėvui, kuris pareikalaus atsakyti už sūnaus gyvybę?

Pagaliau, vaikeli, jums reikia žinoti viską, nes aš ne viską pasakiau, taigi žinokite, ko atvažiavau į Paryžių. Aš turiu dukterį, jau jums minėjau, jauną, gražią, tyrą kaip angelas. Ji pamilo, ir ta meilė taip pat viso jos gyvenimo prasmė. Aš rašiau apie tai Armanui, bet galvodamas tik apie jus, jis man neatsakė. Tai va, mano duktė ruošiasi tekėti. Ji eina už žmogaus, kurį myli, ją priima garbinga šeima, kuri nori, kad ir mano šeimoje viskas būtų kaip pridera. Mano būsimo žento šeima sužinojo, kaip Armanas gyvena Paryžiuje, ir pareiškė atsilmsianti savo žodį, jei Armanas ir toliau taip gyvens.

Mergaitės ateitis jūsų rankose, ji nieko jums nepadare ir turi teisę būti laiminga.

O jūs ar turite teisę, ar jaučiatės pakankamai stipri ją sutripti? Dėl jūsų meilės ir atgailos, Margarita, negriaukite mano dukters laimės.

Aš tylomis verkiau, mano draugė, klausydamasi įrodymų, kuriuos dažnai pati sau kartodavau, bet jūsų tėvo lūpose jie atrodė dar svaresni. Aš sakiau sau viską, ko jūsų tėvas nedrįso man ištarti ir kas daugybę kartų sukosi jam ant liežuvio: kad aš, šiaip ar taip, tik išlaikoma mergina, ir kaip beteisničiau mudviejų ryšį, jis visada turės išskaičiavimo atspalvį, kad mano praeitis neduoda jokios teisės svajoti apie panašią ateitį ir kad aš užsikroviau atsakomybę, kurios negarantuoja mano įpročiai ir reputacija. Aš jus mylėjau, Armanai. Tėviškas tonas, kuriuo man kalbėjo ponas Diuvalis, tyrį jausmą, kuriuos jisai skatino, šio doro senuko pagarba, kurią man pavyko pelnyti, jūsų pagarba, kurios tikėjaisi susilaukti vėliau, - visa tai žadino širdyje kilnias pajautas, aukštinančias mane savo pačios akyse ir keliančias ligi tol nepažintą šventą garbės troškimą. Kai pagalvodavau, kad kada nors šis senis, maldaujantis nežudyti jo sūnaus ateities, lieps savo dukrai pasimelsti už mane kaip už paslaptinę draugę, aš visa persimainydavau ir pajusdavau pasididžiavimą savimi.

Dvasinis pakilimas gal dar labiau stiprino tikruosius jausmus, bet aš visa tai jaučiau, mano drauge, ir šie nauji jausmai nustelbė prisiminimus apie laimingas dienas, praleistas su jumis.

- Gerai, pone, - pasakiau jūsų tėvui šluostydamasi ašaras. - Ar tikite, kad myliu jūsų sūnų?

- Taip, - atsakė ponas Diuvalis.

- Nesavanaudiška meile?

- Taip.

- Ar tikite, kad šita meilė buvo visos mano gyvenimo viltys, svajonės ir pasiteisinimas?

- Tvirtai tikiu.

- Gerai, pone, pabučiuokite mane, kaip pabučiuotumėt savo dukterį, ir prisiekiu, kad šis bučinys, vienintelis skaistus bučinys per visą mano gyvenimą, suteiks man jėgų kovoti su savo meile ir kad greičiau nei po savaitės jūsų sūnus sugrįš pas jus, ir nors kurį laiką gal bus nelaimingas, bet išsigydys visam laikui.

- Jūs kilni mergina, - atsakė jūsų tėvas, bučiuodamas mane į kaktą, - ir Dievas jums už tai atlygins, bet bijau, kad mano sūnus taip lengvai nuo jūsų neatstos.

- O! Būkite ramus, pone, jis ims manęs neapkęsti.

Reikėjo tarp mudviejų pastatyti kliūtį, neperžengiamą tiek vienam, tiek kitam.

Aš parašiau Priudansai, kad priimu pono grafo de N. pasiūlymą, tegul ji nucina ir pasako jam, kad vakarieniausiu su ja ir juo.

Užantspaudavau laišką ir, nesakydama jūsų tėvui, kas jame parašyta, paprašiau perduoti adresatui, nuvykus į Paryžių.

Tačiau jis pasidomėjo, kas ten parašyta.

- Viskas dėl jūsų sūnaus laimės, - pasakiau jam.

Jūsų tėvas pabučiavo mane paskutinį kartą. Ant savo kaktos pajutau dvi dėkingumo ašaras, kurios buvo tarsi šventintas vanduo mano pračities klaidoms, ir tą valandėlę, kai sutikau atsiduoti kitam vyriškiui, aš spindėjau iš pasididžiavimo, galvodama, ką perku už šį naują paklydimą.

Tai buvo savaime suprantama, Armanai, juk jūs man buvot sakęs, kad jūsų tėvas - garbingiausias žmogus pasaulyje.

Ponas Diuvalis sėdo į karietą ir išvažiavo.

Tačiau aš - moteris, ir jus pamačiusi negalėjau sulaikyti ašarų, bet nepasidaviau.

Ar gerai padariau? Štai ko savęs klausiu šiandien, kai sirgdama guli lovoje, iš kurios nepakilsiu iki mirties.

Jūs buvote liudininkas to, ką jaučiau artėjant neišvengiamam

mudviejų išsiskyrimui. Jūsų tėvo nebuvo ten, ir niekas manęs nepalaikė, vienu tarpu buvau viską jums beprisipažįstanti, bet išsigandau, pagalvojusi, kad jūs manęs neapkęsite ir niekinsit.

Gal jūs nepatikėsite, Armanai, bet aš meldžiau Dievo suteikti man jėgų ir jis priėmė mano auką, nes suteikė jėgų, kurių jo prašiau.

Per vakarienę man taip pat dar reikėjo pagalbos, aš nenorėjau galvoti apie tai, kas manęs laukia, - taip bijojau pritrūksianti drąsos!

Kas būtų pasakęs, kad aš, Margaritą Gotjė, taip kankinsiuosi nuo minties apie naują meilumą?

Aš pasigėriau, norėdama užsimiršti, o kitą dieną atsibudau grafo lovoje.

Štai jums visa tiesa, mano drauge, teiskite mane ir atleiskite, kaip aš jums atleidau už tai, ką blogo man esate padaręs nuo tos dienos.

— XXVI —

Kas buvo po tos lemtingos nakties, jūs žinote ne blogiau už mane, tik nežinote ir nenumanote, kiek aš iškentėjau po mudviejų išsiskyrimo.

Aš žinojau, kad ilgai neišgyvensite toli nuo manęs, ir sutikusi jus Eliziejaus laukuose, susijaudinau, bet nenustebau.

Tada ir prasidėjo ta virtinė dienų, kurių kiekviena man atnešdavo naują jūsų įžeidimą, o aš juos sutikdavau kone su džiaugsmu, nes tai buvo įrodymas, jog mane tebemylite, be to, man dingojosi, kad juo labiau mane persekiosite, juo aukščiau iškilsiu jūsų akyse, kai sužinosit visą teisybę.

Nesistebėkite ta džiaugsminga kančia, Armanai, jūsų meilė įskiepjo mano širdyje kilnius siekius.

Vis dėlto aš ne iš karto pasidariau tokia stipri.

Nuo tos dienos, kai paaukojau savo meilę, iki jūsų sugrįžimo praėjo gana ilgas laiko tarpas, per kurį turėjau griežtą įvairių

priemonių, kad neišeičiau iš proto ir užsimirščiau, į kokią gyvenimą vėl puolčiau. Priudansa jums sakė, tiesa, kad aš buvojau visose šventėse, visuose baliuose, visose orgijose?

Aš tarsi vyčiausi greičiau pribaugti save šiuo pakrikimu, ir tikiuosi, mano viltys netrukus išsipildys. Mano sveikata nepaliaujamai blogėjo, ir tą dieną, kai atsiučiau pas jus poniją Diuvernua prašyti pasigailėjimo, buvau išsekusi kūnu ir siela.

Nepriminsiu jums, Armanai, kaip atsilyginot už paskutinį meilės įrodymą, kurį jums daviau, ir kaip įžeidęs išvijote iš Paryžiaus moterį, kuri kone mirštanti neatsispyrė jūsų prašymui praleisti su ja meilės naktį ir kaip beprotė valandėlę patikėjo, kad gali sulydyti praeitį ir dabartį. Jūs turėjote teisę taip padaryti, Armanai: aš ne visada tiek daug gaudavau už savo naktis!

Tada aš viską mečiau. Olimpija mane pakeitė grafui de N. ir, kaip man sakė, papasakojo jam, kodėl aš išvažiavau. Grafas de G. buvo Londone. Tai vienas iš tų žmonių, kurie neteikia didesnės svarbos meilei su tokiomis merginomis kaip aš, jiems tai tik malonus laiko praleidimas, jie lieka draugai moterims, kurias turėjo, ir nejučia joms neapykantos, nes niekada nejutė pavydo, pagaliau tai vienas iš tų didikų, kurie atveria mums tik dalelę širdies, bet atlapoja visą piniginę. Apie jį aš pirmiausia pagalvoju. Ir išvažiavau pas jį. Jis mane kuo puikliausiai priėmė, bet buvo ten aukštuomenės damos meilužis ir bijojo susikompromituoti, rodydamasis su manimi. Jis supažindino mane su savo draugais, kurie surengė vakarienę, ir po jos vienas iš jų mane išsivežė.

Ką turėjau daryti, drauguži?

Nusižudyti? Bet tai būtų apsunkinę nereikalingais sąžinės priekaištais jūsų gyvenimą, kuris turi būti laimingas. Antra vertus, kam žudytis, kai mirtis jau ir taip netoli?

Aš pavirtau kūnu be sielos, daiktu be minčių. Kurį laiką gyvenau tokį automato gyvenimą, paskui grįžau į Paryžių ir pasiteiravau apie jus. Tada sužinojau, kad išvykote į ilgą kelionę. Iš niekur nebuvo jokios paramos. Mano gyvenimas vėl pasidarė toks, koks buvo prieš dvejus metus iki mudviejų pažinties. Pamėginau susigražinti kunigaikštį, bet buvau per daug skaudžiai įžeidusį tą žmogų, o seniai nekantrūs, matyti, jaučia negyvensiantys su saule. Liga graužė mane kasdien vis labiau, buvau išbalusi, liūdna ir dar

liesesnė. Meilę perkantys žmonės apžiūri prekę prieš ją įsigydam. Paryžiuje atsirado sveikesnių moterų, pilnesnių už mane, ir aš buvau truputį apmiršta. Štai kokio mano praeitis iki vakar dienos.

Dabar aš sunkiai sergu. Parašiau kunigaikščiui, prašydama pinigų, nes jau visai neturiu, o kreditoriai vėl mane apniko ir atkakliai, be gailesčio neša sąskaitas. Kažin, ar kunigaikštis man atsakys? Kodėl jūsų nėra Paryžiuje, Armanai? Jūs ateitumėt pas mane, ir jūsų apsilankymai man būtų paguoda.

Gruodžio 20 d.

Siaubingas oras, sniega, aš viena namuose. Tris dienas mane degino toks karštis, kad negalėjau parašyti jums nė žodžio. Niekio naujo, drauguži. Kasdien nesąmoningai laikiu jūsų laiško, bet jis neatina ir veikiausiai niekada neateis. Tik vyrams pakanka jėgų neatleisti. Kunigaikštis man neatsakė.

Priudansa vėl ėmė vaikščioti į lombardą.

Aš nesiliauju kosėti kraujais. O! Jums būtų skaudu mane matyti. Jūs toks laimingas, kad virš jūsų karštas dangus, o man prieš akis ilga ledinė žiema, kuri slegia krūtinę. Šiandien trumpam atsikėliau ir pro lango užuolaidas žiūrėjau į Paryžiaus gyvenimą, su kuriuo tariuosi nutraukusi visus ryšius. Gatve praėjo keletas pažįstamų, skubančių, linksmų, nerūpestingų. Nė vienas nepažvelgė į mano langus. Keletas jaunuolių vis dėlto buvo užėję pasiteirauti apie mano sveikatą. Vieną kartą aš jau sirgau, ir jūs, manęs nepažinodamas, patyręs tik mano akiplėšiškumą, kai pirmą sykį jus pamačiau, kas rytą ateidavote pasiteirauti apie mane. Ir štai aš vėl sergu. Mudu praleidome kartu šešis mėnesius. Aš mylėjau jus tokia meile, kokią tik gali talpinti moters širdis, o jūs toli, jūs mane keikiate ir neatsiunčiate nė žodelio paguodai.

Gruodžio 25 d.

Gydytojas draudžia rašyti kasdien. Iš tikrųjų prisiminimai tik kelia karštį, bet vakar gavau laišką, kuris pataisė mano savijautą ne tiek dėl materialinės paramos, kiek dėl jame išreikštų jausmų. Todėl šiandien jums rašau. Tas laiškas buvo nuo jūsų tėvo, štai kas jame sakoma:

"Ponia,

Neseniai sužinojau, kad jūs sergate. Jei būčiau Paryžiuje, pats užėičiau jūsų aplankyti, jei mano sūnus būtų čia, atsiųsčiau jį pas jus, bet aš negaliu išvažiuoti iš C., o Armanas už šešių ar septynių šimtų mylių, todėl leiskite man bent parašyti, ponია, kaip mane nuliūdino jūsų liga, ir tikėkitė, kad nuoširdžiai linkiu jums kuo greičiau pasveikti.

Pas jus atėis vienas iš mano gerų draugų, M. H., teiktės jį priimti. Aš daviau jam vieną pavedimą ir nekantriai laikiu rezultatų.

Priimkite, ponია, nuoširdžiausius mano linkėjimus".

Štai tokį laišką gavau. Jūsų tėvas - kilnios širdies žmogus, mylėkite jį, mano drauge, nes nedaug pasaulyje žmonių, taip vertų meilės. Šis popierius su jo parašu labiau pataisė mano sveikatą negu visi mūsų garsaus gydytojo receptai.

Šį rytą mane aplankė M. H. Matyt, jį labai varžė delikatus pono Diuvalio pavedimas. Jis paprasčiausiai atnešė man nuo jūsų tėvo tūkstantį eku. Iš pradžių norėjau nepriimti, bet M. H. pareiškė, kad atsisakydama įžeisčiau poną Diuvalį, kuris prašė pirmiausia įteikti šią sumą, o vėliau duoti tiek, kiek reikės. Aš priėmiau šią jūsų tėvo dovaną, nes tai buvo ne išmalda. Jei būsiu mirusi, kai grįšite, parodykite savo tėvui, ką apie jį parašiau, ir pasakykite, kad brėždama šias cilutes, vargšė mergina, kuriai jis teikėsi parašyti paguodos laišką, liejo dėkingumo ašaras ir meldėsi už jį.

Sausio 4 d.

Išgyvenau keletą labai sunkių dienų. Nežinojau, kad kūnas gali suteikti tiek kančių. O, mano praeitis! Dabar aš už ją moku dvigubai.

Prie manęs visas naktis reikėjo budėti. Aš negalėjau kvėpuoti. Klidėjimai ir kosulys draskė mano vargšą leisgyvį kūną.

Valgomasis pilnas saldinių, įvairiausių dovanų, kurias atnešė draugai. Tarp jų, be abejo, yra žmonių, kurie tikisi, kad vėliau būsiu jų meilužė. Jei jie matytų, ką liga iš manęs padarė, persigandę spruktų šalin.

Gautus daiktus Priudansa dalija kaip kalėdines dovanas.

Truputį pašalo, ir daktaras sakė, kad po kelių dienų galėsiu išeiti į lauką, jei laikysis gražus oras.

Sausio 8 d.

Vakar buvau išvažiavusi pasivažinėti savo karieta. Oras buvo nuostabus. Eliziejaus laukai knibždėte knibždėjo žmonių. Sakytum pirmąkart būtų nusišypsojęs pavasaris. Viskas aplink mane buvo šventiška. Niekada nemaniau, kad saulės spindulyje atrasiu tiek džiaugsmo, švelnumo, paguodos.

Sutikau beveik visus savo pažįstamus, tokius pat linksmus, besirūpinančius tik savo malonumais. Kiek laimės kūdikių, net nesuvokiančių, kokie jie laimingi! Olimpija pravažiavo prašmatnia karieta, kurią jai padovanojo ponas de N. Ji norėjo įžeisti mane žvilgsniu. Ji nežino, kokios svetimos man visos tos tuštybės. Vienas šaunus vaikinai, kurį seniai pažįstu, paklausė, ar nepavakarienčiau su juo ir jo draugu, kuris labai nori su manimi susipažinti.

Aš liūdnai jam nusišypsojau ir padaviau iš karščio degančią ranką.

Niekada nemačiau labiau nustebusio veido.

Kėtvirtą valandą grįžau namo ir su ganėtinu apetitu papiečiau.

Tas pasivažinėjimas pakėlė man ūpą.

Nejau pasveiksiu!

Kitų gyvybingumas ir laimė pažadina gyvenimo geismą tiems, kurie vakar tamsiame ligonio kambaryje vieniša siela troško greičiau numirti.

Sausio 10 d.

Viltis pasveikti tebuvo svajonė. Aš ir vėl lovoje, visa aplipdyta trauklapiais, deginančiais kūnų. Nagi pamėgink šlandien pasiūlyti šį kūną, už kurį kažkada taip brangiai buvo mokama, ir pažiūrėsi, ką aš už jį gausi!

Turbūt mes labai nusidėjome prieš gimdami arba patirsim palaimą po mirties, jei Dievas leidžia iškentėti šiame gyvenime visas atpirkimo kančias ir išmėginimo skausmus.

Sausio 12 d.

Vis dar sergu.

Vakar grafas de N. atsiuntė man pinigų, bet aš neėmiau. Iš to žmogaus man nieko nereikia. Tai jis kaltas, kad jūsų nėra šalia.

O mūsų gražiosios dienos Buživalyje! Kur jūs?

Jei gyva išeisiu iš šio kambario, kaip šventąją vietą aplankysiu namą, kuriame kartu gyvenome, ir mane iš ten išneš tik mirusią.

Kažin, ar rytoj galėsiu jums parašyti?

Sausio 25 d.

Nemiegu jau vienuolika naktų, dūstu ir kas akimirką laukiu mirties. Gydytojas uždraudė man net paliesti plunksną. Žiuli Diupra, kuri budi prie manęs, leido parašyti jums šias kelias eilutes. Ne jau negrįšite, kol aš dar gyva? Ne jau tarp mūsų amžinai viskas baigta? Man rodos, aš pasveikčiau, jei jūs sugrįžtumėt. O dabar kam gi sveikti?

Sausio 28 d.

Šį ryt mane pažadino garsus triukšmas. Mano kambaryje miegojusi Žiuli nuskubėjo į valgomąjį. Išgirdau vyriškus balsus, kuriuos Žiuli veltui stengėsi nutildyti. Ji grįžo verkdamą.

Vyrai atėjo aprašyti turto. Aš paprašiau, kad ji netrukdytų atlikti tai, ką jie vadina teisingumu. Teismo vykdytojas įžengė į mano kambarį su skrybėlė. Jis atitraukė stalčius, surašė viską, ką rado, ir, regis, nė nepastebėjo mirštančiosios, gulinčios lovoje, kurią gailiausiai įstatymas, laimė, man palieka.

Išeidamas vis dėlto pasakė, kad per devynias dienas galiu apskūsti šį sprendimą, bet paliko sargą!

Ką aš darysiu, Dieve mano! Ši scena dar pablogino sveikatą. Priudansa norėjo paprašyti pinigų jūsų tėvo draugą, bet aš neleidau.

Šį rytą sulaukiau jūsų laiško. Man jo taip reikėjo. Ar laiku gausite mano atsakymą? Ar dar mane pamatysite? Ši laiminga diena padeda užmiršti viską, kas buvo per pastarąsias šešias savaites. Man rodos, pasijutau geriau, nors atsakymą jums rašiau apimta liūdnos nuotaikos.

Šiap ar taip, negalima visą laiką būti nelaimingai.

Reikia tik pagalvoti, o jei aš nenumirsiu, jei jūs sugrįšite, jei vėl pamatysiu pavasarį, jei jūs dar mane mylėsite ir mudu gyvensime taip, kaip pracistais metais!

Kokia aš kvaila! Juk vos nulaikau plunksną, kuria rašau jums apie savo širdies svajones.

Kad ir kas atsitiktų, aš jus labai mylėjau, Armanai, ir seniai būčiau numirusi, jei manęs nepalaikytų prisiminimai apie šią meilę ir miglota viltis dar pamatyti jus.

Vasario 4 d.

Grafas de G. sugrįžo. Jo meilužė jį apgavo. Jis baisiai susisielojęs, nes labai ją mylėjo. Jis man viską papasakojo. Vargšo vyruko piniginiai reikalai gana prasti, bet vis dėlto jis užmokėjo teismo vykdytojui ir išvyko sargą.

Aš papasakojau jam apie jus, ir jis pažadėjo pasikalbėti su jumis apie mane. Tokiomis valandėlėmis aš užmiršdavau, kad buvau jo meilužė, ir jis stengėsi padėti man tai užmiršti! Jo gera širdis.

Vakar kunigaikščio pasiuntinys buvo atvykęs pasiteirauti apie mano sveikatą, o šiandien lankėsi jis pats. Nežinau, kas dar laiko tarp gyvųjų šį senį. Jis tris valandas prabuvo su manim ir nepasakė nė dvidešimties žodžių. Dvi didelės ašaros išriedėjo jam iš akių, kai pamatė mane tokią išblyškusią. Tikriausiai verkė prisiminęs dukters mirtį.

Jis ją išvydo antrą kartą. Jo nugara sulinkusi, galva nusvirusi žemyn, lūpa atkarusi, žvilgsnis užgesęs. Metai ir skausmas dviguba našta slegia nukaršusį jo kūną. Jis nepasakė man nė vieno priekaišto. Net įtariau jį slapta džiaugiantis, kad liga taip mane nuniokojo. Jis, atrodo, didžiavosi, kad laikosi ant kojų, kai aš, dar jauna, sugniuždyta skausmų.

Sugrįžo blogi laikai. Niekas neateina manęs aplankyti. Žiuli budi prie manęs kiek pajėgia. Priudansa, kuriai nebegaliu duoti tiek pinigų kaip anksčiau, prisigalvoja visokių reikalų, kad tik nercikėtų būti su manim.

Dabar, kai esu prie mirties, - nesvarbu, ką sako daktarai, kurių turiu keletą, o tai irgi rodo ligą sunkėjant, - gailiuosi, kad paklausiau jūsų tėvo. Jei būčiau žinojusi, kad atimsiu iš jūsų ateities tik metus, nebūčiau atsispyrusi troškimui praleisti tuos metus su jumis, ir dabar bent numirčiau, laikydama draugo ranką. Bet jei tuos metus būtume gyvenę kartu, aš nenumirčiau taip greitai.

Tokia Dievo valia.

Vasario 5 d.

O, Armanai! Ateikit, aš siaubingai kenčiu, aš tuoj mirsiu, Dieve mano! Vakar buvo taip liūdna, kad užsimaniau ne namie praleisti vakarą, kuris žadėjo būti toks pat ilgas kaip ir praėjęs. Ry tą buvo atėjęs kunigaikštis. Man rodos, matydama tą mirties užmirštą senį, ir aš numirsiu greičiau.

Nors degino baisus karštis, liečiau aprengti mane ir nuvežti į "Vodevilį". Žiuli apvilko mane raudona suknele, kitaip būčiau atrodžiusi kaip lavonas. Nuėjau į tą ložę, kur buvau paskyrusi jums pirmąjį pasimatymą. Visą laiką žiūrėjau akis įsmeigusi į tą vietą, kurioje aną dieną sėdėjote jūs, o vakar kėpsojo kažkoks prasčio-kas, garsiai kvatojantis iš kiekvieno aktorių pasakyto kvailo pokšto. Namu buvau pargabenla leisgyvė. Visą naktį kosėjau ir spjaužčiau kraująs. Šiandien nebegaliu kalbėti, vos įstengiu pajudinti rankas. Dieve, mano Dieve! Aš mirštu. Aš šito laukiau, bet neįsivaizdavau, kad galima kentėti dar labiau, negu kenčiu, ir įeigu..."

Po to žodžio buvo dar kelios neįskaitomos raidės, kurias Margarita įstengė išvedžioti, o toliau jau rašė Žiuli Diupra.

Vasario 18 d.

"Ponas Armanai,

Nuo tos dienos, kai Margarita įsigeidė nuciti į spektaklį, jos sveikata vis blogėjo. Ji visai neteko balso, paskui nustojo judinti galūnes. Neįmanoma apsakyti, ką kenčia mūsų vargšė draugė. Aš neįpratusi prie tokių emocijų ir visą laiką bijau.

Kaip norėčiau, kad jūs būtumėt su mumis! Ji beveik be perstojo kliedi, bet šviesaus proto ar kliedėdama, kai tik įstengia ištarti kokį žodį, vis mini jūsų vardą.

Daktaras sakė, ji neilgai prateps. Kai jau šitaip pablogėjo, senasis kunigaikštis daugiau neateina.

Jis pasakė daktarui, kad tas reginys jam pernelyg skaudus.

Ponia Diuvernua elgiasi blogai. Ta moteris tikėjosi ištraukti daugiau pinigų iš Margaritos, kurios sąskaita beveik ištisai gyveno, prisidarė skolų ir negali jų apmokėti, todėl pamačiusi, kad kaimynė jai nebereikalinga, neateina net aplankyti. Visi ją ap-leido. Ponas de G., persekiojamas kreditorių, gavo bėgti į Londoną.

Prieš išvažiuodamas atsiuntė mums truputį pinigų, padarė viską, ką galėjo, bet teismo vykdytojas vėl aprašė daiktus, ir kreditoriai laukia tik jos mirties, o tada - paleis viską iš varžytynių.

Norėjau atiduoti paskutinius savo išteklius ir neleisti aprašyti daiktų, bet teismo vykdytojas pasakė, kad viskas veltui, kad jis turįs vykdyti ir daugiau nutarčių dėl skolų grąžinimo. Vis tiek ji netrukus mirs, ir verčiau palikti viską, kaip yra, negu išsaugoti turtą šeimai, kurios ji nenorėjo matyti ir kuri jos niekada nemylėjo. Negalite įsivaizduoti, kokiame paausuotame skurde miršta vargšė mergina. Vakar visai neturėjome pinigų. Stalo sidabras, brangenybės, šaliai - viskas užstatyta, o kitkas parduota arba aprašyta. Margarita dar suvokia, kas aplink ją dedasi, ir kenčia kūnu, siela ir protu. Didelės ašaros ritasl jai per skruostus, tokius liesus ir išblyškusius, kad pamatęs neatpažintumėt tos, kurią taip mylėjote. Ji prašė pažadėti, kad rašysiu jums, kai nebeįstengs pati, ir štai aš rašau, sėdėdama priešais ją. Ji žiūri į mano pusę, bet manęs nemato, jos žvilgsnis jau aprauktas artėjančios mirties, tačiau ji šypsosi, ir esu tikra, visos jos mintys, visa siela su jumis.

Kas kartą, kai atsidaro durys, jos akys prašviesėja, ji vis tikisi, kad įeisite jūs. Paskui, pamačius, kad tai ne jūs, jos veidas vėl įgauna skausmingą išraišką, apsipila šaltu prakaitu, o skruostus užlieja raudonis.

Vasario 19 d., vidurnaktis

Kokia liūdna šiandien diena, vargšas pone Armanai! Šį rytą Margarita duso, daktaras nuleido kraują, ir ji šiek tiek atgavo balsą. Daktaras pasiūlė parvežti kunigą. Ji sutiko, ir jis pats nuvažiavo pas Švento Roko bažnyčios¹⁴ abatą.

Margarita pasišaukė mane prie lovos, paprašė atidaryti spintą, parodė kepuraitę bei ilgus marškinius, išpuoštus mezginiais, ir tarė man silpnu balsu:

- Po išpažinties aš mirsiu, tada tu mane aprengsi šitais drabužiais: tai mirštančiosios koketiškumas.

---

¹⁴ Švento Roko bažnyčią savo kūriniuose mini daugelis rašytojų. Čia buvo išlydėti į paskutinę kelionę Kornelis ir Didro. Džiūna tėvas 1840 metais čia susituokė su Ida Ferjė.

Paskui ji verkdamą pabučiavo mane ir pridūrė:

- Aš galiu kalbėti, bet labai uždūstu kalbėdama. Dūstu! Oro!

Plūsdama ašaromis, atidariau langą, o po kelių minučių įėjo kunigas. Nuskubėjau jo pasitikti.

Kai jis sužinojo, kieno namuose atsidūrė, atrodo, išsigando blogo priėmimo.

- Elkite drąsiai, tėve, - pasakiau jam.

Jis neilgai išbuvo ligonės kambaryje, o išėjęs tarė man:

- Ji gyveno kaip nusidėjėlė, bet mirs kaip krikščionė.

Po valandėlės jis sugrįžo su choristu, kuris nešė Nukryžiuotąją, ir su zakristijonu, kuris ėjo priešaky ir skambino, skelbdamas, kad pas mirštančiąją žengia Dievas.

Visi trys suėjo į miegamąją, kuris kitados girdėjo tiek visokių žodžių, o dabar virto šventu tabernakuliu.

Aš atsiklaupiau. Nežinau, ar ilgai mano atmintyje išsilaikys įspūdis, kurį padarė šis vaizdas, bet nematau, kad po viso šito koks nors žmogiškas daiktas galėtų mane taip sukrėsti.

Kunigas patepė šventais aliejais mirštančiosios kojas, rankas ir kaktą, sukalbėjo trumpą maldą, ir Margarita buvo pasiruošusi keliauti į Dangų, kur ji, be abejojimo, pateks, jei Dievas matė jos gyvenimo išmėginimus ir šventą mirtį.

Nuo to laiko ji neištarė nė žodžio ir nė nesukrutėjo. Jei ne sunkus alsavimas, daug kartų būčiau pamaniusi, jog ji mirė.

Vasario 20 d., penkta valanda vakaro

Viskas baigta.

Šianakt apie antrą valandą Margaritai prasidėjo agonija. Niekada joks kankinys nekenėdavo tokių kančių, sprendžiant iš jos riksmų. Du ar tris kartus ji pašoko lovoje, tarsi norėdama pagauti gyvastį, kylančią pas Dievą.

Du ar tris kartus ji ištarė jūsų vardą, paskui viskas nurimo, ji išsekusi parkrito į lovą. Tylios ašaros nuriedėjo jai iš akių, ir ji numirė.

Aš priėjau prie jos, pašaukiau, bet ji neatsakė, tada užspaudžiau akis ir pabučiavau į kaktą.

Vargše brangi Margarita, kaip norėčiau būti šventoji, kad šis bučinys būtų tau užtarimas prieš Dievą.

Paskui aprenčiau ją taip, kaip ji buvo prašiusi, nuėjau į Švento Roko bažnyčią kunigo, uždegiau dvi žvakes ir valandą meldžiausi bažnyčioje.

Išdaliau vargšams jos pinigus.

Aš blogai pažįstu religiją, bet manau, kad gerasis Dievas patikės, jog mano ašaros tikros, maldos karštos, išmalda nuoširdi, ir pasigailės tos, kuri mirė jauna, graži, bet, be manęs, neturėjo nieko, kas užspaustų jai akis ir palaidotų.

Vasario 22 d.

Šiandien buvo laidotuvės. Į bažnyčią atėjo daug Margaritos draugų. Kai kurios nuoširdžiai verkė. Kai katafalkas pasuko į Monmartrą, tik du žmonėsėjo iš paskos, grafas de G., kuris specialiai atvažiavo iš Londono, ir kunigaikštis, kurį vedė už parankių du liokajai.

Visas šias smulkmenas rašau jos bute, apsipylusi ašaromis, prie liūdnai degančios lempos, apšviečiančios pietus, kurių, pats suprantate, nė nepaliečiau, nors Nanina ir liepė man juos patiekti, nes daugiau kaip parą nieko burnoj neturėjau.

Aš negalėsiu ilgai išsaugoti šių liūdnų įspūdžių, nes mano gyvenimas priklauso man ne daugiau, negu Margaritos gyvenimas priklausė jai, štai kodėl rašau jums apie šias smulkmenas, bijodama, kad nuo šių įvykių iki jūsų sugrįžimo praeis didelis laiko tarpas ir aš negalėsiu jų atpasakoti su visu liūdnu tikslumu".

— XXVII —

- Perskaltėte? - paklausė Armanas, kai baigiau skaityti šį rankraštį.

- Dabar suprantu jūsų kančias, jeigu viskas, ką perskaičiau, tiesa!

- Tėvas patvirtino šitai savo laiške.

Mes dar pasišnekėjome apie neseniai pasibaigusius žemiškus Margaritos vargus, ir aš grįžau namo truputį pailsėti.

Armanas tebebuvo liūdnas, bet mažumėlę apsiramino, papasakojęs man šią istoriją, ir greit pasveiko, o tada mudu nuėjom aplankyti Priudansos ir Žiuli Diupra.

Priudansa buvo subankrutavusi. Ji mums pasakė, kad dėl to kalta Margarita. Kai sirgusi, Priudansa paskolinusi jai daug pinigų, gautų už vekselius, kurių ji negalėjusi apmokėti, o Margarita mirusi ir neatidavusi nei pinigų, nei kvitų, kuriuos galėtų pateikti kaip kreditorė.

Išgalvojusi šią pasaką, kurla visur teisinio savo prastus reikalus, ponla Dluvernua išviliojo iš Armano tūkstantį frankų: jis ją netikėjo, bet iš didelės pagarbos savo meilužei apsimetė tikis.

Paskui mes nuėjome pas Žiuli Diupra, ir ji, su gailiomis ašaromis prisiminusi savo draugę, papasakojo mums liūdnus įvykius, kurių liudininkė buvo.

Galiausiai aplankėme Margaritos kapą, virš kurio nuo pirmųjų balandžio saulės spindulių sklėdėsi pirmieji pumpurai.

Armanui liko išpildyti paskutinę pareigą - nuvažiuoti pas tėvą. Jis geidavo, kad aš ir ten jį palydėčiau.

Mudu nuvykome į C., ir aš pamačiau poną Diuvalį tokį, kokį ir įsivaizdavau pagal sūnaus pasakojimus: aukštą, orų, malonų.

Jis pasitiko Armaną su džiaugsmo ašaromis ir meiliai paspaudė man ranką. Netrukus pastebėjau, kad mokesčių inspektoriaus širdyje tėviški jausmai stipresni už visus kitus.

Jo duktė, vardu Blanša, buvo tokių giedrių akių ir žvilgsnio, tokių nekaltų lūpų, kad viskas tiesiog bylote bylojo, jog jos siela prilma tik šventas mintis, o lūpos taria tik pamaldžius žodžius. Ši jauna nekalta mergina šypsojosi grįžusiam broliui, nežinodama, kad toli nuo jos kurtizanė paaukojo savo laimę, vien paminėjus jos vardą.

Aš dar truputį paviešėjau šioje laimingoje šeimoje, ištisai atsidavusioje tam, kuris atnešė jiems savo sveikstančią širdį.

Paskui grįžau į Paryžių ir parašiau šią istoriją taip, kaip ji man buvo papasakota. Ji turi tik vieną privalumą, kurį kas nors taip pat gali užginčyti: ši istorija tikra.

Iš šio pasakojimo aš nedarau išvados, kad visos Margaritos rato merginos galėtų pasielgti taip, kaip pasielgė ji. Anaipol ne, bet žinau, kad viena iš jų patyrė savo gyvenime tikrą meilę, dėl jos

kentėjo ir mirė. Aš papasakojau skaitytojui, ką sužinojau. Tai mano pareiga.

Aš - ne ydų apaštalas, bet visada atsiliėpsiu į kilnią kančią žmogaus, prašančio pagalbos.

Kartoju, Margaritos istorija - išimtis, bet jei tai būtų įprastas reiškinys, apie ją nevertėtų rašyti.

DAMA SU KAMELIJOMIS

"Aš savo sluzetus sugalvoju, mano sūnus semiasi juos iš tikrovės. Aš dirbu užsimerkęs, jis - išplėtęs akis. Aš piešiu, jis fotografuoja", - rašė Diuma tėvas.

"Dama su kamelijomis", pirmasis A. Diuma sūnaus romanas, - ne vaizduotės padarinys, o tikra istorija.

1842 metai, puiki vasaros diena. Aštuoniolikametis Aleksandras Burso alkštėje išvysta stebuklingo grožio merginą. Ir lyg žaibas tvyksteli pirmoji meilė. Kas ta nepažįstamoji, atrodanti kaip kunigaikštienė? Ne, tai ne aukštuomenės dama, o neturtingų Normandijos valstiečių duktė, anksti likusi našlaite ir atvažiavusi į Paryžių ieškoti laimės. Jos vardas Alfonsina Plesi, bet visi ją vadina Mari Diuplesi. Jaunasis Diuma skęsta svajonėse. Vėliau sutinka ją teatre su tuometiniu jos meilužiu senu ir turtingu grafu Stakelbergu ir netrukus tampa, Žorž Sand žodžiais tariant, jos širdies meilužiu. Bet jų laimė trunka neilgai. 1845 m. juodu susipyksta. Tuomet ir parašomas garsusis laiškelis: "Brangioji Mari, aš ne toks turtingas, kad galėčiau mylėti jus taip, kaip noriu aš, ir ne toks skurdžius, kad leisčiausi mylimas taip, kaip norite jūs. Todėl užmirškite vardą, kuris jums turbūt nieko nereikia, o aš užmiršiu laimę, kuri man nepasiekiamo..."

Mari tampa Ferenco Listo meilužė, o Aleksandras Diuma stengiasi ją užmiršti ir užsidirbti pinigų, nes per ją buvo įlindęs į skolas.

Jau sunkiai sirgdama, Mari slapta išteka Londone už grafo Perego, kuris mėgina ištraukti ją iš palaido gyvenimo. Bet viskas veltui. Mari sveikata vis blogėja, negelbsti nė Badeno kurortas, nė pasaulinio garso gydytojai. 1847 m. vasario 3 d., kai Aleksandras su tėvu keliauja po Ispaniją, Mari Diuplesi miršta Paryžiuje. Jos karstas skendi kamelijose, kurias velionė taip mėgo. Į paskutinę kelionę ją palydi tik grafas Stakelbergas, grafas Perego, nežinomas draugas, atvažiavęs iš jos gimtojo kaimo, ir kambarinė.

Mari daiktai parduodami iš varžytynių. Kilmingos damos ir

garsios kurtizanės stebisi subtiliais, meniškais jos tualetu reikmenimis. Už pašėlusią kainą parduodamos net jos šukos, panešioti drabužiai. Visas miestas apie Mari Diuplesi mirtį kalba tris dienas, o Paryžiuje tai daug!

1848 m. Diuma sūnus dar kartą perskaito abato Prevo "Manoną Lesko" ir, užplūstas prisiminimų, per mėnesį parašo "Damą su kamelijomis". Romano pasisekimas milžiniškas. Sėkmės paskatintas, 1851 m. Diuma perdirba jį į pjesę, kuri iš pradžių buvo uždrausta. 1852 m. vasario 2 d. įvyko premjera. Joje dalyvavo ir Dž. Verdis. Įkvėptas pjesės, pagal jos siužetą jis sukūrė "Traviatą" ir Violetos paveikslu atskleidė kurtizanės kilnumą, žmogiškumą, tragišką lemtį. Tiek "Traviata", tiek "Dama su kamelijomis" žinomos visame pasaulyje. Margaritą Gotjė vaidino žymiausios aktorės - S. Bernar, E. Fejer, V. Komisarževskaja. Amerikiečių kino filme, kurį dar prisimena ir mūsų žiūrovai, pagrindinius vaidmenis sukūrė G. Garbo ir R. Teiloras.

Todėl nenuostabu, kad garbingas akademikas panoro būti palaidotas ne šeimos rūsyje, o šalia savo herojės.

Monmartro kapinėse ilsisi daug žymių žmonių, o tarp jų ir Dama su kamelijomis - pirmoji A. Diuma meilė ir pirmoji knyga.

Vertėja

ALEKSADRO DIUMA SŪNAUS KŪRINIAI

- 1846 - "Jaunystės nuodėmės" (eilėraščiai)
1847 - "Keturių moterų ir papūgos istorija" (romanas)
1848 - "Dama su kamelijomis" (romanas)
    "Atalia" (lyrinė drama)
    "Sezarina" (romanas)
1849 - "Daktaras Servanas" (romanas)
    "Antonina" (romanas)
    "Moters romanas" (romanas)
1850 - "Rusvaplaukis Tristanas" (romanas)
1851 - "Šmėklos" (romanas)
    "Diana de Lys" (romanas)
    "Trys stiprūs vyrai" (romanas)
1852 - "Valdytojas Miustelis" (romanas)
    "Dama su kamelijomis" (drama)
1853 - "Sofi Prentan" (romanas)
    "Pasakos ir apsakymai"
1854 - "Dvidešimtmečio gyvenimas" (romanas)
    "Antuanas" (romanas)
    "Dama su perlais" (romanas)
1855 - "Demimondas" (dramos kūrinys)
1857 - "Pinigų klausimas" (dramos kūrinys)
1858 - "Pavainikis" (dramos kūrinys)
1859 - "Tėvas palaidūnas" (dramos kūrinys)
1866 - "Klemanso byla" (romanas)
1867 - "Ponios Obrė idėjos" (dramos kūrinys)
1871 - "Princesė Žorž" (dramos kūrinys)
    "Vestuvių vizitas" (dramos kūrinys)
1872 - "Vyras - Moteris" (paskvilis)
1873 - "Klodo žmona" (dramos kūrinys)
1874 - "Ponas Alfonsas" (dramos kūrinys)
1876 - "Svetima" (dramos kūrinys)
1877 - "Grafienė Romani" (dramos kūrinys)
1878 - "Antrakta!" (esė)
1880 - "Moterys, kurios žudo, ir moterys, kurios balsuoja" (paskvilis)
    "Už pažangią moters emancipaciją" (paskvilis)
    "Skyrybų klausimas" (paskvilis)
1881 - "Bagdado princesė" (dramos kūrinys)
1883 - "Tėvystės nustatymas" (paskvilis)
1885 - "Deniza" (dramos kūrinys)
1887 - "Fransijonas" (dramos kūrinys)
1890 - "Klemanso byla" (dramos kūrinys)
    "Nauji antrakta!" (esė)

DIUMASIANA

Mintys ir paradoksai

“Vaikščiok dvi valandas kasdien, miegok septynias valandas kasnakt, jei nori miego, visada eik gulti vienas; kelkis vos atsibudęs, pradėk dirbti vos atsikėlęs. Valgyk tik kai esi alkanas, gerk tik kai esi ištroškęs, ir visada lėtai. Kalbėk tik tada, kai reikia, ir pasakyk tik pusę to, ką galvoji; rašyk tik tai, po kuo gali pasirašyti, daryk tik tai, apie ką gali pasisakyti. Neužmiršk, kad kiti tikisi tavo pagalbos, o tau nėra ko jos iš kitų tikėtis. Pinigus gerbk nei daugiau, nei mažiau, negu jie verti: tai geras tarnas, bet blogas mokytojas. Iki dvidešimties metų saugokis moterų, o po keturiasdešimties nutolk nuo jų; nieko nestatyk, nežinodamas ko imiesi, ir griauk kiek galima mažiau. Dėl šventos ramybės iš anksto visiems atleisk, nenickink žmonių, nejausk jiems neapykantos ir per daug nesijuok iš jų, o verčiau gailėkis. Pagalvok apie mirtį kiekvieną rytą šviesai brėkstant ir kiekvieną vakarą sutemoms leidžiantis. Kai labai kentėsi, pažvelk savo skausmui tiesiai į veidą - jis pats tave nuramins ir kai ko išmokys. Stenkis būti paprastas, darytis naudingas, likti laisvas ir neneik Dievo, nors tau kažkas ir įrodė, kad jo nėra”

(“Pilnas dramų rinkinys”, žodis skaitytojui, 1867 m.).

“Tiesą sakant, kas gi yra rimta gyvenime, į kurį ateiname nesiprašydami ir išelname nenorėdami?”

(“Fransijonas”)

“Pamačius gyvenimą tokį, kokį Dievas sukūrė, belieka jam padėkoti, kad sukūrė ir mirtį”

(“Deniza”)

“Sąmojingas žmogus dažniausiai būna nuoširdus”

(“Ponios Obrė idėjos”)

“Reikia mylėti nesvarbu ką, nesvarbu kaip, svarbu, kad
mylėtum”
(ten pat)

“Į balą puolęs, sausas nekelsi”
("Demimondas")

“Liūdniausia ne tai, kad esi senas, o tai, kad nebesi jaunas”
("Tėvas palaidūnas")

“Motinystė - moterų patriotizmas”
("Fransijonas")

“Jei vyrai nieko neišmano apie motinų širdis, moterys nieko
neišmano apie vyrų garbę”
("Deniza")

“Gerbiu tas moteris, kurios save gerbia, ir naudojuosi tomis,
kurios save niekina”
("Moterų draugas")

“Mes vedame, iš savo žmonių norėdami gauti tai, ko veltui
prašėme iš kitų vyrų žmonių”
("Demimondas")

“Visada galima gyventi su savo žmona, kai ir be jos turi dar ką
veikti”
("Moterų draugas")

“Pirmą meilužį pasirenkame iš meilės, antrą - iš nusivylimo,
trečią - iš įpročio”
("Svetima")

**"Amžiaus" leidykla numato išleisti šias
AMOR serijos knygas:**

M.Kundera "Nepakeliama būties lengvybė"

A.Morua "Meilės klimatas"

A.Morua "Šeimos ratas"

J.I.Kraševskis "Grafienė Kozel"

**ALEKSANDRAS DIUMA SŪNUS
DAMA SU KAMELIJOMIS**

Romanas. Redaktorė V. Malinauskienė. Viršelio dailininkas ir meninis redaktorius A. Prelgauskas. Korektorė R. Sinkevičiūtė. Rinko ir maketavo "Amžiaus" techninis centras. Pasirašyta spaudai 1992.03.13. SL Nr. 1131. Leidinio Nr. 1. Formatas 84x108/32. Popierius laikraštinis. Garnitūra "Bookman", 10p. Ofsetinė spauda. 9,24 sąl. sp. l. 10,24 apsk. leid. l. Tiražas 50 000 egz. Užsak. Nr. 552. Kaina sutartinė.

UAB "Amžiaus" leidykla, 2019 Vilnius, Laisvės pr. 60-1606.
Spaudė "Spindulio" spaustuvė, 3000 Kaunas, Gedimino 10

Parašyta beveik prieš pusantro šimto metų, "Dama su kamelijomis" ir dabar tebera mėgstama ir skaitoma. Tai gražiausios, subtiliausios, geidžiamiausios Paryžiaus kurtizanės meilės istorija, meilės kilnios, nesavanaudiškos, pasiryžusios bet kokiai aukai. Šios moters portretas toks jaudinantis, pritrenkiantis savo tyrumu, kad Margarita Gotjė dažnai lyginama su H.Ibseno ir F.Dostojevskio herojėmis. Perskaičius "Damą su kamelijomis", pasidaro aišku, kodėl G. de Mopasanas ir L.Tolstojus laikė A.Diuma sūnų vienu žymiausių tų laikų romanistų.

